VICTOR RUSU CIOBANU

DACIA FELIX

CARTEA ÎNTÎI

VICTOR RUSU CIOBANU

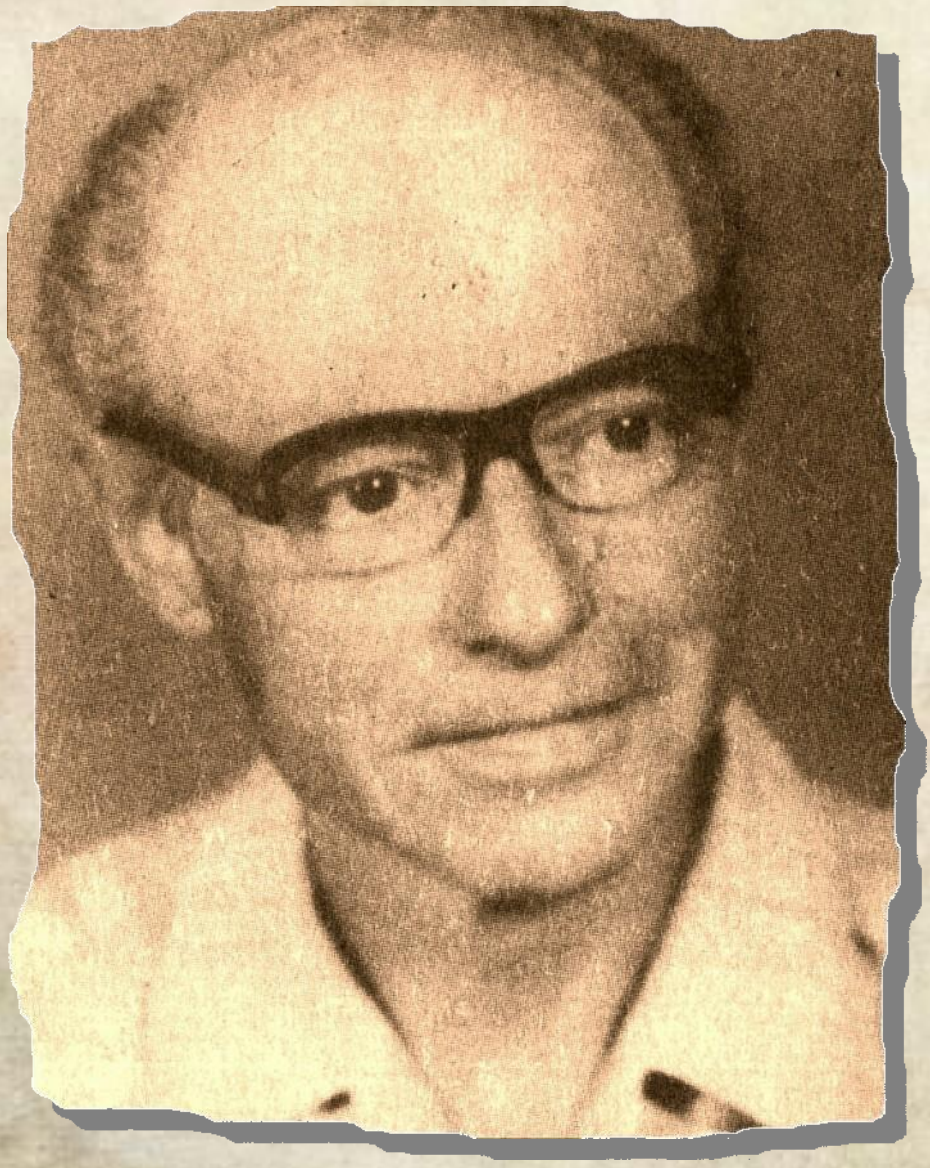

EX LIBRIS
I
D
Pro ARTE

VICTOR RUSU CIOBANU

DACIA FELIX

— Evocare Istorică —

Primul volum al ciclului „Dacia Felix”
aparut la
EDITURA TINERETULUI – 1968

PROLOG.....4

PARTEA ÎNTÎIA 22

PARTEA A DOUA 82

PARTEA A TREIA 171

PARTEA A PATRA..... 240

„Terrarum Dea gentiumque, Roma cujus par est nihil et nihil secundum” (Zeița pământurilor şi neamurilor, Roma fără de pereche şi nimic asemănător).

PROLOG

✯

Povîrnişul sud-estic al dealului capitolin era înțesat de mulțime şi totuşi noi şi noi pîlcuri veneau mereu, soseau de pretutindeni.

Pe Vicus Jugaris, drum ce înconjoară Capitoliul dinspre miazăzi, curgea un torent urlător. Oprindu-se o clipă în fața şirului de ostaşi se opinti, îl rupse şi năvăli pe cele o sută de trepte ale scării ce suie coasta abruptă dinspre Tibru. Un alt torent omenesc inundă locul între povîrniş, templul Concordiei şi Vistierie. Un al treilea ocoli sinistra masă a închisorii Mamertina, pe suişul drumului Argentarius, contopindu-se cu gloatele strînse deja în fața scărilor Monetăriei.

Mai în glumă, mai în serios, mulțimea rupse toate cordoanele de pretorieni, împînzind tot dealul. Atît de impetuoşi cînd vine vorba de distracții şi privelişti, locuitorii Romei se opriră plini de respect şi teamă în fața scărilor monumentale care duc sus spre templul lui Jovis. Magnificul edificiu îşi scînteia marmurile, amenințîndu-i parcă pe cei îndrăzneți cu fulgerele marelui zeu.

Lacomi de distracții, cetățenii Romei, cu mic cu mare, bărbați, femei, bogați, săraci, liberi ori sclavi, adică toți acei ce nu se aflau în dosul zăbrelelor, ferecați în lanțuri, se îndreptară spre centru, părăsindu-şi cu nepăsare treburile şi necazurile. Se grăbiră gălăgioşi într-acolo unde perspectiva Urbei se lărgeşte în mari esplanade, forumuri şi pieți, unde orbitoarele marmure ale frontoanelor se succed cu umbrele răcoroase ale porticelor; unde edificiile civile alternează cu templele şi unde peste tot se înalță splendide columne, obeliscuri, statui.

Deasupra mării de capete, clădirile dealului capitolin păreau nişte insule. Templul Junonei era de mult înciorchinat de curioşi. Încă din zori locurile cele mai bune fură ocupate de către slujitorii şi sclavii de seamă ai demnitarilor, iar terasele acoperişului de pe Auguraculum erau acoperite de albul imaculat al tagmei numeroase de auguri. Clădirile Monetăriei şi ale Vistieriei se împestrițară de mozaicul curioşilor.

De acolo, de sus, panorama oraşului se desfăşura în toată măreața-i frumusețe. Pînă-n zare, departe, unde contururile colinelor se topeau în boarea caldă a dimineții, şerpuiau albiile de marmură ale arterelor principale, purtînd puhoaie omeneşti. Numai dincolo de grădinile albăstrui ale dealului Pincius şi mătăhăloasele cazărmi pretoriene, dincolo de apeductele de pe colina Caelius şi dincolo de panglica şerpuitoare a Tibrului, depărtarea şi pîcla de praf opreau vederea spre Roma cartierelor mărginaşe, a cîmpurilor de exerciții şi a mlaştinilor Campaniei.

Trăind intens evenimentul, cetățenii Romei gustau din plin odihna neaşteptată.

Teatrul serbărilor cuprindea tot oraşul din incinta zidurilor. Dimineața, pe Via Sacra, trebuia să pornească o procesiune spre templul lui Jovis. Însuşi împăratul trebuia să fie de față, obligînd astfel prezența tuturor cetățenilor de vază, a tot ce este mai influent, mai bogat şi mai ilustru. După ce „divinul" împărat va oficia serviciul religios, cortegiul va coborî spre Curia Hostilia, unde senatul va primi delegația regelui Decebal, pe solii acelui popor barbar, pe care geniul militar al lui Traian îl biruise, dar nu-l strivise încă.

Acesta era miezul evenimentului şi fiecare voia să-i vadă pe aceşti duşmani de moarte care de zeci de ani amenință şi cotropesc provinciile romane.

Ca o încoronare firească a bucuriilor acelei zile, fură anunțate numeroase spectacole. Nici un amfiteatru, nici o arenă, nici un cîmp de exerciții nu va rămîne închis după amiază. Programul luptelor şi al întrecerilor atletice nu înceta să fie obiectul discuțiilor, cetățenii încheiau pariuri. Numele vestiților gladiatori şi conducători de quadrige erau puse la bătaie cu o pasiune de care numai locuitorii Romei erau în stare.

Nu-i păsa nimănui că nu va reuşi să ocupe un loc bun pe Via Sacra ori pe dealul capitolin, după cum nu-i păsa că nu va putea răzbi prin mulțimea adunată în jurul Curiei, erau doar atîtea alte distracții. Dacă cineva nu va putea căpăta un loc la Circul Maximus, îl va avea la Circul Flaminius; dacă nu va avea noroc la Colosseum, îl va avea de bună seamă la Hippodrom.

Trecuseră trei ore de cînd răsărise soarele, trei ore de tălăzuire şi zbucium; mulțimile începură să obosească, cînd, în sfîrşit, dinspre Via Sacra se auziră sunînd trîmbițele de argint ale gărzii imperiale. Mulțimea neliniştită se înghesui reîncepînd vacarmul, dar, îndată ce se comprimă la maxim, se molcomi. Zgomotul, la început asurzitor, scăzu pînă la murmur.

Aşteptarea plină de nerăbdare, ce se aşternu ca un giulgiu, se sfîşie deodată de tropotul cohortelor de cavalerie, scînteietoare în platoşele lor din solzi auriți. În fața rîndurilor nesfîrşite de cai focoşi mulțimea se desfăcu gemînd, comprimîndu-se, croind în monolitul ei o pîrtie. În urma călăreților apărură manipuli de pedestraşi. Desfăşurîndu-se cu repeziciune de-a lungul drumului croit, ostaşii, cu fața spre mulțime, îşi încleştară mîinile pe lăncile întinse orizontal şi se proptiră bine în picioare.

De astă dată plebea nu mai reacționa în nici un fel căci timpul glumelor trecuse. Cu pretorienii voinici, bine hrăniți, nu era de glumă.

În liniştea ce se aşternu peste întreg dealul capitolin în dimineața aceea de început de vară a anului 856 de la întemeierea Romei, nu se mai auzea decît țăcănitul copitelor pe plăci de granit şi tropăitul grăbit al soldaților care-şi ocupau posturile de-a lungul întregului traseu.

Cîțiva cetățeni întreprinzători erau cocoțați pe postamentul unei statui şi cei din jur, mai puțin matinali, îi invidiau sincer pentru acest avantaj. Orice s-ar spune, un soclu nu e o tribună şi nici lojă, dar de pe el totul se vede ca în palmă.

Unul din aceşti privilegiați, tînăr, oacheş, neastîmpărat, fudul în zdrențele lui de locuitor al cartierelor mărginaşe, îşi asumase rolul de crainic.

— Au apărut lecticile senatorilor, strigă tînărul.

Un sirian bondoc, în straie bogate şi pestrițe, se agita la baza soclului, văitîndu-se mereu:

— Vai mie! numai eu nu văd nimic. Vai, vai!

— Copiii senatorilor îi însoțesc călări!

— Ce necaz, ce necaz că nu-i pot vedea! se căina sirianul.

— Spune mai departe, spune! îl îndemna pe tînăr un meseriaş spătos, sprijinit de soclul statuii.

— Nu-i ştiu pe toți, dar iată-i pe Cerealis, Priscus, Nepos, Lepidus, Sabinus. Nu-i cunosc pe toți, sînt cîteva sute.

— Vai, vai, doar pentru asta am venit la Roma! se tînguia sirianul lovindu-se cu pumnul în piept. Apoi, luînd o hotărîre, îl trase pe tînăr de picior.

— Lasă-mă să mă urc în locul tău, îți voi plăti. Privindu-l batjocoritor, tînărul zise rîzînd:

— Să-ți las această lojă augustană, pentru banii tăi de aramă? Păstrează-i!

Sirianul se făcu foc:

— O, pe Astarte, zdrențărosule! Cine ți-a spus că vreau să-ți dau bani de aramă, şi scotocind în pungă, zise repede: Priveşte, îți voi dărui acest sesterțiu de argint, cu efigia iubitului nostru împărat.

Tînărul pufni în rîs.

— Ehei, provincialule, eşti pentru întîia oară la Roma de nu ştii cît costă un loc ca acesta.

Sirianul se învineți.

— Dar cît îmi ceri, calicule? Nu cumva vei fi vrînd un aureus?

— Ai ghicit pe jumătate, rîse tînărul.

— Adică cum pe jumătate? exclamă sirianul, prevăzînd un dezastru.

— Vreau să zic că ți-l cedez contra doi galbeni.

— O şacal spurcat! Tîlhar de drumul mare! Şi nu ți s-a lipit limba de cerul gurii după astfel de vorbe?

În loc de răspuns, tînărul rîse zgomotos, apoi înclinîndu-se înainte, exclamă:

— Au apărut consulii! În față merge Quadratus cu lictorii, după el, Candidus, cu alți lictori.

Sirianul, ieşit din minți, îl zgîlțîia mereu de picior.

— Îți dau un galben, sărăntocule, şi nimic mai mult. Cred că-ți va ajunge ca să te îmbeți trei zile la rînd în toate popinele Romei.

— Iată şi curulii, iată tribunii poporului...

Dar nu sfîrşi bine că sirianul înăbuşit de ciudă, cu spume la gură, strigă disperat:

— Dă-te jos şi ia-ți prada!

Zîmbind maliții os, tînărul alunecă de pe postament, smulse din mîinile tremurătoare ale sirianului cele două monede, le încercă cu dinții şi-i zise scurt:

— Hai, urcă-te!

Noul posesor al locului se apucă cu mîinile de bordura ornamentată cu frunze de acant, încercînd să se salte, dar picioarele-i, negăsind nici un sprijin, alunecau pe piatra lucioasă. Gîfîind, se răsti la tînărul care rîdea în spatele său.

— De ce rîzi? Ajută-mă să mă urc! Nu m-ai jefuit tu de doi galbeni?

Cei din jur se prăpădeau de rîs, iar tînărul, strîmbîndu-se, îi zise în bătaie de joc:

— Cetățene, mi-ai plătit doi galbeni ca să mă dau jos, acum îmi mai dai unul ca să te urc pe tine.

Sirianul se înăbuşea de neputință. Se întoarse pe cît îi permitea înghesuiala şi-l apucă pe tînăr de gît. Văzînd că nu-i poate face nimic, se rugă de cei din jur să-l ajute, dar nimeni nu vroia să strice afacerile tînărului întreprinzător.

În clipa aceea, asemenea unui freamăt de codru, prin mulțime trecu un murmur:

— Divus, divus!

— Soseşte divus Traian!

— Iată caii albi ai quadrigei!

Desperat, sirianul scoase cu mîna tremurîndă încă un galben.

— Ține, hienă împuțită!

— Să-ți fie cu noroc! strigă voios tînărul şi săltîndu-l, într-o clipită îl urcă pe postament.

Sirianul vînăt de ciudă, scăldat de sudori, îmbrățişa picioarele reci ale statuiei şi încremenit, emoționat sorbi cu nesaț priveliştea ce-i apăru deasupra imensității de capete.

După ce în aclamațiile plebei se scurseră cortegiile demnitarilor, după ce tropotiră cavalcadele somptuoase ale consulilor, prefecților, questorilor, apăru Traian.

Ca să nu-l depăşească pe împărat, vizitiul uriaş, negru ca smoala, conducea în genunchi. Carul sculptat în bronz era tras de patru cai albi ca neaua, mai frumoşi ca aceia ai zeului Apollo.

Traian, îmbrăcat cu sobrietate senatorială, cu poala togei căzîndu-i în pliuri sculpturale de pe brațul stîng, în care ținea „Vica Pota”, o bilă de aur cu statuieta zeiței Victoria, saluta poporul cu dreapta întinsă. Capul îi era încununat cu lauri. În urma carului călăreau cîțiva dintre generalii şi prietenii săi intimi, cu care împărțea sarcina cîrmuirii unui imperiu uriaş.

Freamătul mulțimii creştea din ce în ce mai mult, după cum creşte zbuciumul unui codru bătut de vijelie.

— Vivat, divinul Traian!

— Ave, cesar, imperator!

— Salve, optimus princeps!

Aceste vorbe, prinse în zbor, repetate şi scandate de zeci şi zeci de mii de guri, se contopiră într-un vuiet imens. Ovaţiile deveniseră atît de furtunoase că, la un moment dat, pretorienii de teamă că mulţimea va rupe cordoanele au trebuit să se proptească bine în picioare şi să-şi încleşteze şi mai vîrtos mîinile pe suliţi.

Pe măsură ce împăratul trecea şi în urma lui apărea escorta de generali vestiţi, frenezia se mai potolea, ovaţiile însă nu încetau:

— Vivat Sura!

— Vivat Falco!

— Vivat Cornelius Palma!

⭐

De pe terasa Auguraculum-ului tot platoul din faţa cetăţuii se vedea ca în palmă.

Pata albă a togii împărăteşti coborî din car şi, urmată de un grup multicolor, urcă încet panglica purpurie a covorului întins de jos pînă sus. În faţa magnificei colonade de marmură, orbitor de albă, pe trepiede fumega mirra şi tămîia. Grupul imaculat al augurilor, al sarcedoţilor, pătat de tunicile sîngerii ale victimariilor, manevrează în iscusite mişcări teatrale, înainte de a se aşeza în ordinea dictată de ritual.

Sprijinit comod de balustrada terasei, indiferent şi plictisit, priveşte în gol un filozof stoic. În jurul său cîţiva discipoli ce-şi imită maestrul. Togi mohorîte, capete tunse, sandale simple; mîini încrucişate, bărbii sprijinite în piept.

Înclinîndu-se la urechea filozofului, unul dintre învăţăcei întrebă cu respect:

— Ce părere are maestrul despre ziua de azi?

Maestrul întoarse capul pe jumătate, gîndi un timp, apoi zise:

— Ce părere poate să aibă un stoic despre toate acestea, făcu un gest larg, aceste amăgiri şi deşertăciuni? Praf de aur aruncat în ochii plebei. Zic praf, căci bulgării rămîn în lăzile acelor ce se prefac acolo.

— Ce folos ar avea să se prefacă, oare nu tot ei deţin puterea?

— Puterea li se trage din liniştea plebei şi pentru ca aceasta să nu-şi facă de cap, îi aruncă fărîmituri de la ospăţul lor. Plebeii vor primi partea lor de pîine şi distracţii şi se vor împrăştia mulţumiţi.

— Maestre, întrebă un alt discipol, noi, stoicii, ştim că toţi oamenii sînt fraţi, fie ei sclavi sau barbari. De ce ceilalţi oameni nu vor să priceapă acest adevăr?

— Cauzele sînt multe: ignoranţa, egoismul, îngîmfarea, dar mai ales dorinţa de a stăpîni. Potentaţii şi bogaţii au nevoie de sclavi.

— Bine, dar era vorba de plebei, iar aceştia nu sînt sclavi.

— Ei sînt cetățeni liberi numai cu numele; în realitate sînt mai nenorociți decît mulți dintre sclavi. Am văzut aristocrați cerşind audiențe sclavilor privilegiați.

Un alt tînăr zise cu părere de rău:

— De ce treburile omenirii sînt atît de încurcate? Ce va mai fi în viitor?

Maestrul se întoarse către elevi şi le zise:

— Nu vă bateți capul cu viitorul şi veți fi fericiți! Cerul ne e acoperiş, pămîntul — pat, mantaua şi toiagul — averea. Cinstiți-i pe zei şi faceți bine oamenilor. Înainte de a pătrunde tainele marelui „Gnossis", învățați bine orînduielile vieții pămînteşti. În ape tulburi este uşor de pescuit, iar acei ce conduc destinele omenirii sînt pescari încercați.

Un discipol pufni în rîs, dar, amintindu-şi că e stoic, tăcu brusc.

Maestrul îl privi cu dojana şi spuse apăsat:

— Rabdă şi abține-te!

— Iartă-mă, maestre! îi răspunse ucenicul roşind.

— Maestre, şopti un alt discipol, se apropie Juvenal.

— Ah, Juvenal! Atunci e mai bine să tăcem. Este un băiat bun, dar de pana lui nu scapă nimeni, nici măcar acei ce caută seninătate perfectă şi adevărul veşnic.

— Salut, stoicilor!

— Salve, poete!

— Ce puneți la cale?

— Vorbim despre vreme.

— Şi cum o să fie vremea?

— Fără schimbări.

— Dar vremurile?

— La această întrebare numai Nemessis ar putea să-ți răspundă.

Juvenal rîse cu poftă şi zicînd: „Salve, înțeleptule!" trecu înainte.

Dinspre Capitoliu răsunară sunetele argintii ale tobelor. Era salutul dat cezarului, divinului şi augustului Nerva Traian. Îndată după aceea răsunară glasurile cristaline ale corului de copii care îl salutau nu ca pe un conducător de oşti şi destine omeneşti, ci ca pe un sacerdot „pontifex maximus" conducătorul sufletesc al omenirii.

Puțini muritori avură cinstea de a păşi pe covorul de purpură şi să urce scările templului pe urmele dumnezeescului împărat. Numai corpul senatorial, cîteva sute de togi albe din cea mai fină stofă, tivită la poale cu dungi purpurii. Cîțiva generali năduşiți în armurile lor aurite. Cîțiva mari pontifi şi hierofanți, reprezentanții celor mai vestite temple din Cetatea Eternă. Din lumea artelor şi literelor, cîțiva oratori şi magistrați. La urmă, în mijlocul unui buchet de matroane voioase păşeau modeşti: Tacit —

ginerele lui Agricola, Plinius Secundus — literat, fost consul, şi Apollodor, arhitectul din Damasc.

În spatele acestei ilustre pleiade de patricieni şi înalţi demnitari se grupară — umili ori umflaţi în pene — cîţiva oameni noi. Unii înnobilaţi recent, alţii încă plebei: toţi mari bogătaşi, samsari, armatori, industriaşi.

Un grăsun stacojiu, îmbrăcat ţipător, se înclină la urechea unui mititel, sperios şi, acoperindu-şi gura cu mîna încărcată de brăţări şi inele, zise:

— Ai avut noroc, Libertinus. Ştii ce înseamnă să te afli aici? Cinstea este foarte mare şi dacă te vei ţine de cuvînt şi-mi vei ceda moşia ta din Tarentum, vei deveni în curînd patrician.

— Dar cît m-a costat această cinste? răspunse Libertinus ştergîndu-şi sudoarea cu o basma de Coss.

— Oricît te-ar costa. Nu uita că moştenitorii tăi nu se vor mai înjosi, cum ne-am înjosit noi pînă am ajuns aici.

— I-am împrumutat împăratului, continuă pe un ton plîngăreţ Libertinus, două sute, înţelegi tu, două sute de talanţi aur!

Tăcu o clipă, tot ştergîndu-şi sudoarea, apoi îi şopti din nou la ureche:

— Dacă pierde războiul, sînt ruinat. Şi atunci, adio noblеţe, visuri, planuri. Voi rămîne cu amintirea acestui prim succes al meu.

Desfăcîndu-şi mîinile într-un gest larg, Libertinus vroia parcă să cuprindă şi să păstreze toată adunarea de pe dealul capitolin.

— Eu stau şi mai prost, zise grăsunul. Am echipat patruzeci de galere şi le-am trimis prin Hellespont şi Pontus Euxinus tocmai pînă la cetăţile de pe Danubiu. Prin cîte primejdii va trebui să treacă flota şi ce va rămîne din ea, numai marele Jovis o ştie.

— Ştiam că împăratul ţi le-a plătit.

— Ce să-mi plătească?

— Corăbiile.

— Da de unde! Nu mai are un as găurit în vistierie. Totul s-a dus pe războaie. În Germania legiunile cer soldă, în Syria, Idumeia, Arabia alte legiuni cer soldă şi daruri pe deasupra, pentru bravură. Acum pregăteşte un alt război cu dacii şi mi-e teamă.

— Atunci de ce ţi-ai băgat banii în această afacere?

— Ce era să fac? Dacă nu primeam, Traian o încheia cu un altul. De îmbogăţiţi peste noapte mişună Roma. Dacă nu primeam, cădeam în dizgraţie. Vai, mie! De-aş vedea o dată şi triumful acesta dacic.

— Ar fi o mare fericire. Atîţia sclavi, bogăţiile nenumărate ale lui Decebal, provincii noi... şi mai ales minele de aur.

Aci vorbele lui Libertinus se prefăcură într-o şoaptă voluptuoasă.

— Minele de aur. Am auzit că eunucul ăsta de Scullus îi tot dă tîrcoale lui Marinus Priscus, ştii acela ce are trecere la împărat şi e un mare şperţar. Vrea de pe acum să-şi asigure întîietatea la minele din Dacia.

— Cine, Scullus? şi grăsunul rîse ceva mai tare decît trebuia. Este o vorbă veche. „Ce să facă şchiopul cu mingea?”

Băgînd de seamă că cei din faţă se întorc şi-i privesc cu dojana, cei doi samsari tăcură, imprimînd pe chipurile lor o mină din cele mai pioase.

Chiar în clipa aceea preotul templului lui Jovis se apropie de altar, urmat de victimarii înarmaţi cu tot ce este necesar unui sacrificiu. Cu un gest abia schiţat, Traian îl chemă şi-i zise în şoaptă:

— Vreau ca serviciul divin să dureze cît mai mult.

Între timp bulgărele incandescent al soarelui urca implacabil către zenit şi săgeţile razelor lui deveneau tot mai arzătoare.

Apăreau tot mai multe semne de oboseală şi plictiseală. Bărbaţii îşi potoleau discret cîte un căscat, îşi sprijineau bărbia cînd într-o mînă, cînd în cealaltă. Matroanele din elită şi din anturajul împărătesei Plotina îşi mişcau tot mai repede evantaiele din pene de struţ ori flamingo şi se înclinau tot mai des la urechea vecinelor.

— Maestre, se adresă lui Tacit o doamnă încă tînără, de ce augustul tărăgăneşte atît?

— Nu ştiu, prea frumoasă Flaminia, ştiu doar că iubitul nostru împărat nu face nimic din ceea ce n-ar avea însemnătate ori folos.

— Mă faci să cred contrariul, nobile Cornelius. Ce folos ar avea statul în picioare timp de cîteva ore, sub soarele acesta nemilos?

Tacit se uită la o mică clepsidră ce-i atîrna la gît pe un lănţişor de aur.

— Într-adevăr, ora este înaintată.

— Din gîndurile mele pioase, cu care am venit aici, n-a rămas mai nimic. Jovis, iartă-mă! Tacit rîse încetişor.

— N-ai ştiut, frumoasă Flaminia, că evlavia scade pe măsură ce se lungeşte slujba?

— În acest caz, marele preot urmăreşte ceea ce ar fi trebuit să evite.

— Aşa ar fi trebuit să fie, nu uita însă că slujba este oficiată nu de un preot de meserie, ci de un conducător de oşti.

Matroana Flaminia îşi potoli un căscat, apoi deschizînd un mic flacon cu mosc, îşi muie degetele trandafirii şi-şi frecă tîmplele cu lichidul aromat.

Serviciul divin se apropia de sfîrşit. Augustul pontif dădu încuviinţarea să se înceapă sacrificiul.

Sub o vastă umbrelă purpurie, ținută de un sclav tuciuriu, două matroane îşi şopteau discret:

— Scumpa mea, cine este tînărul de lîngă fiul prefectului Longinus?

— Îți place acest uriaş?

— Da, este îmbrăcat cu eleganța sobră a unui vechi patrician.

— De ce nu-mi spui că-ți place statura, muşchii, bărbăția sa, că te-aş crede mai repede.

— Fie aşa cum spui. Acest tînăr are ceva ce mă atrage în mod deosebit.

— Din păcate, femeile nu-l interesează.

— Hm, e timid?

— Nicidecum, dar nu are timp de pierdut cu ele.

— Atunci, ce face?

— Se războieşte.

— E militar de profesie? Interesant, dar de ce este în civil?

— Pesemne s-a săturat de haine militare.

— Îmi place. Dacă l-aş cunoaşte, l-aş ruga să pozeze sculptorului meu pentru statuia zeului Marte.

— Ți-l voi prezenta. În ce mă priveşte, nu-l socot frumos, îl prefer pe celălalt, pe Lucius Longinus. Are multă distincție. Ş-apoi îmi plac bărbații cu părul negru cîrlionțat, nu ca tunsul tău.

— Scumpa mea, de ce: „al meu?" Nici nu ştiu cum îl cheamă.

— Se numeşte Papirius Marcellinus şi este tribun militar.

— Ah, este un nume atît de cunoscut. Este prieten cu Lucius?

— Sînt nedespărțiți. Amîndoi au luptat în Germania, acum vor să se măsoare cu dacii.

— Bine, dar dacii au venit să încheie pace, doar pentru asta ne-am adunat aici. Nu ne-am rugat noi ca pacea să se întindă peste provinciile nordice atît de încercate în ultima vreme?

— O, te conjur, să nu vorbim de politică.

— Bine, dacă vrei, dar spune-mi, este adevărat că Lucius s-a logodit?

— Da, cu fiica lui Faustus.

— Cu îngîmfata Herminia?

— Este totuşi cea mai frumoasă fecioară din Roma.

— „De gustibus". Spune-mi, este o căsătorie de interes?

— Oarecum. Lucius o iubeşte cu patimă, ea însă este prea răsfățată şi cochetă ca să iubească pe cineva cu adevărat.

— Atunci îl ia pentru banii lui?

— Nu, căci tatăl ei este putred de bogat. Neamul său s-a ridicat în timpul dictaturii lui Sulla, cumpărînd averile celor proscrişi.

— Atunci, pentru ce?

— Faustus vrea să-şi strecoare odrasla într-o familie senatorială.

— O, nu-l invidiez pe tînărul Longinus.

— Nici eu, mai ales că fata este prudentă. Nu vrea să-l ia acum, ci după război. Deocamdată el pleacă în Dacia Minor, unde-l aşteaptă bătrînul.

— Gaius Cassius Longinus?

— Da, prefectul. Vrea cu orice preț să facă din fiul său un mare conducător de oşti. Pîn-atunci, însă, Herminia rămasă singură va conduce cu succes mult mai mare o armată de admiratori. Nu crezi că Lucius va avea de ce să se teamă şi că duşmanii interni vor fi pentru el mult mai periculoşi decît acei externi?

— Nici nu mă îndoiesc.

✯

Sîngele nevinovat al victimelor îl îmbună pe marele Jovis şi zeul, vorbind prin gura marelui pontifice, încheie serviciul divin.

Acelaşi cortegiu, care urcase plin de voioşie treptele de marmoră, le coborîse obosit.

Mai întîi togile albe ale senatorilor, apoi coifurile şi loricele aurite ale generalilor, la urmă — buchetul multicolor al augustanilor. Un torent strălucitor printre două şiruri de mantii roşii ale pretorienilor, încremeniți pe fiece treaptă a scării. Fețe împietrite de oboseală, pleoape îngreunate de veghe, corpuri transpirate sub armuri şi togi, sub somptuoasele combinații ale îmbrăcămintei civile, amestecătură fantezistă de straie vechi latine, italice, eline, siriene, egiptene, persane alcătuite din stofe fine, mătăsuri rarisime, văluri de în de Coss, peruci, coliere, diademe, brățări.

În pîrjolul nemilos al soarelui de miez de zi, după atîtea ore de obositoare veghe, strălucirea cortegiului pălise, se acoperise parcă cu un strat uşor de pulbere, acea pulbere a deşertăciunii celor lumeşti, care nu întîrzie să se aşeze peste toate faptele omeneşti, îndată ce se sleieşte avîntul şi prospețimea lor inițială.

✯

Încă din primele ore ale dimineții, mulțimea ocupă cartierul învecinat cu Porta Flaminia. Numai şoseaua Via Lata, dreaptă ca săgeata şi şoseaua Argentarius încolăcită într-o molatecă serpantă, aidoma unui spate de balaur acoperit cu solzi de granit, rămăseseră libere, păzite de armată.

Cetățenii care au ocupat toate trotuarele, ieşirile şi intrările în aceste mari artere, precum şi acei ce şi-au găsit loc pe acoperişurile caselor, pe drept cuvînt se puteau socoti cetățeni norocoşi. Ceea ce le era hărăzit să vadă nu putea fi văzut decît poate o dată la zece ani.

Masele de oameni ce se îmboldeau şi se înghesuiau în Forum, în jurul Senatului, în preajma Capitoliului nu puteau vedea decît unul din

obişnuitele cortegii imperiale, o ceremonie cu care orice cetățean al Romei era obişnuit de mic. Cu totul altceva sperau să vadă mulțimile strînse în jurul mohorîtului castel ce păzea poarta Flaminia şi de-a lungul drumului ce lega pe acesta cu centrul Romei.

În cel de-al treilea ceas după răsăritul soarelui, dinspre Via Sacra, într-un tropot furios şi țăcănit asurzitor, apăru un manipul de pretorieni călări. Oprindu-şi unitatea lîngă poarta castelului, centurionul descălecă şi pătrunse înăuntru.

Cetățenii Romei vroiau să vadă pe reprezentanții liberi ai acelui popor falnic, căruia împăratul de faimă rea, Domițian, îi plătea tribut şi căruia numai marele Traian reuşise să-i îndoaie cerbicia.

Ore întregi de aşteptare, nerăbdare şi oboseală enervară plebea.

Certurile pentru un loc mai bun nu o dată se sfîrşeau cu încăierări sîngeroase.

Aceste busculade, încleştări, această viermuire se putea asemui cu tălăzuirea oceanului, care spumegînd îşi repede valurile în țărmul ce-l stăvileşte cu îndărătnicie.

Pe neaşteptate, poarta castelului de la capătul şoselei Flaminia s-a deschis larg şi în urma unei centurii de călăreți apărură dacii.

Un freamăt, de codru răscolit de vijelie, trecu prin mulțime. Oamenii se îmboldiră, se înghesuiră, se săltară în vîrfurile picioarelor. Fiecare voia să vadă, să audă, să pipăie, chiar, dacă s-ar putea.

Dacii mergeau mîndri şi gravi. În fruntea lor păşeau doi bărbați falnici. Unul tînăr, altul mai în vîrstă, amîndoi în straie bogate şi coifuri de formă neobişnuita. Ceilalți soli, cei mai mulți vîrstnici, însă voinici, erau îmbrăcați mai simplu. Purtau cămăşi albe şi pantaloni strînşi pe picior. Pletoşi şi bărboşi, ei aveau în cap căciulite de blană ori de pîslă, potrivit rangului lor de tarabostari. Pe umeri purtau mantii albe ori negre, unele brodate pe margini cu măiestrie.

Locuitorii Romei, impresionați de înfățişarea mîndră şi bărbătească a acestor străini, păstrau o tăcere adîncă. Privirile tuturor erau ațintite mai ales asupra celor doi conducători. Se comenta impunătoarea sobrietate a straiului, forma neobişnuită a armelor, ținuta dîrză şi stăpînirea de care ei dădeau dovadă.

Mai bine de o sută de ani, dacii îşi trimiteau reprezentanții la romani, dar pînă acum aceştia tratau direct cu legații şi guvernatorii Moesiei, Panoniei şi Traciei. Era pentru prima oară cînd păşeau în incinta strălucitei Urbe. Împăratul Traian voia să sublinieze prin asta importanța victoriei sale asupra lor.

Nu era de mirare că cetățenii Romei voiau să-i vadă.

Tînărul conducător, cu fața-i palidă, încadrată de o barbă castanie, cu ape roşietice, atrăgea atenția tuturor. Avea un chip ciudat şi în ochii săi, adînciți în găvane, părea că mocneşte un gînd, numai lui cunoscut.

Chipul celuilalt, dimpotrivă, era deschis şi plin de viață.

Aruncînd o privire piezişă tînărului mohorît de lîngă el, zise:

— Stăpîneşte-te, Dieghes! Adu-ți aminte ce ți-a poruncit fratele şi stăpînul tău.

Tînărul îi răspunse înciudat:

— Decebal mi-a spus multe, numai de un lucru n-a pomenit, căci nici lui nu i-ar fi trecut prin cap aşa ceva, deşi a pătruns de mult înțelepciunea vieții.

— Ce anume?

— Că noi, solii, vom fi aduşi aici în toiul nopții şi găzduiți într-un castel, mai bine zis închisoare, ca nişte răufăcători. Ştii bine că n-am putut dormi auzind gemetele şi blestemele întemnițaților, închişi undeva în beciurile acelui mohorît turn. Motivul ar fi fost ora tîrzie la care am sosit. Spune-mi, Vezina, se poate ocară mai mare pentru nişte soli?

Vezina îi răspunse cu dojana:

— Uiți că acei pe care i-ai auzit văietîndu-se noaptea sînt răzvrătiți şi nemulțumiți ca şi noi. Poate că între aceste ziduri au căzut sub topor multe capete mîndre şi dornice de libertate.

— Încă o jignire ca asta şi voi izbucni.

— Dieghes, aminteşte-ți de jurămînt. Fratele tău, încredințîndu-ți această solie, a avut încredere deplină în tine.

— Dar eu n-am venit aici ca să fiu batjocorit, prefăcîndu-mă că nu văd şi nu simt nimic.

— Ai minte scurtă, Dieghes. Noi am venit aici cu un anumit gînd, scump nouă, un gînd ascuns dar de al cărui înfăptuire atîrnă, fără doar şi poate, existența poporului nostru. Am venit aici ca să ne prefacem supuşi şi umiliți. Pentru oameni viteji şi mîndri cum sîntem, este poate cea mai grea încercare din cîte sînt pe lume. Aici poți să-ți dovedeşti adevărata bărbăție. Înăbuşă durerea din sufletul tău, chiar dacă inima-ți sîngerează; macină-ți între măsele strigătul de revoltă, sfîşie-ți cu unghiile dosul palmei, dar nu o încleşta pe mînerul paloşului! Prefă-te umil şi supus! Mai mult, zîmbeşte dacă este nevoie şi cînd te vei întoarce în patrie, abia atunci îți vei da seama cît de viteaz ai fost.

Dieghes îşi lăsă capul în piept şi-i răspunse:

— Îmi amintesc, Vezina, de jurămîntul dat şi mă voi strădui, dar duhul răului sălăşluieşte în mine şi mă aţîţă la revoltă împotriva voinței mele.

— Învinge-l şi pe el, Dieghes. Tu vei urma lui Decebal. Obişnuieşte-te cu gîndul că tot ce face un rege este de cele mai multe ori împotriva voinţei lui.

— Voi merge mut şi orb la toate cîte sînt în jurul meu, căci tot ce este aici îmi este străin şi vrăjmaş, iar gloata strînsă aici ca să ne vadă, îmi provoacă o scîrbă fără seamăn.

— O Zalmoxis, exclamă Vezina, ajută-mă să-l luminez pe acest tînăr încăpăţînat! Dieghes, fiule, în curînd vei împlini treizeci de primăveri şi ai purtat războaie, dar tot copil ai rămas. Dimpotrivă, trebuie să vezi şi să auzi cît mai multe. Disprețuieşte mulţimea asta proastă, disprețuieşte ostaşii aceştia îngîmfaţi, disprețuieşte-l pe Traian cel cu două feţe, disprețuieşte oraşul acesta clădit din sîngele şi sudoarea popoarelor înrobite, dar nu disprețui îndemînarea duşmanului în ducerea treburilor statului, nu-i disprețui puterea armelor, nu-i disprețui unirea în jurul unui singur stăpîn. Învaţă de la duşman şi la rîndul tău îl vei învinge.

Călăreţii care escortau solia dacilor mergeau înadins încet, însoţiţi de murmurul mulţimii, dacii străbătuseră de acum o bună jumătate din drum. Atunci cînd, în urma rîndurilor de călăreţi, apărea grupul impunător al trimişilor regelui Decebal, se auzeau exclamaţii înăbuşite:

— Daos, daos!

Fiecare cetăţean paşnic al Romei era dornic să vadă pe aceşti vajnici luptători, să vadă pe reprezentanţii acelui popor curajos, căruia i s-a impus pacea, dar încă nu i s-au smuls armele din mînă.

— Daos, daos! strigă un olog, urmărindu-i cu o privire halucinantă de nebun. Îşi ridică una din cîrji, agitînd-o ameninţător: Voi m-aţi schilodit, blestemaţilor! Pe Venus Libitina, v-aş tăia la toţi picioarele şi v-aş lăsa să vă tîrîţi acasă pe cioate. Culege-v-ar Libitina umbrele de pe maidanul sclavilor, afurisiţilor!

Glasul său răguşit cu nuanţe isterice răsuna supărător, electrizînd mulţimea din jur.

— Daos! Ulala, ulala! se mai auzea din urmă, cînd deodată, o bătrînă cu părul alb ciufulit, cu chipul brăzdat de nenumărate zbîrcituri, se smulse din mulţime şi ţîşnind pe sub sulițele întinse ale pretorienilor, se năpusti spre daci, strigînd sfîşietor:

— Daos, fiţi blestemaţi, voi mi-aţi omorît băieţii! O să vă scot ochii la toţi şi o să-i arunc la cîini!

Cu o vioiciune neobişnuită pentru vîrsta ei se repezi către conducătorul delegaţiei şi apucîndu-l cu o mînă de mantie, cu cealaltă se străduia să-i ajungă chipul.

Dieghes se opri nedumerit, privind-o cu dezgust, apoi încruntîndu-se ridică braţul ca s-o lovească, dar Vezina îl opri la timp.

Doi pretorieni care s-au repezit pe urmele bătrînei o apucară zdravăn şi o tîrîră în lături, dar femeia nu-şi descleştă mîna de pe mantie şi smucind-o i-o smulse dacului de pe umeri. Paftaua preţioasă se rupse şi căzu pe caldarîm.

— Ce vrăjitoare dezgustătoare, zise Dieghes printre dinţi.

Bicilis care mergea în primele rînduri, din doi paşi îl ajunse şi desprinzîndu-şi mantaua i-o puse pe umeri.

Întîmplarea impresionă plebea care, liniştită pînă acum, începu să vocifereze.

— Ulala, ulala!

— În lanţuri pe daos, în lanţuri!

— În arenă cu ei!

— Să fie daţi fiarelor!

— Să plătească sîngele romanilor măcelăriţi de ei! Scînteia ce mocnea sub spuză izbucni afară aprinzînd ura în suflete. Mulţimea zgîlţîia cordoanele pretorienilor. Din zgomotul asurzitor se smulgeau cu furie strigătele izolate ale celor mai pătimaşi, ale celor loviţi cu tecile paloşelor, ale celor mai slabi striviţi sub picioare.

La intrare într-o ulicioară lăturalnică, cîţiva sclavi daci şi geţi fură încolţiţi de gloata înfuriată. Rezemaţi de zid, se apărau cu dîrzenia disperării. Din cînd în cînd, cîte unul smuls din rînduri era sfîşiat pe loc.

Tot drumul Argentarius se prefăcuse într-o uriaşă tălăzuire a corpurilor omeneşti. Valurile năpraznice ale furiei împinse de la spate de altele şi mai năpraznice se rostogoleau tot mai departe, pînă la poalele dealului capitolin.

Nimeni nu ştia despre ce anume este vorba şi nici nu vroia să ştie; energia acumulată trebuia să fie iradiată într-un fel oarecare şi nimeni nu căuta s-o stăvilească. Frînturi de fraze, ori vorbe apucate şi transmise din gură în gură zburau peste tot fără cîrmă şi ţel.

— Ce spune, ce spune?

— Au dormit la Mamertina.

— La închisoare? Dar ei sînt soli.

— Nu la Mamertina, ci la Porta Flaminia.

— Pe toţi sucubii, aşa le trebuie!

— Ulala daos, ulala!

— O Jovis, se spune că au bătut o femeie.

— O văduvă de război.

— Infamii!

— Ce tot vorbiţi! Ei au venit să ni se închine.

— Tacă-ţi gura!

— Au încercat să răscoale sclavii.

— Şi nu i-au sfîşiat pe loc?

— I-au pus în lanțuri.
— Ba le-au legat mîinile la spate.
— De unde ştii, nici nu i-ai văzut.
— Pe Hercule! I-au văzut cei din față.
— Aşa le trebuie.
— În arenă cu ei!
— Pe cine, pe soli?
— În infern cu aşa soli!
— Să fie dați fiarelor I
— Divus le-a venit de hac.
— A trecut timpul lui Domițian, cînd am plătit tribut barbarilor.
— Ce-o să facă cu ei?
— Îi mînă la Senat.
— Ce Senat! În arenă cu ei!

Un tribun aghiotant se apropie discret de împărat şi după ce acesta îi făcu semn să vorbească, zise:

— Divus, plebea se agită, umblă zvonuri că dacii au fost măcelăriți.

Traian oficia serviciul divin şi pentru nimic în lume nu ar fi dorit să-l întrerupă. Nu prea dădea crezare zvonurilor. Ştia că oamenii lui Licinius Sura lucrează bine şi toate astea îi conveneau de minune. Plebea a fost încălzită, acum treaba pretorienilor era s-o țină în frîu. Îi spuse totuşi tribunului să se ducă să afle adevărata stare de lucruri.

Aghiotantul coborî în fugă scările şi, încălecînd, porni într-un galop nebunesc pe culoarul păzit de gărzi, spre şoseaua Argentarius. Ajuns în Via Sacra, zări în dreptul închisorii Mamertina escorta de pretorieni călări. Vorbi cu comandantul ei. Dacii erau vii şi nevătămați şi se îndreptau către Curia Hostilia.

În curtea Senatului poporul nu avea voie să pătrundă şi solii răsuflară uşurați că au scăpat de sîcîiala lui plictisitoare. Sub porticele Curiei era umbră şi răcoare şi o linişte sacră domnea în jur. Cu toată scîrba lor pentru tot ce era roman, solii simțiră, printre aceste ziduri şi colonade, suflul solemn şi eroic a unei tradiții de veacuri. Mai mult, aceste ziduri li s-au părut caste şi nepărtinitoare, mai presus de zbuciumul prostesc al gloatei răscolite de patimi, al gloatei care nu avea opinii proprii şi care-şi tălăzuia pornirile după bunul plac al şireților conducători. Odihnindu-se pe băncile de marmură din peristil, amintindu-şi cu duioşie de patria lor mult încercată, încredințîndu-şi unul altuia nădejdile şi temerile, seninătatea coborî încetul cu încetul în sufletele lor. Fără voie, mulți dintre ei au fost cuprinşi de respect pentru acest locaş de putere supremă în care latinii

temerari au pus la cale atîtea fapte măreţe şi printre zidurile căruia s-au zămislit atîtea cuceriri.

Aşteptarea nu li se mai păru lungă şi clipa cînd fură anunţaţi de sosirea împăratului veni pe neaşteptate. Din acel loc tihnit ei auziră uralele furtunoase ale mulţimii, tropotul cailor şi uruitul roţilor, auziră sunetele argintii ale trîmbiţelor. Apoi totul se molcomi în forum şi pe străzi.

Tot aşa de neaşteptată fu apariţia lui Licinius Sura urmat de o gardă de onoare şi cîţiva tribuni. Prefectul Romei se întreţinu în greceşte cu Dieghes şi Vezina, întrebîndu-i de sănătatea regelui Decebal, de sănătatea reginei şi de sănătatea lor proprie. Mîndru, dar politicos, distant, dar plin de curtoazie, acest militar de meserie le explică, în puţine cuvinte, desfăşurarea procedurală a ceremoniei şi ceea ce se cuvenea solilor daci să îndeplinească în cadrul ei.

Apoi, ocolind colonadele peristilului, trecură doi cîte doi în porticul principal. De aci, din umbră, marmorele curţii şi ale clădirilor din jur sclipeau orbitor în torentul de raze ale soarelui de Ia amiază.

Printre coloane se vedea imensitatea de capete omeneşti umplînd toate locurile goale din faţa templului Venerei şi ale forumului lui Nerva. În locul gol din faţa Curiei Hostilia se adunase tot ce era mai distins în Roma.

Dieghes strînse cu putere mîna lui Vezina şi întorcînd capul îi învălui cu o privire caldă, încurajatoare pe compatrioţii săi.

— Pînă nu voi coborî aceste trepte nu-mi voi recăpăta liniştea sufletească şi din păcate, acum, doar le urc, zise el ca pentru sine.

Oameni mîndri şi drepţi din fire, dacii intrau în Senat îndureraţi, scrîşnind din dinţi. De ruşine şi înjosire totul li se părea un vis urît. Mulţi dintre ei nici nu-şi dădură seama cum urcară treptele scării străjuite de două rînduri de pretorieni cu scuturi aurite şi mantii roşii. Numai Bicilis era atent la toate. Toate le vedea şi le auzea.

În marea sală a Senatului, cîteva sute de senatori în togi imaculate şedeau nemişcaţi într-o linişte gravă şi solemnă. Împăratul, care, de obicei, la şedinţele ordinare stătea în amfiteatru ca un simplu senator, de astă dată şedea pe un scaun pliant, sculptat din fildeş, aşezat sub statuia lui Julius Caesar. În jurul său, pe treptele podiului, cîţiva mari demnitari, iar în dreapta şi stînga, corpul complet de lictori cu fascii pe umăr.

La semnul său, solii îşi desprinseră armele depunîndu-le la intrare, apoi împreunînd mîinile după obiceiul captivilor, se apropiară cu capetele lăsate în jos.

Momentul solemn sosi. Dieghes se îngălbeni. Pronunţa cu greu cuvintele dictate de tălmaci. După ce delegaţii pronunţară întreg legămîntul în limba lor şi se rugară, invocînd numele lui Zalmoxis, pentru ca pacea să pogoare între daci şi romani, se închinară împăratului, apoi senatului şi ridicîndu-şi armele de jos plecară.

De astă dată fură poftiți să urce în nişte lectici cu perdelele trase şi fură duşi la locul lor de găzduire, care nu mai era sinistrul castel de la Porta Flaminia, ci nişte odăi luxoase în palatul împărătesc.

Sărmanii oameni mai avură de suportat un grandios banchet dat în cinstea lor în acea seară, la care s-au rostit cuvîntări deşarte, cu vorbe prefăcute şi s-au închinat cupe pentru pacea de nezdruncinat între poporul dac şi cel roman.

A doua zi li s-au oferit distracții şi li s-a propus o şedere mai îndelungată pe meleagurile romane, dar Dieghes nu vroi să mai petreacă o noapte între zidurile Romei şi porunci de îndată întoarcerea în patrie.

Plecară deci, luînd drumul Adriaticei, revenind către portul Ariminium unde-i aştepta corabia.

De abia după ce noaptea îşi aşternu poala peste lume, dacii strînşi pe punte îşi recăpătară liniştea şi hotărîrea lor de totdeauna. Pe aceste meleaguri vrăjmaşe, printre atîtea lucruri străine, numai stelele li se păreau cunoscute şi prietenoase. Lor le încredințară ei gîndurile cele mai tainice, în ele căutau să-şi citească îndeplinirea speranțelor într-un viitor apropiat.

PARTEA ÎNTÎIA

„Audaces fortuna juvat”
(Soarta îi răsfață pe cei curajoşi)

Virgiliu

Cu puțin înainte de ivirea zorilor, o ceață deasă porni încet dinspre fluviu, acoperi sălciile, se cățără pe malul înalt, se urcă pînă-n vîrful plopilor.

Decurionul, venit să controleze gărzile de pe mal, se înfiora de umezeala pătrunzătoare şi se înveli bine în manta.

Printre zgomotele obişnuite ale unui sfîrşit de noapte se strecură strigătul pitpalacului şi nu al unuia, nici a doi-trei, ci al multora.

— Ce caută pitpalacii noaptea pe rîu? îşi zise străjerul uimit şi se apropie, bîjbîind printre sălcii, cît mai aproape de apă.

Tot ascultînd, deosebi printre chemările pitpalacilor alte zgomote care peste cîteva clipe deveniră mai desluşite. Acum aduceau aminte de clipocitul apei sub vîsle. Ostaşul se gîndi să-i caute pe străjerii care se aflau pe undeva prin apropiere, dar renunță. Încremeni, încercînd să străpungă

cețurile cu privirea. Vălurile albicioase se adunau, se unduiau, se destrămau. Picături mărunte se aşezau pe faţă, pe mîini, pe haine.

Pitpalacul strigă în stînga. Un altul îi răspunse din dreapta. Apoi iar şi iar.

— Blestemăție! îşi zise ostaşul, nevenindu-i să creadă urechilor. Pitpalacii s-au mutat din cîmpie în păpuriş şi ţipă rătăciți în ceaţă. Vai, n-o fi cumva...

Fără să mai aştepte, apucă scutul rezemat de un copac şi porni la deal, bîjbîind prin ceaţă.

O masă mare, întunecoasă, cu forme nedesluşite îi apăru în faţă. Era castrul din Sucidava. Dibuind cu greu podul aruncat peste şanţ, ostaşul trecu peste bîrnele-i lunecoase şi izbi cu pumnul în poartă.

— Hei, deschide!

— Cine-i acolo? întrebă o voce groasă.

— Ce, nu mă mai cunoşti? Sînt eu, Caliga. Deschide repede!

Poarta se deschise scîrţîind şi un ostaş îi lumină drumul cu o lanternă.

— Stinge lumina, Cursor. Comandantul o fi la el?

— Doarme dus. Dar ce s-a întîmplat, decurioane? Fără să-i răspundă, Caliga străbătu în goană curtea, urcă într-un suflet scările foişorului şi bătu la o uşă.

Peste cîteva clipe cetatea se trezi. Echipîndu-se din mers, ostaşii alergau la posturile lor. Ici-colo cîte un tropot, cîte un zăngănit, apoi cetatea amuți din nou.

În uşa foişorului apăru un tînăr înalt, impunător. Ordonanța îi încheia în grabă curelele platoşei. Centurionii şi veteranii în ținută de campanie îl aşteptau.

— Aţi observat ceva neobişnuit?

— Deocamdată nimic, răspunse locotenentul său, centurionul Agatus.

— S-au întors şi ceilalți străjeri?

— Încă nu, comandante.

Tribunul Lucius Longinus, comandantul castrului, le făcu semn să vină mai aproape şi după ce făcură cerc în jurul său, le spuse:

— Ar putea să fie o alarmă deşartă, deşi nu-mi vine să cred, căci îl cunosc prea bine pe Caliga. Şi, punînd mîna pe umărul veteranului reangajat, adăugă: Simțurile sale nu dau greş niciodată. Duceți-vă la posturile voastre şi fiți cu ochii în patru. După ce se va risipi ceaţa, voi trimite cercetaşi să iscodească în jur. Nu m-ar mira cîtuşi de puțin să fim atacați, dacă nu astăzi, mîine sau într-o altă zi. Mă mir că nu avem veşti de la ceilalți străjeri. Sînt de părere...

Nu isprăvise de vorbit căci se auziră bătăi în poartă. Peste cîteva clipe, încă doi străjeri urcară scările, mirați că lagărul se trezise.

— Salut, comandante! zise acel care ajunsese întîi. Pe mal au debarcat mulți oameni. Pesemne oşteni. Nu puteam să aşteptăm de teamă să nu surprindă cetatea nepregătită. Ş-apoi...

— Veteranul Caliga v-a luat-o înainte, zise Lucius rîzînd. Ce vă face să credeți că erau oşteni?

— Am auzit desluşit zăngănitul armelor, iar după aceea tîrşîitul bărcilor pe nisip şi şoapte.

— Şi tu, se adresă tribunul celuilalt, ai auzit acelaşi lucru?

— Cum să nu! doar am fost împreună.

— Şi cum se face că ați fost împreună?

— Ne-am întîlnit, comandante, la marginea sectoarelor noastre.

— Nu ştiți ce-i cu al treilea străjer?

— Nu, comandante!

— Mi-e teamă să nu-l fi ucis. Puteți pleca! Adresîndu-se apoi centurionilor şi decurionilor, adunați în jurul său, continuă:

— Ne trebuie un om curajos şi isteț care să plece deîndată în pădure şi după ce se va risipi ceața, ascuns bine, să numere forțele duşmanului şi să observe tot ce se poate observa. După aceea, fără să-şi piardă timpul, să se ducă în poiana din dealul Mărului, unde pasc caii noştri, să ia calul cel mai bun şi să plece, fără zăbavă, la Dionysopolis să raporteze prefectului ceea ce va fi văzut şi auzit. Nici într-un caz să nu plece la Durostorum, cu toate că e mult mai aproape, căci garnizoana de acolo poate să fie în aceeaşi situație ca şi noi. Afară de aceasta, drumul de-a lungul fluviului trebuie să fie închis de duşmani. Cred că au debarcat în mai multe locuri. Ei, cine dintre voi ar vrea să plece?

Toți cîți au fost, vreo cincisprezece, au făcut un pas înainte.

Alegerea lui Lucius Longinus căzu pe un centurion încă tînăr şi voinic.

— Vei pleca tu, Caius Cappa. Nu mai zăbovi! Timpul este prețios! Nu-ți voi da nici o scrisoare.

— Sînt gata, comandante. Plec! Ochii lui Cappa sclipiră de mulțumire.

— Stai o clipă! Cum am să aflu că te-ai strecurat cu bine?

Cappa se gîndi puțin.

— Comandante, cînd vei vedea urcînd de pe dealul Mărului o coloană de fum gros, să ştii că am plecat la Dionysopolis.

— Bine, foarte bine, Cappa!

— Salut, comandante.

Tribunul îi puse mîna pe umăr şi privindu-l în ochi adăugă:

— Fii prudent, Cappa, poate că viețile celor din Sucidava sînt în mîinile tale.

⋆

Un vînt uşor împrăştie puțin cîte puțin ceața, descoperind cetatea şi locul deschis din jurul ei. Lunca mai era învăluită în pîclă. Părea că cetatea stă pe țărmul mării. Mai ales acolo unde Danubiul îşi împărțea albia în două brațe părea o întindere nesfîrşită de ape.

Soarele aruncînd văpăi orbitoare ieşi de după dealurile albăstrii.

În jur nici o mişcare. Nici urmă de duşmani. Nu cumva era o alarmă deşartă? Totuşi, Lucius Longinus, veghind pe turn, nu avea nici o încredere în această linişte şi cînd unul din decurioni veni să-l înştiințeze că cercetaşii sînt gata de plecare, îi spuse să mai aştepte.

Pitit pe după palisadul din bîrne de stejar, Caliga arunca din cînd în cînd cîte o privire spre baltă şi ofta.

— De ce oftezi, Caliga? îl întrebă un alt soldat.

— Oftez pentru că nu mă pot duce să vînez rațe.

— Aşteaptă puțin, poate ai să vînezi oameni!

— Unde sînt? Vreau să-i văd şi eu!

— Pe mine mă întrebi, decurioane? Dormeam dus cînd ai venit cu sufletul la gură cu vestea aceea năstruşnică. Nu cumva ai dormit în post şi ți s-au năzărit toate acestea în vis?

Soldatul rîse pe-nfundate. Caliga nu se sinchisi să-i răspundă. Scuipînd peste palisadă, mormăi o înjurătură. Această poveste începu să-l plictisească.

Într-un tîrziu, cînd centurionul Agatus trecu lîngă ei, îl întrebă:

— Centurioane, cercetaşii aceia nu mai pleacă? Ce mai aşteaptă?

Agatus îl privi încruntat.

— Caliga, Caliga! De cîte ori ți-am spus să nu vorbeşti neîntrebat în timpul serviciului. Dacă cercetaşii nu pleacă, înseamnă că aşa trebuie. Ştie comandantul ce face.

Țăranii care veneau în fiecare dimineață din sat cu provizii proaspete n-au mai venit de astă dată. Era un semn prost. Soarele se ridicase ca la o suliță de orizont. Se făcea cald. Soldații obosiți de veghe începură să moțăie. Mîncarea Ii se aduse la posturile lor. Nici comandantul nu părăsea turnul. Stătea rezemat de bîrnele balustradei şi aştepta nu se ştie ce. Era sigur, duşmanul e prin apropiere, dar nu-i atacă pentru că îşi dă seama că romanii prinseseră de veste şi sînt pregătiți. Privi înspre deal. Cam la vreo patru stadii de cetate, începea pădurea. Stejarii, falnici, seculari străjuiau marginea ei. În care din aceşti stejari este ascuns Cappa? În tot cazul nimeni n-ar fi putut bănui acest lucru.

Cappa era cocoțat în vîrful celui mai înalt stejar de acolo. I-au amorțit picioarele de atîta stat pe creangă. El, care nu auzise ceea ce au auzit străjerii noaptea, a început să creadă că toate acestea nu sînt decît închipuiri. Se mira totuşi de faptul că țăranii n-au apărut încă dinspre sat. De obicei veneau zilnic cu lapte, fructe, pîine proaspătă.

Tocmai cînd începu să se plictisească şi vroi să-şi schimbe locul de pîndă, auzi nişte voci în pădure. Se piti în frunziş şi aşteptă. Spre el veneau doi sarmați îmbrăcați în zale ruginite, cu săbii încovoiate la şold, cu arcuri şi tolbe pline de săgeți. Cappa se miră văzîndu-i mergînd pe jos. Sarmații erau călăreți înnăscuți, vestiți prin părțile acelea. Pesemne şi-au lăsat caii pe malul celălalt. Zîmbi. Aceşti călăreți temuți, ca pedeştri erau foarte nepricepuți. Pe cît de ageri erau ei călări, pe atît de stîngaci se mişcau pe picioarele lor strîmbe.

Cappa de tînăr venise în Moesia Inferioară şi făcuse toată campania din Dacia. Petrecuse doi ani dincolo de fluviu şi luase parte la lupta de la Tapae. Ştia destul de bine dialectele getice ca să înțeleagă despre ce era vorba.

Sarmații se opriră la marginea pădurii şi ferindu-se de a ieşi din umbra ei se uitau la cetate.

— Dacă aceşti blestemați de romani n-ar fi simțit apropierea noastră, am fi stăpîni acum pe cuibul lor — zise unul din ei.

— La noapte, răspunse celălalt, vom merge la asalt.

— De unde ştii asta?

— Azi, după ce răsărise soarele, l-am auzit pe Andagus vorbind cu Bedar, şeful dacilor. I-a spus să înconjoare cetatea dinspre mal. I-a mai spus să-i prindă pe toți țăranii din Sucidava, să-i lege şi la noapte să-i treacă dincolo, în robie. Ai noştri vor înconjura cetatea dinspre deal, ascunzîndu-se în pădure. Nici un cioroi de roman nu trebuie să scape din cuibul acela blestemat pentru a aduce întăriri.

— Cîți soldați sînt în cetate?

— Țăranii din Sucidava spun că sînt vreo trei sute.

— Sînt puțini. Numai noi sîntem aproape o mie. Piegeți cîți or fi?

— Nu ştiu. Cred că sînt mai mulți.

— Da, sînt vicleni aceşti piegeți. Acum cînd miroase a pradă sînt cu noi, dar dacă Traian va trece fluviul o să se închine lui. Decebal nu are încredere în ei. Toate neamurile acestea din şes sînt stricate de negustorii greci şi traci care se plimbă aici ca la ei acasă.

— Ei, am trăncănit destul, întoarce-te la locul tău. Să nu ne vadă cineva. Ştii, cu Andagus nu-i de glumit.

— Plec! La noapte ne vom întîlni acolo, sarmatul întinse mîna arătînd spre cetate.

— S-au ascuns în vizuină şi le e frică să iasă. Au un miros subțire. Ştiu ce-i aşteaptă.

— Cu bine! Vezi să nu adormi. Aci la umbră e răcoare. Sarmatul se îndepărtă rîzînd. Celălalt se uită în jurul lui ca şi cînd căuta un loc liniştit, apoi veni să se aşeze la umbră, nu departe de stejarul în care stătea pitit Cappa.

Cappa lăsă să treacă puțin timp, apoi fără grabă scoase din tolbă două săgeți. Una din ele o ținu între dinți, cealaltă o potrivi în arc. Rupse o crenguță ce-i astupa vederile, dar n-o lăsă să cadă, ci o băgă în brîu.

Liniştit, ridică arcul. Ochi o clipă.

Săgeata îl lovi pe sarmat în ceafă şi ieşi prin gîtlej. Nenorocitul duse mîinile la gît, horcăi şi căzu cu fața în jos.

Centurionul coborî cu băgare de seamă din copac. Se uită în toate părțile. Cu o lovitură de picior îşi răsturnă victima pe spate. Privi cum îi gîlgîia sîngele, revărsîndu-se prin colțul gurii şi se înfundă în pădure.

⭐

Cît fu ziua de lungă, cerul rămăsese senin, după ce apusese soarele, însă o fîşie vînătă apăru la orizont.

— Numai de nu s-ar înnoura, mormăi bătrînul soldat Barba, înfăşurînd cu grijă sfoara pe capătul arcului său.

— Crezi că s-ar putea întîmpla? întrebă Lucius privind îngrijorat în zare.

Soldatul nu răspunse, privi doar spre soare-răsare şi întinzînd vîna de bou pe arc, o încercă cu degetu-i noduros.

Cerul se înverzea, se înălbăstrea, iar spre miazănoapte se întuneca de-a bineîea. Cîteva stele mai mari se aprinseseră pe nesimțite.

Duşmanul nu se arăta. Se simțea însă prezența lui. Lucius renunțase de a mai trimite cercetaşi. Nu vroia să-şi piardă oamenii.

Greierii îşi începuseră eternul cîntec. Răcoarea dinspre rîu aducea miros de levănțică, ismă, busuioc. În timpul zilei oamenii se odihniseră pe rînd, dar de cum se lăsase noaptea fură treziți cu toții. Cazanele cu mîncare fierbeau pe crăcane în mijlocul curții. Se schimbau străjerii în posturi.

Din întunericul fără fund de dincolo de focuri se auzeau vocile gîtuite ale decurionilor care schimbau gărzile şi adunau trupa la cină.

Lucius nu fusese niciodată mai turburat ca în seara aceea. A luptat cu germanii, sub comanda tatălui său, în pădurile neumblate de dincolo de Rhenus şi la izvoarele Danubiului, la Anoba. Nu-i mai era frică de barbarii de aici, cu toate că i s-au povestit destule despre vitejia şi nepăsarea lor în fața morții, dar pentru prima oară era comandant, stăpîn deplin peste această cetate, al tuturor acestor oşteni. Nu era altul aici care să-i dea porunci şi toată sarcina grea a răspunderii cădea pe umerii săi. Ştia că este

sufletul acestei cetăți şi de hotărîrea şi voința lui atîrnă viața atîtor oameni. Se simțea singur şi acest sentiment de singurătate nu voia să-l slăbească, cu toate că în jurul său erau atîția camarazi, atîta freamăt.

Deşi era foarte atent la tot ce se petrece în jur, gîndurile îi veneau unul după altul.

Acum un an tatăl său îl adusese în Dacia Minor. Socotea că de acum înainte gloria militară numai aici se va putea dobîndi.

Era tribun şi ar fi putut să rămînă lîngă tatăl său, să ia parte la conducerea legiunii, să ia parte la consilii. Părintele însă ținea să facă din el un militar adevărat. După ce făcuse şcoala războiului sub acelaşi cort cu el, s-a pomenit trimis într-o mică cetate. Bătrînul socotea această independență ca ceva absolut necesar în formarea caracterului de comandant. Aici în Sucidava un simplu centurion ar fi fost mult mai la locul lui. Prietenii lui Lucius spuneau că Longinus vrea să facă din fiul său un centurion. Tribunul Papirius Marcellinus, cel mai bun prieten al său, zicea adesea în glumă: „Bătrînul prefect şi-a exilat fiul. Oare ce vină are băiatul?"

Pînă la urmă se obişnuise cu această cetățuie grosolană din pietre înverzite de vreme, cu aceşti codri nesfîrşiți şi sălbateci, cu aceste bălți şi smîrcuri pline de broaşte şi țînțari. Clima aspră de aci îl oțeli. După ce cunoscuse asprimea iernii tracice, pînă şi acea din Rhenania îi păru uşoară. De un an de zile n-a mai fost acasă. Cînd ghețurile de pe Danubiu porniseră foşnind de vale şi primăvara tracică, dulce şi caldă, gonise iarna rea, el mai uitase din cele ce-i rodeau sufletul. Dar curînd apărură caravane de plute din buşteni, flotile de bărci încărcate cu piei, carne, miere, sare; toate se îndreptau spre miazăzi, spre mare.

Se întrista văzîndu-le plecînd fără el. Apoi începură să apară galerele negustorilor, cu pînze de felurite culori, alunecînd în susul fluviului. Treceau cîte trei, patru, cinci şi mai multe, escortate de galere militare. Corăbiile acestea acostau lîngă mica cetate, aduceau veşti, scrisori...

⚜

Ajungînd la drumul pietruit, Cappa călări spre miazăzi tot restul zilei şi toată noaptea, iar către dimineață sosi la Zaldapa. După un scurt popas, încalecă şi părăsind drumul mare, coti spre țărmul mării; pe la prînzişor intra în Dionysopolis.

Adunîndu-şi ultimele puteri, calul urcă într-un galop nebunesc caldarîmul de piatră al drumului şi se opri, sleit de puteri, în fața cetății.

— Duceți-mă la comandant! zise Cappa oştenilor postați la poartă. Vedeți dacă se mai poate salva această jivină. Mi se pare că am omorît-o.

Fu introdus într-o cameră mare unde, la masă, scria un bătrîn uscățiv, cu părul alb tăiat scurt.

— Salut prefectului Gaius Longmus!

— Ce-i cu tine, Cappa?

— Prefecte, vin în grabă din Sucidava. Cetatea este împresurată de duşmani.

— Duşmani? Care din cele două Sucidave?

— Sucidava-sat, de pe acest mal al Istrului.

— Cum! exclamă Longinus plin de uimire. Din nou au început să-şi arate colții? Trec fluviul ca în timpurile lor bune? Nu le-au fost de ajuns lecțiile date la Tapae şi Tropaeum? Spune, cum s-a întîmplat?

— Au trecut fluviul în zori de zi, pe ceață şi ne-au împresurat. O mie de sarmați şi un număr dublu de daci din seminția Piegeților.

Bătrînul strînse în pumn pliurile togii. Cicatricea albă ce-i brăzda fața se învineți. Sprînceana tăiată în două tresări nervos. Primise această teribilă lovitură de paloş încă pe cînd era tînăr, în Orient. Acum, o soartă poate mai crudă îl aştepta pe mezinul său.

— Cînd v-au asediat?

— Alaltăieri, noaptea.

— Au început asaltul?

— Cînd m-am strecurat afară încă nu începuseră.

— Şi ce te face să crezi că au intenții ostile?

— Am auzit o discuție între doi străjeri. Ridicînd ochii, întrucîtva visători, bătrînul zise:

— Nouăzeci de mile, e o bucată bună. Apoi, pe un ton indiferent: Cum se simte tribunul? E bun comandant?

— Prefecte, sănătatea tribunului, lăudați fie zeii, este înfloritoare, iar el plin de bărbăție şi neprețuit comandant. Este energic şi drept.

Aceste laude din gura unui subaltern l-ar fi pus pe gînduri; s-ar fi îndoit poate de sinceritatea lor, pe Cappa îl cunoştea însă prea bine ca să nu-l creadă.

— Bine, Cappa, du-te de te odihneşte! Abia te ții pe picioare de oboseală.

Nu trecu nici o jumătate de oră şi consiliul legiunii fu adunat.

În aceeaşi cameră, în jurul unei mese mari, cu picioare subțiri arcuite, sculptate cu măiestrie, se adunară tribunii, centurionii, „primae ordines", prefectul trupelor auxiliare şi cetățeneşti din oraş:

— Astăzi — zise prefectul — ne-au sosit doi curieri: Unul de la împărat şi celălalt din Sucidava. Porunca împăratului este să deplasăm legiunea la Oescus pentru trecerea ei pe malul stîng al Danubiului. Dar în acelaşi timp tribunul Lucius Longinus ne raportează că cetatea din Sucidava este asediată de aproape trei mii de barbari. Ce să facem? Nu pot să împart legiunea în trei părți, deoarece şi oraşul are nevoie de apărare, împăratul cere cele mai bune trupe. Spuneți ce gîndiți!

Se ridică bătrînul veteran Cuscus, comandantul cohortei „miliaria” de pedeştri.

— Fiul tău trebuie ajutat îndată, altfel barbarii o să măcelărească micul său detaşament. Proporția este de zece la unul.

— Fiul meu, fiul meu! În război şi în fața datoriei nu sînt fii! Pentru mine el este un subaltern, comandantul Castrului din Sucidava şi atît!

Cuscus se încruntă:

— Chiar dacă e aşa, nu putem sacrifica trei sute de legionari dintre cei mai buni.

Tribunul Marcellinus, prietenul lui Lucius, păli. Persius, un bătrîn rotofei, comandantul cohortei „equestra” se propti în mîinile-i grase şi zise:

— Sfătuiesc să se lase în oraş cohorta auxiliară care nu are un efectiv complet. În dosul zidurilor cetății ea va rezista oricărui atac. Pe lîngă aceasta, în oraş vor rămîne, cred, trupele cetățeneşti, neechipate pentru o campanie îndelungată. Astfel legionarii care trebuiau să rămînă în cetate pot să fie trimişi în ajutorul Sucidavei

— Acesta este într-adevăr un sfat bun, spuse blondul şi încă tînărul Teno, comandantul cohortei britanice, eu sînt cu totul pentru el. Dar aş vrea să mai adaog un sfat.

— Spune! bombăni bătrînul prefect.

— Să detaşăm două centurii de călăreți şi aşezînd pe crupele cailor lor alte două centurii de pedeştri, să le trimitem neîntîrziat la Sucidava. Aceşti patru sute de oameni, cu acei trei sute din cetatea asediată, pot să gonească duşmanul peste fluviu. Îndată după aceea ei se vor îndrepta spre Oescus mergînd pe un drum bun de-a lungul Danubiului.

— Eu votez pentru acest plan, zise Cuscus.

În sinea sa Longinus le mulțumea din suflet pentru grija ce o poartă fiului său, pe față însă păstra calmul unui arbitru nepărtinitor.

— Bine, zise el, dacă aceasta vă este părerea, aşa să fie! Este cineva contra?

Nu se ridică nici un glas împotrivă.

— Cine va conduce detaşamentul? întrebă Cuscus cel nerăbdător.

Longinus îşi roti privirea.

Tînărul tribun Marcellinus se sculă şi zise dintr-o suflare:

— Te rog, nobile Gaius, trimite-mă pe mine la Sucidava.

Înmărmuriți, încruntați priveau romanii la mormanul de grinzi arse, la cadavrele împrăştiate pretutindeni.

Marcellinus îşi scoase casca trecîndu-şi mîna pe fruntea îmbrobodită de sudoare. Cappa îşi şterse pe furiş o lacrimă.

Adresîndu-se rîndurilor de veterani încruntați, comandantul le spuse cu voce tare:

— Legionari, duşmanul viclean a atacat prin surprindere cetatea Sucidava. Priviți-o! (întinse brusc mîna înspre ruinele fumegînde). Camarazii noştri, bravii ostaşi romani zac măcelăriți de barbari. Să ne răzbunăm crunt pe ucigaşi. Moarte duşmanilor!

— Moarte, moarte! strigară legionarii, lovind scuturile cu coada sulițelor.

Domolindu-i cu o mişcare a mîinii, Marcellinus porunci:

— Ne vom aşeza în tabără ca să aducem ultimele onoruri celor căzuți.

Îndată după aceea, una dintre centurii începu să întindă corturile, să îngrijească caii, să pregătească mîncarea. Alta rămase de strajă, iar cele două centurii de pedestraşi, lepădîndu-şi armele, se îndreptară spre cetate.

Nici un cadavru de dac ori sarmat nu fu găsit. Duşmanii au avut grijă să le ridice pentru a nu fi profanate. În schimb, apărătorii aveau gîtlejurile tăiate, ca să nu se mai ridice niciodată. Apa din şanț era roşie, iar pămîntul, peste tot îmbibat cu sînge.

— A fost mare măcel aici, zise Cappa, oftînd cu durere. Ai noştri şi-au vîndut scump viața.

Marcellinus porunci cu un glas înăbuşit:

— Căutați corpul comandantului Longinus!

Soldații se împrăştiară pe tot cuprinsul cetății, cercetînd fiecare cadavru în parte.

Un stol de corbi se rotea lin deasupra ruinelor, aşteptînd să se potolească fumul înecăcios, croncănind neliniştiți de apariția oamenilor.

— O, zei milostivi! strigă un ostaş, întorcînd cu fața în sus un cadavru. E micul Glaucus... bietul meu consătean. Ce tînăr era! Să tot fi trăit...

— Da, el e, afirmă un altul, apropiindu-se. L-am cunoscut prea bine. Taică-său ieşise acum un an din armată şi-l aşteaptă acum acasă, să vină în concediu.

Se uitau amîndoi la capul desfigurat, cu părul pîrlit şi gîtul tăiat şi-şi muşcau buzele. Mîna băiatului mai ținea paloşul cu sîngele închegat pe lamă.

Cappa care se ținea în urma lui Marcellinus şi-i dădea explicații în legătură cu cetatea şi apărătorii ei, şi-a dat seama din primele clipe că mulți dintre camarazii săi lipsesc.

— Comandante!

— Spune, Cappa!

— Cred că mulți au fost luați în robie.

— Nu-mi vine a crede că Lucius s-ar fi lăsat prins de viu. Cred că a murit, doar că nu i-am găsit încă cadavrul. Porunceşte să fie ridicată această bîrnî, văd un corp sub ea!

— Nu uita, comandante, spunea Cappa, că printre duşmani erau şi sarmaţi care sînt foarte pricepuţi în aruncarea arcanelor. Laţul de păr de cal împletit e atît de tare şi lunecă atît de uşor încît omul prins se sugrumă îndată şi-şi pierde cunoştinţa.

Cadavrele apărătorilor, scoase şi înşirate pe iarbă, creşteau ca număr, totuşi la numărătoare s-a văzut că cel puţin o sută de oameni lipsesc.

Pînă la urmă, convins că prietenul său lipseşte printre cei morţi, îşi dădu seama că fusese luat prizonier. Cappa, palid, cu sufletul sfîşiat de durere, cerceta, nici el nu ştia pentru a cîta oară, feţele desfigurate ale camarazilor. Iată-l pe decurionul Poblo, originar din insulele Baleare; el conducea prăştierii detaşamentului. Capul îi era despicat în două. Iată-i pe Alvear, Calatus, Ceacus, soldaţi din centuria sa. Primii doi, răniţi uşor ar fi trăit dacă fioroşii duşmani nu ar fi avut grijă să le taie beregatele. Erau şi mulţi grav mutilaţi. Ei şi-au vîndut scump viaţa amărîtă de apărători ai falnicei Rome.

Caliga nu era printre ei. Cît de mult o să-i lipsească acest bătrîn sfătos. Iată-l pe centurionul Marcus Bubo. Îşi holba ochii mari, aşa cum făcea şi în viaţă. Cînd a murit n-a avut cine să-i închidă. Îşi începuse cariera ca simplu soldat şi tocise multe perechi de calige pînă ce reuşi să capete gradul care acum nu-i mai foloseşte la nimic. Centurionii Agatus şi Stolo însă nu se aflau printre morţi. Iată-l pe cel mai bătrîn dintre soldaţii garnizoanei Sucidava — Servius Barba. L-a recunoscut după scutul pe care erau scrise cuvintele „BARBA VETERANUS”, i le-a gravat un meşter la Dyrrachium. Însuşi Barba era de nerecunoscut.

Cappa i-a luat scutul şi l-a dat în păstrare unui soldat.

Cînd trîmbiţele chemau trupa pentru apelul de seară, nişte soldaţi, care lucrau în pădure la făcutul tărgilor pentru morţi, se apropiară de cortul comandantului, aducînd cu ei un ţăran.

— Tribune, raportă unul dintre ei, am prins în pădure un om care zice că a salvat pe unul de-ai noştri.

Ţăranul, un om foarte înalt, cu plete negre se aruncă în genunchi în faţa lui Marcellinus.

— Stăpîne, zeii să-şi reverse bunătatea asupra ta!

— Scoală-te! Cine eşti?

— Sînt un biet ţăran şi mă cheamă Asdus.

— De unde de fel?

— M-am născut aici, în satul Sucidava, care acum nu e decît un morman de cenuşă.

— Este adevărat că ai salvat un ostaş roman?

— Da, luminate! El se află în pădure, în coliba ce mi-am făcut-o ca să mă adăpostesc. L-am găsit în cetate, era singurul om viu printre atîția morți.

Sub impulsul unei speranțe vagi, Marcellinus tresări.

— Cine e?

— Un veteran reangajat, decurionul Flavius Valerius Martinus, poreclit Caliga. Îi eram prieten şi tovarăş de vînătoare.

Marcellinus, fără voia lui, avu un gest de dezamăgire. Privind cu bănuială pe țăran, porunci unui soldat să-l cheme pe centurionul Cappa.

— Unde ai învățat atît de bine limba latină?

— Veneam zi de zi în cetate cu vînat proaspăt şi doi ani de zile am făcut cărăuşie la Philipopolis.

— Eşti om liber, prin urmare?

— Da, şi cetățean roman.

Apăru Cappa şi răspunzînd cu voie bună la plecăciunea țăranului, se apropie de tribun.

— Îl cunoşti pe acest om? îl întrebă comandantul.

— Desigur, tribune. E Asdus din Sucidava-sat. Îl cunoşteau toți ostaşii din castru. Cum de ai scăpat teafăr, Asdus? Satul tău e ras de pe fața pămîntului.

— Am fost plecat în cărăuşie, centurioane, şi m-am întors azi dimineață.

— Zici că l-ai găsit pe Caliga? Unde e?.

— În bordeiul meu, în pădure. Cappa se întoarse către Marcellinus.

— Tribune, porunceşte să mă duc cu patru ostaşi să-l aduc pe Caliga.

Marcellinus se sculă şi făcîndu-i semn să-l urmeze, intră în cort.

— Cappa, acest țăran mi se pare suspect. Singurul care a scăpat ştie bine latineşte, dă tîrcoale lagărului noaptea, zice că venea des în cetate. Nu cumva v-a vîndut?

— Nu, tribune, îl cunosc. E un tînăr cinstit şi inimos şi de cînd îl cunosc ştiu că visul său e să devină soldat roman.

— Am putea să-l recrutăm. Faptul că a salvat un ostaş roman merită o răsplată bună.

Pînă-n dimineață, îngrijit de vraciul detaşamentului, Caliga şi-a revenit. Adus pe targa lîngă cortul comandantului, a putut chiar să vorbească.

— Ce s-a întîmplat cu tribunul Lucius Longinus? întrebă Marcellinus.

— Tribunul, centurionul Agatus şi cu mine, zise în sfîrşit Caliga abia auzit, ne apăram împotriva unei cete numeroase de duşmani. Mulți din ei au căzut, dar pînă la urmă ne-au copleşit. Eu primul am primit o lovitură de coasă în şold şi am căzut, dar înainte de a-mi pierde cunoştința i-am

văzut pe tribun şi pe centurion sugrumaţi de arcanele sarmaţilor şi tîrîţi pe jos. Cînd mi-am revenit era spre ziuă şi totul se sfîrşi pentru ai noştri. Duşmanii umblau de colo pînă colo şi-i omorau pe cei care mai aveau viaţă în ei. Atunci m-am tîrît cum am putut şi m-am ascuns sub nişte scînduri. Din pricina sforţării am leşinat şi m-am trezit de abia astăzi. Asta-i tot ce ştiu, tribune.

Morţii au fost incineraţi pe rugul uriaş înălţat pe o movilă. Li s-au dat toate onorurile după lege, iar deasupra locului de veci camarazii înălţară un tumul din piatră de rîu. În vîrf au înfipt un trunchi de stejar, curăţat de crengi, în afară de două, rămase ca nişte braţe ce invocă răzbunarea. În capul trunchiului fixară o cască, pe braţele acestuia —-arme, iar în mijlocul trofeului bătură în ţinte scutul veteranului Barba.

Asdus cîntări sulița în mînă.

— Ar putea să fie mai grea, decurioane, zise el către Caliga.

— În armata romană toate sulițele cîntăresc la fel.

Asdus rîse, scuturîndu-şi pletele, arătîndu-şi dinţii săi albi şi tari ca de lup.

— Mă voi descurca şi cu asta.

Caliga alese din carul cu arme un paloş mai greu, un scut şi un coif de piele.

— Nu rîde prosteşte! Ţine-le şi îngrijeşte-le! De acum înainte asta ţi-e familia, nevasta şi copiii. Platoşă nu am. Du-te la cohortă, la Capito. Să treci pe la bărbier să-ţi taie chica asta de barbar.

Bătrînul îl privi cum se depărtează. Înalt, spătos, cu părul negru curgîndu-i pe umeri. Mergea călcînd cu grijă printre rîndurile soldaţilor ce se odihneau în aşteptarea cinei. Soarele apunea. Globul turtit, ireal de mare, vibra în boarea depărtării. Totul părea neobişnuit în acest crepuscul şi Asdus, păşind spre soare, părea un gigant care-şi duce ofrandele către tronul de aur al marelui Jupiter.

— Face-ţi focurile, soarele a apus de mult! porunci Caliga oamenilor săi.

— Facem îndată, decurioane. Tîntarii au şi început să bîzîie.

— Puneţi bălegar pe foc! Caliga strivi un ţînţar şi adăugă încetişor: Eh, dragii mei! Soldatul trebuie să ştie să lupte nu numai cu foamea şi setea, dar şi cu ţînţarii. Dacă n-ar fi acestea şi nici căldura prea mare şi nici frigul prea înţepat, de tine şi de mine n-ar mai fi nevoie în armată. Războiul ar fi fost asemănător unei reprezentaţii de teatru. Toţi filfizonii, leneşii şi mîncăcioşii ar fi năvălit sub acvile.

Focurile lagărului lui Oescus, înghesuite de întuneric, ardeau încolăcindu-şi vîlvătaiele cu fumul. La lumina şi căldura lor se adunau

laolaltă gazde şi musafiri, soldaţii din garnizoană şi oamenii lui Marcellinus, pedeştrii şi călăreţii, auxiliarii iliri adunaţi din provincie şi sclavii aduşi pentru încărcarea vaselor.

Asdus îşi făcea loc prin forfota lagărului spre cortul lui Caliga. Vestmintele-i de ostaş şi armele îl făceau şi mai impunător. Pînă şi veteranii arţăgoşi, totdeauna gata de ceartă, se dădeau la o parte în faţa acestui uriaş frumos. Poate numai Marcellinus, tribunul, s-ar putea măsura cu el în înălţime; în lărgimea umerilor însă nu avea potrivnic.

Caliga scormonea focul cu un băţ. Faţa-i brăzdată de urmele rănilor vechi şi noi era groaznică. Barba sură, pîrlită la Sucidava, se zburlea ca o mirişte. Soldaţii care nu-l cunoşteau îl priveau cu o frică aproape mistică. Cine-l cunoştea însă, ştia că în dosul acestei înfiorătoare măşti se ascundea o minte limpede şi un suflet de aur.

Asdus îşi scutură cîrlionţii uzi de sudoare şi-şi aşează cu grijă armele lîngă cort. Apoi scoase din traistă două bucăţi de carne, cîteva cepe, o căpăţînă de usturoi şi o pîine.

— Am adus de mîncare de la centurie. Astă seară gătim singuri.

Cu aceste cuvinte luă ceaunul soios şi coborînd pînă la rîu se apucă să-l frece cu nisip.

Malul era înţesat de oameni. Un soldat spălîndu-şi tunica cînta:

„O Tarentum, dulce ţară,
Cînd te-oi revedea?...”

— Eşti chiar din Tarentum? îl întrebă un altul.

— Nu, dar ce are a face? Aşa zice cîntecul.

— După vorbă pari a fi din Trinacria. Soldatul oftă:

— Acolo m-am născut, dar guvernatorul ne-a sărăcit şi tata a trebuit să plece în Spania.

— Eşti spaniol deci, ca şi împăratul.

Soldatul oftă din nou, frecîndu-şi cu îndîrjire tunica cu nămol de rîu.

— Da, da! Numai că el este cel mai mare, iar eu cel mai mic. Eu mănînc linte şi carne de berbec, iar el prepeliţe cu smochine. El este divin, iar eu...

— Sst! Nu da drumul la gură, nu sîntem singuri aici. Bine că zeii ni l-au dat pe el şi nu pe un altul. Oricum e un stăpîn mai bun şi mai drept decît alţii şi ştie cîteodată să răsplătească.

— Păi, frate, atîta nădejde am şi eu — să mă aleg cu ceva pămînt în ţara asta mănoasă; altfel, aş fi dezertat de mult la duşman.

— Să vedem mai întîi dacă îl vom putea răpune.

— Şi dacă vom rămîne în viaţă.

— Tocmai. Mîine trebuie să sosească şi bătrînul Longinus cu toate trupele din Dacia Minor. E o forţă. Am auzit că vom merge în susul Alutei, în întîmpinarea grosului armatei.

— Aşa e! Dar ai auzit că fiul lui Longinus a căzut prizonier la daci?

— Asta nu mă bucură de loc. Bătrînul prefect trebuie să fie foc, iar oalele o să se spargă în capul nostru.

— Longinus şi fără această pierdere era destul de sever. Sub comanda sa nu puteai să răsufli, d-apoi acum...

Soldatul dădu trist din cap.

— Dar nu vom fi sub porunca lui decît pînă la unirea cu restul legiunii. Vom răbda nițel şi pe urmă îl recăpătăm pe Adrian. După mine, ăsta e cel mai blînd dintre toți.

— Aşa crezi tu. E lup în piele de oaie.

— Sst! Iar începi?

— Bine, tac! Spune-mi, Longinus ştie de pierderea fiului său?

— Legionarii lui Marcellinus spun că nu. Ei au venit cu vestea de-a lungul fluviului pe cînd prefectul a tăiat țara de-a curmezişul.

Îndată ce oştile din Dacia Minor se adunară la Oescus, vestea distrugerii castrului din Sucidava se şi împrăştiase printre ostaşi. Acei care au fost de față la raportul comandantului Tibertinus îl văzură pe prefectul Longinus cercetînd cu înfrigurare rîndurile oştenilor; nu ştia nimic despre tragedia de la Sucidava. După raport îi făcu semn lui Marcellinus să-l urmeze şi urcă în grabă scările pretoriului.

Peste puțin timp tribunul ieşi pripit şi fără să răspundă la întrebări se închise în locuința sa. Nici prefectul nu mai ieşi în ziua aceea.

A doua zi, pămîntiu şi tras la față, inspecta trupele adunate ca şi cînd nu s-ar fi întîmplat nimic. Îşi vedea de treabă ca de obicei, însă fără acea vioiciune dîrză ce-l caracteriza pîn-acum.

Totuşi, îndeplinindu-şi îndatoririle de cetățean, Longinus nu uita nici pe acelea a unui bun părinte.

În timpul acelor cîteva zile cînd trupele se reechipau în aşteptarea ordinului împărătesc, Longinus s-a întreținut cu oameni cu care nu ar fi stat de vorbă mai înainte. Numai Marcellinus şi Cappa erau inițiați în demersurile sale secrete şi se consulta cu ei în timpul său liber. Ei îi aduceau tot soiul de oameni: negustori şireți, greci, iliri şi traci; căpitani de galere arşi de soare; oamenii simpli de dincoace şi de dincolo de Danubiu. El le punea întrebări fără ca ei să bănuiască ce urmăreşte. Mai toți erau asigurați că discuțiile ce le aveau cu prefectul sînt în legătură cu campania ce se pregătea.

A treia zi după ce s-a întreținut îndelung cu Cappa, Longinus s-a dus în port. Deunăzi acostase o galeră care făcea cursa între Ostia şi Drobeta. Vasul se legăna uşor cu cele două sute de vîsle trase înăuntru şi pînzele

strînse pe catarg. Căpitanul, un fioros lup de mare, cu numele Ulpius Fronto, măgulit de vizita distinsului general, îl pofti la bord.

— Nobile Longinus, cu ce-ți poate fi de folos umilul tău servitor? Să-ți duc o scrisoare la Ostia, ori să iau vreun pasager pînă la un oraş ca lumea? Porunceşte, îți voi îndeplini orice dorință.

— Aş vrea să-ți văd dezertorii ce-i ai pe bord.

— Dezertorii? Nobile, dar ce ai putea să vezi la lepădăturile acelea?

— Aş vrea totuşi să-i văd, îi tăie vorba prefectul.

— Fie, nobile, cum doreşti, dar netrebnicii aceştia trebuiesc descătuşați şi spălați înainte de a putea apare în fața unei persoane ca tine.

Longinus făcu un gest de nerăbdare. Nu-i plăcea vorbăria. Acest Fronto era un brav şi neînfricat căpitan, dar şi o brută fără seamăn.

— Nu trebuie nimic, căpitane, vreau să mă duc jos să-i văd.

— Nobile, voia ta este poruncă pentru mine, dar n-aş vrea să te expui. Am acolo, jos, vîslaşi puşi în lanțuri de zeci de ani. Ăstora nu le e frică de nimic; ar putea să te lovească ori să te insulte.

— Văd că nu-i prea prețuieşti pe vîslaşii tăi?

Fronto rînji:

— La ce bun să-i prețuiesc? Viața oamenilor nu prețuieşte nici cît o ceapă degerată. N-aş avea curajul să pariez un singur ban pe oricare din oameni, chiar din lumea întreagă. „Azi eşti viu şi mîine mort", zice un cîntec, iar pielea omenească nu-i bună nici pentru o pereche de sandale.

Cu un gest larg căpitanul îl pofti pe prefect să-l urmeze. Se opri lîngă trapa prin care se pătrundea pe puntea vîslaşilor. Cu piciorul pe prima treaptă a scării, Fronto îşi dădu bonetul frigian pe o ureche, clipi cu înțeles şi zise:

— Să mă ierți, nobile, dacă aerul de jos nu-ți va prii.

— Nu face nimic. Am mai coborît eu în cala corăbiilor. Un miros greu, respingător de corpuri murdare, de urină şi vase nespălate, îl izbi cu duhoarea lui. Pe această punte, joasă şi întunecoasă, moțăiau pe bănci ființe, care cu greu se puteau denumi oameni. Înlănțuiți doi cîte doi, față-n față la cîte o vîslă, aceste arătări zburlite, cu chipuri de strigoi, n-aveau nimic omenesc în ele. La auzul paşilor pe scara scîrțîitoare, cîteva capete se ridicară, trezite din amorțeala lor.

Longinus păşi pe spațiul liber din mijloc. Paznicii, nişte monştri fioroşi, îmbrăcați în tunici jegoase, pe vremuri roşii, se ridicară de la o masă din fund la care jucau zaruri.

— Unde sînt dezertorii? întrebă încet Longinus.

— Aici, nobile Longinus, aici! Fronto îmbrînci un paznic ce-i stătea în drum cu o expresie tîmpită pe față. Merseră pînă-n fund.

— Hei, voi din Drobeta, sculați-vă! îşi însoți vorbele cu cîteva lovituri de picior.

Oamenii se treziră din starea de apatie ce-i cuprindea, ori de cîte ori încetau să vîslească. În capătul celălalt, unul căscă zgomotos. Un altul rîse cu nuanțe nebuneşti în glas.

Chipuri palide, cu bărbi încîlcite îi fixară pe Longinus cu ură, frică şi curiozitate. Erau acei dezertori despre care aflase prefectul în convorbirile lui cu negustorii şi marinarii.

— Aceştia sînt mieluşeii pe care i-am căpătat la Drobeta şi tocmai la timp, căci îmi muriseră cîțiva.

Din partea opusă se auzi din nou un rîs de nebun. De astă dată rîdea în gura mare.

— Gura, Aquila, se răsti Fronto, ai uitat unde te afli?

— Ha-ha-ha, eu n-am uitat. Ho-ho-ho, Aquila n-a uitat, nu-u-u-u! Ce vrea înzorzonatul? Nu cumva a venit să mă schimbe?

Fronto se încruntă şi făcîndu-i semne pazniculuí, spuse:

— I-ai vîsla, Zimos, ia-i!

Paznicul se repezi prefăcîndu-se că vrea să-i smulgă vîsla nebunului.

— Nu-u-u-u, nu ți-o dau! E a mea, numai a mea, striga nebunul, strîngînd vîsla la piept. Nu-u-u-u, nu ți-o dau! Căpitane, te implor, pe toți zeii, spune-i să nu mi-o ia!

Descumpănit de această scenă, Fronto se scuză:

— Nobile Longinus, să nu te superi, e nebun. A fost pe vremuri un faimos pirat, acum e o zdreanță. A căpiat şi nu-i mai pasă de nimic. Nu-i e frică nici de bici, nici de foame, dar îi e frică că-i vom lua vîsla. E straşnic vîslaş. Vîsleşte şi cîntă şi vîslind uită de toate.

Pe paznic îl amuza acest joc. Îl lovea în cap pe nebun cu coada biciului şi trăgea spre el vîsla. Aquila se agăța de ea țipînd ca din gură de şarpe.

— Lasă-l! zise Longinus poruncitor.

Deodată din grupul dezertorilor se auzi o voce nehotărîtă, rugătoare:

— Salve, prefecte! Nu-ți mai aminteşti de mine?

Longinus tresări căci vocea i se păru cunoscută. Îl privi cu băgare de seamă pe omul slab, zdrențăros, cu chipul năpădit de o barbă deasă, sură, dar nu putu să-şi amintească unde l-a mai văzut.

— Sînt Filimon, nobile, Servius Filimon, fost centurion din cohorta a doua. Am luptat sub comanda ta.

De cum îi auzi numele, Longinus îşi aminti numaidecît şi totuşi răspunse cu răceală:

— Nu-mi amintesc. Cînd ai dezertat?

— Acum doi ani.

— De ce-ai făcut-o?

— Comandantul meu cel nou m-a nedreptățit şi m-a amenințat că mă degradează cînd am încercat să mă apăr. Am fugit atunci la daci. Ştii doar, am fost un bun constructor. La ei am făcut acelaşi lucru.

— Hm! Şi cum ai nimerit în mîinile noastre?

— Regele Decebal m-a trimis să văd ce se contruieşte la Drobeta. Travestirea nu m-a ajutat, un fost camarad m-a recunoscut şi m-a predat.

Longinus se încruntă şi zise cu severitate:

— Eşti un nemernic. A fi dezertor este cea mai mare crimă.

Prefectul se întoarse brusc şi plecă.

Fronto zăbovi jos cîteva clipe, apoi urcînd treptele, două cîte două, îl ajunse din urmă pe prefect.

— Nobile Longinus, te-am rugat să nu intri acolo. Locuri ca acestea nu sînt pentru oameni cumsecade. Erai cît p-aci să fii insultat de aceşti netrebnici.

Bătrînul nu-i răspunse şi numai cînd ajunse la capătul schelei care lega puntea de mal, se întoarse şi-l întrebă:

— Cît mai stai la Oescus?

— Ştiu eu, nobile? Vreo două-trei zile, pînă voi încărca pieile care sînt în drum spre port.

— Astă seară te aştept la mine. Vom vorbi de unele lucruri la un pahar de vin de Falern. Bătrînul zîmbi silit. Mai am cîteva amorfe din această licoare.

⭐

Fronto trăgea adînc pe nări mireasma vinului, închizînd ochii de plăcere. Gustă puțin, îşi clăti gura, apoi plescăind din limbă, cum fac degustătorii de vinuri, zise:

— Nectar demn de zei. De mult n-am mai băut un Falern ca acesta.

— Este din pivnițele mele, de aceea îți pot garanta că este veritabil.

— Nobile, strigă Fronto cu entuziasm, gustul lui este chezăşia cea mai bună.

Neluînd în seamă lipsa de politețe a căpitanului, prefectul ridică cupa:

— Să bem pentru reuşita călătoriei taleîn patrie!

Fronto rîse zgomotos:

— Nobile amfitrion, oamenii practici spun că patria este acolo unde e bine, şi au dreptate. M-am născut la Benevent, dar tatăl meu era de fel din Massilia; am casă şi avere la Dyrrachium, dar nu stau acolo nici zece zile pe an. Atunci, unde-mi este patria? Cred că este peste tot unde mă simt bine. Mai degrabă să bem pentru reuşita războiului pe care divinul este gata să-l înceapă cu Decebal.

— Vivat!

Longinus îl studia pe acest temerar om al mării, aşezat comod în faţa sa. Vroia să-l cunoască la un pahar de vin, căci oamenii se schimbă cînd beau vin, mai ales cînd beau un vin bun. Jucîndu-se cu ciucurii perniţei pe care-şi sprijinea cotul, zise, aşa. deodată:

— Căpitane, vrei să mi-l vinzi pe Filimon?

Fronto, care tocmai luase o gură de vin, era să se înece. După ce-i trecu, se ridică şi holbîndu-se la prefect, exclamă:

— Să-l vînd pe Filimon? Dar... la ce ar putea să-ţi folosească?

Longinus se ridică încet de pe pat. Cicatricea i se înălbi. Îi era penibil să se înjosească în faţa acestui plebeu, dar n-avea încotro.

— Vino mai aproape. Aşa! Şi... să vorbim încet. Ceea ce-ţi propun este o afacere şi nu trebuie să te intereseze nimic altceva decît preţul... Înţelegi?

— Nu înţeleg! se încăpăţînă Fronto.

— Am nevoie de omul acesta şi vreau să-l cumpăr.

— Dar nu e de vînzare, nobile.

— Dacă ai vrea, ar fi.

— Dar e dezertor şi-l am în primire. Răspund pentru toţi aceştia. Ei sînt deţinuţii, iar eu temnicierul.

Bătrînul îl privi cu înţeles.

— Aşa este, dar banii au o putere magică, ei deschid închisorile, rup lanţurile, dezvinovăţesc pe cei vinovaţi.

Fronto se scarpină în ceafă cu ciudă. Privirile-i deveniră neastîmpărate. Dădu de cîteva ori din cap.

— Da, da! Dar nu văd cum aş putea-o face.

— Te priveşte. Cred că te pricepi mai bine decît mine la o astfel de treabă. Mie să-mi spui doar cît îţi trebuie ca să te descurci.

Fronto se aşează la loc, goli cupa pe nerăsuflate şi scărpinîndu-se în barbă începu să-şi facă socotelile.

— M-ai luat prea repede. Nu ştiu ce să fac. Dacă ţi l-aş da pe Filimon aş putea să am neplăceri mari. Ştii cît este de sever împăratul cînd e vorba de încălcarea legii. Tot aşa sînt şi guvernatorii şi prefecţii, doar sînt oameni aleşi de el.

Longinus deschise un scrin de palisandru şi scoţînd din el o pungă de piele, o cîntări în palmă şi zise încet:

— Aici sînt două sute de galbeni. Cred că ajunge ca să astupi gura oricui.

Fronto nu întinse mîna şi lăsîndu-şi ochii în jos, dădu din cap:

— E foarte greu să fac ceea ce îmi propui.

Atunci Longinus, tot atît de calm, scoase din frumosul scrin încă o pungă, la fel.

— Un fiu de prinţ nu merită o astfel de răscumpărare.

Fronto îşi descreţi fruntea ca prin minune şi punînd mîna pe cele două pungi le băgă în sîn. Oftînd, murmură:

— E al tău, dar nici nu-ţi poţi închipui cîte necazuri pot avea de pe urma acestui tîrg. Mi-e teamă să nu trăncănească ceilalţi dezertori, căci sînt cu toţii oameni isteţi. O fac numai din stimă pentru un nobil şi vestit conducător de oşti. Te rog însă, nobile Longinus, ca toate să rămînă între noi.

La capătul dinspre apus al portului se afla o colibă părăsită. Căpitanul Fronto urmat de altcineva, învelit într-o manta lungă, se apropie cu băgare de seamă, bîjbîind în întuneric.

O umbră se desprinse de lîngă zid şi le ieşi întru întîmpinare.

— Tu eşti, căpitane Fronto?

— Eu, cine întreabă?

— Cappa.

— În regulă. Unde-i prefectul?

— Înăuntru, te aşteaptă.

Fronto îl îmboldi pe însoţitorul său şi intră după el pe uşa joasă. În dreptul deschizăturii pătrate, ce-i servea odăii de fereastră, se profila un cap în coif.

— Salut, prefecte! Ţi l-am adus pe Filimon după cum ne-a fost vorba.

Apoi, izbindu-l cu pumnul în ceafă pe însoţitorul său, Fronto mormăi înciudat:

— În genunchi, cîine! Sărută-i picioarele nobilului Longinus, care ţi-a dat prilejul să mai păşeşti o dată pe pămîntul tare şi să vezi stelele deasupra capului tău. De-ar fi fost după mine, n-ai mai fi ieşit niciodată.

— Lasă-l! îl întrerupse prefectul. Îţi mulţumesc şi te rog să ne laşi singuri. Am eu o răfuială cu omul acesta. Du-te sănătos pe corabia ta, Fronto, şi spune-i lui Cappa să intre!

— Porunceşte, prefecte! zise Cappa intrînd.

— Du-te şi stai la pîndă! N-aş vrea ca cineva să ne audă. Fronto a plecat, nu-i aşa?

— L-am urmărit cu privirea pînă l-am putut vedea. S-a dus în port.

Rămas singur cu Filimon, bătrînul zise:

— Nu-ţi fie frică, băiete, nu-ţi voi face nici un rău. Scoală-te şi întoarce-te ca să-ţi tai legăturile.

Buimăcit, Filimon îşi freca încheieturile amorţite.

— Ceea ce îţi voi spune nu trebuie să ştie nimeni, mă înţelegi, nimeni! Eşti un om bun, te cunosc! Nu te consider trădător, cu toate că ai fost înlănţuit pe galeră pentru trădare. Îţi dau posibilitatea să te reabilitezi şi să

devii din nou cetățean onorabil. Nu-ți pun nici o condiție, am doar o singură rugăminte.

Filimon îl privi uimit. Mîndrul Longinus se roagă de el?

— Fiul meu, tribunul Lucius, continuă bătrînul, îl cunoşti? A căzut în robie la daci. Nu am nici o veste despre soarta lui. Nu ştiu unde l-au dus, dar bănuiesc că îl vor duce la Decebal ca să-i stoarcă informații despre forțele noastre armate. Tu care cunoşti Dacia şi obiceiurile dacilor, tu care-l cunoşti pe însuşi Decebal, ai putea să-mi faci un mare serviciu.

— Care, prefecte? întrebă Filimon cu vocea sugrumată.

— Să te întorci la curtea lui Decebal, să te informezi despre fiul meu şi ori să-i înlesneşti răscumpărarea, să ştii, sînt gata să dau toată averea mea pentru a-l vedea scăpat, ori să-l ajuți să evadeze. Ție, în schimbul acestui serviciu, îți promit reabilitarea în viitor, iar deocamdată libertatea.

— Libertatea? Filimon repetă ca un ecou acest cuvînt. Îl cuprinse bucuria. Este adevărat ce spui, prefecte, sau vrei doar să-ți bați joc de un nenorocit?

— Cît se poate de adevărat.

Filimon se prăbuşi în genunchi şi apucînd mîna bătrînului o acoperi de sărutări.

— O, îți mulțumesc, stăpîne. Nu voi mai putrezi în mucegăitul fund de corabie, ferecat pe veci de bancă. Viața mea îți aparține şi nu trebuie să mă rogi să-ți fac un serviciu, poți să-mi porunceşti!

⭐

Marele pod peste Danubiu era terminat şi ultimele schele date jos. Sclavii supraveghiați de soldați îl curățau de moloz.

În acea seară de început de iunie, Traian, împăratul Romei, aşezat comod într-un jilț pliant, cu generalii şi colaboratorii săi alături, privea măreața înfăptuire a geniului uman.

Evenimentul într-adevăr era de o copleşitoare importanță. Era poate unicul în felul său, din toată istoria de pîn-atunci a omenirii. În sfîrşit, cele două maluri ale bătrînului fluviu, hotarul de veci între cele doua lumi: romană şi barbară, erau legate între ele.

Pentru acei ce l-au construit, l-au văzut avîntîndu-se din ce în ce mai mult, peste apa adîncă a Danubiului, adevărată inaugurare nu avea să fie a doua zi, fixată oficial, ci în acea ultimă seară, pe şantierul acela uriaş, în zgomotul de ciocane, scîrtîitul de pîrghii, în larma glasurilor ce nu încetă încă.

După multe zile de zăduf, această ultimă zi se nimeri răcoroasă. Semnul era de bun augur. Vîntul serii se juca cu părul lins, tăiat drept pe frunte, al împăratului. Cerul senin brăzdat la miazănoapte de nori prelungi se oglindea în fluviu. Pe malul celălalt, tot terenul era fortificat; un colosal

cap de pod menit să apere măreața înfăptuire. Printre valuri de pămînt şi şanțuri se înălța o fortăreață semeață, cu cele cincisprezece turnuri de piatră ale ei.

Între stîlpii cheiului şi bărcile legate de ele se balansau pe apă umbre negre. În locuri deschise jucau zglobiu petele albastre, crîmpeie de cer, înconjurate de cercuri argintii. În depărtare, Danubiul părea de metal topit, iar în umbra dealurilor tracice sidefiu.

Bărcile mişunau în jurul podului. Vîslele se scufundau, apoi ieşeau scînteietoare de stropi.

Soldații, sclavii, meşterii se îmbarcau ori debarcau. Strigătele, comenzile, cîntecele melancolice ale nordicilor, voioase ale celor din sud răsunau de pretutindeni. Un mozaic uriaş de bărbi, plete, capete rase, tunse, cărunte, negre, blonde; coifuri, scufii, tichii, basmale, pălării de pîslă ori paie; corpuri arse de soare, tunici albastre, albe, roşii, verzi; zale, platoşe, mantii, lănci, sulițe, scuturi. Mugetul vitelor de ham, a celor mînate la abator, tropotul hergheliilor de cai, călăreți pe armăsari jucăuşi; corturi, barăci, steaguri fîlfîietoare, depărtatele case albe ale Drobetei, toate se adunau într-o privelişte desfătătoare.

Împăratul era mulțumit Ochii săi calmi, dar pătrunzători, puşi cam aproape de nasul lung şi cărnos, luceau de bucurie, în colțurile gurii subțiri, ferme, înflorea un zîmbet discret.

De după cotitura Danubiului, din josul apei, apăru o triremă cu vintrele purpurii, decolorate de soare. Trei rînduri de vîsle o împingeau împotriva curentului atît de puternic în acel loc. Curînd după aceea, în urma triremei, apărură altele, un şir întreg.

Traian făcu un semn lui Manlius, şeful de lucrări.

— De unde vin?

— Divus, este flota care a sosit din Athena. Ai fost anunțat despre asta.

— Îmi aduc aminte, dar o aşteptam mai tîrziu.

— A avut un vînt prielnic, auguste.

— Cu ce sînt încărcate, Manlius?

— Cu plumb, smoală, otgoane; apoi cuie, scoabe, unelte de tîmplărie şi fierărie.

— Zeii sînt milostivi!

O barcă suplă se desprinse din mulțimea ambarcațiunilor îndreptîndu-se spre chei. Vîslaşii ridicară lopețile; un matelot, cu o scufie frigiană în cap, prinse otgonul, aruncat de pe mal şi-l legă.

Un om frumos, între două vîrste, în haine albe, prăfuite, se grăbi să urce dîmbul. Ajuns în fața împăratului se aşează într-un genunchi şi arătînd spre pod cu un gest larg, puțin teatral, spuse:

— Auguste, podul de la Drobeta este terminat şi aşteaptă să treacă dincolo glorioasele tale legiuni.

— Vino mai aproape, Apollodor, zise împăratul şi cînd acela se apropie îngenunchind din nou, îi puse mîna pe umăr şi-l privi în lumina ochilor. În viaţa mea am cunoscut mulţi arhitecţi, tu însă eşti cel mai destoinic dintre toţi. Mîine vei fi încoronat cu lauri în faţa întregii armate, iar în Damascul tău originar ţi se va înălţa o statuie.

Apollodor răspunse cu emoţie în glas:

— O divine, zeii au vrut ca talentul meu să înflorească sub augusta ta ocrotire!

— Şi acum, încheie Traian rîzînd, scoală-te, schimbă-ţi hainele şi vino în cortul meu. Vom închina cîte o cupă în cinstea izbînzii tale şi a izbînzii noastre în viitor.

Împăratul se sculă şi făcînd semn celor din jur să-l urmeze, se îndreptă spre cortul său.

Adrian, Lusius Quietus, comandantul suprem, Acilius Attianus, comandantul pretorienilor, Manlius Felix, şeful de lucrări, Apollodor din Damasc, poetul Criton îl urmară.

Peste şaizeci de mii de romani au trecut podul de la Drobeta. Malul stîng fremăta de oşti. Legiunile pregătite de marş aşteptau doar semnalul. Toate privirile erau aţintite asupra cortului de purpură al împăratului. Acolo îşi adună el sfetnicii spre a lua o ultimă hotărîre. Nu erau decît cîţiva: Quietus, Attianus, Adrian şi Manlius.

— Prieteni, zise Traian, legiunile romane au trecut pentru a treia oară Danubiul, de astă dată însă malurile acestui fluviu sînt legate prin marele pod. Augurii ne-au spus că acesta este un mare semn şi că simbolica legătură va deveni în curînd un adevăr; nimeni nu va putea s-o mai rupă.

Împăratul îşi plimbă privirea peste chipurile grave ale generalilor. El însuşi era grav şi solemn.

— Zeii, continuă el, ne vestesc prin slujitorii lor că toate se vor petrece aşa cum vrem noi, dar zeii nu dau biruinţă decît celor destoinici; dacă nu vom reuşi să fim la înălţimea marelui nume de romani, de militari disciplinaţi, de faimoşi cuceritori, zeii se vor mînia şi vor trimite fulgerele lor ucigătoare asupra capetelor noastre. Acum optsprezece ani Cornelius Fuscus făcuse greşeala de a nesocoti şi de a subaprecia puterea dacilor. El plecă la război ca la o plimbare şi legiunile noastre nu s-au mai întors. Şi noi, acum doi ani, ne-am avîntat în această ţară sălbatecă fără să ne gîndim la multe lucruri folositoare. Acum avem experienţă şi acest fapt adăugat la disciplina şi credinţa nestrămutată în steaua Romei, ce nu apune niciodată,

va face să biruim. Vom smulge de pe cetățile dacilor stindardele lor fioroase. De astă dată îl vom învăța minte pe perfidul Decebal şi-i vom tăia avîntul de a mai cotropi provinciile romane.

Putem porni chiar acum, continuă Traian, vreau însă să vă gîndiți pentru ultima oară, şi pînă nu e tîrziu, la drumul pe care l-am ales. Oare am cîntărit bine şansele preferînd Valea Alutei acelei a rîului Tsierna? Vorbiți, vreau să vă mai aud o dată pronunțîndu-vă pentru şi împotriva acestei întreprinderi!

Privirile tuturor se îndreptară către Quietus, comandantul suprem, strateg neîntrecut. Acest maur tuciuriu îşi netezi părul cărunt, rărit la frunte, şi cu vocea-i guturală zise:

— Auguste, tu eşti prudența întruchipată şi pentru asta îți sînt recunoscător. Tu ai primit planul meu de a pătrunde în regatul lui Decebal prin Valea Alutei şi dacă aş fi fost sigur că duşmanii ne aşteaptă acolo, aş fi renunțat eu primul, la el. Duşmanii ne aşteptau însă, din fericire, pe drumul bătătorit de pe valea Tsiernei, acolo ei şi-au reclădit cetățile distruse şi au pus mîna pe castrele noastre. Surpriza va fi mare şi va împărți oştile duşmanilor în două. Unii dintre noi au obiectat că drumul Alutei este mult mai lung şi nu prea cunoscut, dar ce contează asta față de argumentele de mai sus. Pe lîngă toate acestea, faptul că Valea Alutei este mai largă şi mai accesibilă pledează pentru cauza noastră. Am spus ce aveam de spus!

— Sînt şi eu pentru acest plan, răspunse Attianus, dar şi de astă dată am să spun ce mă frămîntă. Pînă a ajunge la Aluta, chiar dacă vom merge de-a dreptul, încălecînd dealurile, în afară de trecerea a nenumăratelor rîuri şi pîraie, vom avea de înfruntat semințiile numeroase de barbari care locuiesc acolo. Adevărat, avem multe veşti despre intențiile lor de a ni se supune, dar nu putem conta numai pe aceste veşti. În caz contrar, noi ne vom fărîmița elanul înainte de a ajunge la Aluta. În război, totul trebuieşte cîntărit pînă la ultimul dram. Am vorbit!

Cîteva clipe se scurseră în linişte. Traian se uita gînditor la o hartă întinsă în fața lui. Plimbîndu-şi stylul de aur peste liniile drepte şi frînte ale drumurilor militare şi civile, înclinîndu-se din cînd în cînd ca să vadă mai bine cifrele distanțelor notate pe diferite trasee, zise:

— Vorbeşte, Adrian, de ce te tot scarpini în barba ta de filozof?

— Vroiam să vorbesc ultimul, sînt cel mai tînăr aici.

— Vorbeşte, vorbeşte, am băgat de seamă că te frămîntă un gînd. Să nu-l pierzi!

— Auguste, am vrut să spun că Attianus are dreptate fiind îngrijorat, însă nu are de ce să se teamă de trecerea cursurilor de apă, căci vara fiind timpurie şi uscată, rîurîle aproape că au secat. Am veşti precise despre asta. În ceea ce priveşte semințiile gete care locuiesc pe dealurile dintre

Danubiu şi Aluta, ele nici nu s-au gîndit încă să plece în munți la Decebal, cu toate că acesta îi ademeneşte într-una şi chiar le amenință cu represalii.

— Bine, îl întrerupse Traian, dar ele ar putea încă să plece.

— Nu, divine, dacă n-au făeut-o pîn-acum, n-or să mai plece. Vestea schimbării drumului o să ne preceadă, şi ele, mai ales seminția piegeților, n-o să-şi lepede avutul în mîinile noastre. Aceşti piegeți sînt foarte numeroşi, dar nu prea războinici. Socot că e mult mai prudent să nu-i aţiţăm şi să-i atragem de partea noastră cu orice preț. Toată reuşita campaniei atîrnă de pacea şi liniştea din spatele oştirilor noastre. Traian rîse:

— Adrian, tu eşti un fanatic al păcii. Nu uiți niciodată să adaogi ceva din teoria ta a pacificării barbarilor cu ajutorul blîndeții. Îți admir perseverența, dar îți repet încă o dată: trebuie să-i smulgi duşmanului armele din mînă, apoi să-l pui în lanțuri ca să țină minte copiii copiilor lui cît este de rău să te certi cu străvechea Romă. Numai atunci cînd toți barbarii vor fi puşi în genunchi, va începe era păcii, la care visezi atîta.

Adrian se încruntă. Căsătorit cu sora lui Traian şi desemnat să-i fie urmaş la tron, el putea să-şi permită acest gest. Manlius Felix era cu totul pentru planul lui Quietus.

— Cred, zise el, că în război nu există alt factor mai important decît surpriza. Decebal nu ştie nimic de acest plan al nostru şi chiar de ar fi ştiut, nu mai are timp să fortifice valea Alutei. Cu atît mai mare o să-i fie surprinderea şi zăpăceala cînd ne va vedea îndreptîndu-ne într-acolo unde nu sîntem aşteptați.

— Atunci, aşa să fie! zise Traian cu hotărîre. Oştile din Dacia Minor şi din Tracia se adună la Oescus. Adrian!

— Poruncă!

— Trimite, pe o corabie militară, un curier la Oescus, cu poruncă lui Longinus şi Servilius să pornească în susul Alutei, îndată ce vor sosi cu toții acolo. Mesajul să fie secret, sigilat!

După asta, Traian îşi puse coiful şi se lăsă îmbrăcat de către doi sclavi. Aceştia îi puseră platoşa sclipitoare, îl încinseră cu un paloş scurt aurit şi-i atîrnară de umeri o superbă mantie stacojie, tivită cu benzi țesute în fir de aur.

— Sus stindardul! porunci împăratul ieşind din cort.

Un pretorian voinic, stegar împărătesc, se repezi să-i îndeplinească porunca.

Bucata de mătase roşie se înalță spre cer. Trîmbițaşii îşi ridicară trîmbițele în formă de balauri răsuciți.

Clar, sonor, cu nuanțe elegiace, răscolitor, sunară pîlniile de argint, trezind lagărul din aşteptare.

Încă un gest de a lui Traian şi cîţiva călăreţi în mantii roşii porniră în diferite unghere ale lagărului.

Din locul înalt unde se afla cortul împărătesc se vedeau manevrele imensului furnicar omenesc. Centuriile se adunau în cohorte, cohortele îşi ocupau locul în cadrul legiunilor şi în curînd imensele patrulatere aliniate hăt departe, unde pîcla dimineţii începţoşa vederile, înmărmuriră în poziţia de drepţi.

În clipa în care împăratul încălecă şi ridicînd mîna dădu semnalul de plecare, un imens vuiet izbucnit din zeci de mii de guri se rostogoli spre zări:

— Vivat Traian imperator!

Cohortele ecvestre ale numizilor şi galilor, evoluînd cu dibăcie, fluturîndu-şi mantiile albe şi pieile de animale, ieşiră cele dintîi din Drobeta, pornind spre răsărit.

Vestea neaşteptată, că Traian alesese un alt drum, străbătuse munţii şi ajunsese la urechile regelui Decebal. Consternarea era mare şi în vreme ce semînţiile dacice răsculate se zbăteau în îndoieli şi cîntăreau consecinţele ce ar fi putut avea stratagema genială a împăratului, oastea romană cobora în grabă, neîmpiedicată de nimeni, de-a lungul rîului Amutria. Era aici un străvechi drum de negoţ amenajat de romani şi întreţinut întrucîtva de triburile dacice de prin partea locului. Punţile şi podurile peste afluenţii Amutriei n-au fost dărîmate, populaţia părea liniştită şi chiar supusă. Zilnic Traian primea delegaţii din tîrguri şi sate care îl asigurau de intenţiile lor paşnice. Experienţa primului război îi făcea prevăzători. Aveau grijă să trimită în faţa împăratului numai oameni de soi „pileati", oameni bătrîni şi aşezaţi cu care se putea înţelege.

Fiecare dac îşi aducea aminte cît de neînduplecat a fost Traian în cursul primului război şi cu cîtă severitate respingea soliile, dacă găsea în sînul lor „comati", oameni simpli, socotind aceasta drept jignire adusă divinităţii sale.

Pîndarii şi cercetaşii daci văzînd apropierea groaznicei armate, căreia nimic nu-i putea sta împotrivă, se întorceau înspăimîntaţi la cei ce i-au trimis.

Triburile de dincoace de munţi, mai ales acelea din partea şesului, aveau cu totul alte păreri despre expansiunea străinilor decît triburile răsculate de dincolo de munţi. Prea mulţi străini, călători şi negustori mişunau în cîmpie, stricînd vechile obiceiuri şi ademenind oamenii cu fel de fel de lucruri noi. Negoţul pe care-l făceau localnicii cu veneticii le aducea bani şi bunăstare, în schimb îşi pierdeau puţin cîte puţin independenţa politică. Totuşi, mai erau şi aici în sud oameni mîndri. Războaiele şi

răscoalele lui Decebal îi aduseră acestuia faimă, țesînd în jurul frunții lui o aureolă de erou. Mulți tineri, înflăcărați de lupta acestui dîrz conducător, treceau pe față sau în ascuns de partea lui. Fără să-şi dea seama de primejdia expansiunii străine, simțeau instinctiv că trebuie să i se împotrivească. Dar, din aceştia erau puțini.

Nemulțumiții plecau din sate şi tîrguri şi organizîndu-se în cete luau drumul băjeniei. Unii din ei, răspunzînd chemării bătrînului Decebal, se adunau sub steagurile sale, alții se ascundeau prin păduri, dînd tîrcoale satelor, pîndind şi hărțuind ostile romane. În ura lor neîmpăcată pentru năvălitori şi scîrba pentru conducătorii lor laşi, nu se mulțumeau cu chemările regelui dac, ci se puneau pe treabă pe loc, fără întîrziere, plini fiind de nerăbdare şi de dorința de a se răfui cu musafirii nepoftiți. Aceşti singurateci ambițioşi în loc să-l ajute pe Decebal, îi puneau bețe în roate, în loc să-i sporească numărul oştilor, îşi lăsau cetele măcinate şi fărîmițate de duşman, de un duşman bine organizat care în ale războiului poseda o practică multiseculară.

Neînfricatul Decebal trimitea mereu soli, ademenindu-i, rugîndu-i să amîne deocamdată visurile de răzbunare şi să vină la el.

La vărsarea Amutriei în Gilpil, Traian porunci construirea unui castru. Aproape toată armata luă parte la lucrări. Furnicarul imens de oameni se organiză ca prin minune.

Liniile înaintate ale cercetaşilor făceau paza lagărului, cavaleria era gata oricînd să intervină. Infanteria, însă, împreună cu sclavii se puse de îndată pe lucru. În loc de sabie, suliță, praştie, arc, oamenii luară în mîini topor, cazma, lopată, tîrnăcop. Fiecare ostaş era în acelaşi timp meseriaş. Meşter sau ucenic, el îşi făcea treaba bine. Fiecare ofițer era tehnician, constructor, arhitect; fiecare ştia cîte ceva, nevoia i-a învățat, iar timpul i-a selecționat după aptitudini.

Încă nu apusese soarele şi din acel tumult şi vuiet, din acel du-te-vino continuu răsări o cetate de necucerit, împrejmuită de două rînduri de valuri cu palisade de bîrne şi două rînduri de şanțuri. În jurul castralui, tot terenul pe distanță de o jumătate de stadie fu acoperit cu țăpuşe înfipte în pămînt şi ascunse în iarbă. Cele două intrări au fost prevăzute cu porți, din bîrne de stejar şi punți peste şanțuri. La colțurile lagărului, pe platforme speciale, se instalară catapulte uriaşe.

Lagărul botezat după denumirea rîului „Amutrium" era gata. Restul lucrărilor, adică construirea barăcilor, depozitelor şi a clădirii pretoriului căzeau în sarcina garnizoanei şi urmau a se face mai tîrziu. Împăratul lăsînd în cetate o cohortă din armata regulată şi cîteva sute de auxiliari, porni înainte fără teamă. Spatele îi era întărit.

După cum melcul în mersul lui lasă o dîră vîscoasă, tot aşa şi armata romană lăsa în urma ei dîre de drumuri. Apărate de trupele avangărzii, detaşamente rapide de săpători se deplasau mereu înainte. Trasînd drumul, dînd jos ridicaturile terenului, astupînd adînciturile lui, lărgindu-l unde trebuie, îl treceau peste punți şi poduri, pe malul celălalt al rîurilor. Timpul nu-i permitea lui Traian să construiască şosele după toate regulile artei militare, dar, cît timp vremea se menținea frumoasă, nici nu se simțea prea mare nevoie de ele.

Loc de lagăre nu se găsea atît de uşor şi se făceau mai multe lagăre mici, dar totdeauna întărite după obiceiul roman. Cîteodată oştile mărşăluiau mult după miezul nopții pînă dădeau de vreo poiană sau loc deschis.

De la Amutrium pînă la Pelendava, o aşezare dacică destul de însemnată, drumul trebuia tăiat prin păduri.

Înainte de a intra în Pelendava, împăratul dădu oştilor poruncă să se oprească pentru odihnă şi curățenie. Ținea foarte mult să impresioneze populația băştinaşă.

Soliile triburilor din ținut se strînseră în piață pentru a-l întîmpina pe împărat. Bătrînul şef înconjurat de o ceată de nobili pileati aşteptă răbdător pînă trecură cele şase ile de călăreți. Mulțimea din piață căsca gura cu uimire şi frică la numidienii tuciurii cu penaje de struț pe coifuri rotunde şi cu piei de lei şi leoparzi pe umeri. Dacii văzuseră soldați romani în cetățile înşirate de-a lungul Danubiului şi din Dacia Minor, dar nimeni nu văzuse pîn-acum oameni negri ca smoala. Nu-i văzuseră de asemenea nici pe gali, uriaşi cu părul blond împletit în cozi, purtînd coifuri cu coarne şi îmbrăcați în piei de urşi, lupi, rîşi şi alte fiare sălbatece. Nu văzuseră vreodată vlăjgani roşcovani din Brittania îmbrăcați în haine de piele şi înarmați cu securi. Tracii şi ilirii erau întrucîtva asemănători dacilor, dar mult mai frumos îmbrăcați şi înarmați cu arme strălucitoare de acelaşi fel.

După călări trecură cohortele pedestre de pretorieni. Strălucitori în platoşele lor aurite şi mantii roşii ca focul, înarmați cu sulițe, săbii scurte şi scuturi mari, ovale, de aramă, ei produseră cel mai mare efect asupra localnicilor.

În sfîrşit, apăru împăratul. El trecu vijelios în quadriga sa de bronz sculptat, trasă de patru cai albi ca laptele. Trecînd prin fața fruntaşilor daci, salută cu mîna întinsă fără să se oprească măcar pentru o clipă, vroind să le arate prin asta că nu are timp de zăbavă şi poate întrucîtva că-i disprețuieşte.

În urma împăratului trecură cohortele de pretorieni călări. Aceşti ostaşi de origină nobilă întrecură pe toți în strălucirea îmbrăcămintei şi a echipamentului. În fruntea lor călărea un uriaş frumos care purta stindardul împărătesc. După acest cortegiu grăbit, răsună ropotul a zeci de

mii de picioare ale legionarilor greu înarmați, purtînd acvilele stindardelor care s-au acoperit de glorie în atîtea lupte, pe atîtea meleaguri, în timp de secole. Aceşti ostaşi sobri, arşi de soare, tăbăciți de vînturi şi frig, cu chipurile sculptate ca din piatră, brăzdate de urme de răni erau temelia puterii romane. Apoi urmară în pas vioi unitățile celor uşor înarmați. După ele trecură cohortele consulare de aşa-zişi „pedes singularies" mai pestrițe, înarmate cu fel de fel de arme.

Trecură „funditores" — prăştierii şi „sagittaries" — arcaşii, încheind convoiul nesfîrşit al armatei regulate. După ei s-au perindat încă multă vreme nesfîrşitele cete de auxiliari, nu prea instruiți şi înarmați cu tot felul de arme. Între ei de-a valma mergeau negustorii, marchitanii şi toți acei aventurieri dornici de a se îmbogăți din pradă de război. Femeile acestora şi chiar ai unor legionari, laolaltă cu prostituatele, îi urmau cocoțate cu tot calabalîcul lor pe măgari şi catîri. Împăratul nu privea cu ochi buni această anexă civilă a armatei, dar nu avea încotro. Într-adevăr, nu era greu de presupus ce s-ar fi întîmplat dacă i-ar fi gonit pe toți saltimbancii, cîntăreții, dansatorii, scamatorii, vrăjitorii şi vracii aceştia. S-ar fi întîmplat de bună seamă ceva mult mai grav decît dacă ar fi izgonit preoții şi augurii. S-ar fi stîrnit poate chiar o răscoală.

Toți aceştia aveau cîte ceva de vîndut: băuturi, dulciuri, zorzoane, amulete, arta lor de a distra, de a înveseli, trupul lor şi toate celelalte lucruri care nu existau în dotația armatei romane. În schimbul tuturor acestora, ei nu cereau decît bani şi pentru că banii se cîştigau uşor de la militarii care de obicei nu-i cunosc valoarea, erau gata să se expună oricăror pericole şi riscuri, atît de strîns legate de război.

Ore în şir se scurgeau trupele prin tîrgul Pelendava, ore în şir scîrțîiau roțile carelor încărcate. Sclavii, cu frunțile legate cu benzi de felurite culori, îndemnau animalele, fiecare pe limba lui. Urmară şiruri de animale de samar, turme de vite şi oi pentru hrana oştirii. Mii şi mii de copite răscoleau drumul aruncînd în sus nori imenşi de pulbere. Din cînd în cînd, din această perdea de praf răsăreau detaşamente de cavalerie însărcinate cu paza coloanelor de aprovizionare.

În urmă de tot, sub paza puternicelor detaşamente de auxiliari, se tîrau, trase de nenumărați boi, maşinile de asediu.

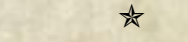

De la Acidava cele două oşti unite îşi continuară drumul de-a lungul Alutei, mereu spre miazănoapte. Dealurile domoale ce străjuiau rîul şi văile largi prin care şerpuiau afluenții leneşi, deocamdată nu puneau piedici oştilor în mersul lor. Totuşi, comandanții luau din ce în ce mai multe măsuri de siguranță. Încă o zi-două şi valea se va îngusta, pădurile virgine vor coborî pînă-n poalele dealurilor, drumul larg pîn-acum se va lipi de

coastele povîrnişurilor, trecînd cînd în dreapta, cînd în stînga apei. Armata compactă pîn-acum se va lungi pe mile întregi expunîndu-se tuturor pericolelor unei călătorii printr-o țară necunoscută şi vrăşmaşă.

Centuria lui Cappa din care făcea parte şi decuria lui Caliga nimerise în detaşamentul de escortă a maşinilor de asediu. În urma lor se tîrau nesfîrşitele rînduri de căruțe cu provizii şi caravane de animale de samar păzite de cohortele ecvestre de numidieni şi gali.

Caliga avea în paza lui o balistă uriaşă, trasă de şase perechi de boi. Jumătate din oameni mergeau înarmați, cealaltă — lăsîndu-şi armele şi sarcinile în carul ce-i urma, veghia asupra maşinii, ajutînd-o să iasă din gropi şi hîrtoape.

Soarele nemilos muşca adînc în carnea oamenilor obosiți, scăldați în sudoare. Boii, amețiți de arşiță, mergeau ca nişte somnambuli, nesimțitori la loviturile bicelor şi strigătele răguşite ale sclavilor. Din cînd în cînd, cîte unul mătura apatic cu coada cîte o muscă mai veninoasă. Orice mişcare cît de mică stîrnea nori de praf înecăcios pe drumul fărîmițat de roți.

Asdus, numai în tunică, cu o lopată şi un par încrucişate pe umeri, păşea voios şi neobosit.

Prin lava fierbinte a aerului îmbibat de praf pătrundea sfîşiind nervii scîrțîitul neîncetat al roților. Aproape toți soldații în ciuda poruncii împărăteşti şi-au scos armele şi le purtau agățate de suliți.

Soarele se oprise parcă în mijlocul bolții, surd la chinurile bietelor ființe, iar ele se tîrau şi împingeau înainte, mereu înainte, nişte caraghioase jucării pe roți.

Un deal prelung cobora domol pînă aproape de drum. Toți au pus umărul la roți ca să ajute boii să tragă maşinăriile în sus. Oamenii băgau parii printre lemnărie folosindu-i ca pîrghii, puneau pietre sub roți ca să nu alunece înapoi. Pocnetele bicelor se împleteau cu vocile răguşite într-un sălbatec tumult. Picioarele se încordau, opintindu-se, căutînd puncte de sprijin pe pămîntul fărîmițat de roți.

Într-o clipă, cînd cohorta de călăreți ilirieni dispăruse după ridicătură, în fața căreia maşinile se poticniseră, iar cohortele de numidieni şi gali erau mult în spate, în dosul perdelei de praf şi ascunşi de cotituri, o ceată numeroasă de daci călări țîşni din pădure, aşternîndu-se într-un galop nebun spre drumul înțesat de care şi maşini de asediu. O altă ceată, mai numeroasă, de pedeştri, porni în goană pe sub creasta dealului ca să le taie legătura romanilor cu grosul armatei.

Praful stîrnit de coloanele în mişcare, mînat înapoi de un vînt uşor, astupa vederile celor din spate. Ariergarda se afla la vreo milă în spatele unui deal; cohortele de numidieni şi gali n-aveau cum să vadă şi n-aveau de unde să ştie că maşinile de asediu au căzut în capcană.

Atacul neaşteptat se prăbuşi mai întii asupra centuriei lui Cappa. Centurionul îşi dete seama într-o clipă de situaţia disperată în care se aflau. Şeful dacilor însă o cîntărise bine. Scopul său era să dea foc catapultelor, batistelor, berbecilor, de a măcelări vitele de jug şi de a omorî cît mai mulţi oameni. Îndrăznețul dac avea toate şansele de partea lui. Poziția de luptă era minunat aleasă. Ieşind din desiş, atacatorii, coborau în vale, asupra unui inamic obosit, strîns între două dealuri şi rîul Aluta.

Celelalte două centurii din escorta maşinilor se grăbită să vină în ajutorul lui Cappa.

— Toți cei înarmați după mine! tună Cappa şi se avîntă călare.

Îl urmară vreo douăzeci de pedeştri.

— Caliga, Vincor! strigă el în treacăt, apărați maşinile, Decurionii s-au pus pe treabă.

— Asdus, Asdus! strigă Caliga îndesîndu-şi coiful. Unde eşti, Asdus?

— Aici sînt, decurioane, porunceşte!

— Repede, ia un catîr şi goneşte la numidieni după ajutor! Mişcă-te...!

Soldații care se avîntară după comandanți înfipseră sulițele în pămînt cu vîrfurile îndreptate spre avalanşa de daci şi primiră prima lovitură. Cîțiva căzură, ceilalți strînseră rîndurile şi acoperindu-se cu scuturile se apărau. Sub protecția lor, oricît de slabă ar fi şi de scurtă durată, ceilalți se înarmară şi ocupară poziția în fața maşinilor.

În această luptă, căzută ca un trăznet din senin, în freamătul de voci, tropotul de picioare, gîfîitul a sute de piepturi, Asdus se simți mic şi umilit. Era prima sa luptă. Atunci de ce Caliga nu l-a lăsat să lupte alături de el, umăr la umăr, să se ajute unul pe altul; de ce-l trimite aiurea, departe de primejdie? Nu cumva n-are încredere în el? Sau poate vrea să-l ferească de lovituri?

Înciudat, îmbrînci cîțiva sclavi cuprinşi de panică. Cu cîteva lovituri de cuțit tăie curelele samarelor. Catîrul speriat de zgomot nu se lăsa încălecat. În sfîrşit porni. Peste cîteva clipe, Asdus îşi dădu seama că nu degeaba bătrînul Caliga îl trimisese tocmai pe el după ajutoare.

O ceată de daci îl văzu şi-i tăie drumul, caii lor sprinteni îl înconjurară. Nu avea la el decît scurtul paloş „gladius”.

Sîngele i se urcă la cap, muşchii se încordară, simțurile se ascuțiră. Apucă o lance îndreptată spre el, o smulse cu violență, o întoarse cu repeziciune şi o băgă într-un piept îmbrăcat în zale ruginite. Nu avu timp s-o mai scoată căci un altul îl înghesui din dreapta. Simți o lovitură în umăr. Îl înşfacă pe dac de barbă şi-l smuci de pe cal. Pară lovitura unui topor. Paloşul i se rupse, dar avu timp să-l lovească pe dac cu sfărîmătura lui în obraz. Înmărmuriți ceilalți daci se dădură înapoi.

Lupta nu dură decît cîteva clipe, dar şi clipele acestea erau prețioase. Romanii de lîngă catapulte şi baliste, încolțiți de atacatori, n-ar fi putut să reziste prea mult.

Scăpat de urmăritori, Asdus într-o goană nebună, îndemnînd catîrul cu călcîile, cu capătul frîului, cu strigăte, trecu ca o nălucă de-a lungul şirurilor de care, căruțe, sacale, maşinării, animale de jug şi samar, turme de vite, oameni uimiți şi speriați de oprirea neaşteptată şi larma îndepărtată.

— Pregătiți-vă de luptă! strigă Asdus în trecere. Dați ajutor celor din față!

Centuriile de numidieni erau în fierbere. Tribunul care-i conducea tocmai vroia să trimită cercetaşi în față să vadă despre ce-i vorba, cînd apăru Asdus pe catîru-i înspumat.

— Tribune, strigă el cu vocea întretăiată, sîntem atacați de daci. Maşinile sînt în primejdie.

— Sînt mulți duşmani?

— Cîteva sute, tribune.

Tribunul, negricios, cu ochii de jăratec, rînji mulțumit, dezgolindu-şi dinți sclipitor de albi. Întoarse brusc calul său nărăvaş.

— Stindardul la mine! Numidieni. În ordinea centuriilor după mi-i-ne!

Călăreții negri se mistuiră în praf. Asdus întoarse catîrul vroind să se ia după ei, dar se văzu înconjurat de călăreți gali. Centuriile galice rămaseră deocamdată pe loc. Uriaşii blonzi cu plete lungi împletite în cozi îl priveau curioşi şi binevoitori pe acest voinic cu părul negru cîrlionțat.

— De unde eşti? îl întrebă unul din centurioni.

— Din legiunea Macedonica, cohorta I-a, centuria a IIa pedeştri grei.

— Marcellinus ți-e comandantul?

— Da!

— Şi toți sînt aşa voinici ca tine şi ca şeful tău?

— Nu toți, totuşi sînt! răspunse Asdus zîmbind. Apoi îşi aduse aminte: Trebuie să plec, faceți-mi loc!

— Încotro? Mai stai!

— Nu pot sta aici cînd tovarăşii mei luptă şi mor. Faceți loc!

— Ho, ho, mai domol, tinere! Văd că ai luptat destul. Priveşte aici!

Numai atunci Asdus îşi dădu seama că umărul îi este însîngerat. El se încruntă smucind frîiele catîrului. O mînă robustă apucă şi ea de frîu, iar un gal cu mustăți lungi de culoarea spicului de grîu mormăi într-o latină stricată:

— Nu, de data aceasta n-o să-ți meargă. Dacă nu descaleci, vei avea de furcă cu noi! Avea o voce domoală şi pronunța cuvintele rîrîind. Să vină vraciul! Avem un rănit aici.

✯

După distrugerea cetății Sucidava, temîndu-se de răzbunarea romanilor, dacii trecură pe malul stîng al fluviului.

În aceeaşi zi, o galeră grecească cu trei sute de vîsle, plutind spre mare, căzu în cursă. Grecii, ştiind că se află în preajma cetății romane, erau atît de siguri de protecția ei încît n-au luat nici o măsură de apărare. Cînd trecură de cotitură, era tîrziu. Cetatea ardea, iar cîteva sute de bărci cu daci ieşeau din păpuriş. Galera fu luată cu asalt aproape fără împotrivire, ziua în amiaza mare. Echipajul, încărcătura şi tot ce putea fi de folos fu transportat pe mal, iar corabia incendiată, împinsă la larg.

Cînd intențiile Romei de a-l ataca pe regele dacilor deveniră neîndoielnice şi legiunile ei se strînseră în număr mare la Drobeta, Bedar, Andagus şi alte căpetenii primiseră sfat de la Decebal de a hăitui cetățile romane megieşe şi a provoca cît mai multă nelinişte în spatele oştilor Iui Traian.

Şefii daci şi sarmați şi-au trimis de mult familiile, turmele şi recolta în munți şi faptul că nu se mai gîndeau la căminurile şi ogoarele lor, le dădea o mare mobilitate şi linişte sufletească atît de necesară în război.

Dar numărul mare de prizonieri (erau peste cinci sute) luați la Sucidava — sat şi cetate, precum şi de pe galera grecească, le îngreuna mişcările. Luară deci hotărîrea să trimită robii lui Decebal care avea nevoie de brațe de muncă. Cu treaba asta fu însărcinat un şef dac, din cei mărunței, cu numele de Mando. Acesta luă cu el trei sute de războinici şi porni spre miazănoapte, în susul văii rîului Argessos, mînînd înainte-i turma de robi.

Tribunul Lucius, rănit uşor la braț, mergea posomorît în rînd cu ceilalți. Ştiind cine este şi socotindu-l prețios, Mando — şeful dacilor, dădu poruncă să nu-l bată, nici să nu-l batjocorească. Ordinul se extinse întrucîtva şi asupra centurionilor — Agatus şi Stolo, care se țineau lîngă el.

Mergeau de-a valma. Paznicii călări nu le dădeau voie să se grupeze. Cu toate acestea, încetul cu încetul, doi cîte doi, trei cîte trei, prietenii se apropiau unii de alții. Soții se apropiau de soțiile lor ca să-şi ajute unii altora să ducă copiii, dar biciul paznicilor şuiera sfîşiind carnea spatelui, încolăcindu-se în jurul gîtului, capului, arzînd cu sfîrcu-i de metal.

Femeile plîngeau înfundat, copiii cu hohote, bărbații scrîşneau din dinți. Poticnindu-se în zgrunțuri, alunecînd în urmele lăsate de roți şi copite, robii se grăbeau cu înfrigurare, nu cumva să rămînă în urmă. Acolo în coada convoiului, biciul şuiera într-una. Cîte unul istovit peste măsură cădea jos. Nimeni nu întorcea capul să vadă cum sarmatul se dă jos de pe cal ca să-i taie beregata.

✯

Lucius se deşteptă brusc, trezit de sfîrşitul unui vis urît. Se crăpa de ziuă. Cerul sidefiu la răsărit era senin şi odihnitor de dulce. De undeva, de jos, se prelingea o boare rece, mişcînd vălurile uşoare ale ceții.

Îşi linse buzele uscate. Din pricina rănii avea febră şi cîrpa cu care era legat se lipise de carnea vie. Cu mîna stîngă, zdravănă, pipăi iarba udă de rouă, apoi lipi palma de obraz. Făcu aceasta de mai multe ori pînă se răcori. Încetul cu încetul gîndurile-i zăpăcite de somn se orînduiră. Se ridică într-un cot şi privi în jurul său. Văzu trupurile ghemuite ale tovarăşilor de suferință. În dreapta zări corpul robust al unui străjer dac. Omul moțăia sprijinindu-se în lance.

Lucius se ridică în capul oaselor. Îi venea greu din pricina picioarelor legate, dar aşa vedea mai mult.

În lumina slabă dinaintea zorilor cercetă lagărul, corturile, colibele acoperite cu verdeață, focurile aproape stinse. Drept în față văzu lucind mat, fără sclipiri, pînza rîului. Sălcii mari stufoase îl străjuiau la cotitură. Mai încolo, ştearsă de ceață, se întindea lunca cu pîlcuri de răchită, sălcii, plopi.

Lucius trase cu putere în piept aerul proaspăt. Un dor de viață nestăvilit îl năpădi, dîndu-i speranțe vagi şi dulci. Niciodată n-a încercat el acest sentiment. Inima îi bătu cu putere, simțurile se ascuțiră. Învălui într-o privire lagărul, lunca şi cerul profund. Stelele păleau. Jos, aproape de orizont, luceafărul arunca văpăi. O linişte deplină domnea peste fire. Doar din cînd în cînd gemea în somn cîte un rănit. Caii împiedicați fornăiau în iarba udă de rouă.

Umbra de sub sălcii îl fascina pe Lucius. Dacă ar fi ajuns pînă la ea, ar fi scăpat poate. Cu înfrigurare se apucă să deslege frînghia cu care-i erau legate picioarele. Se grăbea. Îi era frică să nu-l apuce ziua. Frînghia fusese înnodată udă, iar el nu putea lucra decît cu o singură mînă. Zdrelindu-şi degetele, pînă la sînge, o dezlegă totuşi. Mai pierdu cîtva timp frecîndu-şi picioarele amorțite, apoi culcîndu-se pe burtă se tîrî spre rîu.

Cu ochii ațintiți spre străjer, cu urechile ciulite, se strecură cu grijă printre cei ce dormeau. Stelele păleau pe nesimțite. Lucius ştia că aceasta este poate prima şi ultima ocazie de evadare şi gîndul că ar fi putut să-i scape îl înnebunea.

În sfîrşit, lac de apă, ajunse pînă la salcia apropiată şi se piti în dosul trunchiului ei noduros. Din grămada de prizonieri răsună un geamăt. Străjerul, tresărind, privi într-acolo, dar după o clipă ațipi din nou.

Atunci Lucius ridicîndu-se în picioare se grăbi spre mal. În față, la vreo douăzeci de paşi se afla un cort. Era cu poalele lăsate şi nu-l păzea nimeni. Lucius îl ocoli prin dreapta, căutînd să nu iasă din umbră, dar dintr-o dată se împiedică de funia cu care era priponit şi căzu. Cortul se cutremură. Strîngînd dinții, ca să nu strige de durere, căci se lovise în rană,

Lucius se sculă. În aceeaşi clipă, poala cortului se ridică şi în cadrul întunecos apăru un cap zburlit şi răvăşit de somn.

Tribunul îl privi o clipă ca vrăjit. Zburlitul, scoţînd un strigăt de furie, se năpusti. Lucius îl izbi cu piciorul în burtă şi întorcîndu-se alergă spre rîu. Din cort apăru însă un altul, un flăcăiandru sprinten. Dintr-o săritură îl ajunse pe fugar şi se încleşta de el, mormăind şi duhnind a usturoi. Lucius căuta să scape de strînsoare, folosindu-se de mîna sănătoasă, dar flăcăul pletos se agăţă de el ca un scai. Într-o clipită tot lagărul fu în picioare. Robii, cu feţele livide, se sculară în capul oaselor şi-l priveau înspăimîntaţi. Din grămadă se auzi un glas:

— Tribune, tribune! Ce ai făcut?

Era Agatus, care se sculă, făcu o mişcare instinctiva spre a-i veni în ajutor, dar clătinîndu-se pe picioarele-i legate îşi pierdu echilibrul şi căzu.

Dacii cu cămăşile descheiate fluturînd, alergau de pretutindeni.

Cu un efort supraomenesc Lucius se smulse din strînsoarea tînărului, îl izbi cu stînga în obraz şi fără să mai privească înapoi, alergă pînă la mal şi se aruncă în apă.

— În rîu, după el! striga Mando ieşit din minţi. Vă înec pe toţi, dacă vă scapă blestematul acela de roman.

— Nu ne scapă, Mando, zise un dac cărunt de lîngă el, nu ne scapă căci e slăbit şi are braţul rănit.

Dar Mando nu-l asculta. Privind înspre rîu, blestema într-una.

— Ticăloşii aceştia de paznici merită să fie biciuiţi, jupuiţi şi aruncaţi cu piatra de gît în gîrlă, să-i mănînce peştii. Leneşilor, puturoşilor, după el!

Tinerii plini de vlagă, din cîteva aruncături de braţ îl ajunseră pe Lucius. În disperarea lui, acesta încercă să se apere pînă şi în apă. Valul rece îi împrospăta forţele. Călcînd apa cu picioarele, izbea cu pumnul în cei ce se apropiau.

— Vreţi să mă prindeţi de viu? striga el gîfiind. N-o să vă meargă, barbari lăţoşi şi murdari ce sînteţi. N-o să puneţi voi mîna pe mine. Mai degrabă o să-mi pescuiţi cadavrul!

Curentul îi ducea pe toţi de vale. Apa clocotea în jurul fugarului. În lumina ireală a unui sfîrşit de noapte toate acestea păreau un joc zglobiu al tritonilor din poveşti.

Un dac afundîndu-se îl apucă pe Lucius de picioare, un altul îl apucă de păr, apoi tăbărînd cu toţii asupra lui, îl scoaseră la mal.

Pînă şi atunci, pe jumătate înecat, încerca să se mai apere. Mando, negru de mînie, se apropie şi cu o lovitură de pumn îl doborî la pămînt.

Adunaţi în jurul zdrenţei de om, care acum cîtva timp era un mîndru tribun roman, dacii rîdeau, glumeau şi li se părea, în naivitatea lor, că-l vor doborî tot atît de uşor şi pe împăratul Traian cu toate oştirile lui. Descărcîndu-şi furia, Mando îşi aminti porunca lui Andauus de a avea o

grijă deosebită față de romanii suspuşi şi-i păru rău de cele făcute. Întorcîndu-se către prizonieri strigă în limba lui:

— Hei, voi cîini spurcați, cine vrea să-l ducă pe acest ticălos pe targa, n-are decît s-o facă!

Romanii se uitară unii la alții fără să priceapă. Un trac le traduse şi îndată se ridicară cîteva mîini.

— Dezleagă patru dintre ei! spuse Mando unui paznic. Agatus, decurionul Papilio şi doi soldați coborîră sub pază în luncă, îl îngrijiră pe tribun, îi legară rana zgîndărită şi-l puseră pe targa împletită din ramuri de răchită.

Acolo unde şesul se propteşte în dealuri, iar acestea fugind în zarea albăstruie se înalță şi se înghesuie în jurul culmilor grebănoase, se găsea un tîrguşor dac cu numele Albota. Ajuns aici, Mando îşi împărți robii în două. Toți țăranii cu femeile şi copiii lor şi cei aproape trei sute de sclavi-vîslaşi de pe galera grecească au rămas pe loc pentru strîngerea recoltei. Soldații romani şi restul echipajului galerei porniră mai departe.

Dealurile se înălțau tot mai semețe. Rîul Argessos nu se mai încolăcea în meandre molatece printre lunci şi fînețuri, muşcînd din maluri lutoase. Albia pietroasă strînsă de stîncă îl făcea să sară înspumat din prag în prag, să vuiască printre bolovani şi să clocotească prin vîltori.

Despărțirea de grosul convoiului era un prilej de bucurie pentru soldații disciplinați şi pentru cîțiva din echipajul grecesc al galerei. Oricum, au scăpat de vaietele femeilor şi ale copiilor, de țărani sperioşi şi pofticioşi, de sclavi fioroşi, fericiți că au scăpat de lanțuri şi vîsle. Acum, printre cei rămaşi nu erau decît cetățeni romani legați de aceleaşi interese, de aceeaşi religie. Dar această despărțire era şi un prilej de întristare. Pînă şi în sufletul celui mai curajos se cuibări o nelinişte vagă. Încotro îi mînă? Ce chinuri le-a hărăzit soarta în viitor? Nu cumva îi duc în munți ca să-i pună să lucreze în mine, ceea ce e mai rău decît moartea?

Privind natura din jur, mulți se cutremurau. Oare au să reuşească compatrioții lor să pătrundă în aceste văgăuni sălbatece ca să scoată duşmanul din ele? Oare cum ar fi putut-o face? Dacii sînt la ei acasă, cunosc toate potecile, sînt obişnuiți cu clima şi greutățile vieții de la munte. O mînă de oameni viteji ar fi putut să țină în frîu o armată întreagă. Numai cîțiva dintre prizonieri luptaseră cu dacii sub comanda lui Traian şi în povestirile lor nu era nimic îmbucurător.

Numai o zi îl purtară camarazii pe Lucius, sleit de puteri după încercarea sa de evadare. A doua zi, refăcut, mergea pe jos. Se încrîncena de mînie amintindu-şi de umilință şi bătaie, dar îşi păstra mîndria, retrăgîndu-se în scoica tăcerii.

Într-o zi poposiră într-un loc deschis, unde rîul ieşind din strîmtoare sărea voios printre bolovani. De jur împrejur se înălțau brazi şi fagi seculari. Prizonierilor li se spuse că vor rămîne acolo pînă a doua zi dimineața şi, spre marea lor uimire, li se dădu pentru masa de prînz un cal care-şi rupsese piciorul. Repaosul neaşteptat şi darul generos oferit de stăpîni înviorase pînă şi pe cei mai abătuți dintre ei.

Calul înjunghiat fu jupuit, curățat, spălat şi apoi fript pe crăcane deasupra unui foc de cetină de brad.

Nimeni nu putea să ghicească pricina acestei bunăvoinți neaşteptate din partea noilor lor stăpîni. Încruntatul lor şef, Mando, le dădu voie chiar să facă un mic sacrificiu. Cu această ocazie fu arsă inima calului omorît.

Restul zilei se ocupară de curățenie şi spălatul veşmintelor. Mulți se culcară goi la soare printre tunicile întinse la uscat.

Jos vuia rîul printre bolovani. Un vînt uşor şuşotea în frunziş.

Chinuit de fel de fel de gînduri, Lucius nu putu adormi. Coborî pînă la apă şi încercă să bea cu stînga, n-avea însă pe ce să se sprijine.

— Dă-mi voie să-ți ofer cănița mea! auzi în spatele său.

Se întoarse şi-l văzu pe Piros, medicul din Corinth, capturat de pe galera grecească. Zîmbindu-i prieteneşte, bătrînul adăugă:

— Cînd voi pierde pînă şi această ultimă unealtă a civilizației, mă voi putea denumi, pe drept cuvînt, Diogene al II-lea, deocamdată nu sînt demn de acest mare nume.

— Îți mulțumesc, venerabile.

— Vezi însă să n-o scapi în apă.

— Am băut de atîtea ori din pîraie şi rîuri. Cînd apa era prea repede, băgăm capul în undă şi o sorbeam. Acum mă împiedică mîna asta rănită.

— Aş vrea să ți-o văd, doar mă pricep. Lucius se supuse cu vădită plăcere.

— Nu e nimic grav, spuse după un timp Piros. Pe seară am să culeg o buruiană care îți va scădea din febră, iar pîn-atunci hai să-ți pun o prişniță.

Cu aceste cuvinte, bătrînul rupse cu băgare de seamă o fişie din tunica sa spălată şi întinsă la uscat, o muie în apă şi o înfăşură în jurul umărului rănit.

După aceea ei se aşezară pe nişte bolovani şi statură aşa, tăcuți. Bătrînul medic îşi tot freca pieptul gol, încălzit de razele soarelui.

— O, Phoebus, Mithra, Ra — tot una cum îți zice, căci eşti unicul şi fără tine sîntem nimic. Îți mulțumesc pentru ziua de azi şi te rog să-mi dai să trăiesc încă multe zile ca aceasta şi chiar mai bune.

Tăcu cîteva clipe, apoi urmă cu un zîmbet blajin, adresîndu-se de astă dată lui Lucius:

— Am de trei ori atîția ani cîți ai tu, zise el lui Lucius; cu toate acestea, trupul meu nu şi-a pierdut încă vigoarea. Nu ți-am spus că am

venit pe meleagurile acestea mînat de curiozitate şi plin de dorință de a cunoaşte cîte ceva din obiceiurile, moravurile şi leacurile barbarilor de dincolo de Danubiu, sau mai bine zis de dincoace de Danubiu, uitasem că nu mă mai aflu în imperiul roman. Atunci cînd galera noastră a fost luată cu asalt, mă întorceam în binecuvîntata noastră Elladă. Mă umflam în pene şi mă simțeam tobă de carte; aveam chiar impresia că ştiu mult mai multe despre locurile acestea decît însuşi Herodot pe vremea lui. Ei, zeii în înțelepciunea lor, m-au pedepsit pentru îngîmfare. Jur pe Minerva că m-am împăcat cu soarta mea şi socot că plimbarea aceasta nu e decît o prelungire firească a călătoriei mele. Dacă-mi pare rău de ceva, apoi numai de lipsa celor trebuincioase scrisului. Am o memorie excelentă, care nu m-a trădat niciodată, totuşi cîteodată simt nevoia să notez... Am să inventez ceva pînă la urmă.

Vîntul se juca în părul lui Lucius. Odihna în acest loc minunat, mirosul înviorător al răşinei de brazi, apa proaspătă, rece îi redară întrucîtva vigoarea.

Dinspre pădure se auziră chiote. Paznicii din jur răspunseră voioşi. Unii rîdeau şi-şi agitau mîinile mulțumiți.

Piros îşi luă opincile şi se încălță. Arătînd apoi spre paznicii daci, zise:

— Nu sînt oameni răi. Ei văd lucrurile mult mai simplu decît le vedem noi cetățenii falnicei Rome. Şi ei sînt mîndri, dar nu şi încrezuți; şi ei sînt înțelepți, dar n-o spun la toate colțurile; sînt muritori, dar nu se tem de moarte deoarece cred că viața nu e decît un scurt popas în drum spre o viață veşnică şi fericită.

O ceată de daci cobora spre rîu. Doi voinici pletoşi mergeau în față. Înarmați cu securi croiau drum acolo unde nu se putea trece. În urma lor, alți patru păşeau mlădios, clătinîndu-se sub greutatea unui cerb. Îl duceau pe o prăjină lungă trecută între picioarele legate tuspatru la un loc. Capul animalului, cu nişte coarne superbe, atîrna aproape pînă la pămînt. În urma acestui cortegiu pitoresc mergeau cîțiva daci mai bătrîni cu traiste vărgate, cu arcuri şi suliți.

Mando ieşi din cort şi-şi netezea, mulțumit, barba sură.

Agatus, cu ochii umflați de somn, se apropie de Lucius şi Piros, zicîndu-le cu părere de rău:

— O să facă acum un ospăț şi o să se îmbete. Cred că noi nu vom gusta din cerbul ăsta şi vom mînca resturile calului pîrlit la amiază.

Lucius zîmbi şi bătîndu-l pe umăr îi răspunse în semn de mîngîiere:

— Ai vînat şi tu la timpul tău, Agatus. Îți aduci aminte? într-o țară tot atît de muntoasă şi plină de păduri, în Germania! Îți aduci aminte cum ne ospătam şi stropeam cărnurile grase cu vinul tare, iar robii germani se uitau la noi rontăind pîinea uscată şi mucegăită. Aşa-i în război!

✯

După ce se întuneca şi frigul nopții îi făcea pe prizonieri să se strîngă mai aproape unul de altul, Lucius închidea ochii şi se cufunda în amintiri, iar gîndurile nu lăsau somnul să se apropie.

Cînd era de o şchioapă, nu putea să adoarmă decît în cîntece de leagăn, iar mai tîrziu în zumzetul basmelor. După o zi de zbenguială prin grădină ori printre stîncile de pe țărm, cădea obosit pe aşternutul răcoros, aşteptînd ca mama sau doica să înceapă a depăna firul miraculos al poveştilor. Ajunsese să le ştie pe toate şi cerea să i se spună, pe alese, ba aceea a bunului Saturn, ba pe a lui Lupercus. Basmele cu fauni, nimfe şi driade îl încîntau, acelea cu centauri şi ciclopi îi dădeau fiori. Cerea să i se povestească despre naiade şi tritoni, sau basme populare despre animale şi oameni isteți: cîte şi mai cîte, unul mai frumos decît altul. Dar mai ales îi plăcea să asculte despre zeitățile proteguitoare ale casei — penații. Grădina vilei lor din Salernum era plină de statuiele acestora. Chipurile lor dăinuiau în memorie şi le vedea aievea. Mici şi mai mari, zvelți şi bondoci, frumoşi şi urîți şi fiecare cu rolul lui. Ossipago, bunăoară, întărea oasele şi-i făcea pe copii să crească viguroşi; Statininus îi învăța să stea pe picioare şi să facă primii paşi; Fabulinus îi învăța să vorbească. Cei mai nesuferiți erau: Educa, care-i inița pe cei mici să mănînce cuviincios, Potina, care-i deprindea să bea fără să-şi păteze hăinuțele şi Cuba, care-i făcea să adoarmă la timp. Favoriții săi erau Iterduca şi Domiduca, veseli şi frumoşi. Unul îi ocrotea pe copii în drum spre şcoală, celălalt îi aducea teferi pînă la pragul casei. Şi acum, după atîta timp, îşi reaminti cu duioşie naiva rugăciune cu care li se adresa zi de zi, pînă se făcuse băiat mare. Acum, cînd era rob şi pribeag pe meleaguri vrăjmaşe, şi-ar fi dorit un Domiduca atotputernic care să-l scoată din impas şi să-i îndrepte paşii către lumea lui. Dar cei mari nu se bucură de privilegiul copilăriei şi trebuie să se descurce singuri. Pe atunci, pentru a-i îmbuna era de ajuns să le picuri la picioare vin, lapte sau miere, să le împleteşti ghirlande şi coroane de flori. Acum... toate erau în mîinile neîndurătorului Fatum.

O vedea aievea pe sora sa, mica Fulvia ajutîndu-l la făcutul coroanelor, căci el nu era deloc dibaci în această treabă. O vedea împletind cu măiestrie ramuri de mirt ori de măslin, aşezînd florile de lămîi sau magnolii în cercul complicat al cununelor. După ramuri şi flori se duceau în grădină, umbrită dinspre miazăzi de chiparoşi, străjuită la miazănoapte de pini negri. Acolo era domeniul lui Cultus, grădinarul. Era un adevărat vrăjitor, acest grec din Alexandria. Ce mai răsucea el pomii fructiferi şi arbuştii aduşi din cine ştie ce țări depărtate. Ce forme stranii le dădea; ba ți le răstignea pe un zid, ba le învîrtea pe după prăjini, ba le tundea în chip de piramide şi sfere, ba le agăța de pergole în formă de meandre, volute şi spirale.

Avea bătrînul în grădină un copăcel care le plăcea mult. Tiptil-tiptil, ca să nu-i vadă, se furişau Lucius şi Fulvia către acel copăcel. Îi atingeau pe rînd frunzele şi rîdeau pe înfundate privind cum se închid.

Cultus îi descoperea şi venea ca să-i gonească.

— Plecaţi de aici, răutăcioşilor! Nu v-am spus de atîtea ori să lăsaţi mimoza în pace? E un copac ruşinos şi nu poate să-i sufere pe copiii neascultători.

— Dar nu i-am făcut nimic, răspundea de fiecare dată Lucius, n-am rupt o singură frunză.

— N-are a face, copăcelul e prea gingaş şi poate să se usuce dacă-l necăjiţi.

Fulvia întindea un deget şi atingînd o frunzuliţă, spunea:

— Încă una, Cultus, şi am plecat.

Apoi, apucîndu-l de mînă pe Lucius, fugea rîzînd. Moşul îşi punea mîinile în şolduri şi, tropotind pe loc, striga după ei:

— Staţi că vă prind eu!

Copiii, prefăcîndu-se că le e frică, ţipînd, dispăreau după tufe, pentru ca după cîteva clipe să apară din nou.

Tot acolo, mulţi ani mai tîrziu, o cunoscuse pe Herminia.

Într-o seară, cerul era de opal, iar promontoriul înceţoşat de boare sidefie.

Ospăţul era cumpătat, dar ales, aşa cum îi plăcea maestrului Plinius, oaspetele lor de onoare, care poposise pentru cîteva zile în Salernum.

În seara aceea, doi oameni erau pe deplin fericiţi: fratele său Caius, elevul marelui învăţat, şi Lucius, care o cunoscuse pe Herminia.

După ospăţ însoţi pe Fulvia şi Herminia pînă la ţărmul mării. Stătea tăcut în preajma lor, absorbit de admiraţie. Privită din orice parte, Herminia era una şi aceeaşi frumuseţe neasemuită şi dacă el, om răsfăţat de soartă, nu a simţit niciodată dorinţa de a poseda ceva, căci avea de toate, în seara aceea, asemenea unui plebeu vanitos şi orgolios, cu nenumărate dorinţi neîmplinite, a dorit-o pe Herminia numai pentru el şi pentru totdeauna. Dar fata nu era bine dispusă şi pretextînd că e obosită, plecă în curînd.

După ce lecticele duseră musafirii pe la casele lor, Fulvia îl întrebă:

— Nu-i aşa că e minunată? Toţi bărbaţii din oraş sînt nebuni după ea.

Lucius simţi o teamă nelămurită, dar Fulvia îi ghicise gîndul:

— Să nu-ţi fie frică! Eşti fără concurenţă. Cine poate să se compare cu tine, frăţioare? Publius cel gras, Corolus slab ca un ţîr sau Simplicius cu capul lui de maimuţă?

El îi mulţumi cu un zîmbet.

— Spune-mi, continuă ea, nu am dreptate? Pater este de familie bună, dar e prea scund, Solacus e putred de bogat, dar e fiu de libert.

— Pe Marcellinus l-ai uitat?

Fulvia lăsă ochii în jos şi, turburată, răspunse:

— Am întrebat-o. Nu-i place, căci e veşnic încruntat.

— Ş-apoi, adăugă Lucius sărutînd-o pe frunte, te iubeşte pe tine.

Obrajii Fulviei se împurpurară.

— Cine ți-a spus această glumă?

— El mi-a spus-o, surioară.

— Nu cred. Ar fi putut să mi-o spună el însuşi, doar nu e timid cu fetele.

— O să ți-o spună într-o zi.

Un paznic se apropie cu torța aprinsă şi lumină fețele celor ce dormeau. Lucius întredeschise ochii şi-i închise din nou, dar amintirile se destrămară.

În locul unde Argessos ia naştere din două pîraie, unul cu ape limpezi, iar altul — tulburi şi roşii, convoiul se întîlni cu un pîlc de războinici daci, călări.

Întîlnirile erau atît de rare prin pustietățile acelea, încît treburile fură lăsate la o parte şi cele două grupuri îşi îngăduiră un răgaz mai lung.

În stînga văii, pe malul înalt al rîului se afla o poiană străjuită de codri întunecoşi, iar în colțul de jos al ei se pitea o aşezare omenească. Robii se trîntiră în iarba înmiresmată presărată cu flori, trăgîndu-şi sufletul după atîta umblet pe arşiță, iar vremea fiind către amiază, dacii tolăniți la umbră se puseră pe mîncat şi pe băut.

Pe neaşteptate, de ceata prizonierilor se apropie un dac care-l strigă pe Piros să vină după el. Nu se miră nimeni că-l cheamă, căci bătrînul devenise cunoscut, atît la robi, cît şi la stăpîni, ca vraci iscusit şi îndemînatec. Piros la rîndul său strigă pe un soldat, trac de origine, care ştia limba localnicilor şi care l-a mai însoțit în ocazii asemănătoare.

— Hei, vraciule, zise Mando, cînd cei doi i se înfățişară, iată un tarabosta care are o bubă în gîtlej şi, din pricina asta, nu poate înghiți şi nici vorbi; vezi ce poți face ca să-l scapi de belea.

— Stăpîne, voi încerca să-l ajut, dar nici noi, vracii, nu sîntem atotştiutori. Pe lîngă asta, ochii îmi sînt împăienjeniți de slăbiciune, iar mîinile şi picioarele îmi tremură de oboseară, doar ştii bine, stăpîne, că de aseară noi, cu aceste vorbe Piros cuprinse într-un gest toată ceata de robi, nu am pus nimic în gură.

— Vorba! grec şiret ce eşti, o să vi se dea şi vouă cînd voi găsi eu de cuviință să vă dau, şi o să vă dau, căci nu vreau să-mi muriți în drum. Deocamdată soarbe asta şi te întăreşte... Manda îi întinse o strachină cu lapte covăsit.

— Îți mulțumesc, stăpîne, pentru dărnicia ta, zise Piros cu uşoară ironie în glas şi golind vasul pe jumătate îl întinse însoțitorului său, zicîndu-i în latineşte:

— Bea, omule, şi întăreşte-te, dacă nu te-o apuca burta după asta.

După ce-l examina pe bolnav, Piros îl duse la un izvor cu ape limpezi ca cleştarul, ceru un cuțit subțire şi ascuțit şi-l operă pe bolnav într-o clipită. Apoi căută nişte ierburi în jur şi puse să i le fiarbă într-un ceaun. După ce infuzia fu gata, o strecură şi o dădu bolnavului să-şi clătească gîtul cu ea, din cînd în cînd.

Peste vreun ceas, bolnavul se uşura într-atîta că-şi recapătă glasul şi ținu mult să-l răsplătească într-un fel oarecare pe vraci...

— Da, stăpîne, îi răspunse Piros, am nevoie de ceva cald, un cojocel bunăoară, căci sînt bătrîn şi sîngele nu-mi aleargă prin vine atît de repede ca la cei tineri.

Astfel Piros se alesese cu un cojocel îmblănit, de toată frumusețea, dar se mai alesese şi cu altceva, mult mai prețios.

Pe cînd se întorceau la tovarăşii lor, soldatul care-l însoțea îi spuse încet:

— Pînă ai stat tu de vorbă cu Mando, eu am tras cu urechea la ce se vorbea în jurul meu. Află că armata romană nu a mai mers pe vechiul drum spre Tapae, ci pe sub poalele munților pînă la Aluta şi are de gînd să urce pe valea acestui rîu. Din cîte am înțeles, dacii sînt tare mîhniți şi necăjiți.

— Eşti sigur de ceea ce spui? întrebă Piros apucîndu-l de braț.

— Da, venerabile, am auzit bine. Erau chercheliți şi vorbeau destul de tare, doar ai auzit şi tu, chiar dacă nu ai înțeles. Am un auz prea fin ca să-mi scape o vorbă spusă la trei-patru paşi.

— Ti-ti! Asta-i bună, după cîte ştiam Decebal îi aştepta pe valea Tsiernei; tocmai de aceea am şi părăsit în grabă meleagurile acelea, întrerupîndu-mi călătoria înainte de vreme de teama războiului.

— Şi ai nimerit din lac în puț.

— Da, întocmai, dar nu mă plîng. Tot mai am cîte ceva de învățat, de văzut, de admirat.

— Dar ce au avut dacii cu o galeră grecească?

— În război toate mijloacele sînt permise. Oare noi, grecii, nu sîntem cetățeni romani, iar Achaia nu e o provincie romană?

Apropiindu-se de Lucius şi prietenii săi, Piros le zise cu jumătate de glas:

— Am o veste bună pentru voi. Nu ştiu dacă n-ar fi mai bine să v-o spun după masă, ca să nu leşinați de bucurie.

— Da ce, întrebă Agatus, au de gînd totuşi să ne dea ceva de mîncare?

— Mando mi-a spus că nu ține cîtuşi de puțin la cadavrele noastre.

După această glumă, se aşeză între ei pe iarbă şi le povesti tot ce auzise de la însoțitorul său.

⭐

Urmară zilele de greu urcuş. Convoiul se tîra încet, ca un şarpe rănit, pe potecile înguste şi întortocheate. Proviziile se terminaseră şi oamenii lihniți, mulți din ei bolnavi de stomac şi de friguri, abia se mai țineau pe picioare.

Din locul unde se întîlniseră cu pîlcul de călăreți daci, convoiul de sclavi coti la stînga, de-a lungul unui pîrîu cu ape roşiatice. Străbătînd apoi cîteva tainice poieni, ajunseră la o nouă confluență. De aici, părăsind valea, urcară un munte cu povîrniş domol. Drumul anevoios prin pădurile virgine, pe o potecă ce abia se zărea, era atît de lung şi de obositor încît pe la sfîrşitul zilei, cînd ajunseră pe culme, oamenii căzură jos istoviți. Nimeni nu mai admira minunata privelişte ce se desfăşura în fața ochilor. Iarba măruntă de pe vîrful golaş, rotund ca un ceaun, îmbia la odihnă.

În seara aceea dacii aveau de gînd să dea robilor cîte ceva de mîncare, căci puseseră la fiert cazane mari cu apă.

Aşezîndu-se pe iarbă, ceva mai la o parte de furnicarul omenesc, Lucius şi Piros stăteau de vorbă. Cu toată oboseala, bătrînul medic nu putea să-şi ascundă admirația.

— Prin urmare, aceştia sînt Munții Carpilor? Sînt frumoşi. Priveşte, fiule: cît vezi cu ochii numai culmi semețe, numai creste!

— Într-adevăr, sînt majestuoşi, cu toate că Alpii îi întrec mult în înălțime, răspunse Lucius, încheindu-şi tunica, la gît.

— Ți-e frig?

Bătrînul îi acoperi umerii cu poala mantalei. Un vînt rece se plimba prin înălțimi, suflînd dinspre culmile acoperite pe alocuri cu zăpadă.

Au stat aşa cîtva timp, tăcuți, contemplînd natura. Soarele apunea în stînga, după o creastă de formă ciudată, care amintea figura unui om culcat cu fața în sus. Culorile se schimbau vertiginos. De la verzui la albastru azuriu, de la albastru sineliu la stînjeniu. Zăpada sclipea imaculat şi totul, munții, cerul, norii păreau că plutesc într-un lichid sidefiu, incomparabil, miraculos, care, învăluind pînă şi cele mai rigide şi înfiorătoare forme le prefăcea în frumuseți pline de grație şi duioşie.

— De unde vine numele de Munții Carpilor? întreabă Lucius cu privirea pierdută în zări.

— De la o seminție getică — Carpi, care au stăpînit aceste meleaguri cîndva pe vremea marelui călător Herodot. Acum ei şi-au împlinit ciclul vieții şi nu au mai rămas decît cîteva grupuri răzlețe în răsăritul acestui lanț de munți. Cam atîta se ştie despre ei. În tot cazul, ți-o spun cu tristețe, aceste locuri sînt foarte cunoscute. Cînd şi cînd, cîte un negustor sau cîte

un aventurier temerar înfruntă greutățile şi primejdiile acestor drumuri. De altfel băştinaşii cît timp nu sînt aţîţaţi sînt primitori. Mai degrabă mi-ar fi teamă să călătoresc singur prin munții Trinacriei sau Libanului decît prin meleagurile acestea.

— Maestre, îl întrerupse Lucius, mi-ai promis alaltăieri să mă lămureşti în privința drumului pe care împăratul l-a ales de astă dată. Unde se află rîul Aluta şi ce ținuturi au străbătut armatele noastre?

— Cu plăcere. Piros caută ceva cu privirea. Uite colo o piatră mare, să mergem la ea.

Bătrînul luă o pietricică colțuroasă şi se apucă să zgîrie peste pojghița subțire de licheni a bolovanului.

— Priveşte! Nu sînt un mare desenator, totuşi îți voi reda aproape exact o hartă sumară a Daciei, făcută de un călător grec acum vreo sută de ani. Pe aici trece lanțul munților, uite aşa, ca un imens arc destins. Rîul Argessos izvorăşte din el şi curge la vale mai întîi spre miazăzi, apoi înspre miazăzi-răsărit. Nu departe de el, cam la vreo cincizeci de mile înspre apus, munții sînt străpunşi de o trecătoare foarte lungă, dar destul de largă prin care se scurge Aluta, venind de dincolo de munți, de pe podişul dacic. Ai priceput?

— E cît se poate de limpede.

— Priveşte mai departe! Aici, la poalele munților se află ținuturile locuite de piegeți; şi ei sînt de neam dacic, dar sînt mult mai blînzi. Împăratul şi-a îndreptat oştirea dinspre Drobeta, din locul unde Dunărea străpunge munții şi străbătînd ținuturile de sub munte a ajuns pînă la rîul Aluta.

Uitîndu-se la Lucius, Piros fu surprins de schimbarea chipului său. Ochii îi sclipeau de bucurie, nările îi fremătau.

— Prin urmare, între cele două văi nu sînt decît vreo cincizeci de mile? întrebă el într-un tîrziu.

— Aşa cred.

— Atunci sîntem foarte aproape de oştile romane.

— Asta nu se ştie.

— Cum nu se ştie? Atunci te contrazici singur? zise Lucius posomorîndu-se.

— Nu mă contrazic. Nu uita că vestea ne-a parvenit tîrziu, iar noi n-am stat o clipă şi am tot urcat, am tot mers spre miazănoapte.

— Crezi că armata a stat pe loc?

— Eşti militar şi mă simt stingherit aducîndu-ți aminte că o armată nu se deplasează atît de uşor, mai ales cînd este vorba de o strîmtoare păzită cu străşnicie de duşman. Crezi că dacii stau cu mîinile în sîn? Ei îşi apără țara şi sînt gata să moară pentru ea.

Lucius îşi lăsă capul în jos.

— Da, ai dreptate! Apoi privi înspre Apus, spre creasta aceea cu chip de om. Soarele dispăruse după ea, înconjurînd-o cu un nimb de lumină. Tribunul era vădit emoționat.

Piros veni lîngă el şi cuprinzîndu-i umerii, îl întoarse puțin.

— Nu într-acolo trebuie să priveşti, ci nițel mai spre miazăzi. Dacă oastea romană s-ar fi aflat în dreptul locului unde ne aflăm noi, adică pe culmi, războiul ar fi fost pe jumătate cîştigat.

O dată cu lăsarea nopții un frig năpraznic se lăsă peste vîrful golaş. Înțepeniți, cu fețele vinete, prizonierii şiruri-şiruri trecură pe la cazane să-şi ia porția de ciorbă, dacă s-ar putea denumi aşa o fiertură în care nu se puteau distinge; decît mirosul cărnii de berbec şi nu se putea găsi decît cîteva boabe de grîu. Pîine nu căpătaseră căci nu mai era. Agatus adusese în oala sa de lut şi porțiile lui Lucius şi Piros. Clănțănind şi lovindu-se cu dinții de marginea aspră a vasului, sorbiră fiertura care cu toată foamea li se păru grețoasă şi se culcară apoi în grupuri strînse ca să le fie mai cald.

— Nu mai e chip de răbdat, zise Agatus, mai bine moartea decît o viață ca aceasta.

— Cred că avem destul curaj, adăugă Stolo. Dacă ne vom îndrepta mereu spre apus-miazăzi, vom da în cele din urmă de ai noştri.

— Hotărîți voi, răspunse grav Lucius, eu mă asociez la toate.

— Fiii mei, le zise cu o voce rugătoare Piros, fiii mei dragi, eu nu vă sfătuiesc să faceți una ca asta. Veți merge de-a dreptul spre pieire. Nu e acesta rostul vostru. Armata romană va pierde cîțiva ostaşi fără nici un folos pentru ea. Nu uitați ce vă aşteaptă în cale. Gîndiți-vă numai: drumul vă este necunoscut, arme nu aveți, mîncare de asemenea. Sînteți slabi şi obosiți, nu aveți o haină călduroasă pe voi. În desiş riscați să vă întîlniți cu fiare sălbatice, sau, ce e şi mai rău, cu oameni. Presupun că tot ținutul acesta este împînzit de luptători daci, căci le e teamă să nu fie înconjurați de romani. Nu încape nici o îndoială că potecile, vîlcelele, văile şi culmile sînt supravegheate. Vă dați seama de toate acestea?

— Da, îi răspunse în şoaptă Lucius, sîntem militari de meserie şi le ştim tot atît de bine ca şi tine, dar este ceva care biruie orice greutate şi de care ai uitat.

— Dorul de libertate, răspunse în locul lui Agatus.

Înțepeniți de frig şi legănați de visuri de evadare, Lucius şi cei doi centurioni nu putură adormi în noaptea aceea. Locul era foarte potrivit pentru a fugi. În timpul zilei ei s-au orientat destul de bine. Dacă ar trece pădurea de sub plai, ar da de o vale lungă care se îndreaptă tocmai înspre locul unde bănuiau ei că s-ar afla ostile romane. Cincizeci, şaizeci chiar optzeci de mile n-ar fi o mare piedică pentru ei, în două zile ar ajunge. Dacii puțini la număr nu ar îndrăzni să-şi înjumătățească ceata pentru a-i urmări; operația ar fi grea şi ar cere timp. Mîncarea şi armele nu-i

preocupau deocamdată, s-ar fi descurcat pe drum. Dar, spre marea lor mîhnire, dacii deveniseră de la un timp foarte prudenți. Toată noaptea gărzile dublate s-au plimbat în jurul lagărului. Cîteva focuri ardeau într-una luminînd cu flăcările lor pîlpîietoare întregul plai.

Spre dimineața, cînd din pricina zorilor lumina focurilor începu să pălească, iar culmea fu învăluită în cețuri, lui Lucius i se păru că s-ar putea încerca ceva. El se sfătui cu Agatus şi Stolo şi-l linişti pe vraci, care se trezise şi căuta să-i oprească. Statură culcați, pîndind mişcările celor doi daci care erau de straja prin apropiere.

— Vedeți acolo mai jos un bolovan? spuse Lucius încet celorlalți doi. Deocamdată trebuie să ajungem pînă la el. Va fi primul nostru salt. Stați puțin aşa, acum, gata!

Se tîrîră prin iarba udă şi se lungiră în dosul pietrii. Întoarseră capul şi cercetară terenul ce cobora spre pădure. O ceață nu prea deasă urca dinspre aceasta învăluind toate din jur. Distanțele şi dimensiunile deveniseră înşelătoare. Cînd se pregătiră să facă un al doilea salt, de jos se auzi sunetul tălăngilor şi hămăit de cîini, iar peste cîteva clipe din ceață, ca din valuri, apărură capete de oi.

— Blestem, murmura Lucius. Ce-i asta?

— E o turmă, răspunse Agatus cu vocea stinsă.

— Ne-au închis drumul, ne-au răpit speranțele. Stolo îi apucă de mîini:

— Ce-ar fi să lăsăm oile să treacă peste noi şi să ne ascundă de vederile paz...

Nu termină fraza, căci doi cîini mari, lățoşi se repeziră la ei lătrînd cu furie. Un sunet prelung de bucium răsună din dosul turmei. Chiar în aceeaşi clipă răsună cornul dacilor amintind deşteptarea. Lucius le făcu semn celorlalți şi toți trei tîrîş, urmăriți de aproape de cîini, se întoarseră la locurile lor, abătuți şi ruşinați.

Piros şedea în capul oaselor cu mîinile împreunate ca pentru rugăciune şi ofta uşurat văzîndu-i din nou lîngă el.

— Sînt bucuros, nespus de bucuros, zise el încet, că vă văd din nou aici. Mi-era teamă pentru voi. Cu tot curajul pe care-l aveți şi de care m-am convins, sînt atîtea lucruri neprevăzute. Tocmai atunci cînd v-ați cufundat în ceață şi am început să mă rog zeilor pentru voi, a trebuit să apară această turmă. Ce întîmplare, ce întîmplare. Să ştiți: marea Nemessis a vrut să vă abată din drumul primejdios pe care ați pornit.

Lucius şi tovarăşii săi nu-l ascultau.

Turma se opri în dreptul lagărului. Oile speriate de mulțimea de oameni şi de lătratul năpraznic al cîinilor se scurgeau în valuri behăitoare pe de lături. Ciobanii dînd jos glugile sumanelor încleştară mîinile pe bîte, dar dinspre lagăr răsunară strigăte de bucurie ale dacilor.

Mando ieşind din cort şi aflînd despre ce este vorba, trimise să-i cheme pe ciobani la el.

Îi întrebă de unde vin şi ce veşti au despre mişcările oştirilor, dar nu prea pricepu răspunsurile lor. Vorbeau munteneşte, sonor şi dulce, cîntau, nu vorbeau. Unul dintre muntenii care conduceau ceata lui Mando se apucă să tălmăcească.

— De unde veniți, oameni buni?

Baciul, un om bătrîn cu plete lungi, albe ca neaua, îl privi zîmbind pe sub mustață.

— Apoi noi venim de departe.

— Întreabă-i: de unde anume! porunci Mando.

— Noi umblăm cu oile de colo pînă colo.

— Cum vine asta?

— Nu sîntem de prin partea locului. Noi paştem oile pe muncelele de lîngă rîul mare.

— N-am auzit de aşa rîu!

— Îi mai zice Aluta.

— Aluta? Şi de ce ați pornit încoace?

— Apoi ce era să facem? Am fugit de bătălie.

— Ce tot vorbeşti, care bătălie?

— Acum patru zile s-au bătut ai noştri cu romanii aceia, care au venit să ne jefuiască țara.

— Şi de ce ați fugit, vă e frică?

— Nu-u-u, nu ne e frică, flăcăii noştri s-au dus cu toții la luptă. Iar noi, bătrînii, făcu un gest larg cu mîna-i bătucită, am îndeplinit porunca şi am plecat cu oile şi caii, cu oalele, ciuberele şi țoalele noastre.

— Ce poruncă? Cine a dat-o?

— Tarabosta cel mare, Vezina, a dat-o şi a zis să scăpăm avutul în munți. Avutul nostru ăsta-i: oile! Femeile şi copiii vin din urmă călări.

Se întoarse şi privi cu drag spre turma care împînzise plaiul. Apoi bătrînul se întoarse din nou spre Mando şi-l întrebă la rîndul său:

— Dar tu cine eşti şi de unde vii, tarabosta?

— Eu sînt Mando. Am părăsit şi eu ținuturile mele din şes şi mă duc la Decebal, să-i duc în dar pe aceşti robi romani.

— Deci şi tu, tarabosta, ai fugit în munți? De unde vine urgia asta peste oameni? Zalmoxis e mare! El vrea să-i vadă pe daci uniți în primejdie, căci prea s-au mîncat pîn-acum pentru lucruri de nimic. Nu le ajungea cîte turme au avut, cîte plaiuri au stăpînit, cîte bogății au strîns. Vroiau să ia de la vecini de-a gata. Zalmoxis ne încearcă, fie voia lui binecuvîntată. Sînt eu prea bătrîn, dar m-aş mai duce o dată cu securea să gonesc hrăpăreții duşmani peste Dunaris. Trebuie însă să păzesc avutul fiilor şi nepoților mei. Acei dintre ei, care se vor întoarce, din ce vor trăi? Tu ce crezi, tarabosta?

— Şi eu cred la fel!

Bătrînul întoarse faţa către ceilalţi ciobani, erau opt de tot, toţi cu pletele ninse de vreme.

— Hai să mergem!

Capul său frumos, cu plete albe de patriarh, se desena viguros pe fondul culmilor.

— Staţi puţin, îl opri Mando, nu mi-ai spus unde a fost bătălia aceea mare şi cine a ieşit biruitor.

— Bătălia, tarabosta, s-a dat dincolo de ieşire din trecătoare, acolo unde dealurile se îngînă cu munţii, iar ai noştrii s-au retras la gura trecătoarei.

— Deci ai noştri au fost bătuţi?

— Mulţi, foarte mulţi daci s-au dus în grădinile lui Zalmoxis.

Bătrînul se înclină în faţa lui Mando şi ieşi din cort.

Spre seară cînd lucrările încetară şi trîmbiţele chemară soldaţii la cină, o unitate de numidieni intră pe poarta castrului, mînînd în faţă-i o ceată de prizonieri daci.

Soldaţii îşi lăsară treburile şi le ieşiră în drum. Erau dornici să-i vadă pe aceşti fioroşi barbari, atît de temuţi şi neînfricaţi în luptă.

Legaţi cîte şase în rînd, dacii mergeau posomorîţi, cu capetele lăsate în jos, nepăsători la loviturile bicelor.

Rînjindu-şi dinţii strălucitori de albi, numidienii vorbeau şi glumeau în graiul lor gutural. Învingătorii ca şi învinşii erau plini de praf, pătaţi de sînge. Peste tot plutea mirosul iute de sudoare.

— A fost o încăierare? întrebă un roman.

— O-o-o! făcu un decurion tuciuriu care o rupea puţin latineşte, încăierare zici tu? A fost o luptă ma-a-a-re! îşi desfăcu mîinile cît mai larg ca să arate cît de mare a fost lupta.

— I-aţi gonit pe daci? întrebă acelaşi soldat mergînd alături de cal şi ţinîndu-se de şeaua numidului.

— Încă nu-u-u! Sînt mulţi şi se luptă ca nişte lei.

— Unde i-aţi prins pe aceştia?

— Au vrut să ne înconjoare, coborînd din desiş, dar noi am prins de veste şi i-am măcelărit. Numai aceştia au rămas, înclinîndu-se apoi către roman, îi zise încet: Şeful, Hadras, a vrut să-i omoare pe toţi, dar a venit poruncă de la prefect să luăm cîteva zeci de vii.

Numidul clătină capul cu părere de rău şi adăugă:

— Scump ne-a costat această poruncă. Aceşti catîri nu vor să se predea; se omoară singuri cînd văd că noi îi cruţăm. Pe aceştia i-am prins

cu arcanele, da! Numidul plescăi din limbă şi lovindu-şi calul cu călcîiele se grăbi să-şi ajungă unitatea.

Convoiul făcu înadins înconjurul barăcilor ca prizonierii să fie văzuți de toată lumea. O mulțime de soldați mergeau alături strigînd şi glumind. Unii mai nesăbuiți huiduiau şi-i loveau pe prizonieri.

O parte din numidieni poposi lîngă cantonamentul centuriei lui Cappa. După ce-şi văzură de cai şi-i închiseră pe daci într-o încăpere goală, veniră să se aşeze la focul lui Caliga. Asdus se aşeză şi el cît mai aproape de decurioni ca să asculte noutățile zilei.

Majoritatea numidienilor ştiau prea puțin limba oficială, de aceea ei îşi vedeau de treburi. Doi dintre ei însă vorbeau binişor latineşte.

— Ia povesteşte-ne cum a fost, îl îndemnă Caliga pe unul din ei, întinzîndu-i o strachină cu ciorbă de carne.

Numidul îşi ridică mîinile spre cer şi dîndu-şi ochi peste cap exclamă:

— O zei milostivi!

Un timp mînca, sorbind zgomotos, sugînd măduva din oase, aruncînd ciolanele în foc.

— Deci n-a fost glumă şi nici încăierare, ci luptă adevărată? insistă Caliga.

Numidul, curățindu-şi dinții cu ajutorul degetelor, mormăi:

— O zei îndurători!

Caliga văzînd că nu-i nimica de făcut, aşteptă. Numidul rîgîi, îşi şterse degetele în barbă, întinse picioarele spre foc şi numai după aceea zise rar:

— Cum poți tu să zici că a fost o glumă, cînd mii de ostaşi s-au ciocnit. Cum poți tu să zici că a fost o încăierare cînd sute de viteji au căzut şi nu s-au mai ridicat? Eu care am luptat în Lybia, în Judeea, în Germania n-am mai văzut aşa luptă.

— E departe de aici?

— Vreo zece mile în susul rîului.

— I-ați biruit pe daci?

— Nu, lupta a fost întreruptă de lăsarea nopții.

— Voi ați plecat din lagăr încă înainte de prînz.

— Da, cînd am sosit, lupta era în toi. Legiunea Italica le ținea piept duşmanilor şi mulți căzuseră. Însuşi împăratul venise într-ajutor cu o parte din cohortele legiunii Claudia şi pretorienii săi. Tot atunci am sosit şi noi.

— Valea e largă acolo?

— Nu. Aluta curge pe sub malul stîncos lăsînd de partea cealaltă un loc deschis de vreo două stadii.

Un călăreț se opri la cîțiva paşi de foc.

— Ei, voi de colo! strigă călărețul. Cineva mai mare să vină la mine!

— Vine îndată, răspunse Caliga şi-i zise lui Asdus: Du-te de-l cheamă pe Capito, repede. Uite-l colo lîngă focul acela mare, stă de vorbă cu şeful numidienilor.

Asdus execută ordinul cu repeziciune şi Capito se apropie de călăreț.

— Salve, tribune!

— Pînă-n zori veți pleca. Fiți gata! Tu, ordo, vei conduce cohorta, căci tribunul Marcellinus a fost chemat la împărat. Să nu rămînă nimeni în cantonament fără motive întemeiate.

Vei inspecta imediat cohorta şi vei transmite ordinul şi celorlalți, ai înțeles?

— Da, tribune, întocmai!

— Atunci cu bine şi vă urez noroc!

— Salve, tribune!

Soarele pitit după o stîncă colțuroasă arunca văpăi orbitoare din dosul ei. Părea că a luat foc poala cerului dinspre răsărit. Versanții dinspre apus ai muncelelor scînteiau, prinzînd din ce în ce mai multă culoare. Codrii umezi abureau. Cețurile se destrămau prin văi şi viroage. Printre scamele lor apărea cîte un colț de stîncă trandafiriu, cîte un pîlc de brazi în toată splendoarea verdelui său. Dimpotrivă, peste vale, la adăpostul malului stîncos şi abrupt, totul era cufundat în umbră, în care, una-ntr-alta se topeau contururile tuturor lucrurilor.

Cohorta mărşăluia de-a lungul apei. Clipocitul undelor se contopea cu scrîşnitul prundişului sub paşii grei. Capito, pe calul său voinic, îşi întorcea capul încolo şi încoace, scrutînd cînd marginea pădurii inundată de lumină, cînd crestele cufundate în întuneric. Din cînd în cînd se dădea la o parte şi lăsînd să treacă centuriile, cerceta fețele oamenilor.

— Capul sus, soldați, capul sus!

În spatele unui pripor împădurit se întîlniră cu o trupă ieşită din luptă. Ostaşii obosiți trebăluiau lîngă focuri, uitîndu-se ciudat la unitatea proaspătă ce se grăbea la prăpăd. Cîte unul, mai nepăsător, ori mai obişnuit cu grozăviile războiului, striga celor ce treceau:

— Grăbiți-vă, nunta e în toi!

— Vinul roşu se varsă din plin, pregătiți-vă ploştile!

Ieşiră din pădure. Un stol de corbi trecu pe deasupra. Croncănitul lor îl făcu pe Asdus să-şi ridice capul.

— Se grăbesc la ospăț, zise un ostaş bătrîn.

— O să aibă ce ciuguli, adăugă un altul mai tînăr.

— Apoi, pe Haron, e de la sine înțeles. Atîția oameni şi fiecare are cîte doi ochi, sau cel puțin unul. Ştii, corbilor le plac cu deosebire ochii. Ai văzut vreodată cum îi scot?

Tînărul rîse silit, iar bătrînul, dînd scutul deoparte, îndoi degetul arătător murdar şi noduros şi ciocănind cu el în lemnul suliței, îşi ţugui buzele şi se făcu că soarbe cu nesaţ.

Asdus îl privi cu dezgust. Bătrînelul negricios avea un nas coroiat care semăna cu un cioc de răpitoare. A mai trecut un stol negru, apoi încă unul.

— S-au îngreunat la masă, drăguții de ei, zboară pe jos! După o cotitură a rîului se auzi din depărtare un freamăt nedesluşit, urmat din cînd în cînd, de lovituri surde.

— Serbarea e în toi! zise unul de lîngă Asdus şi-şi duse mîna la gît, vroind parcă cu acest gest să-şi lărgească deschizătura loricei.

— Auzi cum bubuie taranele? se trezi din visare Caliga. Cred că ai noştri zgîlțîie zdravăn întăriturile dacilor.

Pe Asdus îl cuprinse emoția. Îşi suflă din mers nasul. Brațul stîng îl înțepeni sub greutatea scutului şi celor patru suliți. Coiful mic îi strîngea capul. Era prima luptă mare la care va lua parte.

Zgomotul luptei creştea cu fiece pas al lor. Un corn răsună în depărtare adăugind un iz de nelinişte la vuietul general. Trosniturile seci ale pietrelor aruncate din baliste, atunci cînd proiectilele se loveau de prundiş şi gemetele surde ale taranelor dominau întregul concert.

Cîțiva călăreți trecură în galop, de săreau pietrele de sub copite. O cohortă în formație de luptă ieşi dintr-un crîng. Trecînd apa ce le ajungea pînă la brîu, oamenii se afundară în pădurea deasă ce urca pripoarele muncelului din stînga.

În dreptul insuliței dintre cele două brațe ale Alutei, la adăpostul unui ariniş, Asdus văzu locul unde erau aduşi şi îngrijiți răniții. Gemetele şi țipetele celor ce se chinuiau sub cuțitele vracilor sau ai acelora ce agonizau împotrivindu-se morții, răsunau nefiresc în acel ungher.

Apele rîului alunecau la vale înroşite de sînge, ducînd laolaltă cadavre de daci şi romani. Oprindu-se şi pornind din nou, cînd cu capul înainte, cînd cu picioarele, întoarse de vîltoare, unde apa clocoteşte printre bolovani, ele veneau unul după altul, altădată cîte două-trei, veneau într-una. Strîns între două bancuri de prundiş, un şuvoi se prăbuşea de pe o grămadă de vreascuri împotmolite. Acolo, trecînd rîul prin vad, Asdus văzu un trup agățat de crăci şi bătut de valuri. Tînărul trac privea ca vrăjit cum leşul se desprinde treptat-treptat sub apăsarea apei, cum se întoarce cu picioarele la deal şi apoi scăpat, porneşte repede, cu capul înainte. Asdus făcu o mişcare ca să iasă mai repede la mal, dar alunecînd pe pietre, zăbovi şi se pomeni lovit de cadavru. Îl opri cu scutul, neştiind ce să facă.

— Hai, să-l scoatem pe mal, zise Caliga, e de-ai noştri! Priviră cîteva clipe mortul lungit pe nisip. Era un tînăr mauretan.

— Plînge-l, mamă, că n-ai să-l mai vezi! zise Caliga fără emoție şi ştergîndu-şi mîinile de iarbă, se grăbi cu Asdus să-şi ajungă unitatea.

Într-un aluniş cohorta fu oprită de un tribun palid, uscățiv. Calul său nărăvaş juca pe loc şi-şi umfla nervos nările. Luîndu-l pe Capito de o parte, tribunul se întreținu cu el timp de cîteva minute. La despărțire Capito îl întrebă cum se desfăşoară lupta.

— Ceea ce se petrece acolo, răspunse posomorît tribunul, nu seamănă cu nimic din ce am văzut şi am trăit în viața asta. Dacii aceştia mă exasperează. Pînă şi iureşele cele mai înverşunate nu-i pot urni din loc. Nici pomeneală de panică ori de dorință de a scăpa de o moarte sigură. Numai pierderile prea mari de oameni ar putea să-l convingă pe Vezina, comandantul lor, să se retragă. Ca să le pricinuim aceste pierderi trebuie şi noi să suferim pierderi enorme. Acum o oră eram la cîțiva paşi de împărat şi l-am auzit exclamînd: „O Zalmoxis, te invidiez că ai asemenea credincioşi şi, dacă n-aş şti că eşti de neînduplecat, ți-aş făgădui cel mai superb templu din cîte există pe lume!”.

Tribunul îşi aranjă legătura însîngerată de care îi atîrna brațul stîng şi răspunzînd la salutul lui Capito întoarse calul în loc şi porni în galop spre cîmpul de luptă.

Cohorta lui Capito întoarse brusc la stînga şi, trecînd peste al doilea braț al rîului, începu să urce coasta împădurită.

După un urcuş anevoios, la adăpostul fagilor seculari, cohorta făcu haltă într-un luminiş. Printre copacii rari din marginea poienii, cîmpul de luptă se vedea ca în palmă. Zgomotele luptei, apucate de ecou, se izbeau în stînci, încolo şi încoace, ca nişte mingi uriaşe.

Trecînd atît de aproape de această asurzitoare încleştare, la adăpostul frunzişului proaspăt, de un verde auriu, încîntător şi liniştitor, Asdus nu-şi putea da seama de realitate. I se părea că visează. Nu aşa îşi închipuia el o luptă. Înțelesese că numai trăind un lucru poți să-ți dai seama de el. Cu toate că auzise atîtea de la Caliga şi de la alți camarazi, cu toate că luase şi el parte la o ciocnire, cu toate că văzuse pe apărătorii Sucidavei măcelăriți, el nu-şi putuse plăsmui imaginea unei bătălii mari.

Scuturîndu-şi încălțămintea de nisip, privea de sus, printre ramuri şi nu vedea decît un furnicar în care ochii săi nu puteau distinge nimic. El nu vedea comandanți călări, cu mantii strălucitoare fîlfîind şi cu penaje colorate pe coifuri, nu vedea viteji duelînd cu alți viteji. I se părea că în acea amestecătură de corpuri urlătoare nimeni nu este erou şi-i venea greu să-i deosebească pe daci de romani. Toți erau deopotrivă de cenuşii şi neînsemnați. Ei umpleau valea de la un capăt la altul, acoperind plaiul dinspre pădure, bancurile de nisip şi prundiş, pînă şi albiile rîului, înghesuindu-se buluc pe o linie unde erau îngrămdite grămezi de pietre şi bîrne. Pe deasupra capetelor lor, o ploaie deasă de pietre, suliți şi săgeți.

— Te miri, ai? întrebă Caliga. Asta-i lupta! Tot te întrebai cum şi ce; iată cum arată, priveşte şi te satură!

— Să-ți spun drept, nu înțeleg nimic.

— Nici eu n-am priceput nimic în prima mea bătălie, căci eram în rîndul întîi. După aceea am înțeles. Priveşte acolo! În spate, pe dîmbuşorul acela, printre fagii cei înalți, e împăratul. Îl vezi? Acela, călare pe un cal sur. Poartă o manta cenuşie şi are un coif simplu de oțel pe cap. În jurul său stau comandanții. Călăreții care pornesc în toate părțile sînt tribunii care transmit ordinele. Uite, bunăoară, acela cu stola vişinie pe umeri, care trece acum rîul spre aripa dreaptă, îl vezi?

— Da, îl văd!

— El duce o poruncă unităților ce atacă în partea aceea. Nu pot să-ți spun ce anume unități, ştiu însă că printre ei se află şi pretorienii. Îi poți deosebi după coifurile lor aurite. Dacă mai stăm aici cîteva clipe, o să vedem o schimbare în aripa dreaptă. Nu degeaba a plecat tribunul acela într-acolo.

Cohorta porni din nou prin pădure. Dealul era atît de abrupt că oamenii trebuiau să se cațere în patru labe, ținîndu-se de tufe şi crăci. Întinzînd sulițele unii altora în locuri mai grele. Caliga, suflînd greu şi înjurînd toți munții din lume, zise:

— Unde ne ducem cred că o să fie lată de tot.

— Dar unde ne ducem? întrebă tracul.

— Nu ştiu, dar presupun că cele două cohorte — ai băgat de seamă, că înaintea noastră merge încă una? — trebuie să cadă în spatele duşmanului. Este o misiune din cele mai grele, în tot cazul aş prefera să fiu acolo jos în grosul armatei, decît să umblu prin codrii aceştia nesfîrşiți, printre mii de capcane.

După încă un ceas de gîfîială, ajunseră în culmea muncelului. În vîrful său pleşuv, străjuit de jur împrejur de falnici brazi şi fagi, îi aştepta cealaltă cohortă. În zarea albăstruie, printre trunchiurile uriaşe se vedeau culmile unor munți înalți.

Cu toată frumusețea locului, firea era parcă îmbibată de mister. Caliga avea dreptate — acolo, în zgomotul luptei, omul se simte mai bine. Asdus o simțea şi el acum. Soldații aruncau în jur priviri temătoare şi fără să le fi dat cineva poruncă, încercau dacă paloşele ies bine din tecile lor.

Din dosul unui pîlc de brazi ieşi un grup de comandanți. În mijlocul lor se afla tribunul Marcellinus. Capito cu centurionii se îndreptă într-acolo. Un murmur de aprobare se auzi din rîndurile strînse ale ostaşilor. Erau mulțumiți că acela care îi va conduce este Papirius Marcellinus.

Mînat pe poteci prăpăstioase, apoi pe drumeaguri cine ştie de cine croite, prin codri nesfîrşiți, convoiul de prizonieri sleit de puteri ajunse în sfîrşit în vale.

Cu toate că nici de aci încolo nu-i aştepta o soartă mai bună, zdrențele omeneşti — pe vremuri mîndri oşteni şi temerari navigatori, răsuflaseră puțin. Îşi întorceau din cînd în cînd capetele spre munții cărunți, rămaşi în urmă şi amintirea chinuitoarelor urcuşuri şi coborîşuri se topea în priveliştea odihnitoare a şesului. Lina şerpuire a drumurilor colboase, netede şi atît de... orizontale, li se părea prin contrast o încîntare.

Trecuseră Aluta prin vad şi primul popas, făcut pe malul celălalt al rîului molatec, bogat în ape, le aduse în sfîrşit o vremelnică, dar atît de binevenită alinare trupească. Goi, tolăniți pe tăpşanul verde printre zdrențele lor întinse la uscat, ei se simțeau aproape fericiți. Apa şi soarele le alinaseră întrucîtva rănile trupului. Unii tot se mai uitau, cu un amestec de spaimă şi admirație la crestele Munților Carpi, îmblînzite de depărtare, îmbietor de frumoase, de acolo de jos.

Natura înconjurătoare, îmbăiată de razele soarelui văratec, îmbia la odihnă şi desfătare şi, cu toată graba, dacii obosiți şi ei hotărîseră să rămînă pe loc tot restul zilei.

Şi aici, ca atunci în cheile rîului Arghessos, prizonierii căpătată un cal ce-şi rănise picioarele şi nu mai putea merge.

Seara, strînşi în jurul focurilor, robii se încumetară chiar să cînte. Mai întîi sfios, apoi cu mai multă îndrăzneală, cîntecul cuprinse întreaga ceată. Urmară alte cîntece, tot felul, eline, romane, tracice, dar toate tînguitoare, pline de dor după libertatea pierdută. Şi era atîta frățească îmbărbătare în valurile sonore, ce se scurgeau o dată cu acelea ale rîului, încît dacii, stăpînii şi asupritorii lor actuali, îşi întoarseră cu toții fețele bărboase spre cîntăreți. Erau şi ei păstori şi plugari, şi cîntecele robilor le mergeau la inimă.

Lîngă focul aproape stins, centurionii îi țineau de urît tribunului, iar vraciul Piros, cu spiritu-i neobosit, la toți trei. Lucius se gîndea cu un sentiment cald de recunoştință la camarazii săi, foştii subalterni şi i se părea ciudat de plăcut faptul că acum, cînd şi el este rob, atitudinea lor nu se schimbase întru nimic. Mai mult, i se părea că cei din jurul său sînt mai atenți, mai prevenitori şi dacă pe vremuri între el şi cei în subordine exista o stînjeneală, ea nu se mai simte în prezent. Era grăitor cazul de adineaori, cînd un soldat, avînd nevoie de consultul lui Piros, ceru întîi voie fostului său comandant. Ce legături de rigoare mai puteau dăinui, cînd erau cu toții robi? Acest caz, ca şi altele întîmplate în timpul chinuitorului marş, îi deschiseră ochii asupra unor stări de lucru despre care nu avea nici cea mică idee şi despre altele pe care le neglija, nedîndu-le nici o importanță. Îşi

dădea seama că este iubit de ostaşi şi asta înseamnă ceva mai mult decît dacă eşti numai stimat.

Stolo îi curmă firul gîndurilor cu un oftat adînc.

— E mare păcat să zaci în robie într-o noapte ca asta.

— Oricum şi oricînd e păcat să fii rob, răspunse Piros scormonind jăratecul cu un băț.

Stolo părea că n-aude cuvintele bătrînului.

— Într-o noapte ca asta e bine să faci dragoste ori să porneşti liber la aventură.

— Ai fost dintotdeauna un pofticios, zise posomorît Agatus.

— Ce să-i faci, aşa sînt eu. Tu eşti mai bătrîn ca mine şi poate ai gustat mai mult din viață.

— De ce m-aş gîndi la lucruri imposibile?

— Vă lipseşte filozofia bătrîneții, zise din nou Piros. Viața m-a învățat să mă bucur de clipe şi ore fără să mă gîndesc la viitor.

— Pentru că ai avut parte de o viață mai blîndă. Şi militarii ştiu să se bucure de clipe, dar se gîndesc şi la viitor.

— Într-adevăr, am avut parte de o profesie paşnică. Noi, medicii, în bună parte, trebuie să dregem ceea ce ați stricat voi, militarii. Privită din această latură, viața pare un lucru tare ciudat. Tribunul Lucius ce părere are?

Tribunul, care stătea imperturbabil, privind jocul zglobiu al vreascurilor mistuite de flăcări, îşi săltă capul şi zise rar şi încet, ca pentru sine:

— Dascălul meu, un erudit din Pergam, spunea că viața este o înlănțuire de vise frumoase cu cele urîte şi că numai durerea fizică pricinuită de foame, sete, frig şi căldură, la fel şi chinurile pricinuite de boli şi răni ne mai trezesc la realitate. El susținea că uneori toate părticelele trupului omenesc țipă şi se sfîşie între ele, altădată, puse în ordine de vremelnică armonie a îndestulării, dormitează legănîndu-se în pace. Era prea înțelept ca să îndrăznesc să-l contrazic, dar ştiam bine că exagerează, căci nu mi-am făurit în viață vise prea frumoase şi nici nu am avut din cele urîte. Cînd am devenit militar, adică un om al acțiunii, am constatat că maxima „întîi să trăieşti, apoi să filozofezi" este cea mai potrivită modului nostru de viață.

Înviorat de întorsătura convorbirii, Piros exclamă cu voioşie:

— Voi, militarii, puneți prea mult suflet în toate acțiunile voastre, iar sufletul de obicei nu judecă. Sufletul este ca şi focul acesta, el emană căldură fără să ştie de ce şi fără să ştie că o emană. Căldura însă este viața.

Agatus şi Stolo, oameni simpli, ascultau în tăcere. Discuția era prea savantă, nu-i interesa şi-i depăşea.

— I-am citit şi eu pe marii filozofi ai lumii, dar adolescentul din mine nu era în stare să descifreze aceste gînduri sublime. Pentru mine, atunci, o quadrigă cu un bun vizitiu era poate lucrul cel mai sublim. Apoi am descoperit sublimul în femei frumoase. Acum însă sublimul pentru mine constă în libertate, depăşind toate celelalte năzuințe, căci fără această libertate ele vor rămîne neîmplinite.

— Aşa judecă toată lumea, numai că nu toți ştiu să se exprime ca tine. Pentru acei ce nu sînt filozofi, viața este o succesiune de dorinți neîmplinite. Cei înțelepți suferă mai puțin, căci rațiunea a fost întotdeauna superioară sufletului. Mie, bunăoară, pînă şi robia asta îmi pare binevenită. E un prilej de cunoaştere. Să nu crezi că trec uşor prin calamitățile vieții. Ceea ce va urma ar putea să fie groaznic, poate chiar ireparabil, dar o seară minunată ca asta mă răsplăteşte din plin şi oricît de greu mi-ar fi în viitor, speranța că voi mai avea „seri" ca asta mă consolează şi-mi dă curaj. De un singur lucru mie teamă — de singurătate, dar cred că şi întemnițat, de unul singur, pînă la urmă voi găsi tăria necesară s-o îndur.

— E bine să fii aşa cum eşti tu, venerabile. Eu unul n-aş putea să mă laud cu aşa un curaj. Dar tu, Agatus, adăugă Lucius rîzînd încetişor, ce părere ai despre viață?

— Eu, tribune? Ce să zic? Viața este grea, dar nu într-atîta ca să n-o poți suporta.

— Grea sau uşoară, se amestecă în vorbă Stolo, scărpinîndu-se în barbă, viața trebuie trăită căci, aşa cum e, noi, oamenii, ținem la ea.

— Iată adevăraţii filozofi! exclamă Piros. Ei spun adevăruri fără să filozofeze.

Agatus se sculă, privi în jur şi zise dezamăgit:

— Ştiam eu că n-o să ne lase să înnoptăm pe malul apei şi totuşi mă amăgeam cu speranța că ne vor lăsa în pace.

— Şi eu cred că o să ne mute mai încolo, adaogă Stolo.

— Dar de ce? Oare aici nu e bine? se miră Piros.

— Eh, venerabile, ce ştii tu în de-ale războiului? rîse Stolo cam în silă. Dacii nu vor ca tribunul Longinus sau un altul să mai încerce să evadeze, cufundîndu-se în acest rîu cu ape line.

— Ah, asta e? Atunci ei au dreptate.

— Cel tare are întotdeauna dreptate, zise Lucius şi se sculă în picioare.

După cum prevăzuse Agatus, paznicii se apropiau pocnind din bice. Şi, pentru că unii prizonieri se mişcau greu de lîngă foc, se pomeniră loviți şi brutalizați.

Convoiul se tîra în direcția cîmpiei, cînd din întuneric se auziră strigăte. Dacii din față răspunseră şi în curînd apăru un grup de călăreți.

Erau cinci daci, pesemne oameni simpli, căci erau cu capul gol. După arme şi îmbrăcăminte păreau să fie ostaşi.

După un schimb voios de exclamaţii, noii veniţi descălecară şi unul spătos, înalt, apropiindu-se de şeful Mando, stătu de vorbă cu acesta, pînă ce convoiul îi depăşi, mergînd tot înainte.

După ce fu întocmită noua tabără, dacii aprinseră în jurul ei cîteva focuri de strajă şi dădură semnalul din bucium pentru culcare. În curînd totul amuţi în jur.

Lucius mai stătu un timp culcat pe spate, minunîndu-se de calmul ce-i cuprinsese fiinţa, fermecat de lumina lunii.

Poate chiar în clipa asta, cei dragi lui o privesc şi ei. Selena luminează tuturor deopotrivă şi nimeni, niciodată, nu se satură privind-o. Oare ce vrăji emană zeiţa nopţii? O fi adevărat că discul acesta strălucitor, sau poate globul, cum susţin marii învăţaţi elini, transmite gîndurile prietenilor aruncaţi de soartă în diferite unghere ale lumii? În acest caz este un fel de oglindă a sufletului omenesc. Stătea aşa, ca vrăjit, încordîndu-şi toată fiinţa, aşteptînd o şoaptă, un semn. Ireală, imponderabilă, luna îl privea la rîndul ei cu petele acelea ce amintesc un chip zîmbitor şi mut. Cît de mult ar fi vrut el să ştie că şi frumoasa Herminia priveşte acum acest chip luminos, încredinţîndu-i gîndurile şi speranţa că-şi va revedea logodnicul. Apoi îşi aminti de alte nopţi din ţara misterioasă de dincolo de Rhen. Acolo auzise el cîntecele prizonierilor germani în care ei adorau luna. Unul dintre aceste cîntece o închipuia ca pe o cupă plină cu miere, ce se goleşte treptat-treptat, pentru ca apoi să se umple din nou.

În zori se trezi înaintea tuturor, odihnit şi bine dispus. Luna apusese, în schimb pe poala dinspre răsărit a cerului scînteia Phosphor, steaua dimineţii. Ierburile coapte miroseau puternic. Roua săracă se usca cu repeziciune. Buciumele străjerilor răscoliră liniştea taberei cufundate în somn, sfîşiind cu asprime vraja acelei neasemuite nopţi.

În lumina dulce a zorilor, forfota mizeră a sutelor de robi părea în schimb un vis urît. Aruncînd o privire spre cortul lui Mando, Lucius văzu că dacii sosiţi aseară erau pregătiţi de drum. Lîngă murgii lor de călărie stăteau cumineţi şi doi cai de samar, flocoşi şi mărunţei. Peste cîteva clipe veni grăbit un paznic şi împingîndu-l cu piciorul pe tînărul trac care făcea pe tălmaciul, îi porunci ceva în limba dacă. Acela se sculă şi apropiindu-se de Piros îi zise:

— Vraciule, Mando te cheamă la dînsul.

— Iar au nevoie de mine?

Dacul aştepta nerăbdător şi după ce Piros se sculă, îl zori, împingîndu-l cu pumnul în spate.

Urmă echiparea, apelul şi aşteptarea grețoasei mîncări din boabe de grîu fierte cu oasele calului omorît deunăzi.

După ce terminară cu masa şi robii îşi ştergeau străchinile cu smocuri de iarbă, sosi şi Piros urmat de trac. Stolo le întinse mîncarea păstrată pentru ei, dar Piros îndepărtă strachina.

— Nu-mi arde de mîncare acum. Prieteni, prieteni dragi! Vai ce nenorocire!

— Ce s-a întîmplat, venerabile? De ce eşti atît de agitat? întrebă Lucius îngrijorat.

— Cum să nu fiu supărat, cînd vor să mă ia de lîngă voi, prieteni dragi. Cum să nu fiu, cînd vor să mă ducă departe de acei cu care am împărțit atîtea necazuri. Cine o să vă caute, cine o să vă îngrijească?

— Explică-te, omule, exclamă Agatus, că nu pricepem nimic.

— Şi mai repede, căci se apropie paznicii, adăugă Stolo.

— Cine vrea să te ducă şi unde? îl întrebă Lucius calm, punîndu-i mîinile pe umeri şi privindu-l în lumina ochilor.

— Trebuie... E poruncă de la Mando... Plec cu dacii sosiți aseară la cetatea unui mare tarabosta, un fel de demnitar de-al lor. E mare sfetnic şi-l cheamă Diaies.

— Dar ce ai să faci acolo?

— Diaies are un fiu bolnav de o boală necunoscută prin părțile acestea. Oamenii lui au plecat să aducă un pustnic, vraci vestit, dar pustnicul între timp murise. Mando, voind pesemne să se pună bine cu omul regelui, mă oferi pe mine. Iată ce înseamnă să fii sclav, te dăruieşte ca pe un lucru.

— Parcă te-am auzit aseară filozofînd cu totul altfel, venerabile, îl dojeni cu blîndețe Lucius. Crezi că acolo o să-ți meargă mai prost?

— Nu mi-i de asta, dar cum să vă las pe voi?

— Nu-ți face griji, zise Agatus, şi pe noi ne va împrăştia în curînd. Pleacă sănătos, noi nu te vom uita!

Bătrînul îi îmbrățişă pe rînd, strînse toate mîinile ce i se întindeau şi se îndepărtă cu lacrimi în ochi, poticnindu-se la tot pasul.

Îl văzură apoi aburcat pe unul din căluții aceia flocoşi, pornind în urma celor cinci voinici.

Piros privi sus, către vîrful muntelui pleşuv. Pînă la cetate mai avea de urcat un povîrniş amețitor. În umbra deasă în care era cufundat acel povîrniş, şerpuia panglica albicioasă a potecii, ocolind bolovanii uriaşi căzuți de sus. În stînga zidurilor cetății, din dosul crestei, ieşea geana neagră a unei păduri de brazi.

Dinspre cetate se auzi un corn. Chemările lui elegiace, răscolitoare răsunară în aerul tare de munte, se repetară în ecou, lovindu-se de stînci şi se topiră apoi în vuietul cascadei.

Pe măsură ce urcau, cerul se înroşea tot mai mult. Părea că însăşi cetatea este cuprinsă de vîlvătăi şi aşa cum se profila neagră, pe fondul aprins al asfințitului, lui Piros i se păru că e un morman de cenuşă şi de pietre înnegrite.

Porți masive de stejar scrîşniră din țîțîni. Caii tropotiră nerăbdători pe podişca de bîrne şi cavalcada intră în curte. Era zarvă mare înăuntru. Cîinii lătrau de zor. Pe cerdacul clădirii scunde, dar întinse ca proporții apărură cîțiva oameni. Slugile veneau în fugă să ia caii. În lumina ireală a crepusculului aceste figuri bărboase, straie ciudate, arhitectura nemaivăzută a clădirilor şi masivele ziduri cu turnuri de lemn îl impresionară pe vraciul Piros.

Descălecă şi apucat de subțiori de către însoțitorii săi, fu dus spre casa din mijlocul curții mari, bătătorite, pe alocuri acoperită de iarbă. Celelalte clădiri: şoproanele, grajdurile, cămările, toate alcătuite grosolan din trunchiuri mari de copaci, se înşirau de-a lungul zidului cetății, lipite de el.

La capătul de sus al scării aştepta un bărbat în vîrstă, înalt, spătos, cu barba sură şi deasă, tunsă cu îngrijire. Avea, aruncată pe umeri, o manta scurtă, neagră, iar pe cap o căciuliță din blană de vulpe. Lîngă el stătea o fecioară înaltă, cu chipul îmbujorat, încadrat de un păr castaniu răsucit la spate într-un conci bogat.

— Stăpîne, zise Nando cu o plecăciune adîncă, la porunca ta am umblat dincolo de Rîul Mare. Pustnicul sfînt a plecat din lumea asta, mutîndu-se în grădinile lui Gebeleizis. La întoarcere însă, am dat de un convoi de robi, printre care se afla acest bătrîn, grec de neam, vraci vestit în țara lui. Numele său este Piros. Aflînd de nevoia în care te afli, tarabosta Mando, din neamul Rigizilor, ți-l dăruieşte, rugîndu-te să pui o vorbă bună pentru el la rege.

— Bine ai făcut, Nando, credința ta va fi răsplătită, zise bărbatul în care Piros îl recunoscu pe Diaies. Numai de-ar fi el cu adevărat vestit, după cum se laudă, adăugă stăpînul.

— Mi-au spus-o alții, nu el însuşi.

— Aşa? Atunci fii binevenit la noi, vraciule Piros! spuse Diaies într-o grecească pocită. Dar, vorbeşte mai bine cu fiica mea, Aya. E mai învățată ca mine.

După ce ascultă cu atenție ce-i spuse părintele, fata se adresă lui Piros într-o grecească corectă, doar că pronunța cuvintele în felul ei ciudat, mai catifelat şi cîntat.

— Tatăl meu te roagă să-l ierți că nu poate să stea de vorbă cu tine în limba ta, atît de trebuincioasă în vremurile noastre. El îți urează bun sosit şi nu te socoteşte rob. Fratele meu, Diza, suferă de o boală grea şi numai tu îl vei putea ajuta. Este unicul fiu şi moştenitor al tatălui meu.

— Spune-i nobilului Diaies că binecuvîntez soarta care m-a îndreptat către pragul său primitor şi mai spune-i că-mi voi da toată silința ca să-i lecuiesc fiul, bineînțeles atît cît îmi va sta în putință şi în măsura în care zeii nemuritori mă vor ajuta. Spune-i, totodată, că întîmplarea care m-a făcut să cad în robie la daci nu se datoreşte cîtuşi de puțin faptului că aş fi duşmanul poporului său, căci nu sînt duşmanul nimănui. Ascleipios este zeul medicinii şi nu al războiului, iar eu numai lui mă închin.

Terminînd de ascultat traducerea, Diaies, foarte mişcat îi întinse mîinile, apoi bătînd din palme, dădu cîteva porunci slugilor.

Piros fu dus într-o încăpere unde-şi aruncă zdrențele murdare, pline de păduchi, se spălă în voie şi se îmbrăcă în straie curate.

Odaia în care zăcea fiul lui Diaies era mică şi întunecoasă, cu aerul stătut, îmbibat cu miros de ierburi de leac. Podeaua era acoperită cu velințe, iar pe pereți atîrnau blăni de fiare sălbatece şi panoplii cu arme vechi şi prețioase. Pe un pat prea mare, acoperit cu blănuri, zăcea un tînăr de vreo şaisprezece ani.

După ce puse cîteva întrebări Ayei, Piros cercetă bolnavul cu cea mai mare băgare de seamă, fără ca acesta să se trezească din apatia lui.

Medicul oftă uşurat, mulțumind în gînd providenței că l-a ajutat şi de astă dată. Boala îi era cunoscută.

PARTEA A DOUA

„Hospes, hostis” (Orice străin este inamic)

În ziua sosirii convoiului de prizonieri în preajma Sarmizegetusei, aproape de ora prînzului, sosiră şi cei doi mari tarabostari din cîmpia Danubiului — Bedar şi Andagus. Erau îmbrăcaţi ca de zile mari, dar îngrijoraţi la chip.

Ei se întreţinură timp îndelungat cu noul şef numit în locul lui Mando, apoi făcură ocolul lagărului, interesîndu-se de toate şi, urmăriţi de privirile neliniştite ale prizonierilor, trecură, urmaţi de o ceată de paznici, pe lîngă cortul sărăcăcios al lui Longinus. Tribunul şedea pe o buturugă şi-i privea plin de curiozitate. Faţa sa, rasă pentru întîia oară de cînd căzuse prizonier, era gravă şi impunătoare. Văzîndu-l indiferent şi că nu face nici o mişcare din care ar reieşi că-i stimează cît de cît, o umbră de mînie trecu peste feţele lor.

Printre ostaşii romani această inspecţie fu comentată în fel şi chip.

În umbra rară a copacilor rămaşi netăiaţi în poiană, captivii se strînseseră în jurul a cîtorva mucaliţi.

— Oare ce ne pregătesc bărboşii? întrebă un soldat tînăr şi în glasul său mocnea multă nelinişte.

— Parcă tu nu eşti bărbos? Păcat că nu ai oglindă să te priveşti în ea.

Cu aceste cuvinte, Carbo îl trase de cîrlionţii negri ce-i năpădeau faţa.

— Fără glume, oare ce au de gînd să facă cu noi?!

— Să ne trimeată de-a dreptul la zeiţa Libitina.

— Hei, cum se poate una ca asta? De ce nu ne-au omorît la Sucidava?

— Dacă nu-l laşi să vorbească? se amestecă Cursor. Acolo, în timpul asediului, te-ar fi omorît cu măciuca, aici o să te omoare altfel.

— Cum?

— Îmi place naivul ăsta, pe Zeus! rîse Cursor, privind pe cei din jur. Drăguţule, ascultă şi ţine minte: oamenii se mai pot omorî şi încet, nu aşa dintr-o dată; bunăoară, la minele de fier, aur, plumb sau la carierele de piatră sau chiar la tăiatul pădurilor. Ai văzut vreodată un om care a lucrat la plumb? Îi cad dinţii, i se înmoaie oasele, orbeşte, scuipă sînge. Crezi că avînd toate aceste metehne, ai s-o laşi mult pe zeiţa Labitina să te aştepte?

— Nu-l speria pe băiat! interveni Carbo. Pe tine, Cursor, sînt sigur, o să te pună să scoţi aurul din pămînt, căci ai boală la acest metal preţios.

— „Îi datorăm morţii pre noi şi tot ce e al nostru."

— De cînd ai devenit filozof? De atunci de cînd eşti rob?

— Pe Bona Dea, Carbo! Dacă nu încetezi îţi mai spun una. Prefăcîndu-se furios, Cursor smulse din foc o cracă fumegîndă şi strigă:

— Tu, în orice caz, vei săpa la saline şi nu vei avea decît de cîştigat, căci glumele tale sînt nesărate.

Ostaşul cel tînăr întrebă pe vecinul său:

— Ei, Lucret, de ce unul din şefii aceştia, care au trecut pe aici, poartă o tunică atît de lungă, doar nu e muiere?

— E sarmat, bobocule!

— Sarmat? Aşa se îmbracă sarmaţii? Ştiam că sînt călăreţi fără pereche. Cum călăreşte el cu o astfel de fustă?

— Stai puţin, în curînd o să te călărească pe tine, atunci ai să pricepi.

— Lăsaţi glumele, băieţi, spuse Calvio, un oştean mai bătrîn. Lăsaţi-le, căci sînt nelalocul lor. Mai bine staţi de vorbă prieteneşte, sfătuiţi-vă, luaţi-vă rămas bun, căci inima-mi spune că tot ce am suferit pîn-acum e floare la ureche faţă de ce ne aşteaptă în viitor.

Întrebările curgeau din toate părţile:

— Ai auzit ceva, Calvio?

— Spune, tu pricepi puţin vorba lor!

— Hai, tată Calvio, spune!

Calvio se scarpină pe după ureche şi mormăi:

— Nu am auzit mare lucru, aşa doar cîteva vorbe.

— Hai, nu te lăsa rugat, dă-i drumul!

— Cînd e vorba de pielea noastră, sîntem cu toții curioşi.

— Să nu cumva să încercați să evadați! Acum cîteva clipe l-am auzit pe acela care poartă zaua peste fustă, cum îl cheamă?

— Andagus.

— Aşa, Andagus. L-am auzit... adică am prins cîteva vorbe din convorbirea lui cu celălalt, incubii să-l înghită, cum îi zice?

— Bedar, răcni Carbo furios. Ce tot o lungeşti, dă-i drumul o dată!

— Ai răbdare! L-am auzit spunînd cuvînt cu cuvînt aşa: „Acelora care vor încerca să fugă să li se taie tendoanele la picioare". Să mă înghită zeița Terra dacă nu e adevărat. Să luați seama căci nu e de loc plăcut să devii schilod, aşa, dintr-un fleac.

— După tine, tăiatul tendoanelor e un fleac? se amestecă în vorbă Cursor.

— Nu e mare lucru. Eu însumi am tăiat tendoanele la svevi, uite aici! Calvio arătă locul deasupra călcîiului. Şi am zdrobit rotula genunchiului la helveți, uite aşa! N-aş vrea să-mi facă şi mie cineva la fel.

— Atunci, de ce ai făcut ceea ce nu ți-ar plăcea să ți se facă ție? întrebă soldatul cel tînăr.

Calvio îl privi lung, cu uimire. Nu i s-a mai întîmplat să i se pună astfel de întrebări.

— De ce? Uite de ce, mucosule! Şi-i dădu pe neaşteptate un bobîrnac în nas. Pentru că mi-au dat poruncă s-o fac, iată de ce!

— Lasă-l în pace, se amestecă în vorbă Cursor, mai bine spune-mi ce au mai discutat şefii.

— Ce să-ți mai spun, nu-ți ajunge? Află că dacii pînă acum cîtva timp nu au schingiuit prizonierii de război, pînă şi cu robii se purtau mult mai bine.

— Vrei să zici că ei recurg la măsuri drastice?

— Da, căci orice ai spune, părerea mea este că s-a zis cu ei. O să se apere încă un an, doi, cu înverşunare, ş-apoi o să cadă sub loviturile Romei.

— Desigur, zise Carbo cu ironie în glas, cine poate să i se împotrivească zeiței Roma? Vica-Pota va fi de partea ei de astă dată.

— Ce vrei să spui? întrebă Calvio, măsurîndu-l din ochi. Carbo strîmbîndu-se de soare zise în glumă:

— Am vrut să spun numai atît: data trecută, Romei nu i-a mers chiar aşa de bine. Decebal a apucat-o zdravăn de chică şi cred că nu i-a lăsat mai mult păr în cap decît creşte pe chelia ta.

Calvio roşi. Toți rîseră, iar el, pretăcîndu-se calm, zise povățuitor:

— Eşti cu totul greşit. Decebal îl bătuse pe nebunul de Domițian, de astă dată n-o să-i meargă!

Carbo pocni o muscă ce i se aşează pe genunchi.

— Pe vremea aceea Domiţian era împărat şi zeu şi dacă îi plăceau mai mult petrecerile decît războaiele, asta-i o chestiune de preferinţă.

— Tu îţi cam dai drumul la gură, spuse Calvio.

— Eh! exclamă Carbo, scărpinîndu-se în ceafă, cine să mă audă. acela cu fustă sau Decebal, regele? Eu le aparţin, sînt robul lor. Află, pînă o să vină ai noştri praf o să se aleagă de noi. Un grec care ştie limba dacilor mai bine decît tine mi-a spus că în minele de fier, aur, aramă se lucrează zi şi noapte. Decebal, ca să învingă, nu cruţă pe nimeni.

Cuvintele lui Carbo, spuse pe un ton glumeţ, avură totuşi un efect demoralizator. Toţi din jur se posomorîră.

Calvio săltîndu-şi capul zise cu fermitate:

— Eu cred că vom fi eliberaţi chiar în toamna aceasta. Nu degeaba împăratul a venit cu atîta oştire şi a ales drumul cel mai puţin fortificat de duşmani.

— He-he! Eşti prea grăbit, prietene! Pomeneşte-mi cuvîntul: Nici la anul pe vremea aceasta n-o să fim liberi. Împăratul n-o să-şi schimbe planurile din pricina mea sau a ta. El are socoteli mai mari decît ale noastre, chestiuni de stat. Şi mai spui că eşti veteran, că ştii atît de multe încît ţi-a căzut tot părul din cap? Nu vezi că divus nu e deloc grăbit? Dacă în luna lui August se află la jumătate de drum de Sarmizegetusa, înseamnă că nu are de gînd să termine campania în toamna aceasta şi vrea să ierneze aici.

Locul lagărului fusese ales cu socoteală şi din incinta lui nu se vedea nimic din ceea ce ar fi putut destăinui inamicului pregătirile de luptă ale dacilor. La miazăzi se profila pe cer un deal cu copaci rari, la apus şi miazănoapte se vedea doar zarea cu liniile succesive de dealuri ce coborau în şes, la răsărit — un codru secular despărţit de o vîlcea.

Romanii ştiau că undeva prin apropiere se află capitala Daciei, un oraş mare şi frumos, în care curge din belşug „zeila", adică vin de struguri, şi,,brytos", bere de orz, băutură care se găsea din belşug şi în Tracia. Ştiau de asemenea că în oraş sînt femei şi că acestea nu sînt de loc urîte. Îşi dădeau seama că nici unul din ei nu va vedea vreodată Sarmizegetusa, totuşi fiecare nutrea o vagă speranţă că se va produce o minune şi viaţa va lua o întorsătură favorabilă dorinţelor lui. Pentru oştenii care îşi petrec viaţa în marşuri şi lupte, care trăiesc în pustietăţi, oraşele sînt întotdeauna nişte faruri luminoase, locuri pline de ispite şi de surprize, chiar şi atunci cînd sînt luate cu asalt şi dărîmate.

Soarele era de-acum la zenit. Albinele şi bondarii umpleau văzduhul cu zumzetul lor nedumerit, voind parcă să se lămurească ce s-a făcut cu florile de pe pajiştea verde, culcate la pămînt de mii de picioare.

În acest ceas, cînd moleşeala cuprinsese în braţele ei vîscoase omenirea din jur, pe neaşteptate apărură paznicii şi răcnind cuvinte

neînțelese, pocnind din bice se apucară să scoată prizonierii din bordeie, din locurile umbroase, de peste tot.

În fața cortului apăru Agatus:

— Tribune, paznicii adună poporul pentru apel. La ora aceasta neobişnuită şi înfierbîntați cum sînt, cred că se va produce ceva cu totul neaşteptat. Miroase a inspecție.

— Cine crezi că o să vină?

— Ştiu eu, poate vreun general de-al lor, vreo căpetenie mai mare, sau...

Nu apucă să termine, căci intră Stolo şi spuse calm ca întotdeauna:

— Tribune, bărbosul m-a trimis după tine. Vom avea fericirea să-l vedem pe însuşi Decebal, regele tuturor dacilor. Lucius se sculă, se întinse şi căscînd, rectifică:

— Regele tuturor dacilor, în afară de piegeții care au trecut de partea noastră. Duceți-vă, înainte, viu şi eu după voi!

Cu o încetineală calculată, Lucius îşi stropi obrazul cu apa din ulcior, îşi aranja părul rebel, îşi potrivi centura la mijloc şi ieşi din cort.

În capătul dinspre apus al lagărului, şiruri lungi de prizonieri: romanii în flancul drept şi grecii în cel stîng, aşteptau, înconjurați de cete de daci.

Lucius mergea într-adins încet, călcînd cu demnitate. Şeful lagărului îi făcu un semn poruncitor să se grăbească. Lucius se făcu că nu-l observă, atunci şeful se mînie şi trimise doi paznici înainte-i. Dacii sosiră în fuga mare şi voiră să-l apuce de mîini. Tribunul însă îi respinse cu dispreț, măsurîndu-i de sus cu privirea hotărîtă şi calmă, continuînd să meargă cu acelaşi pas. În clipa aceea educația militară răbufni din el şi se simți din nou comandant. Dacii, doi oameni mai mărunți, merseră pe de lături cu gurile căscate de uimire, vrăjiți parcă de acest voinic impunător, uitînd că nu e decît un rob rebel, uitînd de porunca dată de şeful lor, neîndrăznind să pună mîna pe el.

Enervarea şefului ajunsese la culme, el încleşta mîna pe mînerul paloşului şi se făcu roşu ca racul. Sus, dinspre lagărul dacilor, cobora o cavalcadă multicoloră. Sosea regele cu suita sa. În clipa aceea totul ar fi trebuit să amuțească şi să se prosterne. Cu toate că era un neînsemnat tarabostar, ar fi ştiut cum să procedeze dacă, acum cîteva zile, luînd locul lui Mando, nu ar fi primit poruncă severă să se poarte frumos cu romanii suspuşi.

Lucius se opri la cîțiva paşi de şirurile romanilor şi fără să-şi dea seama făcu un semn obişnuit. Cu acest semn, pe vremuri, cînd se afla în fața unității sale sau cînd era de serviciu pe legiune, el dădea de veste că este gata să primească raportul.

Agatus zîmbi cu înțeles şi ieşind înainte se opri în fața lui, luă poziția de drepți, cu picioarele puțin desfăcute şi ridicînd brusc mîna dreaptă, tună cu toată puterea plămînilor săi:

— Tribune, detaşamentul de prizonieri în număr de nouăzeci şi patru legionari şi doi centurioni este gata să îndeplinească poruncile tale.

— Bine, centurioane!

Agatus se întoarse jumătate la stînga şi strigă către oameni:

— Tribunului Lucius Gaius Longinus, salut!

— Saluu-uut! izbucni din aproape o sută de piepturi.

Scena fu atît de impresionantă în toată simplitatea ei, încît pînă şi unii greci, mai ales acei dintre mateloți, obişnuiți cu disciplina, strigară „salut" acestui tînăr mîndru.

După aceea, Lucius îşi luă cu demnitate locul în flancul drept. Îndată ce această ceremonie neaşteptată luă sfîrşit, ochii tuturora, eliberați parcă de o îndatorire, se îndreptară către grupul de arbori care despărțea lagărul prizonierilor de cel al oştenilor lui Bedar şi Andagus. Acolo, în umbra deasă a stejarilor, se oprise ceata de călăreți. În față, pe un cal alb ca laptele, se profila o figură masivă, în platoşă şi coif. Aurul armurilor scînteia în razele ce se strecurau printre frunze. Palele vîntului se jucau cu faldurile unei mantii negre. Calul, un animal nobil, îşi arcuia gîtul de lebădă şi izbea, nerăbdător, pămîntul cu copitele.

Regele întorcea din cînd în cînd capul, întrebînd pe însoțitorii săi; aceia, apropiindu-se plini de teamă şi respect, răspundeau.

Ceata se urni din loc şi scăpînd de sub umbrarul copacilor o porni prin poiana scăldată de soare,scînteind de culori şi metale prețioase. În dreapta regelui călărea un tînăr înalt şi slab, îmbrăcat în haine de băştinaş, în stînga — cei doi conducători din regiunea şesului: Bedar şi Andagus, iar în spate — un pîlc de oşteni îmbrăcați şi înarmați la fel, pe semne garda personală a regelui.

La vreo zece paşi de rîndurile mohorîte ale prizonierilor ceata se opri din nou. La un semn discret al lui Bedar, şeful convoiului se repezi înainte şi se înclină adînc în fața regelui, măturînd pămîntul cu coada de vulpe prinsă de căciulița lui.

Din discuția care urmă, prizonierii, în afară de vreo doi-trei, nu pricepură nimic. Regele vorbea în limba lui.

— Ce se petrece aici? îl întrebă pe tarabosta şi sub calmul aparent clocoteau accente de mînie.

— O rege al tuturor dacilor, tu cel cu mîna tare, ascultă-mă şi nu te mînia pe sluga ta credincioasă.

— Ajunge! Răspunde-mi la întrebare!

— O, rege! Fostul conducător al romanilor capturaţi şi-a permis, de faţă cu Luminăţia ta, să facă pe stăpînul şi comandantul acestor robi zdrenţăroşi.

— Şi tu nu l-ai oprit, secătură ce eşti?

Cu aceste cuvinte Decebal întoarse pe jumătate capul spre Bedar:

— Ce oameni ai tu, tarabosta?

Bedar roşi. Aseară, la ospăţ, regele îmbrăţişîndu-l îl numise „prinţ”, iar astăzi „tarabosta”! Ce necaz!

— Să nu-mi spui, Bedar, că de vină este porunca mea! Poruncile nu trebuiesc înţelese pe dos. Apoi, întorcîndu-şi capul puternic către şeful lagărului care înlemnise în faţa lui: Pleacă, să nu te mai văd!

Lucius, care zîmbea sfidător, întoarse capul către centurionii săi şi le zise în şoaptă:

— O, pe Zeus, n-am ştiut că regele dacilor e atît de cumpănit.

Aceasta nu-i scăpă lui Decebal. Se încruntă şi-şi îndemnă calul înainte. Îl plimbă prin faţa rîndurilor de prizonieri, arzîndu-i cu respiraţia animalului nărăvaş, apoi oprindu-se pentru cîteva clipe, urmări feţele cenuşii şi supte, înşirate în faţa lui. Romanii cu trăsături aspre, grecii păroşi cu nasuri proeminente, tracii şi ilirii voinici, cu plete lungi şi tenul mai alb, cu toţii aşteptau să li se pronunţe verdictul. Cu severul rege nu era de glumă, vedeau ei bine. Unii, cu nervii mai slabi, păliră şi-şi lăsară privirile în jos, aşteptînd cu înfrigurare izbucnirea furtunei. Alţii, mai laşi, îl blestemau în gînd pe tribunul Lucius cu ciudăţeniile lui.

⭐

Spre seară se auzi tropot de cai. Agatus intră grăbit în cort.

— Tribune, au venit să te ia!

— De ce eşti atît de răvăşit, Agatus?

— O să ne lipseşti mult, tribune.

— Credeai poate că vom rămîne veşnic împreună? Aşteaptă-mă aici, mă duc să văd despre ce este vorba.

Afară aşteptau cîţiva călăreţi din garda regelui. Văzîndu-l, tălmaciul se apropie şi arătîndu-i un cal, îi spuse să încalece.

— Unde mă duceţi?

— Nu pune întrebări. Încalecă!

— Vreau să-mi iau rămas bun de la camarazi.

— Nu e voie! Trebuie să pleci neîntîrziat.

Lucius scotoci lagărul cu privirea. Stolo nu se vedea nicăieri, nici decurionii. Ca să cîştige timp, întrebă:

— Mă voi întoarce înapoi?

— Nu ştiu, încalecă!

Atunci, fără să ceară voie, Lucius zise:

— Viu îndată. Vreau să-mi iau mantaua. Intră în cort şi-l cuprinse în braţe pe Agatus. Centurionul plîngea.

— La revedere, prietene, îi zise. Ţine-te bine! Am vrut să-mi iau rămas bun de la Stolo şi ceilalţi camarazi, dar nu am văzut pe nimeni în preajmă. Transmite-le tuturor din partea mea urări de o soartă mai bună. Cu bine!

Ieşi şi fără să scoată o vorbă, încalecă. Un dac se apropie, îi puse pe umeri o manta largă şi-i trase gluga adînc pe cap. Cu un gest maşinal, Lucius dădu s-o arunce, dar tălmaciul îl preveni:

— Nu scoate gluga, căci te vor lega.

„Aha, gîndi Lucius, nu-mi e îngăduit să văd slăvita lor Sarmizegetusa", şi resemnat, se lasă în voia calului şi a sorţii.

Pe sub glugă se prelingea o lumină palidă, care, o dată cu lăsarea nopţii, dispăruse de tot. La început, foşnetul frunzelor înfiorate de vînt şi călcătura moale a calului îi dădură de veste că trecea printr-o pădure, dar curînd terenul începu să urce şi deveni pietros. O lume de zgomote şi sunete noi îl cuprinse. Pe sub glugă se strecurări reflexele roşii ale focurilor, iar copitele cailor ţăcăniră, stîrnind ecouri, ca şi cînd ar fi trecut pe sub bolţi zidite.

„Am intrat în oraş'', gîndi Lucius şi-i păru rău că nu-l poate vedea.

În jurul său totul se animă. Loviturile ciocanelor în nicovale îl asurziră. Deveni mai atent la tot ce se petrecea în jurul său. Nu o dată auzise că Sarmizegetusa este cel mai mare şi cel mai întărit oraş din toată Barbaria cunoscută pe vremea aceea.

La zgomotele asurzitoare ale ciocanelor se adăugară loviturile de topoare, tîrşitul buştenilor pe pămînt, strigătele oamenilor şi tropotul a sute de cai.

„Oare ce se petrece aici?" îşi zise Lucius surprins. „Nu cumva romanii au înfrînt rezistenţa dacilor şi se află undeva prin apropiere? De ce ar fi nevoiţi dacii să lucreze şi noaptea, la lumina torţelor? Oare situaţia este atît de dezastruoasă?"

Dar puţin cîte puţin zgomotele vastului şantier se topiră în depărtare şi altele mai paşnice veniră să le ia locul. Pe drumul pavat cu piatră, ce urca mereu, treceau oameni, animale, hodorogeau vehiculele, scîrţîind din roţi. Tumultul de voci dădea de veste că şi la ora aceea tîrzie străzile oraşului erau ticsite de lume. Era, pesemne, ora cînd cei mulţi se întorceau de la lucru. Răsunau cîntece melancolice, tărăgănate ori săltăreţe, acompaniate de fluiere şi alte instrumente, pe care Lucius nu le cunoştea după sunet. Din cînd în cînd printre vocile groase de bărbaţi se strecurau glasurile melodioase de femei. De atîta vreme nu văzuse femei în afară de cîteva ţărănci trudite şi murdare întîlnite pe drumul lung al robiei, încît glasurile melodioase legate de ideea unui oraş îl răscoliră.

La o cotitură era rîs şi veselie, un tămbălău asemănător acelora care se iscă în jurul tabernelor romane. Undeva pe aproape rîse o femeie. Era un rîs cristalin care te înfiora. Din locul acela zgomotos soseau valuri de mirosuri atrăgătoare. Pe sub gluga groasă se strecura mirosul tare al vinului şi al mîncărurilor usturoiate.

Copitele cailor nu mai alunecau pe pietre, dar continuau să țăcănească răsunător ca şi cînd ar fi călcat pe lespezi. După cîteva minute care i se părură ceasuri, caii se opriră. Cineva veni lîngă el şi-l trase de pulpană, spunînd ceva neînțeles. Lucius descălecă şi duse mîna la glugă ca s-o ridice, dar o mînă nevăzută o apucă şi o ținu strîns. Nişte brațe vînjoase îl apucară de subțiori şi-l tîrîră înainte. Răcoarea care înlocui aerul cald al străzii îi dădu de veste că intrară într-o casă.

În sfîrşit, după un drum cu multe întortocheli, gluga îi căzu pe spate, făcîndu-l să închidă ochii din pricina luminii puternice.

În încăperea mare, aproape goală, luminată de multe torțe înfipte în pereți, se aflau numai trei oameni. De doi dintre ei Lucius îşi aminti de îndată. Unul era însuşi regele Decebal, al doilea — un tînăr subțirel, îmbrăcat în haine pitoreşti de prin partea locului, era unul din demnitarii care l-au însoțit pe rege în timpul vizitei acestuia în lagăr. Al treilea îi era necunoscut.

Tolănit într-un jilț, Decebal examina cu băgare de seamă chipul tribunului, apoi făcu semn ostaşilor care l-au adus să plece. Pe fața sa nu se putea citi ce impresie îi făcuse tînărul roman.

Într-un tîrziu, zise aceluia pe care Lucius nu-l cunoştea:

— Fii cu băgare de seamă, Bicilis, să nu scapi o vorbă din ce va spune şi tradu-mi cuvînt cu cuvînt.

Grecul se înclina adînc, apoi îşi fixă privirea asupra lui Lucius. Se părea că nu are ochi deloc, atît de adînci îi erau orbitele.

— Tu eşti tribunul Lucius Longinus?

— Da! răspunse Lucius scurt şi cu demnitate.

— Eşti dintr-o mare familie senatorială? continuă Decebal insinuant.

— Tatăl meu este într-adevăr senator.

Decebal zîmbi atît de firesc încît Lucius nu-şi putu da seama în ce măsură era sincer.

— Îmi place modestia romanilor. Ei nu sînt făloşi ca oamenii din Orient.

Lucius nu răspunse.

— Ai comandat garnizoana din Sucidava?

— Da.

— Mă miră că împăratul Traian numeşte tribunii militari în posturi atît de neînsemnate.

Lucius se încruntă:

— Aceasta a fost voia tatălui meu, împăratul nu are nici un amestec.

— Voia, dar şi greşeala în acelaşi timp.

Lucius se pregăti să înfrunte voința aceluia care era acum stăpîn asupra vieții şi morții sale. Ar fi vrut să ghicească ce se ascunde în dosul acestei frunți mari, senine. Îi plăcea acest chip viguros cu ochi pătrunzători şi gură fermă. Căută să-l compare cu acela al împăratului Traian, dar ajunse la concluzia că al lui Decebal era mai impunător.

— Tribune Longinus, în primul rînd te-am chemat ca să-ți spun că-mi pare nespus de rău că n-ai fost tratat aşa cum ar fi trebuit în timpul marşului spre Sarmizegetusa.

Lucius îi răspunse pe un ton ridicat:

— Mă miră, o rege, că te interesează atît de mult soarta unui prizonier, dar mă miră şi mai mult că tu, care condamni pe supuşii tăi, mă porți prin tot oraşul ca pe un condamnat, sub escortă şi cu gluga în cap.

Mîna regelui strînse cu putere mînerul scaunului, fața însă nu-şi schimbă expresia.

— Am făcut-o în interesul tău. Aşa cum ai judecat, ai judecat ca unul care n-are experiență în viață. Toate trebuiesc judecate pe dos. Dacă te-aş fi lăsat să vezi tot ce se petrece în capitala mea, atunci ai fi fost condamnat cu adevărat, căci nu este în obiceiul meu să las să plece unul care ştie prea multe. După cum vezi, ai grăit nesăbuit căci am de gînd să-ți redau libertatea.

Lucius îl privi cu îndoială.

— De astă dată voi grăi ca unul cu experiență. Care este prețul libertății mele? Nu sînt atît de naiv să cred că mi-o dai de dragul ochilor mei.

Tînărul care stătea lîngă jilțul lui Decebal se crispă la chip şi aplecîndu-se la urechea regelui îi şopti ceva pe un ton pătimaş. Regele îl înfrînă cu o privire grăitoare şi se adresă din nou lui Lucius:

— Ai ghicit, tribune, într-adevăr am de gînd să-ți cer ceva în schimbul libertății, o nimica toată şi anume: să scrii două scrisori, una către tatăl tău şi alta către Lucius Quietus.

Lucius ciuli urechile.

— Pentru ce trebuie să le scriu?

— Ca să ceri răscumpărarea ta.

— Şi în ce constă aceasta?

— Iată în ce! Tatălui tău îi vei povesti în ce nevoie te afli şi-l vei ruga să mijlocească pe lîngă comandantul suprem Quietus ca să nu-mi refuze condițiile schimbului de prizonieri.

— Şi către Quietus ce trebuie să scriu?

— Cam acelaşi lucru, însă trebuie să mai adaugi că în schimbul eliberării tale trebuie să dea drumul la o sută de daci. După cum vezi, nu-ți cer mare lucru şi dacă vei face aşa cum ți-o cer, în curînd vei fi liber.

— Ceea ce-mi propui este necinstit. La ce o să-mi folosească libertatea cînd voi fi dezonorat, iar tatăl meu îşi va pune capăt zilelor de ruşine. După cum mi te-am închipuit, mai drept decît eşti, tot aşa tu ne-ai închipuit, pe noi, romanii, mai laşi decît sîntem. O sută pentru unul? Comandantul Quietus ar rîde închipuindu-şi că sînt nebun sau cel puțin îmi dau prea mare importanță. N-o voi face niciodată, rege al dacilor, niciodată!

Bicilis traducea fugitiv. Tînărul nobil, care părea că înțelege fără mijlocitor, se aprinse la față şi făcu un pas spre Lucius dînd să scoată jungherul.

— Vină-ți în fire, Dieghes, zise regele cu severitate, apucîndu-l de braț.

— Nu pot să suport obrăznicia acestui nemernic îngîmfat. Doar nu se află la Roma, nici măcar în rîndurile armatei sale, ci este un sclav ticălos, care trebuie să se prosterne în fața unui rege.

— Oh, Dieghes, frate scump, viața încă nu te-a învățat minte. Ca să fii rege nu ajunge să fii numai viteaz.

Din această convorbire, rostită în limba dacă, Lucius nu înțelese nici un cuvînt, pricepu însă despre ce este vorba şi deodată parcă-i smulse cineva un văl de pe ochi, îşi aminti de tînărul de lîngă rege. Era acela care a condus solia de pace, acum doi ani la Roma. Era fratele lui Decebal.

— Tribune Lucius, zise Decebal calm, dar răspicat, trebuie să am aceste scrisori chiar dacă va trebui să te torturez sau să te condamn la moarte!

— Nu le voi scrie niciodată. Prea multe scopuri vrei să atingi cu o singură lovitură.

— Asta vom vedea! răspunse Decebal scurt. Bicilis romanul să fie închis şi să nu i se dea de mîncare pînă nu scrie scrisorile!

⭑

După patru zile de încarcerare uşa temniței fu dată de perete şi în cadrul ei, împreună cu primele raze ale dimineții, apăru Bicilis însoțit de temnicer şi doi ostaşi.

Grecul aruncă o privire fugară spre masă şi văzînd papirusul adus ieri rupt în bucăți, zîmbi cu o jumătate de gură şi spuse:

— Tribune, bea acest lapte căci eşti slăbit şi ai un drum lung de făcut.

Temnicerul îi întinse un ulcior. Lucius nu se îndoi că îi sosise ceasul cel din urmă şi că vor să-l otrăvească.

— Dacă am de făcut drumul acesta lung pînă-n Țara Umbrelor, atunci de ce nu mi-ai adus un pumnal ca s-o pornesc aşa cum i se cuvine unui nobil roman?

— O, m-ai înțeles greşit, tribune, rîse Bicilis, nu am de gînd să te otrăvesc. Din porunca regelui trebuie să te trimit la o cetate îndepărtată, unde vei sta sub pază liberă.

Lucius, care cu tot curajul său, timp de cîteva clipe simțise fiorii morții cuprinzîndu-l, acum la auzul acestor vorbe simți o uşurare atît de deplină încît trebui să-şi încordeze întreaga-i voință ca să nu se trădeze. Luă ulciorul din mîinele noduroase ale bătrînului şi sorbi pe nerăsuflate lichidul întăritor. Apoi, slăbit cum era de postul îndelungat, se lăsă condus afară, îmbrăcat cu aceeaşi manta cu glugă, săltat pe spinarea unui cal şi dus în necunoscut. Peste un interval de timp de lungimea căruia nu putu să-şi dea seama, cineva îi ridică gluga. Strînse pleoapele cu tărie, apoi, cînd deschise ochii şi-şi roti privirile în jur, se văzu călărind pe o potecă de plai, însoțit de un grup de oşteni. Nu se vedea nici urmă de locuințe omeneşti, iar capitala dacilor rămăsese pesemne ascunsă de aripa unui codru de brazi. Aerul îmbălsămat, de munte, îl îmbată şi-l făcu să cadă într-un fel de toropeală. Vedea tot ce se petrece în jur, dar nu reacționa, ca şi cînd toate îi erau absolut indiferente. Soarele trecuse de zenit şi micul grup se opri pentru odihnă. Lucius se simțea infinit mai bine printre oştenii aceştia simpli şi tăcuți decît în lagărul zgomotos ori în palatul regesc. Cînd unul dintre oşteni îi aduse o strachină cu brînză şi cîteva turte coapte în spuză, le primi cu zîmbet şi le mîncă cu poftă.

Un dac cînta din fluier o melodie ce amintea zborul unei ciocîrlii. Legănat de aceste sunete, atît de odihnitoare; Lucius se cufundă într-un somn întăritor.

Cînd îl treziră, soarele se pleca spre asfințit. Lucius se simțea întărit şi proaspăt, iar gîndurile chinuitoare dispăruseră fără urmă.

Călăriră toată noaptea; cînd sub bolta înstelată, cînd prin întunecimea codrilor, iar în zori ieşiră pe un plai plin de flori. În fața lor, dincolo de vale, cufundată încă în vălurile destrămate ale ceții, se înălța un munte singuratec cu o cetate în vîrf. Lucius, cu simțul militarului de meserie, căută de îndată să se orienteze, dar îşi dădu seama că e cu neputință. Drumul prin munți era atît de întortocheat încît i-ar fi peste putință să-şi închipuie în ce parte a rămas Sarmizegetusa şi cu atît mai mult, unde se află Valea Alutei, țelul năzuințelor sale. Se resemnă deci, amăgindu-se cu gîndul că se va descurca în acest haos de dealuri, culmi, văi şi vîlcele, într-un viitor apropiat.

Dacii vorbeau cu aprindere arătînd mereu spre cetate.

Atunci cînd cavalcada ieşi de sub umbra copacilor şi apucă pe o potecă şerpuitoare la vale, dinspre cetate răsunară sunetele unui corn.

După intonațiile mai întîi prelungi prevestitoare, apoi alarmante şi din ce în ce mai insistente, nu era greu de ghicit că grupul de călăreți fusese zărit. Îndată ce unul dintre ostaşi îşi desprinse cornul de la brîu şi suflă în el drept răspuns, sunetele dinspre cetate amuțiră.

Lucius rămăsese uimit de vigilența ascuțită ce domnea în acest ungher îndepărtat.

Jos în vale, dincolo de pîrîu, drumul ce urca către cetate era păzit de cîțiva ciobani înarmați. Orice om care pleca pe drumul acela, spre sau dinspre cetate, trebuia să treacă pe lîngă coliba acestor cerberi bărboşi şi voinici.

Săpat într-o coastă abruptă, drumul descria cele mai fantastice curbe printre brazii care nu se ştie prin ce minune se mai țineau pe povîrniş. Drumul ieşea pe culme la vreo cinci sute de paşi mai spre asfințit de cetate. Aici, sus, pădurea se oprea brusc ca în fața unui domeniu interzis, lăsînd poteca să-şi urmeze mersul nestingherit spre porțile cetății.

Lucius se opri o clipă admirînd poziția rară şi frumusețea stranie a cetății. Zîmbind, tînărul tribun căuta s-o compare cu micul castru din Sucidava, pe care i l-au smuls dacii. După cum acela nu prezenta o piedică serioasă în calea duşmanului, din pricina micimii lui şi a lipsei de ziduri solide de piatră, tot aşa şi aceasta, pe care o avea în față, nu ar constitui o piedică serioasă în fața cohortelor romane, în ciuda zidurilor ei înalte şi groase.

Lucius îşi încheie gîndurile cu amărăciune: „Totuşi, această cetate nu este chiar atît de proastă ca să nu-mi poată servi drept închisoare foarte bună".

Cîinii, care vedeau în fiecare drumeț sau călător un intrus periculos, se năpustiră din toate părțile lătrînd cu furie, apărînd cu dîrzenie mica lor lume izolată şi sălbăticită. Alungați sau legați, dulăii fioroşi mai lătrară cîtva timp, acoperind toate celelalte zgomote.

În cerdacul sprijinit pe coloane masive de stejar, a casei din mijlocul curții, au apărut cîțiva oameni. Un slujitor pletos, tînăr şi imberb alergă spre poartă. Plini de voie bună dacii discutau şi rîdeau cu poftă. Vocile lor groase, baritonale, atît de deosebite de vocile meridionalilor, răsunau cu plenitudine, stîrnind ecouri între zidurile cetății.

Lucius îşi opri calul mai la o parte de zarva prietenească a dacilor.

Ca orice om intrat nepoftit în casă străină, nu se simțea bine şi simțămîntul singurătății îl cuprinse. Dar, deodată în spatele său răsună un glas care i se păru cunoscut:

— O zei, dar acesta este însuşi tribunul Longinus!

Tresărind de uimire, Lucius se întoarse brusc.

Un bătrîn slab şi chel întindea, zîmbind, mîinile spre el. Era îmbrăcat în haine de dac şi în zadar Lucios îşi încreţea fruntea căci nu putea sa-şi amintească cine era în faţa lui.

Bătrînul se apropie voios şi strîngîndu-i mîna ce ţinea dîrlogii, strigă:

— Pe Zeus, nu mă recunoşti, din pricina vestmîntului meu. Sînt Piros, medicul Piros!

Atît de mare îi fu bucuria încît într-o frîntură de clipă sări jos de pe cal.

— Jur pe Olimp, venerabile Piros, că nu te-am recunoscut în hainele acestea şi cu barba de un cot. Ce joc miraculos al Fortunei! Deci, aceasta este cetatea lui... cum îi zice?

— Diaies! E cam ursuz, dar are o fată adorabilă, căreia i-a dat o educaţie frumoasă. Din păcate perceptorul ei, un grec din Argos, a murit acum un an. Piros se apropie mai mult şi-i spuse încet: Trebuie să te previn... chiar acum am asistat la o ieşire de a lui Diaies. Cînd oşteanul i-a înmînat răvaşul regesc, bătrînul a sărutat pecetea, l-a desfăcut şi l-a dat fiicei sale să-l traducă. Pe măsură ce asculta, se încrunta tot mai mult şi pînă la urmă se făcu roşu la faţă, se întoarse brusc şi intră în casă trîntind uşile. Aya, fiică-sa, porunci slujitorilor să îngrijească de mîncare şi băutură pentru cei sosiţi şi-mi spuse cu supărare: „Vor să facă din cetatea noastră un azil pentru străinii şi duşmanii poporului”.

Lucius privi gînditor spre casă şi apoi întrebă:

— Zici că ai auzit lectura răvaşului, ce scria în el?

— Nu pot să ştiu căci fata l-a tradus direct.

— Mulţumesc că m-ai prevenit. Eu, însă, să-ţi spun sincer, m-am aşteptat la o primire mai rea. De altfel, este firesc să fie aşa. Sîntem duşmani de moarte şi atît, doar n-oi fi vrînd să mă primească în triumf.

Apoi zîmbindu-i prieteneşte, Lucius adăugă rîzînd:

— Nu cumva ai un brici? Aş vrea să-mi dau jos această barbă de tîlhar.

— Dar îţi stă bine cu barbă, pe lîngă aceasta o să-ţi ţină de cald!

— Nu vreau să fiu asemănător stăpînilor mei.

— Eşti prea mîndru, totuşi va trebui să-ţi laşi barbă, căci în cetatea asta, cît e de mare, nu se găseşte nici un singur brici.

⁂

— Salut, prefecte!

Longinus îşi ridică ochii de la hîrtiile împrăştiate pe masa de campanie şi privi spre intrare. Trecîndu-şi mîna pe faţă, ca şi cînd vroia să şteargă oboseala întipărită pe ea, făcu un gest prietenesc şi zise cu o voce stranie, ca a unuia trezit din visări:

— Ah, tu erai, Papirius? Fii binevenit! Intră şi şezi!

Înainte de a păşi pragul cortului, Marcellinus îşi scoase mantaua prăfuită, o întinse gărzii fără să privească înapoi şi, intrînd, zise:

— Viu de la Castra Traiani, unde s-a mutat statul major de la Pons Aluti. Împăratul se află acolo şi se pregăteşte să vină la Arrutela.

— Fie zeii lăudați! Ai vorbit cu divus?

— Da, iată...

— Stai puțin, îl opri bătrînul, privindu-l îngrijorat, eşti rănit?

— O zgîrietură neînsemnată! răspunse Marcellinus privindu-şi mîna bandajată mai sus de cot.

Atingînd-o cu vîrful degetelor, Longinus îşi îngustă ochii. O sumedenie de zbîrcituri mici porniră de la ochi spre tîmple şi obraji, brăzdîndu-i pielea feții.

— Neînsemnată, zici? Eşti mai prețios decît îți închipui, Papirius!

Marcellinus scoase dintr-o tolbă de piele un sul de pergament şi îl întinse.

— Lasă asta deocamdată, zise prefectul şi făcîndu-i semn să pună sulul pe masă, bătu în palme.

— Să vină Senio! porunci el ostaşului din gardă apărut în uşă. Unde ai căpătat-o?

— După ce am trecut de Arrutela ne-am încăierat cu o ceată de daci coborîtă de la munte. Eram cu o centurie întreagă căci duceam ordinul împărătesc. Ei nu se aşteptau la o întîlnire. Au coborît în vale să prindă cîțiva dintre ai noştri şi să-i tragă de limbă.

— Ah, şi s-a întîmplat tocmai pe dos, voi i-ați tras de limbă.

— N-am avut timp, dar am adus cîțiva dintre ei aici. Vreo zece au fugit. Pe ceilalți i-am trimis în împărăția lui Zalmoxis.

Bătrînul rîse mulțumit.

— Era o ceată numeroasă?

— Vreo treizeci-patruzeci.

— Cîți dintre ai noştri au căzut?

— Patru morți, nouă răniți.

— Cum ne pierdem noi oamenii! N-ai auzit cum decurg tratativele cu vecinii de la Nord ai lui Decebal?

— Solii împăratului tratează şi acum cu bastarnii şi costobocii şi au de gînd să plece mai departe, dincolo de rîul Tyras. Am auzit însă că barbarii din Nord, de frica dacilor, se feresc de un răspuns categoric.

— Ei aşteaptă, zise bătrînul îngîndurat, să vadă de partea cui o să se încline balanța Fortunei.

În uşă apăru figura gîrbovită a lui Senio, sclavul lui Longinus. Marcellinus îi zîmbi ca unui vechi prieten, iar Senio, salutîndu-l respectuos, îşi îndreptă ochii către stăpînul său.

— Papirius e rănit, Senio, schimbă-i feşele acestea murdare şi vezi ce-i de făcut!

Sclavul se duse să fiarbă apa şi să aducă cele necesare, iar Longinus luă sulul adus de Marcellinus, îi rupse pecetea şi se cufundă în lectură.

„Prefectului şi prietenului meu Gaius Cassius Longinus, salut!

Cu bucurie am aflat că te-ai consolidat la Nord de Arrutela şi te aperi de duşmani ca un erou. Ajutoarele nu vor întîrzia să-ți sosească. Îndată ce lagărul din Arrutela va deveni un castru inexpugnabil, o parte din trupele ce lucrează la întărirea acestuia va porni către locul unde te afli. Vreau, mai tîrziu, cînd te vei avînta mai departe, să-mi stabilesc definitiv statul major în lagărul ce-l ocupi în prezent; sînt de părere să-l denumim Pretorium şi să construim în mijlocul lui o cetate de piatră. Prin dîrzenia şi vitejia ta ți-ai cîştigat de o mie de ori dreptul de a te odihni, atît tu, cît şi legiunea ce o comanzi, dar pentru că dorința ta fierbinte este de a te afla mereu în luptă cu duşmanul, ți-o îndeplinesc cu plăcere, lăsîndu-ți oricînd posibilitatea de a te întoarce la statul meu major. Am poruncit ca o dată cu legiunea XIII Gemina, care se va pune sub comanda ta, să pornească din Arrutela şi un mare convoi cu cele necesare vieții şi operațiunilor militare. Tribunul Papirius Marcellinus care în mai multe rînduri a fost distins de mine pentru priceperea şi vitejia sa, va primi comanda legiunii Gemina, al cărei comandant a părăsit lumea aceasta.

Confirmarea lui Papirius Marcellinus în funcția de comandant al legiunii depinde de comportarea lui în viitor, mai mult decît de vîrsta ce o are. Îți recomand cît mai multă prudență şi grijă de oameni, iar dacă zeii te vor ajuta, pînă la începerea frigului, să ajungi la capătul celălalt al văii, îți poruncesc să alegi acolo un loc bun de iernat, nu numai pentru unitățile ce le ai sub comandă, dar şi pentru restul armatei de operații. Îndată ce se va consolida castrul cel nou, Pretorium, îți fixez acolo o întîlnire, la care vom discuta lucruri ce nu pot fi încredințate unui petec de hîrtie.

Traian Imperator.”

Ținînd sulul deasupra flăcării, Longinus urmări absent contorsiunile pergamentului ce se mistuia. Aruncînd şomoiogul carbonizat, îl strivi cu piciorul şi zise cu visare în glas:

— Felicitările mele, tribune Papirius Marcellinus, eşti numit locțitor de comandant al legiunii a XIII-a.

Marcellinus îl privi năuc, căutînd sensul cuvintelor pronunțate de bătrînul prefect, apoi cînd acele cuvinte i se fixară bine în minte, întrebă emoționat:

— Nu cumva mă înşală auzul?

— Nu te înşală auzul, după cum nu te înşală nici unul din cele cinci simțuri ale tale. Eşti numit în funcția de locțiitor al comandantului legiunii Gemina.

— Nu-mi vine a crede... atîta cinste? Dar nu am decît douăzeci şi şase de ani.

— Mulți înainte, Papirius! Tu vei ajunge departe! Dacă l-aş avea pe Lucius lîngă mine, aş fi pe deplin fericit!

Marcellinus se lăsă brusc pe un genunchi şi apucîndu-i mîna o sărută cu recunoştință.

— Tu ai făcut ca să fiu numit în postul acesta, prea mare pentru mine, tu nobile, Cassius, ai scris împăratului despre mine. Jură-mi că nu ai făcut-o numai din prietenie, ci numai pentru meritele mele, jură-mi!

— Eşti nebun! zise bătrînul supărat, smulgîndu-şi mîna din mîinile tribunului. Eşti nebun, nebun de-a binelea. Ceea ce ai pronunțat adineaori sună ca o insultă. Credeam că mă cunoşti mai bine.

— Da, sînt nebun de fericire, exclamă Marcellinus. Iartă-mă, nobile Cassius.

— Atunci, ce sînt scenele acestea? Ei bine, să facem pace! Uite-l şi pe Senio. Acum eşti prada lui. După ce-ți schimbă feşele ne vom duce să vedem prizonierii tăi.

⭐

Pe terenul pietros, răscolit de cazmale şi tîrnăcoape, zăceau sfîrşiți de oboseală şi suferințe dacii capturați. Soarele amiezii revărsa asupra lor un torent nemilos de raze.

Unul mai tînăr zăcea pe spate şi aiura. De sub cîrpa cu care îi era legat capul ieşeau în dezordine şuvițele blonde, lipite cu sînge închegat. Altul, mai bătrîn, şedea ținîndu-şi capul între mîini. Păru-i sur se revărsa rebel şi îmbelşugat ca o coamă de leu. Lîngă el sprijinit în coate, molfăind în gură un pai, stătea culcat pe burtă un tînăr cu trăsături de meridional, prea oacheş pentru un dac. Încă unul, înalt, spătos, stătea chircit pe o coastă. Gol pînă la brîu, el avea pieptul înfăşurat cu fîşii rupte din cămaşă. Grav rănit, îşi mişca buzele palide, crăpate, gemînd cu un glas stins. Ceilalți trei dormeau duşi, un somn de sfîrşeală extremă. Roiuri de muşte se roteau bîzîind deasupra lor. De la şantierul apropiat valuri de praf roşietic veneau aduse de un vînt slab.

Peste drum, în umbra unei barăci se adunaseră cîțiva romani răniți şi bolnavi, scutiți de muncă. Schilodiți în luptele înverşunate ce precedaseră înființarea acestui castru nou, priveau din umbră pe duşmanii prăbuşiți în praf, în dogoarea soarelui, mîncați de muşte şi comentau cu o diabolică plăcere.

Străjerul se retrase şi el la umbră.

Bătrînul dac, cu coama de leu, nemaiputînd răbda vaietele camaradului rănit, de lîngă el, îi dădu un ghiont oacheşului culcat de partea cealaltă şi-i zise răspicat:

— Scoală-te, grecule, tu doar ştii limba lor, şi cere-le puțină apă pentru nenorocitul acesta, nu vezi că e sfîrşit de chin şi sete?

Oacheşul se ridică în capul oaselor, scoase paiul din gură şi se adresă soldaților ce stăteau de vorbă:

— Fie-vă milă de un duşman învins şi dați-i puțină apă, alinați-i puțin durerea căci nu are mult de trăit.

Un ostaş cu ochiul legat se întoarse nepăsător către ceilalți:

— Auziți-l, vorbeşte latineşte!

— Ei, țîncule, zise un altul agitîndu-şi brațul retezat de la cot, nu cumva crezi că sîntem aici ca să ne dădăcim? Brațul acesta cine mi l-a retezat? Crezi poate că l-am pierdut pe drum? Să-i dau apă? Învățătura cea mai bună este: dinte pentru dinte, ochi pentru ochi I

Grecul cel oacheş mai întinse o dată mîna către romani, apoi preschimbîndu-şi gestul rugător într-unul de neputință, se culcă din nou în praful drumului.

Soldații se porniră pe rîs.

— Avocatule, strigă veteranul cu ochiul legat, locul tău e sub porticul Liviei, să susții cauza vreunui borțos care şi-a ars „insula" şi vrea să stoarcă Urbei despăgubiri pentru acea casă plină de ploşnițe, ce s-ar fi dărîmat de la sine dacă nu-i dădea el însuşi foc.

— E vreun sclav fugit de la stăpîn, răsună un glas.

— A aşteptat să-l elibereze stăpînul, răspunse un altul, dar ticălos fiind s-a şters pe bot, ş-atunci şi-a schimbat el singur stăpînul.

— Decebal plăteşte bine pe trădători.

Grecul cel oacheş se uită cu coada ochiului la cel ce a pronunțat ultimele cuvinte, goni o muscă ce i se băga în ochi, reteză paiul cu dinții şi scuipă capătul tăiat.

— Ce spun lupii aceştia fără suflet? întrebă dacul.

— Îşi bat joc de noi. I-am rugat frumos, dar degeaba. Sînt răniți şi schilozi şi porniți împotriva noastră. Dacul cel bătrîn se uită la camarazii săi care dormeau, apoi, la cei doi grav răniți: „De ce nu le-au tăiat beregatele acolo, după încăierare, de ce i-au adus aici?"

— Atențiune, vine „ordo"! zise străjerul şi ieşind din umbră se apropie de prizonieri.

În rîndurile soldaților se produsese agitație. Cine putu, se sculă în picioare.

Capito se apropie cu paşi rari. Coiful său lucea ca la paradă, platoşa lovită în mai multe locuri de arme duşmane era curățată. Privi către nenorociții care zăceau sîngerați în praf şi soare, apoi spre cei adunați în umbra barăcii, se încruntă şi zise aspru către străjer:

— Tu ce păzeşti aici? Te crezi un pretorian din gardă pus de frumusețe la o reprezentație de circ? Noi avem nevoie de ei. Decurionul nu

ți-a transmis ordinul meu ca să-i adăposteşti pe aceşti prizonieri şi să le dai apă? Nu? Cu atît mai rău pentru el. Încă un ceas sub soarele acesta şi jumătate din ei ar fi murit. Stăteai la umbră şi te distrai laolaltă cu aceştia. Capito se întoarse către soldați: Vi s-a spus să stați în baracă şi să vă căutați de sănătate. N-ați mai văzut daci, ai? Cred că i-ați văzut prea bine, ați căpătat şi cîte o amintire de la ei. Du-te şi cheamă patru ostaşi din corpul de gardă, zise Capito către străjer.

Privindu-l cum fuge, centurionul bolborosi nemulțumit:

— Scade mîncarea, scade şi disciplina.

⭐

Lucius ieşi din locuința sa, închise după el uşa grea, se opri o clipă în prag, cuprinzînd dintr-o privire curtea ce se întindea în dosul casei tarabostarului. La ora asta era goală. Slujitorii şi ostaşii erau de mult la treburile lor, doar cîteva gîşte grase se plimbau mîndre de culoarea lor albă, imaculată. În stînga, lîngă grajdurile lipite de zidul cetății stătea roibul lui Diaies, un bidiviu frumos. Pesemne, calul legat de conovăț era gata de călărie, căci pătura pestriță, măiestrit lucrată, era bine strînsă sub burtă, iar zăbala pusă. Tarabostarul Diaies nu prea călărea la vîrsta lui şi focosul animal, stătut, juca pe loc de nerăbdare. Un servitor ieşi din grajd, dezlegă calul şi se îndreptă cu el spre casă.

„Bătrînul pleacă undeva", reflectă Lucius. Un dor de ducă neţărmurit şi copleşitor îl cuprinse. Se întoarse şi porni la dreapta pe o potecuță ce şerpuia spre o uşă boltită în zid.

În nişa bolții stătea rezemat de lance un ostaş bătrîn cu pletele şi barba albe ca neaua. Ostaşul îi zîmbi ca unui cunoscut şi-l întrebă în limba dacă: „Unde mergi?"

— La pădure, să mă plimb! îi răspunse Lucius pronunțînd cu greu cuvintele străine învățate de la Piros.

Aruncîndu-şi sumanul de pe umărul drept, ostaşul îşi sprijini lancea de piept, puse mîinile pîlnie la gură şi strigă în direcția scării înguste ce ducea sus pe zid. Un glas tînăr îi răspunse şi aproape îndată un voinic coborî. Bătrînul îi spuse cîteva vorbe. Tînărul intră pe o uşă scundă din fundul bolții şi se întoarse cu un arc şi o tolbă cu săgeți. Între timp paznicul deschise o portiță în zid şi invitîndu-l pe Lucius cu o mişcare a capului, zise:

— Du-te de te plimbă!

Aplecîndu-se, tribunul ieşi urmat de tînărul dac.

Cu toate că aerul dinăuntrul cetății era la fel cu cel din afara ei, Lucius, oprindu-se pentru cîteva clipe, îşi umplu plămînii cu nesaț.

Vigilența dacilor îl surprindea şi îi tăia avîntul, făcîndu-l mai prudent şi mai viclean. Chiar din primele zile îşi dădu seama că, pentru a fugi din închisoare, trebuie să joace rolul unui om împăcat cu soarta sa.

Cunoştea de pe acum toate potecile şi aproape toți arborii din geana de pădure care se despărțea din codrul cel mare.

Piros, cu ajutorul gazdelor şi a unui calendar ce şi-l înjghebă, restabilise şiragul pierdut al zilelor. Îi spusese acum cîteva zile că vara este pe sfîrşite şi că la calendele viitoare începe toamna. Peste o lună de zile frunzele tufelor şi fagilor se vor îngălbeni şi se vor roşi.

Lucius îşi avea locul lui preferat în pădure. Nu departe de marginea dinspre miazăzi, unde brazii uriaşi se răresc în fața stîncilor, era un bolovan rotunjit de vreme, acoperit cu muşchi moale, verde-argintiu. Din locul acela copacii ascundeau cetatea, însă se vedea toată valea sudică cu nesfîrşitele-i coline ce se ondulau molatec, catifelate de depărtare. Locul acesta îi lăsa privirile să alunece nestînjenite pînă acolo unde cerul se îngîna cu pămîntul şi unde presupunea el că se află legiunile romane. Din povestirile lui Piros, care făcuse drumul călare de la Valea Alutei pînă aci, Lucius îşi dădu seama că văile dimprejurul cetății toate se îndreaptă spre Aluta, colectorul lor principal. Ceea ce îl oprea şi-l făcea să-şi muncească mintea era lipsa de informații asupra mersului războiului. S-ar putea întîmpla ca oştile romane să înfrîngă rezistența dacilor şi să înainteze depăşind astfel locul unde aceste pîraie se varsă în Aluta sau ca armatele romane să fie ținute în loc şi să se afle undeva mult mai jos. Neavînd ştiri precise despre locul unde se află legiunile romane era periculos să încerce o evadare; risca să cadă din nou în mîinile duşmanilor. Această nereuşită putea să-l coste viața sau în cazul cel mai bun temnița grea, din care n-ar mai fi evadat niciodată. În situația în care se afla în prezent, avea o libertate relativă şi-şi păstra vigoarea trupului atît de trebuincioasă aceluia care trebuie să treacă prin grele încercări. Îşi spunea mereu: „Răbdare! Nu te pripi! Fii cu ochii în patru!”

Şi totuşi, firea-i năvalnică izbucnea din cînd în cînd. Îi venea să-l înşface pe dacul care-l urmărea pas cu pas, să-l sugrume, să-i arunce leşul în prăpastie şi să alerge la vale, tot mai jos, către singurul țel pe care-l avea în viață — lagărul roman.

În clipe ca acestea se vedea purtînd platoşa cu solzi auriți şi coiful strălucitor, cu panaşul roşu ca sîngele. Se vedea umblînd printre corturile ostaşilor, dînd ordine şi ascultînd rapoarte, adulmecînd aerul prin care pluteau aburii mîncărurilor simple soldățeşti, trăgînd pe nas cu nesaț mirosul grajdurilor, al sudorii cailor şi al pielii harnaşamentului. Se vedea în cortul său înconjurat de prieteni, discutînd la o cupă de vin despre viață şi moarte, despre pace şi război, despre iubire şi ură sau galopînd nebuneşte pe cîmpul de luptă cu ordinul comandantului în sîn.

În cetate Lucius locuia alături de Piros. Ocupau două odăi într-una din casele lipite de zidul împrejmuitor. Piros venea mai des la el. Lucius îl vizita mai rar. Aceste vizite aveau însă unul şi acelaşi haz. Nu prea aveau ce vedea unul la altul. Odăile construite din bîrne cioplite grosolan, cu crăpăturile astupate cu muşchi uscat, aveau ferestre mici acoperite cu băşici de porc, prin care abia mai trecea lumina zilei. De o parte o laviță lungă, acoperită cu blăni, de cealaltă — o vatră în care nu se făcea foc. La mijloc — o masă de brad. Seara, la lumina opaițelor cu seu de oaie, rău mirositor, se cufundau în amintiri. Cîteodată Piros îi vorbea de viața stranie a cetății, a celor ce locuiau în casa mare a stăpînilor, de relațiile lor cu lumea exterioară, de gusturile şi obiceiurile lor. Lucius, cînd venea vorba despre asta, îl asculta fără chef, uneori se strîmba ca la auzul unor lucruri foarte neplăcute. Piros avea o părere foarte bună despre gazdele lor, dar mai ales îi plăcea să vorbească de prietenia ce o legase cu noua lui stăpînă — Aya. De fratele ei, Diza, nu putea să spună mare lucru, nici pînă acum nu-şi revenise din boala grea. Bătrînul nu prea avea păreri bune despre Diaies socotindu-l primitiv şi nu prea deştept, în schimb îl socotea cinstit şi drept. Dar lui Piros îi plăcea să vorbească în mod deosebit de preocupările sale profesionale. Bucurîndu-se de libertate deplină, el se consacra cu pasiune studiului plantelor medicinale. Bogăția şi varietatea plantelor de pe aceste meleaguri îl entuziasmau. Putea să vorbească despre asta ceasuri în şir, iar Lucius îl abătea din cînd în cînd. Dar bătrînul, tobă de carte, putea să vorbească cu aceeaşi înflăcărare despre medicină şi astrologie, despre geografie şi teatru. Astfel treceau serile pe nesimțite.

De o săptămînă, Piros meşterea un ceasornic solar pe care-l instalase pe un turn al cetății. În toate acțiunile sale Aya juca un rol, aşa că povestirile lui Piros erau strîns împletite cu existența ei.

— Nu cumva, îl întrebă o dată Lucius în glumă, sentimentul pe care i-l porți este de altă natură decît prietenia?

Bătrînul nu se supără şi-i răspunse tot rîzînd:

— După părerea ta, dacă sînt bătrîn nu am nici minte?

Urmat de tînărul dac, Lucius, ca de obicei, se îndreptă spre locul său preferat, spre bolovanul acoperit cu muşchi argintiu, de la marginea pădurii. Aruncă mantaua pe piatră şi se aşează. La o depărtare de vreo douăzeci de paşi se aşează şi dacul în umbra unui brad şi scoțîndu-şi cuțitul se apucă să cresteze un băț.

Norii alunecau lin în fața ochilor săi, aducîndu-i prin mişcarea lor neîncetată liniştea. Într-un tîrziu, un singur gînd, dînd la o parte pe celelalte, ieşi în față. Era un gînd tainic în legătură cu evadarea şi nu putea fi destăinuit nici măcar singurului său prieten — Piros.

Ieri, după plimbare, Lucius intrase în odaia bătrînului medic şi spre marea sa surprindere o găsi pe Aya la el. Piros fierbea nişte ierburi într-o

oală de lut, iar fata stătea alături şi-l privea. În odaia întunecoasă, focul domol din vatră arunca reflexe roşii, jucăuşe pe feţele lor atît de diferite: una zbîrcită, vlăguită, ca pergamentul vechi, cealaltă plină de sevă, strălucitoare şi trandafirie. Surprinsă de intrarea neaşteptată a tînărului tribun, Aya îi întîlni pentru o clipă privirea, apoi ridicîndu-se, zise scurt către Piros:

— Rămîi cu bine! Am să trimit slujnica după fiertură, şi plecă fără să-l mai privească pe Lucius. Trecu repede, înaltă, zveltă, cu părul ei castaniu, atîrnînd greu într-un conci pe ceafă.

Lucius dădu din umeri şi zise jenat:

— V-am stingherit, îmi pare rău. Dacă nu s-ar fi grăbit atîta, plecam eu întîi.

— Nu e supărată, numai că nu vrea să dea ochii cu tine. Vezi, din principiu, nu-i poate suferi pe romani. Bătrînul rîse şi adăugă: cu toate că pînă acum nu a văzut decît unul singur şi care nu e deloc urît şi nici fioros.

— Nici nu ţin să fiu iubit de cei ce mă urăsc.

— Da, într-adevăr, vă cam urăşte. De altfel, e şi firesc să fie aşa.

— E cam sălbatică, zise Lucius ca pentru el.

— Dar cum vrei să fie? răspunse bătrînul zîmbind. Ca o matroană romană sau una elină? Toată viaţa ei a petrecut în această sălbăticie încîntătoare.

Lucius nu răspunse căci nu era atent la ultimele cuvinte ale bătrînului. În clipa aceea, în capul său se născu gîndul viclean de a-l folosi pe Piros drept unealtă pentru a afla unele lucruri de la Aya.

Noaptea avu un vis. Tulburat, se trezi uşurat că nu era decît un vis. Nu putea să-şi amintească mai nimic din hărmălaia de vedenii ce-l asaltaseră. Din toate, nu se desprindea decît o singură scenă în care apăreau pe rînd cînd Piros, cînd Aya. El se certa cu ei şi se silea să le dovedească nişte lucruri care acum i se păreau absurdităţi. Îşi amintea limpede numai de sfîrşitul acestui vis. Toţi trei se aflau într-o sală asemănătoare aceleia în care l-a interogat regele Decebal. Piros şedea într-un jilţ, cu o coroană de flori de cîmp în jurul capului său pleşuv. Bătrînul avea un aer posomorît, iar Aya frîngîndu-şi mîinile îl ruga pe el, Lucius: „De ce eşti atît de rău: de ce nu vrei să înţelegi?” Apoi fata se prăbuşi în genunchi în faţa lui Piros şi-l rugă stăruitor: „Venerabile, te implor, scapă-mă de acest om. Redă-mi libertatea, vreau să mă întorc printre ai mei!”

Visul nu avea nici o noimă şi Lucius nu-i putu găsi nici o interpretare. Dar contrastul între atitudinea independentă şi duşmănoasă a Ayei din realitate şi cea blîndă şi rugătoare, de fiinţă chinuită, din vis, îl obligă să-şi concentreze gîndurile, asupra celor ce visase.

„Nu cumva, îi trecu lui prin gînd, Aya este o vrăjitoare şi mi-a apărut în vis ca să se răzbune pe viclenia ce am pus-o la cale, sau poate ca să mă prevină doar?“

De cînd căzuse prizonier, aceasta era prima noapte cînd nu mai visase nici casa părintească, nici pe Herminia.

„Trebuie să fug, trebuie neapărat să fug, altfel nu ştiu ce o să se întîmple!”

Tresări la auzul propriului său glas.

„Na, am început să vorbesc de unul singur!” gîndi el ridicîndu-se de pe piatră. Apoi se sculă brusc, îşi ridică mantaua şi se îndreptă spre izvor. Dacul îl urmări cu coada ochiului fără să se clintească din loc, îl privi cum bea, cum îşi şterge gura cu dosul palmei, cum îşi răvăşeşte părul negru cîrlionţat, dar de îndată ce-l văzu depărtîndu-se, îşi băgă cuţitul în teaca-i de lemn, îşi ridică arcul şi tolba şi se luă după el mormăind:

— Blestemăţie, azi are chef de plimbare! Ce om neastîmpărat şi ursuz. Ar fi fost mult mai bine să-i fi băgat o săgeată între umeri în loc să-mi pierd timpul păzindu-l.

⭐

Urmat de Capito şi Cappa, prefectul intră, aplecîndu-se pe uşa joasă a barăcii, cuprinzînd dintr-o privire ageră încăperea slab luminată.

În fund, în colţul cel mai întunecos. Longinus desluşi cîteva mogîldeţe, unele lungite, altele în capul oaselor.

— Cîţi sînt?

— Opt, prefecte.

— Ştie careva latineşte?

— Unul singur, dar acela nu-i dac.

— Dar ce este? întrebă Longinus aşezîndu-se pe laviţă şi fără să aştepte răspunsul poruncii: Adă-l încoace!

— Hei tu, grecule, zise Capito, apropie-te! Prefectul vrea să te vadă.

Tînărul care şedea la căpătîiul unui dac puse la o parte crenguţa de fag cu care alunga muştele de pe rănile muribundului, se sculă fără grabă şi se apropie.

Prefectul îl măsură din cap pînă-n picioare. Atitudinea semeaţă şi nepăsătoare a acestui om îl irita cu toate că avea o înfăţişare plăcută pentru ochii unui roman.

„Mîndru băiat, “ gîndi Longinus.

— Hei, tu, secătură, interveni din nou Capito, ce te ţii aşa mîndru? În faţa ta e însuşi prefectul Longinus.

După ce îl fixă un timp pe grec, întrebă:

— Ai să-mi răspunzi scurt, milităreşte şi fără a minţi, altfel voi fi silit să te pun la cazne.

Capito bătu din palme şi o namilă de om intră cu un mangal încins şi o mulțime de unelte de tortură.

— Dacă acesta ar putea vorbi, zise Longinus tărăgănat, el te-ar lămuri asupra întrebuințării fiecărui instrument în parte, dar din păcate limba îi este tăiată.

Făcu un semn călăului şi acela, bolborosind ceva nearticulat, scoase din jar un cleşte cu mînerul lung şi-l țăcăni cu o mişcare bruscă, numai la o palmă de fața tînărului prizonier.

Dar Longinus nu surprinse pe chipul acestuia nici cea mai mică tresărire de spaimă. Obişnuit să admire orice manifestare de curaj, generalul simți pentru tînăr o caldă simpatie.

— Încotro se îndrepta trupa din care făceai parte şi pentru ce scop?

Grecul zîmbi nepăsător şi spuse pe un ton hotărît:

— Am să-i răspund nobilului prefect numai între patru ochi. Altfel, jur pe Olimp, gura mea nu se va descleşta chiar dacă îmi veți smulge carnea bucățică cu bucățică.

— Îmi placi, cu toate că nu prea-mi vine să cred că vei fi atît de curajos pînă la urmă. Dar fie, o dată ce eşti gata să-mi destăinuieşti totul. Lăsați-ne singuri!

Capito avu o tresărire de nemulțumire, amestecată cu bănuială şi fără să ezite, porunci călăului:

— Leagă-i mîinile la spate şi du-te afară!

După ce Capito ieşi cu ceilalți, prefectul zise cu asprime:

— Acum vorbeşte! Te previn însă, cu mine să nu glumeşti!

Grecul se apropie respectuos şi înclinîndu-se către Longinus, îi şopti:

— Să-mi fie cu iertare, nobile Longinus, dacă la rîndul meu îți voi pune o întrebare: Ai auzit de Servius Filimon?

Ridicindu-se brusc de pe laviță, Longinus îl apucă convulsiv de umăr, şuierînd printre dinți:

— De unde-l cunoşti? Vorbeşte!

— Mi-e prieten.

— Unde l-ai văzut?

— La Sarmizegetusa.

Bătrînul se lăsă din nou pe laviță şi, după cîteva clipe în care părea să fie pradă unui mare zbucium sufletesc, zise mai liniştit:

— Ți-a lăsat vreo vorbă pentru mine? Grecul îl privi țintă în ochi, apoi cu o voce şi mai scăzută zise:

— Nobile Longinus, am să-ți spun tot, dar cu o condiție.

— Tu ai să-mi pui condiții? Uiți că eşti prizonier?

— Tocmai de aceea, nobile, căci nu vreau să mai fiu. Dacă juri că mă laşi să plec cu tovarăşii mei, atunci...

— Secătură, grec şiret! şuieră printre dinți generalul. Ce ai putea tu să-mi spui?

— Jură, nobile, şi-ți voi povesti tot. Cred că te interesează într-o foarte mare măsură.

Generalul îl săgeta cu privirea şi, după ce chibzui un timp, zise:

— N-ai vrea să rămîi la mine? Aş putea să-ți obțin grațierea, iar dacii aceştia ar putea să plece de unde au venit.

— Nu am nevoie de grațiere căci nu sînt dezertor şi nici sclav. Îl slujesc pe Decebal pentru că aşa-mi place. Jură, nobile, şi eu îți voi jura că totul va rămîne între noi.

Ghicindu-i zbuciumul, grecul interveni:

— Nobile Longinus, nu te lăsa pradă îndoielii. Nu-mi voi călca jurămîntul. Filimon m-a salvat de la moarte şi-i datorez viața. Sînt dator să-l servesc la rîndul meu. Dacă Decebal ar fi aflat, m-ar fi omorît de îndată ce ar fi pus mîna pe mine. Nu mi-ar fi ele nici un folos să vorbesc altcuiva. În afară de Filimon, de înțelegerea noastră, iar el după cîte ştiu îți datorează viața. Hotărăşte-te, nobile!

Longinus îşi săltă capul:

— Îți jur pe Athena-Pallada, protectoarea mea. Îți jur pe viața fiului meu mult iubit, că te voi lăsa să pleci cu oamenii tăi...

— Şi că nu vei pune iscoade pe urmele noastre.

— Jur că nu voi pune iscoade pe urmele voastre!

— Atîta mi-o de-ajuns, nobile, acum asculta ce m-a rugat Filimon să-ți transmit în cazul cînd voi cădea în mîinile tale.

— Te ascult cu luare aminte.

— Fiul tău, tribunul Lucius Longinus, este sănătos şi se află în arest liber într-o cetate din munți. Regele îi cruță viața în speranța că îi va servi în viitor la răscumpărarea oamenilor de vază ce vor cădea în mîinile voastre. Filimon va încerca să pună la cale evadarea fiului tău. După cum vezi, Filimon vrea să-l trădeze pe Decebal, căci e roman şi lupul tot la lupi trage. De aceea l-am pus să jure că nu va face decît atît şi nu se va deda la alte acte de trădare împotriva stăpînului meu.

Longinus oftă uşurat, apoi punînd mîna pe umărul tînărului zise:

— Îți sînt profund recunoscător, dacă vei mai cădea o dată în mîinile noastre, caută-mă pe mine. Să nu ai teamă, mîine veți fi cu toții liberi!

Noaptea se lăsă peste lagărul roman potolindu-i freamătul. Praful roşietic se aşeza în pîcle, acoperind totul şi toate. Paşii apăsați ai ostaşilor din detaşamentele de lucru răsunau pe terenul pietros. Focurile de strajă începuseră a licări ici-colo tremurînd în boarea caldă a pămîntului. Prin porțile decumane, în incinta lagărului, se scurgeau ultimele care cu

trunchiuri de copaci şi piatră. La porțile pretoriene îndreptate spre inamic, închise încă de la apusul soarelui, se schimbau gărzile cu obişnuitul şi nelipsitul ceremonial roman. Grupuri de oameni se îndreptau spre focuri.

Nemărginita boltă a cerului străin, rece şi vrăjmaşă, întinsă deasupra acestor locuri sălbatice, pustii, îi speria pe aceşti ostaşi, oameni simpli, superstițioşi, îi învăluia ca o imensă mreajă, născînd spaime, şoptind taine, cobind prin miile de glasuri ale codrilor din jur.

Oamenii adunați din cele patru colțuri ale lumii, fiecare cu dorul lui, pîndiți în orice clipă de un duşman nemilos, numai aici lîngă foc, cu o strachină aburindă în mîini, în zarvă de glasuri, se simțeau mai bine.

Bătrînul Caliga, după ce făcuse apelul decuriei sale şi o orînduise lîngă cazanul cu mîncare, sfîrşit de oboseală, se retrase în sălaşul său. Asdus, ca de obicei, trebuia să-i aducă mîncarea. Gîndul că acest credincios tovarăş nu-l uită niciodată şi-şi împarte răgazul cu el, un bătrîn morocănos, îi aducea alinare.

Caliga scoase din sîn o statuetă grosolan făcută a Cibellei, mama tuturor zeilor, o puse cu evlavie în fața uşii şi adună, cu palmele, nisip în jurul ei ca să nu se răstoarne. Cotrobăi în sacul de campanie şi scoțînd o ploscă de lut ars o clătină lîngă ureche.

— Hm, mai e un pic, zise mulțumit şi aşezîndu-se pe prag îşi aținti privirile spre partea de unde trebuia să apară Asdus.

După un timp, zărindu-l, oftă uşurat ca după o aşteptare nespus de lungă.

— Bine ai venit! Am pregătit totul pentru libațiune. Tu, care te rogi altor zei, barbari, ai face bine să te rogi cu mine Mamei tuturor zeilor, căci puterea ei nu o are nici un zeu pe lume.

Cu aceste vorbe, bătrînul îngenunche în fața idolului care abia se zărea în licăririle slabe ale focului din apropiere şi Asdus îi urmă pilda.

— Azi, căci după socoteala mea împlinesc şaizeci de ani, dacă ar fi fost pace, aş fi părăsit armata, dar cum e război, trebuie să-l termin şi pe acesta. Apoi, împreunîndu-şi mîinile, continuă pe un ton mai scandat, rostind cuvintele pe nas: O, Bona Dea, mama tuturor zeilor, începutul începuturilor, tu care ții pămîntul şi naşti tot ce este viu, nu te supăra pe robul tău că-ți oferă ca libațiune un vin prost şi acru. Îți mulțumesc că m-ai ținut printre cei vii şi nu m-ai trimis în Țara Umbrelor unde Haron aşteaptă să-i aduc bănuțul. Te slăvesc, Cibelle, şi te rog plin de credință dă-mi zile să trăiesc pînă îl voi vedea pe acest tînăr (aici Caliga îl împunse în piept, cu degetul pe Asdus) ridicat printre robii tăi mizeri şi înălțat la gradul de centurion. Te implor, o Cibelle, ascultă-mi ruga fierbinte!

Mişcat de această rugăciune, Asdus îl privea tăcut, cum picură vinul din ploscă, strop cu strop, la picioarele micului idol.

✯

În provizoria construcție a pretoriului, sediul prefectului Longinus, larma se potolise. Tribunul de serviciu plecase de cîteva clipe după ce îi dăduse raportul şi liniştea era întreruptă doar de paşii scutierilor ce se încrucişau în fața intrării. Într-o zi obişnuită, Longinus ar fi fost de mult întins pe patul său de campanie, ar fi ațipit legănat de paşii gărzilor şi strigătele îndepărtate ale sentinelelor, acum însă nu era nici măcar dezbrăcat.

Pe masa de lucru, pliantă, mai stătea altarul cu statuia Athenei-Pallada. Canaturile acestui sanctuar în miniatură erau date în lături, dînd la iveală o mică copie în fildeş şi aur a operei lui Phidias. Prefectul nu se despărțea niciodată de acest mic altar. Om al rațiunii şi logicii, se închina cu evlavie în fața zeiței deşteptăciunii. De cîte ori se afla în cumpănă, i se ruga şi o implora să pogoare liniştea în sufletul său zbuciumat. De astă dată motivul rugăciunii a fost bucuria.

Cu sufletul încălzit de ruga, căuta să se concentreze asupra bunei veşti despre fiul său, să cumpănească starea de lucruri, să judece, să ia hotărîri. De la discuția sa cu grecul captiv, aceste gînduri nu-l părăsiseră nici o clipă, împiedicîndu-l adesea să se dedice treburilor ostăşeşti şi datoriei sale de comandant. Simțind că păcătuieşte, îşi apăsa mereu pumnul pe piept zicînd în sinea sa: „Mea culpa, mea culpa!”

Pădurile erau pline de cete vrăjmaşe. Legiunea ce o comanda suferise pierderi mari şi nu mai număra decît cinci mii de oameni. Trebuie să-şi țină ostaşii în frîu, să nu-i piardă în încăierări inutile. Lagărul trebuia consolidat din ce în ce mai mult şi, deoarece materialele de construcție se găseau în afara lui, fiecare soldat ce lucra trebuia păzit de alți doi. Furaje pentru vite de jug şi cai lipseau şi detaşamente întregi schimbînd paloşul pe coasă umblau în căutare de fînețe. Oamenii duceau lipsă de mîncare, deşi pădurile abundau în vînat.

Şi iată veni bucuria cea mare. Fiul său era viu, nevătămat...

Febrilitatea cu care se lucra, încordarea care cuprinsese legiunea, pericolul ce-l amenința la tot pasul îi cerea lui, prefectului, concentrarea tuturor forțelor sale morale şi fizice. Cinstea ce i s-a acordat de către împărat de a fi conducătorul avangardei oştilor romane, îi cerea încordare şi concentrare, îi lua tot timpul şi toate gîndurile. Atunci ce-i mai rămînea tatălui?

În noaptea aceea, ascuns de privirile tuturor, îngenunchiat în fața altarului, învăluit în fumul mirodeniilor, se ruga fierbinte, mai întîi pentru izbînda Romei asupra barbarilor, apoi pentru Lucius care zăcea în robie. Implora zeița cu lacrimi în ochi să aducă Patriei victoria mult dorită şi să-l ajute pe fiul său să evadeze ori să moară cu arma în mînă, aşa cum se cuvine unui ostaş roman.

✯

— De ce eşti tristă, Aya?

— Ți se pare numai.

— Altă dată, culegînd flori, plaiul răsuna de cîntecele tale.

Fata nu-i răspunse, continuînd să rupă firavele tulpinițe, iar Piros se apropie şi privind-o cu băgare de seamă, zise:

— Ce faci, Aya? Rupi de-a valma ierburi bune şi proaste? Priveşte! Asta-i planta ce-mi trebuie pentru infuzie?

— Iartă-mă, dar ele se cam aseamănă.

Un timp, au cules în tăcere. Aya întindea din cînd în cînd smocuri de iarbă slujnicei sale Sutta, care le punea în coş. Pe la prînzişor, vraciul se îndreptă din şale şi zise:

— Cred că ajunge. Acum, dă-mi voie să mă odihnesc puțin.

Aya se aşează şi ea mai la o parte, tăcută şi îngîndurată.

— Azi nu eşti în toane bune, Aya. La ce te gîndeşti?

— La nimic, răspunse fata încet.

— Omul nu poate să nu gîndească. Cîteodată, însă, gîndurile sale sînt senine şi voioase, îl leagănă şi-i fac plăcere; altă dată ele sînt chinuitoare, îl obosesc, îl sîcîie şi-i pricinuiesc dureri. Fără gînduri, draga mea, nu se poate.

Îl mințise pe bătrîn, căci era copleşită de gînduri.

Erau gînduri ciudate şi chinuitoare. Dorea din toată inima să scape de povara lor, deşi îşi dădea seama că, scăpînd, n-ar fi ştiut cu ce să umple golul. Cîteodată uşoare şi pieritoare ca fulgii de zăpadă ce se topesc atingînd obrazul, mîngîietoare ca atingerea funigeilor călători ele o lăsau înfrigurată, plină ele păreri de rău.

Căuta înadins singurătatea, îndreptîndu-şi paşii, zi de zi, către acest plai, către această geană de pădure, către izvorul de lîngă stînci. În zori de zi se pomenea, singură, pe turnul cetății de unde se vede atît de bine curtea din spatele casei şi cişmeaua albă din mijlocul ei. Cîteodată, răzvrătită pe ea însăşi, se închidea în casă, căutîndu-şi de lucru, încercînd să scape din mreaja chemărilor neînțelese. Dar noaptea, frîntă de tristețea unei zile golite de miez, aştepta cu nerăbdare să vină zorile.

La început nu-şi dădea bine seama ce putere o mîna către anumite locuri; pe urmă, pricepu cu necaz, că lăuntrica poruncă îi poartă paşii pe urmele prizonierului roman. De atunci, dorința de a-l vedea cît mai des, chiar din depărtare, chiar pentru o clipă, deveni copleşitoare, mistuitoare ca un foc. Mîndria, ruşinea şi teama de a nu-şi da în vileag slăbiciunea o făceau să sufere nespus. Ființa i se sfîşia în două — una alergînd pe urmele străinului singuratec, cealaltă — fugind de tot ce-i amintea de el.

Cu timpul, tot ce era legat de romanul prizonier, intrase adînc în viață-i, se împletise strîns cu năzuințele şi visele ei.

Singura legătură între ea şi acela care-i subjuga gîndurile era Piros. Bătrînul îşi împărţea voioşia şi entuziasmul între ei doi şi alerga ca o suveică printre firele urzelii nevăzute.

Înăbuşind cu durere simţul vinovăţiei de a fi legată atît de strîns de un duşman al neamului său, fără să-i fi vorbit vreodată, fără măcar să-i fi simţit atingerea mîinii, sfîrşi prin a-l îndrăgi. Soarta lui tristă, tinereţea-i încătuşată o înduioşau, o îndurerau. Pînă la urmă îşi dădu seama că este în stare să facă orice pentru dînsul.

Dimineaţa, cînd ieşiseră pe plai să culeagă ierburi de leac, îl zărise pe prizonier, însoţit de paznic, îndreptîndu-se spre pădure. Mergea încet şi îngîndurat. Pe urmă, cînd se pierdu printre brazi, coborînd spre izvor, Aya simţi că toată fiinţa ei tînjeşte după acest nefericit. Tinereţea ei se smucea din loc vrînd să alerge către cealaltă tinereţe, să se bucure împreună, să se topească una-n alta.

Printre tulpinele roşii ale brazilor apărură două siluete. Cu mîna streaşină la ochi, Piros întrebă:

— Cine sînt aceia de acolo, Aya?

Fără să-şi schimbe atitudinea, fata îi răspunse cu un uşor tremur în glas:

— Este prietenul tău cu paznicul.

Piros îşi agită braţul, strigînd cu vocea-i slabă:

— Salve, Lucius!

— Salve, doctore! răsună glasul viguros, tineresc al tribunului.

— Te întorci în cetate?

— O, nu! Nu-mi găsesc pace nici aici, d-apoi acolo. Simt nevoia să mă mişc.

Aya asculta cu înfrigurare acest sărac schimb de cuvinte şi-i venea să strige la rîndul său: „Salve, Lucius! Vino aici! Vino şi stai cu noi. Să vorbim, să rîdem, să-ţi treacă urîtul! Vino!” Dar aceste vorbe calde, din vis, nu au răsunat niciodată. Văzîndu-l coborînd de cealaltă parte a crîngului, inima i se strînse dureros, cuprinsă de o nespusă părere de rău.

— S-a dus de vale, către stînci, zise Piros întristat. Băiatul acesta mă nelinişteşte. Cînd îl privesc, mi se pare că văd un leu în cuşcă.

Privindu-l cu ochii ei limpezi, Aya îi răspunse grav, dar cu o uşoară nuanţă de ciudă în glas:

— Dacă e atît de nefericit, de ce nu fuge de aici? Amuţit de uimire, Piros o privi un timp.

— Bine, Aya, dar cum ar putea-o face?

— Îl priveşte, e bărbat doar!

Şi porni tăcută spre casă.

Mai repetă-mi o dată, venerabile!

— Ea a spus aşa: „Dacă o atît de nefericit, de ce nu fuge de aici?”

— Şi apoi?

— Cînd am întrebat-o cum ai putea să fugi, mi-a răspuns: „Îl priveşte, e bărbat.”

Lucius rămase pe gînduri. Uitase de mîncare şi privea prin uşa deschisă. Lumina înserării învăluia curtea, colțul casei din mijlocul ei, zidul crenelat, culmea sinelie de dincolo de el şi se topea în zare. Privea dincolo de toate acestea, întrezărind cine ştie ce lucruri minunate.

Piros îl urmărea cu coada ochiului. Căuta să-i pătrundă gîndul şi-i părea rău că n-o poate face. Pe fața tînărului nu se vedea nici bucuria, nici tristețea, doar în ochii săi licărea ceva foarte nedesluşit.

— De ce nu mănînci? îl întrebă.

— Nu mi-e foame, răspunse Lucius împingînd strachina la o parte.

După cîteva clipe de tăcere, zise:

— Tare aş vrea să ştiu dacă mă crede laş ori ba?

Chipul lui Piros se înseninã: „Deci, la asta se gîndea tînărul meu prieten? De cînd am îmbătrînit am uitat că prima mîndrie a unui tînăr este curajul.”

— Bine ai venit, zise Aya lui Piros, tocmai acum slujitorii s-au apucat să scoată afară cuferele.

— Bine te-am găsit, Aya! M-am grăbit şi eu, sînt nerăbdător să văd ce minunății aveți în ele.

— Sînt fel de fel de lucruri vechi. Despre multe din ele nu ştiu nimic. Unele au fost aduse de tata din război, altele de bunic, sînt însă şi mai vechi şi istoria lor a fost uitată cu timpul.

— O. tocmai acestea din urmă sînt cele mai interesante, dar pînă una-alta, îmi dai voie să pun pe mine acest cojocel frumos? Dimineții le la munte sînt reci.

— Vai de mine! exclamă fata şi luînd din grămada de haine întinse pe parapetul ceardacului un cojocel îmblănit i-l puse ea însăşi pe umeri. Te rog să-l iei şi să-l îmbraci la nevoie. Tu nu trebuie să te îmbolnăveşti căci eşti vraci. Cine o să-l îngrijească pe Diza, dacă răceşti şi cazi la pat?

— O, nici o grijă, Diza e în afară de primejdie, de data asta a învins moartea. Ştii, Aya, peste trei zile am de gînd să-l scot la plimbare.

— Ce bine, tocmai cînd o să înceapă sărbătoarea Culesului. Venerabile, aşază-te aici pe scările acestea şi aşteaptă-mă puțin, vreau să văd ce fac fetele în casă.

— Du-te, draga mea, du-te!

Soarele se arătă de după zidul crenelat străpungînd trandafiriul cerului cu smocuri de raze orbitoare. Piros clipi des din ochi şi-şi feri privirea. O jumătate de curte şi zidurile dinspre Apus, smulse din umbră, fură inundate de lumina intensă şi crudă a dimineții. Pămîntul ud de rouă aburea. Vîrful lăncii străjerului din turn arunca văpăi de diamant. În jurul casei umblau servitorii cu poveri şi unelte. Pînă la sărbătoarea culesului de vii au mai rămas doar cîteva zile. De dimineață şi pînă seară soseau şi plecau pîlcuri de țărani. Ei urcau costişa către cetate mergînd în urma cailor mărunți încărcați cu saci şi vase de argilă. Servitorii casei nu mai pridideau să primească, să pună la adăpost nenumăratele bunătăți aduse.

În dimineața aceea pe poarta larg deschisă intrară cîteva grupuri de țărani. Unii din ei mai mîndri, alții mai amărîți se înghesuiau lîngă acareturile scunde, dar încăpătoare ale curții. Nando cel spătos şi înalt se certa cu doi țărani mai bătrîni, ocărîndu-i cu glas tare.

Pe lîngă casă, zarva era şi mai mare. Odăile stăpînului se aeriseau, se curățau de praf şi funingine. Crăpăturile între bîrne se astupau cu muşchi proaspăt şi cîlți smoliți. Femeile scoteau afară nenumăratele lăzi şi cufere, blăni şi haine.

Bărbații scoteau panopliile cu arme, trofeele de război şi vînătoare.

Cîțiva tîmplari schimbau dranița de pe acoperiş, înlocuind străşinile vechi, înnegrite de vînt şi ploaie, cu altele noi, crestate şi înflorate.

Urmărind această zarvă voioasă şi creatoare, minunîndu-se la vederea atîtor lucruri noi, admirînd măiestria acestor oameni, atît de deosebiți de oamenii lumii eline şi romane, Piros fu cuprins de tristețe. Ce caută el aici, pe aceste meleaguri străine? Oare nu are ce face acasă? Oare nu are şi el soție, copii, servitori? Şi acolo se simte nevoia unui stăpîn. Şi acolo casa trebuie îngrijită. Sînt atîtea de făcut pe lîngă o casă mare. Cît de mult ar fi vrut ca promisiunile lui Diaies să nu fie numai vorbe goale. El nu-şi putea închipui cum şi cînd o să se producă miracolul eliberării sale; cum o să călătorească şi prin cîte încercări o să mai treacă. De aceste încercări se temea cel mai mult. Tare ar fi vrut să se trezească într-o bună dimineață la el acasă, în oraşul natal, să simtă boarea caldă a mării şi mirosul îmbătător de mirt şi să se mire ce vis urît, dar şi frumos în acelaşi timp, visase.

— Te-ai încălzit, venerabile? răsună dintr-o dată vocea Ayei, care ieşise din casă. Peste puțin o să lepezi cojocul acesta. Astăzi o să avem o zi frumoasă, poate mai frumoasă decît cea de ieri. Dar de ce eşti trist?

— Cum să-ți spun? Uite, stăteam aici, mă uitam la toate în jurul meu şi m-a apucat un dor de casă...

Zîmbetul zbură de pe buzele fetei. Se aşeză lîngă bătrîn şi luîndu-i mîna zise:

— Nu te întrista fără rost. Îmi închipui cît trebuie să te doară, dar crede-mă, tatăl meu ştie să se ţină de cuvînt. Acum e la curtea regelui şi o să-l roage pentru tine şi dacă va fi nevoie, o să plătească răscumpărarea.

Cu entuziasmul său inepuizabil, bătrînul îşi petrecu restul timpului pînă la prînz scotocind prin lăzi şi admirînd fel de fel de lucruri. Pîn-la urmă, obosit, se apropie de Aya şi-i zise:

— Voi avea ce povesti acasă despre ţara, poporul şi arta dacă. Păcat că Lucius nu le poate vedea.

— N-ai decît să-i duci şi să-i arăţi, răspunse Aya încet, temîndu-se parcă să n-o audă cineva.

— E prea complicat, Aya. Totuşi, am să-i arăt cojocelul acesta care mi l-ai dat şi dacă îmi dai voie... Bătrînul căută în jurul său... Ah, da, şi jungherul acesta cu plasele de os, încrustat cu argint.

— Ia-l, dar nu cred să-i placă lucrul nostru grosolan. Şi scăzîndu-şi glasul din nou, Aya adăugă:

— Jungherul acesta poţi să i-l dăruieşti, poate o să-i trebuiască, dar... fata tăcu o clipă. Dacă-l primeşte, spune-i să nu-l ţină în văzul tuturor.

Piros simţise ceva straniu în vocea fetei, dar nu putea să-şi dea seama ce anume.

— Îţi mulţumesc, Aya, îţi mulţumesc din suflet.

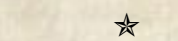

— Astăzi am fost pentru întîia oară în odaia tinerei noastre stăpîne.

Lucius întoarse încet capul către Piros şi-l privi cu un amestec de curiozitate şi bătaie de joc.

Soarele apusese şi imensa boltă incendiată de asfinţit lumina odaia cu reflexele ei roşii. Şedea pe laviţă, cu picioarele întinse în lungul ei, cu mîinile încrucişate pe piept rezemîndu-şi capul de perete.

Privindu-l, Piros simţi dintr-o dată o ciudă atît de puternică încît îi veni să se scoale şi să părăsească odaia. I se păru că această privire întunecată în care nu se putea citi nici un gînd, că acest bronz arămiu al feţei încadrate de o barbă neagră ca smoala puteau să fie numai ale unui demon, ale unei fiinţe a întunericului. Dar gura fermă se descleştă şi albul umed al dinţilor înveseli această arătare, o însufleţi cu un zîmbet, goni demonicul, iar vocea adîncă, omenească a tribunului risipi vraja, reţinîndu-l pe bătrîn în loc.

— Îmi închipui!

— Ce-ţi închipui?

— Ce-ai putea vedea în odaia unei ţărănci. Fuste, cămăşi?

— Eşti nedrept, de o mie de ori nedrept.

Lucius nu răspunse. Continuînd să zîmbească, întoarse din nou capul către uşa deschisă şi-şi afundă privirea în imensitatea roşie a crepusculului.

— Vai, Lucius, zise Piros încet, cu emoție în glas, ştiam despre voi romanii că sînteți încrezuți şi aroganți pînă şi cu noi elinii, care v-am făcut din țărani ncciopliți oameni rafinați, dar...

— Continuă! zise Lucius împăciuitor fără nici o nuanță de supărare în glas.

— Dar nu credeam că vei insulta ceea ce este demn numai de laude. Ai văzut-o pe Aya numai de vreo două ori, în treacăt şi ți-ai făcut de pe acum o părere despre ea. Dar află, fiul meu, ți-o jur pe Cibelle, mama tuturor lucrurilor, că Aya este o ființă minunată; mai că n-am văzut în viața mea o astfel de ființă.

— O-o-o, venerabile! exclamă Lucius. Mă uimeşti!

— Cu ce aş putea să te uimesc, cu acele lucruri imperceptibile care nu se pot decît simți, al căror preț este incalculabil, căci nu se pot măsura cu argint, aur sau alte valori.

— Mă faci să mor de curiozitate, glumi din nou Lucius. Văzînd că nu-l poate scoate dintr-ale lui, Piros continuă cu jumătate de glas, ca pentru el:

— Azi am fost în odaia ei. Mi-a arătat cufărul vechi pompeian ce i-a rămas de la mama ei. În el îşi ține acele cîteva cărți ce i-au rămas de la Sofronos, perceptorul ei. Mi-a arătat şi scrisoarea ce a primit-o de la tatăl ei, care se află acum la curtea regelui.

Lucius lăsă picioarele jos de pe laviță şi-şi apropie fața de cea a bătrînului. Orice urmă de indiferență dispăru.

— Bătrînul Diaies îi scrie că este reținut la curte şi că nu poate veni. Rămîne ca sărbătoarea Culesului, Aya şi fratele ei, s-o petreacă singuri. Această sărbătoare este la ei cea mai mare, toată lumea mănîncă, bea şi petrece cît poate. Dar nu asta o întristează, ci faptul că printre oaspeți o să fie şi cîțiva pețitori dintre care ea trebuie să-şi aleagă pe viitorul soț. Diaies îi recomandă să-l ia pe Ariort, aşa îl cheamă, iar dînsa zice că îi e scîrbă de el cu toate că e frumos, viteaz şi bogat cum nu e nimeni pe meleagurile acestea.

— Şi de ce, mă rog, îi e scîrbă de un aşa logodnic? întrebă Lucius cu interes.

— E o brută, se poartă rău cu supuşii săi şi cu toată lumea, e arțăgos şi iute la mînie şi-şi bate joc de învățătura ei. Anul trecut la un ospăț i-a spus în glumă la ureche: „Dacă vei deveni soția mea, ai să-ți dai seama că toate cărțile tale nu sînt bune decît de pus pe foc. Ştiu eu ce-i trebuie unei femei!”

— Să-şi aleagă un altul care să fie mai îngăduitor. Şi ce mai scria în scrisoare? Ai citit-o tu însuți?

— Da, cu ochii mei! Ceea ce urmează te priveşte personal.

Ochii lui Lucius seînteiară:

— Spune, te ascult cu nerăbdare!

— Diaies i-a poruncit fiicei sale ca în timpul sărbătorilor să te țină închis, cu uşa zăvorită şi cu paza dublată.

Lucius strînse pumnul şi scoase un blestem.

— Îi scrie că în curînd va sosi aici un constructor de cetăți... uite că am uitat cum îl cheamă, un fost centurion în armata romană, care are poruncă de la rege să întărească această cetate.

— Un trădător şi dezertor pesemne? strecură Lucius printre dinți.

— Probabil, răspunse Piros. altfel de ce s-ar apuca să-l ajute pe Decebal împotriva Romei? Ei, scumpe Lucius, asta-i tot ce ştiu, iar acum mă duc să-l mai văd o dată pe bolnavul meu. Mîine îl scot pentru întîia oară la plimbare. Ah, uitasem! Copilul acesta, Diza, a aflat de tine şi mi-a spus că după ce se face bine te provoacă la luptă.

— La luptă? exclamă Lucius rîzînd, spune-i maimuțoiului să se lase păgubaş dacă nu vrea să nimerească din nou în pat. Da, uitasem, iar tinerei tale stăpîne spune-i că-i mulțumesc pentru deplina mea întemnițare.

— Eşti nedrept cu ea. Porunca a fost dată de tatăl ei, iar dînsa suferă. Iată ce mi-a spus înainte de a ne despărți:

„Îmi pare rău de prietenul tău, venerabile. Nu e vina mea. Cred însă că e mai bine să fie închis şi păzit în timpul sărbătorilor; este, poate, chiar în interesul lui.”

Lucius ieşi în prag şi urmărind figura uscățivă a lui Piros încercă să-şi pună gîndurile în ordine.

Cerul se întunecă. Ultimele văpăi roşii muriră şi albastrul spațial puse stăpînire pe nesimțite pe întinderile nemărginite ale bolții. Deasupra unui turn miji o stea, alături alta. Biruind reflexele stăruitoare ale crepusculului aştrii se aprindeau parcă unul de la altul. Pe nesimțite se lăsă şi frigul.

În umbra deasă a zidului străjerii aprinseră un foc şi în lumina lui pîlpîitoare se apucară să cineze.

Lucius privi o vreme oamenii de lîngă foc, mişcările lor lente, ascultînd vorbele lor domoale. Acest foc, care strînsese în jurul lui prieteni, oameni din acelaşi neam, ființe cu aceleaşi interese, i se părea un loc tihnit, un colțişor intim în care oamenii se dezmorțeau şi-şi încălzeau sufletele. Era firesc să privească şi el într-acolo înspre acel colț prietenesc. Simțea că în deşertul singurătății îi trebuia şi lui o oază ca aceasta. Privea într-acolo căci în acel fapt de noapte era locul cel mai luminat, pentru că simțea venind dintr-acolo un viu şi cald suflu omenesc. Într-un tîrziu îşi dădu

seama că priveşte într-acolo cu jind şi părere de rău şi-şi întoarse brusc capul în altă parte. Ca o lamă de oțel pătrundea această singurătate în ființa lui şi-o despica încet şi lin, fără sforțare, numai prin atingerea ei.

„Vai, se gîndi el, închizînd ochii. — de aş şti unde se află trupele romane, m-aş azvîrli într-acolo fără să-mi pese de nimic. Numai de aş şti încotro să merg, numai atît."

Străjerul de pe turnul apropiat strigă ceva în limba lui. Lucius tresări. Strigătul era prelung şi melancolic; totul e melancolic în această țară. Melancolie şi pustiu. Distanțe mari între oraşe, satele sînt rare, oamenii locuiesc în munți şi păduri. Totul aici e altfel decît în însorita Italie; pînă şi cerul e mai rece şi mai depărtat. Numai stelele sînt aceleaşi şi de acolo de sus văd bine în toate colțurile lumii.

De după casa stăpînilor apăru lumina tremurătoare a unei făclii.

„Se întoarce bătrînul", se gîndi Lucius şi sculîndu-se intră în odaie şi se întinse pe laviță.

— Dormi, Lucius?

— Nu!

— Pot să intru?

Lucius nemaiputînd suporta singurătatea se grăbi să răspundă:

— Intră, fii binevenit!

Piros înfipse făclia într-un locaş în zid şi se aşează lîngă tînărul tribun.

— Cînd dădeam să plec, zise bătrînul, Aya mi-a dat această strachină şi mi-a spus: „Asta e pentru voi; am gătit-o eu însămi. Nu ştiu dacă oamenilor sus-puşi şi rafinați o să le placă această prăjitură simplă, de a noastră, dar vă poftesc din toată inima să gustați din ea."

Lucius abia atunci băgă de seamă că bătrînul ține ceva în mînă, acoperit cu un şervet sclipitor de alb.

— Cu cît îmbătrînesc cu atît îmi plac mai mult dulciurile, zise Piros şi ridicînd şervetul dădu la iveală un fel de cozonăcel frumos rumenit, aşezat pe un blid de pămînt ars, pictat în culori vii.

— Stăpînă-ta te răsfață, glumi Lucius.

— Aşa s-ar părea, răspunse bătrînul, dar mi-e teamă că l-a gătit mai mult pentru tine. Eu nu sînt chiar aşa de sus-pus şi nici cu prea mult rafinament nu mă pot lăuda; ş-apoi, unei gloabe ca mine ar putea să-i dea să mănînce şi acolo.

— Ce vrei să spui cu asta?

Bătrînul se sculă, scoase din sîn ca din întîmplare jungherul cu plasele de os şi mîner de argint şi spunînd morocănos: „Făclia asta fumegă îngrozitor" se apucă să taie prăjitura.

Urmărindu-i mişcările, Lucius începu să fiarbă.

— Ce înseamnă toată comedia asta?

Bătrînul smiorcăi din nas şi prefăcîndu-se că nu-i observă supărarea, zise cu un calm prost mascat:

— Nu ştiu dacă a fi sincer este o calitate sau un cusur, pot însă să susțin că în cazul meu este vorba de amîndouă aceste epitete. Părerea mea este că Aya se gîndeşte la tine mai mult decît ai putea s-o crezi.

— O-o-o! exclamă Lucius, te întreci cu gluma.

— Pesemne greşesc, căci de la o vîrstă bătrînii pierd simțul realității şi încep să aibă viziuni, aşa că nu pot să pun mîna în foc ca să întăresc spusele mele.

Lucius se sculă. Ochii îi aruncau văpăi.

— Ia, fiule, acest jungher, căci îți aparține, Aya ți-l trimite în dar, poate vei avea nevoie de el.

Împins de o forță neînțeleasă, Lucius întinse maşinal mîna, luă jungherul, îl întoarse pe o parte şi pe cealaltă, îi încercă tăria oțelului şi zise, de astă dată mai potolit:

— Ea ți l-a dat pentru mine? Nu mă minți?

— Ea ți l-a dat o dată cu sfatul de a-l ascunde bine ca să nu fie văzut şi de alții.

— Mulțumesc, dar nu pricep de ce mi l-a dat?

— Fiule, căile pe care ne conduce destinul cel orb sînt greu de cercetat, mai bine gustă din această prăjitură!

Lucius luă o bucată şi muşcînd din ea simți că făptura i se umple de o căldură necunoscută lui pînă acum.

După ce noul castru fu consolidat la exterior, începură lucrările interioare şi centuria, din care făceau parte Caliga şi Asdus, primise poruncă să facă cărămizi pentru clădirea pretoriului.

Era o treabă uşoară, binevenită după atîtea sforțări. La marginea platoului nivelat pe care urmau să fie înălțate zidurile noii clădiri, erau înşirate armele şi echipamentul ostaşilor. Alarmele dese nu îngăduiau nici o clipă de întîrziere. Arancîndu-şi pălăria de papură, ostaşul îşi îndesa coiful, iar mîinile mînjite de lut, abia şterse cu un şomoiog de paie, se încleştau pe mînerul paloşului.

Îmbrăcat într-o tunică decolorată, desculț, cu mîinile în şolduri, Asdus frămînta o grămadă de lut. Muşchii picioarelor puternice îi jucau încordîndu-se. Sub apăsarea tălpilor lutul fîsîia plescăind, țuguindu-se ca nişte buze de uriaş cînd piciorul era tras afară.

Micşorîndu-şi ochii din pricina luminii puternice, Caliga îl privea cum lucrează şi-n privirile lui pline de dragoste şi mîndrie aproape părintească se oglindea uimirea. Mulți voinici văzuse el, dar ca acesta nu-i fu dat să vadă. Alături de Asdus, pînă şi cei mai arătoşi oşteni păreau neînsemnați.

Era ceva în acest trac ce depăşea obişnuitele dimensiuni omeneşti, era asemenea acelor giganți, reprezentați adesea pe frontoanele templelor.

Era o zi frumoasă. Nici un nor pe cer şi un soare cald şi luminos. Văzduhul tremura, unduind străveziu, răsunînd de cîntecele şi glumele oamenilor. Treaba uşoară ce o făceau la adăpostul întăriturilor alunga teama şi neîncrederea. Murmurul de voci, cîntecele tărăgănate ori vioaie, poruncile decurionilor, plescăitul lutului, toate se îmbinau de minune.

Dar deodată răsunară pline de nelinişte sunetele stridente ale trîmbițelor de alarmă. Toți se îndreptară din şale, priviră o clipă în direcția porții pretoriene, apoi, parcă treziți din vrajă de glasul aspru al centurionului, îşi aruncară uneltele şi se năpustiră la arme.

În cîteva clipe acest furnicar de paşnici meseriaşi se transformă într-o masă de războinici împlătoşați, într-un patrulater de fier din care creştea o pădure de suliți.

Pe platoul din fața porții apăru un grup de călăreți în mijlocul căruia se zărea coiful cu penaj de struț al prefectului Longinus. În spatele său un stegar uriaş, avînd un cap de leu în loc de coif, purta vulturul glorios al legiunii. Peste cîteva clipe din acel loc porniră în galop tribunii, ducînd porunci. Trîmbițele răsunară din nou.

Aproape patru mii de oameni părăseau lagărul lăsîndu-l în paza gărzilor, răniților şi a sclavilor. În urma ultimei unități ieşite din incinta întăritorilor podul fu ridicat.

Toate privirile erau îndreptate spre miazănoapte, către drumul de țară pe care se retrăgea, pas cu pas, un manipul de ostaşi din avanposturi, urmărit de aproape de daci. Dinspre pădure soseau în pas alergător cercetaşii, fugăriți de duşmani.

Văzînd oastea romană ieşind din castru, comandantul manipulului prinse curaj. Dacii atacară vijelios, căutînd să-l învăluie, dar mica trupă, mlădiindu-se, respingea iureşul lor.

— Marha, marha! strigau dacii năvălind cu înverşunare.

Din cînd în cînd cîte un roman cădea lovit de săgeți ori suliți, dar rîndurile se strîngeau din nou.

Cetele de daci care îi urmăreau pe cercetaşi apărură şi ele la marginea pădurii. Călări şi pedeştri ei căutau să ocupe locul gol dintre oastea romană şi manipul, cu gîndul să-i taie retragerea. Dar, atunci cînd locul între apa Alutei şi pădure, între manipul şi lagăr se umplu de daci, cam în număr de o mie, prefectul, mirat de imprudența inamicului, făcu un semn.

Totul se puse în mişcare. Trei sute de călăreți se aşternură în galop pe drumul prăfuit, tăind dacilor drumul spre pădure. Centuriile primopilariilor porniră apăsat spre inamic, urmați îndeaproape de rîndurile

celor uşor înarmaţi, iar prăştierii şi arcaşii se avîntară în pas alergător spre malul apei, închizîndu-i pe daci din a treia parte.

Pînă să-şi dea seama de această manevră şi să ia măsuri, dacii se pomeniră loviţi de sulițele grele. Ştiind că după prima rafală ucigătoare vor urma încă trei, comandantul dacilor porunci oamenilor săi să se apere cu scuturi. Dar scuturile mari şi greoaie, de lemn ori din piele de bivol, nu prezentau un adăpost sigur contra sulițelor grele.

Prăştierii se opriră înşiraţi de-a lungul apei şi-şi încărcară praştiile cu proiectile de plumb. Simultan cu a treia ploaie de suliţi, cînd toate scuturile erau îndreptate spre primopilarii, dacii fură loviţi în coastă de plumburile prăştierilor şi de săgeţile arcaşilor. Suflul morţii trecu prin cete. Cînd romanii ridicară braţele cu suliţi pentru a patra oară, cînd praştiile se învîrtiră din nou şuierînd sinistru, cînd arcurile se încordară, dacii îşi pierdură răbdarea, îşi aruncară scuturile grele şi se năpustiră val-vîrtej spre romani, cu securi şi paloşe încovoiate. În clipa aceea porniră proiectilele asupra lor lovind în plin, ciopîrţind, sfărîmînd, străpungînd pe viteji.

Longinus zîmbi, dîndu-şi seama cît de bine îi cunoaşte pe daci. Mulţumit, mai dădu un semnal şi pîlcurile de prăştieri şi arcaşi se pliară de-a lungul apei, spre grosul oastei, pierzînd cîţiva oameni. Primopilarii se retraseră în spatele celor uşor echipaţi, iar aceştia, înarmaţi cu paloşe scurte şi scuturi ovale, porniră înainte. Din loc în loc o lovitură năpraznică de măciucă ori de secure spărgea zidul viu, dar rîndurile se strîngeau din nou, scuturile se alăturau şi paloşele fulgerau în soare.

Între timp, cavaleria, tăind dacilor drumul către pădure, despresură manipulul încolţit şi împreună cu el lovi inamicul din cealaltă parte.

Cu toată neînfricarea şi spiritul de sacrificiu, dacii nu izbutiră nici măcar să rupă rîndurile celor ce-i împresurară şi un măcel groaznic începu, un măcel făcut cu sînge rece, în care nu încăpea nici mila şi nici iertarea, ci doar furia şi disperarea fără margini.

Pînă la urmă cîteva cete mici răzleţe de daci se smulseră din strînsoarea morţii pierzîndu-se în codru.

Rîzînd mulţumit, legatul Licinius îi zise prefectului:

— O mică distracţie pentru recruţii noştri. Nu prea înţeleg rostul acestui atac şi pierderea atîtor viteji neînfricaţi. Nu cred că în urma acestor nesăbuiţi ar putea fi alte trupe ascunse, căci nu le-ar fi răbdat inima să privească aceste hecatombe fără să sară în ajutor.

— Legate, răspunse prefectul cu prudenţă, să nu fie şi asta o stratagemă, poate că această trupă a fost de sacrificiu, poate că a avut misiunea să ne adoarmă vigilenţa. Cine ştie?

Nu termină bine de vorbit şi văzu un călăreţ zorind dinspre miazăzi pe un cal înspumat

Longinus întinse mîna într-acolo şi adăugă:

— Să vedem ce ne va spune curierul. Şi cînd acela se apropie, exclamă mirat: O, dar acesta e Cappa! Ce veşti ne aduci, bravule?

Cappa sări jos, aruncă frîiele unui soldat şi apropiindu-se cu paşi şovăitori de oboseală îl salută pe Longinus:

— Prefecte, vin dinspre Arrutela unde inspectam gărzile de pe drumul militar. Cam la cincizeci de stadii mai jos, legiunea Gemina ce se grăbea către noi la Pretorium a fost atacată de însuşi Vezina cu trupe care depăşesc efectivul legiunii. Numai datorită întîmplării am aflat toate acestea şi grație norocului am scăpat de urmăritori. Oamenii care m-au însoțit au fost ucişi. Pe mine m-a salvat acest cal fără pereche.

— Iar tu drept recunoştință l-ai omorît, zise Longinus zîmbind. După aceea, adresîndu-se legatului adăugă: Nu ți-am spus, Licinius, că aici era vorba de o stratagemă? Vezina a vrut să ne lege la ochi cu acest stupid atac.

De-a lungul celor cincizeci de stadii, adică peste şapte mii de paşi, dacii au stricat şi au baricadat din loc în loc drumul ca să împiedice sosirea la timp a ajutoarelor. Cu toate acestea, romanii îl străbătuseră în două ore.

Aflînd de la fugari că Longinus coboară valea în ajutorul lui Marcellinus, Vezina trimise în grabă cîteva cete de călări, să-i stea împotrivă, dar acestea fură repede măturate din drum.

Ocolind o stîncă uriaşă, romanii atinseră locul unde se desfăşura bătălia. Valea, mai largă aici, era plină de oşti, iar vîntul aducea vuietul luptei dominat de înfricoşătorul strigăt de luptă al dacilor: Marha! marha!

Legiunea Gemina, proptită de cotul larg al rîului, întocmită într-un vast careu, se lupta cu dîrzenie, apărînd convoaiele închise între laturile ei.

Drumul pe care au sosit ajutoarele şerpuia sus, pe sub costişă şi din locul unde se opriseră, Longinus văzu şi-şi dădu scama de nevoia în care se afla legiunea condusă de Marcellinus. Vezina a ales locul de minune. Trupele sale, superioare ca număr, ar fi putut s-o prăvale în rîu şi s-o nimicească sau, în cazul cel mai bun, s-o oblige să se retragă, lăsînd convoaiele destinate legiunii Macedonica în mîinile dacilor. Cunoscător profund al artei războiului, Longinus aprecie, pe loc, calitățile de comandant ale lui Marcellinus. Fervoarea cu care apăra convoaiele necesare avangărzii armatei romane era demnă de toată lauda.

Tribunii, nerăbdători, se apropiară de prefect pentru a primi ordine, dar acesta le făcu semn să aştepte, căci nu voia să-i scape finalul unei stratageme a lui Marcellinus.

— Priviți mai bine acolo şi învățați ştiința războiului! zise el surîzînd.

Într-adevăr, ceea ce le arăta era demn de văzut.

Una din laturile careului se desfăcu pe neaşteptate şi cîteva sute de boi, îmboldiți cu strigăte şi împunsături, cu şomoioage de paie aprinse

legate de cozi, se năpustiră asupra dacilor. Zăpăceala fu mare şi în timp ce aceştia îşi pierdeau vremea cu boii, două cohorte îi atacară în rînduri strînse, iar careul, micşorat ca întindere, se închise în urma lor.

În acelaşi timp, ostaşii lui Marcellinus, zărind stindardul legiunii Macedonica săltînd în semn de încurajare, izbucniră în urale furtunoase.

Sub efectul celor două surprize dacii se descumpăniră. Vezina alerga cu tarabostarii săi de la un capăt al oastei la altul cu porunci şi îndemnuri şi în clipa cînd Longinus, desfăşurîndu-şi legiunea, cobora spre prundul văii, reuşise să-şi organizeze apărarea. Din atacatoare, oastea dacilor deveni atacată şi curbîndu-se într-un semicerc larg, se propti cu spatele de rîu.

Cohorta lui Capito, urmată de alte două, porni în pas alergător către aripa stîngă a dacilor.

— Asdus! strigă Caliga cu glasul întretăiat de alergătură, la Praetorium a fost joacă față de ce va fi aici. Păstrează-ți calmul, băiete, dacă vrei să scapi cu zile!

Asdus nu avu timp să-i răspundă căci se auzi o nouă comandă. Se opriră, se întoarseră la stînga, îşi alăturară scuturile şi cumpănindu-şi sulițele, aşteptară semnalul.

Despresurat, Marcellinus se grăbi la sfat cu Longinus, După ce se îmbrățişară cu duioşie, tînărul comandant îi mulțumi pentru ajutorul dat şi se puse sub ordinele sale.

Trîmbițaşii sunară atacul şi romanii porniră cu pasul apăsat, aruncînd sulițele din mers.

Asdus o aruncă pe a lui, o văzu străpungînd un dac cu scut cu tot şi se miră el însuşi de puterea brațului său. Cumpăni a doua suliță, dar nu avu timp s-o arunce, căci în cîteva salturi, dacii ajunseră în fața lor şi-i atacară.

Era o ceată de oameni zdraveni, înarmați cu securi şi în curînd romanii şi-au dat seama că nu era chip să spargă rîndurile lor.

Asdus, după ce se luptă un timp şi reuşi să doboare cîțiva inamici, se pomeni cu paloşul rupt. Se feri cu scutul de izbitura securii, răsturnă cu o lovitură de picior pe dac şi-i smulse arma din mînă. Simțind cît de bine se cumpăneşte securea grea în mîna lui mare, izbi în dreapta şi în stînga, prăvălind pe cei care îi ațineau calea. Fortunatus, Vaier şi alți camarazi mai voinici îl urmară, făcînd prăpăd în jurul lor. Văzînd întorsătura, Cappa ordonă atacul cu toată centuria şi nimici vajnica ceată de daci.

Conduşi şi îmbărbătați de aprigul Vezina, dacii se apărau cu înverşunare, dar frînți de superioritatea romanilor, dădură înapoi, înghesuindu-se în locul strîmt, printre sute de cadavre şi leşuri de boi. Cînd ultimele rînduri au început să se prăvale în rîu, Vezina porunci retragerea.

În acel loc, scăpată din strînsoare, Aluta era largă dar puțin adîncă şi în curînd grosul oastei dacice trecu dincolo sub ploaia de săgeți şi

plumburi. Mulți răniți şi cei loviți de proiectile se înecaseră, iar acei ce acopereau retragerea fură măcelăriți cu toții.

Sîcîit de cele două cohorte de călăreți romani, Vezina reuşi cu greu să ajungă la gura unei văi laterale şi să se piardă în codri.

Asdus, care în timpul luptei căpătase cîteva crestături, nu se sinchisi prea mult, socotindu-le simple zgîrieturi. În fierbințeala încleştării nu se gîndi să le lege şi pierdu mult sînge. Către sfîrşit, amețeala îl cuprinse, văzu totul învîrtejindu-se în jurul său şi căzu.

Se trezi la atingerea unor mîini mîngîietoare şi auzi glasuri în jurul său:

„Mie mi-a salvat viața, iar pe Vincor, rănit, l-a scos din luptă."

„A sîngerat mult, dar încolo n-are nimic şi se va pune repede în picioare."

Cineva îi duse la gură o ploscă cu vin şi după ce bău şi simți cum îi curge căldura prin vine, deschise ochii. Acei ce schimbară vorbe adineaori erau Capito şi Caliga şi asta îi încălzi inima mai mult decît vinul.

⋆

Soarele scînteietor îl orbea, aerul tare de munte îl îmbăta. Diza îşi ridică mîinile şi se întinse ca după un dulce somn. Piros de o parte, Aya de cealaltă, slugile roată în jurul lui. Uralele ostaşilor, scoşi din gărzi, îl zăpăciră pe băiat într-atît, încît simți învăluindu-l o puternică amețeală. Duse mîna la ochi, Piros îl apucă de braț, dar glasul gros al şefului gărzii îl trezi.

— Trăiască tînărul nostru stăpîn Dizala!

— Trăiască, trăiască! strigară ostaşii în cor.

Diza scoase din pungă un pumn de monezi şi-l azvîrli în sus. Argintii sclipiră în lumina soarelui, căzînd ca o ploaie. Rîzînd şi glumind, toți din jur se repeziră să-i culeagă, ducîndu-le apoi la buze în semn de respect.

Sucindu-şi capul mîndru pe umerii săi osoşi, drepți, Diza rîdea privind hărmălaia din juru-i, dar săturîndu-se deodată, zise către Piros:

— Şi acum, vreau să-l văd pe romanul tău.

Grecul rămase cu gura căscată, Aya însă îl mustră.

— Diza, nu fi copil! De abia te-ai sculat din pat şi te apuci de prostii. Nu ți-am spus eu...

— Tribunul Lucius nu e aici, a plecat de dimineață la pădure! răspunse Piros cu hotărîre.

— Cel puțin e bine păzit? întrebă Diza îngrijorat.

— N-ai nici o grijă, zise Aya, am poruncit să se dubleze paza.

Diza o măsură cu privirea şi zise fără răutate:

— De cînd muierile au început să poruncească aici?

— Nu eşti decît un copil bolnav.

— Copii, copii, nu vă certați, îi rugă Piros, hai, mai bine să încercăm să ne urcăm pe zid.

Sus, pe turnul de pază, printre creneluri, în bătaia vîntului călduț, bucuria de a trăi îl îmbătase. Cu paşi grăbiți, dar siguri, se mişca de colo pînă colo, sorbind din priviri toate lucrurile dragi de care era lipsit de atîta timp.

Căuta să pătrundă cu vederea în desişul tainic al codrilor în care a vînat de atîtea ori cu ceata tatălui său, în adîncimea văilor, unde turmele şi oamenii păreau nişte gîngănii neînsemnate, în profunzimea spațiului ceresc, în care se roteau vulturii falnici şi şoimii temerari.

Soarele se ridicase ca de două suliți şi pe cadranul ceasului solar făcut de Piros, umbra mişcătoare ajunse în dreptul cifrei unsprezece. Dinspre pădure veneau trei oameni. Unul mergea în față, ceilalți doi îl urmau la cîțiva paşi.

— Cine e omul care vine dintr-acolo? întrebă Diza plin de curiozitate.

Aya căută să schimbe vorba.

— Să mergem, aici suflă prea tare. Ai putea să răceşti.

— Vreau şă stiu cine e acela care vine încoace! se încăpățînă tînărul.

Pe măsură ce depărtarea dintre cei ce veneau şi cetate scădea, Diza îşi dădu seama că omul care merge în față era un străin şi întrebă în limba dacică:

— Ascultă, Aya, acela de acolo n-o fi cumva romanul vostru?

— De ce al nostru? se supără Aya. Să mergem!

— O nu, acum nu plec nici mort; vreau să-l văd bine. cînd o să treacă pe poteca de sub zid. Vreau să ştiu şi eu cum arată un duşman de-al nostru ca să ştiu pe cine am de înfruntat cînd voi pleca la luptă.

— Cine o să te ia la război, copil ce eşti?

Fără să-şi ia privirile de la acela ce se apropia, Diza zise cu hotărîre:

— Dacă tata n-o să-mi dea voie, am să fug la rege şi am să-l rog în genunchi, înțelegi, surioară?

— Nu vă mai certați, copii! Vă rog să nu-mi stricați bucuria acestei zile senine.

— Nu ne certăm, onorabile, vorbeam doar... Îi răspunse Diza în greceşte şi peste cîteva clipe continuă: Ia te uită ce cioroi zburlit mai e şi ăsta. E voinic şi înalt, dar nu mi-e frică de el. Ascultă, doctore, toți romanii poartă barbă?

— Nu, Diza. romanii umblă bărbieriți, dar tribunul Lucius nu are brici ca să se radă.

— Nu-i nimic, am să-l rad eu cu sabia mea, rînji Diza izbind cu pumnul în zid.

Văzîndu-l atît de înfierbîntat şi temîndu-se să nu facă vreo prostie, Piros interveni cu hotărîre:

— Te rog, Diza, pentru bătrînețele mele, nu-l insulta. E tovarăşul meu de suferință şi mi-e prieten.

— Şi nu uita, adăugă Aya, că e un prizonier: însuşi regele l-a trimis aici. Am citit eu însumi scrisoarea în care porunceşte să nu i se facă nici un rău.

— Bine, bine, rîse Diza, doar nu i-am făcut nimic, mă uitam numai.

Lucius urmat de însoțitorii săi trecu pe sub turn fără să bage de seamă că este obiectul unei discuții atît de vii.

În dimineața ajunului sărbătorilor, Lucius ieşi ca să se spele. Spre surprinderea sa văzu postați la uşa celulei sale doi paznici sprijiniți în lănci. Ei îl urmăriră cu privirea pînă se duse la cişmea şi se spălă cu grije, dar deîndată ce se şterse şi-şi pieptănă părul şi barba, îl poftiră să se întoarcă. Ştiind de la Piros de porunca dată de Aya, se supuse. Îndată după aceea, uşa se închise şi un zăvor uriaş, cioplit dintr-o bîrnă întreagă de stejar, fu băgat între scoabe groase de fier.

Lucius îşi dădea scama că nu se petrecuse nimic grav, totuşi inima i se strînsese la gîndul că va fi privat pînă şi de plimbările lui zilnice în jurul cetății. Desigur, i se spusese că regimul acesta nu va dura decît cîteva zile, dar cine ştie?

Să nu fie aceasta un pretext pentru a-l întemnița definitiv.

Astfel trecu o oră, poate mai puțin şi Lucius îşi dădu seama cît de liber era pînă acum, cînd putea să stea cu uşa deschisă şi să iasă din incinta zidurilor.

Deodată sunete insistente de trîmbițe răsunară dinspre poarta cetății şi îl făcură să se înfioare de o speranță vagă. Însă peste o clipă îşi dădu seama că această speranță nu este clădită decît pe un şubred joc al închipuirii. Armata romană foloseşte altfel de trîmbițe. Acelea pe care le auzise adineauri, aduceau mai mult a corn vînătoresc.

Peste puțin timp curtea cetății se umplu de zarva glasurilor, în tumultul acesta se împletiră sunetele subțiri şi săltărețe ale fluierelor şi ale altor instrumente ce aminteau prin tonul lor şuierător, înăbuşit — cimpoaiele calabreze şi siciliene.

„Au sosit oaspeții, murmură Lucius, oaspeții aşteptați de către Aya".

Pronunțînd acest nume, se minună singur de felul în care-l pronunță. Simți că acest nume nu-i este cu totul străin şi sună mai degrabă ca un nume de prieten.

Se sculă şi se duse la uşă. Prin deschizătura pătrată nu se vedea mare lucru. Spatele larg al unuia din străjeri îi astupa o mare parte din curte. Celălalt străjer stătea mai la o parte, amîndoi însă priveau înspre casa tarabostarului şi păreau a fi prada unei voioase nerăbdări.

„Cred că mă înjură şi mă blestemă în clipa asta, se gîndea Lucius, căci toate gîndurile lor aleargă într-acolo.”

Prin curte umblau grupuri de oameni îmbrăcaţi în straie de sărbătoare. Dar toţi aceştia care se adunau în dosul casei erau slugi. Ce se petrecea de partea cealaltă a casei era greu de presupus. Pe poteca ce şerpuia prin curtea din dos, pe lîngă piatra albă a cişmelei, apăru figura gîrbovită a lui Piros.

„Deci Piros nu doarme, îşi zise Lucius mirat. Pesemne a plecat înainte de răsăritul soarelui.”

Grecul se opri lîngă străjeri, schimbă cu ei cîteva fraze, apoi bătîndu-l pe umăr prieteneşte pe unul din ei, se îndreptă spre odaia lui.

— Lucius! strigă bătrînul.

— Credeam că eşti acasă şi dormi, zise tribunul.

— Da de unde, fiule, Aya m-a rugat să viu dis-de-dimineaţă, ca s-o ajut la unele treburi. Cînd am ieşit, abia mijeau zorile, şi n-am vrut să te trezesc.

— Aşa este, m-am trezit tîrziu, dar ce aş fi putut face trezindu-mă o dată cu găinile?

— Ai dreptate, răspunse Piros. Dar, iată de ce am venit. Aici, în această legăturică, am cîteva cărţi. Mi le-a dat Aya ca să le citesc, dar înainte de a pleca de acolo mi-a mai spus:

„Poate că prietenul tău se plictiseşte, oferă-i şi lui o carte, oricum, citind vremea trece pe nesimţite.”

Spunînd acestea, bătrînul privea în altă parte ca să nu vadă ce mină o să facă Lucius, dar spre marea sa bucurie acesta îi zise liniştit:

— Dă-mi şi mie una şi spune-i acestei fete bune că-i mulţumesc mult pentru grija ce mi-o poartă, cu toate că, poate, nici n-o merit.

— O zei! exclamă bătrînul mulţumit peste măsură şi dezlegînd legătura, adăugă: îţi dau volumul acesta de Antiloh, e mai puţin rupt.

Sculîndu-se în picioare şi închinîndu-se către oaspeţii adunaţi în jurul mesei, Diza luă o cupă de argint plină ochi cu vin şi zise:

— Oaspeţi dragi şi prieteni. În lipsa părintelui meu, stăpînul acestei case, fie îngăduit fiului său de a închina această cupă în sănătatea marelui Decebal, a cărui viaţă este pentru noi lucrul cel mai de preţ. În clipele grele prin care trece poporul nostru, să ne rugăm ca zeii să-l ocrotească, iar divinul Zalmoxis să-i călăuzească paşii către izbîndă!

O larmă asurzitoare de glasuri bărbăteşti se înălţă către grinzile afumate ale tavanului. Oaspeţii se ridicară cu toţii în picioare şi-şi goliră cupele pînă la fund.

Lumina roşietică a lampadarelor de bronz, aşezate în cele patru colțuri, ca şi aceea a făcliilor înfipte în ziduri, se amestecau într-un joc straniu de reflexe roşii, galbene, portocalii, aurind totul în jur: pereții cu panopliile lor, podeaua cu pieile aşternute pe ea, masa încărcată cu bunătăți şi oamenii în straiele lor bogate.

Prin uşa ce dădea în tindă intrau şi ieşeau servitorii aducînd mereu alte tăvi, mereu alte ulcioare, reci şi aburite.

După ce zarva stîrnită de urarea lui Diza se mai potoli, se sculă Ariort. Mare, blond, cu pieptul lat, el îşi scutură pletele ce-i cădeau în unduiri moi pe umerii largi şi rotindu-şi privirea scînteietoare, zise ridicînd paharul:

— Să bem pentru izbînda noastră asupra ticăloşilor ce ne-au călcat țara. Să sorbim din acest vin vechi şi să ne întărim sufletele. Să golim cupele noastre dintr-o sorbire, la fel cum vom goli țara de duşmani. Să bem, vitejilor!

Cu aceste cuvinte, fără să răsufle, deşertă uriaşa cupă şi o dată cu el băură toți ceilalți.

Doi voinici aduseră pe o tavă mare de argint masiv un mistreț fript întreg şi-l puseră cu grijă în mijlocul mesei. Un servitor bătrîn se apucă să-l taie.

Atunci se ridică Udar, mai mult lat decît înalt, cu plete castanii şi o barbă scurtă, îngrijită. Părea un tînăr socotit şi aşezat.

— Prieteni, după cum viteazul Ariort a doborît dintr-o singură săgeată acest mistreț fioros pe care noi îl vom mînca acum, la fel doresc ca marele nostru rege să-l doboare pe vicleanul Traian. Oastea noastră care e mult mai mare şi mult mai pregătită ca în primul război, să-l nimicească pe duşman într-o singură luptă hotărîtoare, astfel ca din puii hrăpăreți ai lupoaicei romane să nu se aleagă nici măcar oasele. Trăiască vitejii ce nu se tem de moarte!

— Trăiască, trăiască! strigară într-un glas comesenii. Înfierbîntați de vinul vechi ce spumega în cupe, de zeila arzătoare ca focul, de diferitele alte băuturi ținute ani de zile cu miere şi ierburi, ei rupseră sobra orînduire ce domnea pînă atunci. Clinchetul cupelor împletindu-se cu larma uralelor, cu veselia molipsitoare a rîsului stîrnit de glume şi snoave învăluiau ospățul într-o atmosferă de nestăvilită voioşie sărbătorească.

Crezînd că sosise clipa, Diza făcu semn să intre muzicanții, dar un pumn trîntit în masă cu violență, făcînd să zdrăngănească vasele, atrase luarea-aminte a tuturor. Amețit de băutură, se sculă Bituva. Urît dar voinic, el îşi holbă ochii la oaspeți.

— V-ați repezit la mîncare şi băutură înainte de a ura mulți ani stăpînului şi copiilor lui. Nu se cade, flăcăilor! Să bem deci în sănătatea venerabilului Diaies, care nu se află printre noi, dar care se simte de o mie

de ori mai fericit la masa slăvitului nostru rege. Să bem pentru fiul şi moştenitorul său Diza şi pentru dulcea şi frumoasa Aya! Să trăiască întru mulți ani!

Aya şedea nemişcată în odaia ei. Nu auzea larma ce venea din sala ospățului, nici voioşia jocului țărănesc din curte.

Şirul gîndurilor ei se îndrepta mereu către acelaşi țel, cu totul străin de larma sărbătorească din jur. Încercase în zadar să se scuture de amărăciunea ce o copleşea. Acolo, în umbra zidului înalt şi mucegăit al cetății, în celula întunecoasă, închis cu zăvoare grele, se chinuie o ființă. Simțea cu durere că este legată cu fire nevăzute de acest om şi de soarta lui tristă, încercase de atîtea ori să rupă aceste fire, dar erau mai tari ca oțelul. Oare ce putere vrăjitorească sălăşluieşte în acest om? Inima ei se zbătea în nedumerire, cerînd în zadar lămuriri judecății.

Uşa se deschise brusc lăsînd să pătrundă năvalnic larma glasurilor din sala de ospăț. Aya se întoarse. În prag stătea Diza.

— Dă-mi mîna, surioară, oaspeții vor să-ți ureze noroc la măritiş.

La auzul ultimului cuvînt, Aya păli. Înăbuşindu-şi tulburarea, se sculă. De astă dată nu se bucura că pătrunde în lumea bărbaților. Simțea că o învăluie o teamă atît de mare încît Diza care-i luă mîna rece, tremurătoare, o întrebă mirat:

— Ce-i cu tine, Aya? Nu cumva eşti bolnavă ori ți-e frică să dai ochii cu alesul inimii tale?

Trecînd prin tinda întunecoasă, printre şiruri de servitori, urmată de alte două fete îi răspunse încet, mirîndu-se ea însăşi de îndrăzneala ei:

— N-am să aleg pe nici unul din ei!

Diza se opri pentru o clipă, o măsură de sus pînă jos şi zise, jumătate în glumă, jumătate în serios:

— Nici măcar pe Ariort?

— Mai ales pe el!

Diza rîse cu poftă. Era puțin cam amețit de băutură. Apropiindu-şi buzele de urechea ci, îi şopti repede, plin de mulțumire:

— Eu, unul, sînt de aceeaşi părere cu tine, Ariort, după mine, este un bou, un bou frumos, bineînțeles. Cu aceste cuvinte, el îi strînse mîna şi păşi mai departe.

Orbită de lumină, amețită de aerul îmbibat cu vapori de alcool şi mirosurile tari ale mîncărurilor, Aya îşi acoperi fața cu mîna. Oaspeții săriră în picioare, strigînd şi urîndu-i fericire. Grăsunul Daizus, care era mai aproape de uşă, se repezi cu două cupe pline, vărsînd din ele pe jos şi întinzînd una din ele fetei, strigă:

— Trăiască frumoasa Aya, floarea rară a munților!

— Trăiască, trăiască! strigară cu toții şi se înghesuiră ca să ciocnească cu ea. Dar tînăra fată, palidă, cu luminițe reci sclipindu-i în ochi, abia atinse cupa cu buzele şi o dădu înapoi.

Singurul care nu se urni din loc şi-şi păstra calmul era Ariort. În picioare, cu capul puțin lăsat în jos, o privea printre gene simțind cum un foc năpraznic îi mistuie sufletul. Era sigur că-l va alege pe el. Cine poate să i se asemuiască? Udar cel bondoc, Daizus cel gras şi libidinos? De ceilalți nici nu vroia să pomenească.

Văzîndu-l stînd încruntat, deoparte, ceilalți se dădură în lături lărgind cercul în jurul fetei. Şi pentru că le era teamă de el, îl poftiră să vorbească.

Ocolind masa, Ariort se opri în fața Avei. Mulțumit de cinstea ce i se făcu, luă de pe masă două cupe şi făcu semn servitorilor să i le umple.

— Cinstiți oaspeți şi tinerii mei prieteni, zise el mai apoi, umpleți-vă şi voi cîte două cupe şi aşezați-vă aici lîngă mine. Îmi pare nespus de rău că prea cinstitul şi nobilul Diaies nu se află printre noi ca să vadă cu ochii lui pe cine va alege Aya de soț. Făgăduiala, însă, rămîne făgăduială şi în lipsa lui, fiul său Diza poate să-i țină locul.

Tăcu o clipă, rotindu-şi ochii injectați de băutură. Aya simți că pămîntul îi fuge de sub picioare. Văzîndu-l însă pe Ariort aşa mîndru şi încrezător se hotărî: „La urma urmei, nimeni în afară de tata nu mă poate sili să-mi aleg un logodnic care nu-mi place. O să amîn de data asta, apoi ei o să plece la război, va trece timp. Adevărul este că nu iubesc pe nici unul din ei ca să-l înşel cu făgăduieli deşarte. Nu, n-am să mint, am să le spun cinstit, pe față, ceea ce cred.

— Aya, continuă Ariort, ai în fața ta floarea tineretului din acest ținut. Fiecare din noi ar dori să fie alesul tău. N-ai decît să faci un pas şi să iei cupa din mîna aceluia care ți-e mai drag.

Aprobară cu toții, iar Daizus găsi de cuviință să mai adauge:

— Aya, mai pe toți ne cunoşti din copilărie. Jocurile copilăreşti ne-au legat printr-o trainică prietenie. Acum cînd ai devenit femeie, ne priveşti cu alți ochi. Alege dar, inimoasă Aya!

După ce se potoli vijelia de glasuri care o îndemnau pe Aya să se hotărască, în mijlocul tineretului păşi un oaspete bătrîn. Mîngîindu-şi barba stufoasă, zise:

— Ca vechi prieten al lui Diaies şi tot atît de bătrîn ca el, aş putea să-i țin locul spunînd cîteva vorbe de povață pentru voi. Sînt nins de ani şi poveţele vieții s-au îngrămădit în mine cu duiumul, învățîndu-mă ce e bine şi ce e rău. Fie-mi îngăduit deci, copii, să vă spun că dragostea e un lucru mare.

Făcu o pauză ca să vadă efectul produs. Unii tuşiră în palmă, alții, stăpînindu-se să nu izbucnească în rîs. Îşi lăsară capetele în jos.

— Nătîngul ăsta, şopti Udar lui Daizus, ne vorbeşte de dragoste cu toate că a uitat de mult ce-i aceea.

Numai Ariort îl privea obraznic în față, vroind parcă să-i spună: „Hai, termină o dată!”

— Tot omul trebuie să iubească; acela care n-a iubit nu e om. Aşa a fost, este şi o să fie pînă cînd marele Zalmoxis o să ne ia pe toți în grădina lui, iar pe pămînt o să domnească pustiul şi întunericul veşnic. Iubiți-vă, deci, copii, lua-ți-vă partea voastră de dragoste de la firea cea atotputernică. Pentru asta alegeți-vă ființe dragi, de care sînteți legați sufleteşte. Zalmoxis să te binecuvînteze, Aya, şi să-ți îndrepte mîna către cupa aceluia care ți-e mai drag.

O nouă vijelie de glasuri se stîrni în jur.

— Aşa e, aşa!

— Să aleagă, să aleagă!

— Aşteptăm cu nerăbdare.

Cu toții îşi întinseră cupele către ea, neslăbind-o din ochi, dar Aya îi opri cu un gest hotărît:

— Să-mi fie iertat, oaspeți dragi, că răspund bunăvoinței voastre cu o dezamăgire. N-am să beau, de data aceasta, din cupa nimănui şi am să vă spun de ce.

Se opri ca să răsufle, mîinile îi tremurau.

— Pricina cea mai de seamă, continuă Aya cu glasul înăbuşit, este că mă simt tot o copilă, degeaba mă socotiți femeie. Apoi, tatăl meu nu e aici, iar eu i-am făgăduit să-l iau de bărbat pe acela pe care mi-l va arăta el. Singură nu pot alege, fiindcă voi toți îmi sînteți deopotrivă de dragi. Acum, cînd țara este amenințată de duşmani, nu e timpul de cununii. Mîine veți pleca eu toții la luptă şi cine ştie, poate tocmai acela pe care-l voi alege de soț va muri. Nu vreau să cad pradă acestei dureri.

De data aceasta se iscă aşa o larmă că multă vreme nu se putu înțelege nimic. Dar vocea tunătoare a lui Ariort acoperi totul.

— Ce sînt gîndurile acestea, Aya? Ai uitat că tatăl tău ne-a poftit ca să te peţim? Cum îndrăzneşti tu să mergi împotriva voinței lui? Să-ți spun drept. Mă aşteptam la orice, dar la asta nu. Credeam că-l vei alege pe Udar sau pe Daizus, dar, dar... că ne vei trînti uşa în nas, niciodată!

Cu aceste vorbe, Ariort trînti paharul de pămînt şi apropiindu-se de fată o fulgeră cu privirea. Înalt, voinic, cu părul răvăşit şi ochii injectați, era de-a dreptul groaznic. Inima Ayei se strînse de teamă căci îl credea în stare de orice. În acelaşi timp se simțea întrucîtva măgulită, că ea, o ființă slabă, o femeie ce trebuie să vorbească cu un bărbat lăsînd privirile în jos, a stîrnit aşa o furtună şi este pricina atîtor dezamăgiri. „Tare mult trebuie să mă iubească acest zimbru sălbatec de Ariort dacă... Dar nu, nu mă iubeşte; n-a

arătat niciodată ca un îndrăgostit, e numai atins în mîndria lui de bărbat nestăpînit şi încrezut.”

În jurul ei răsunau glasuri, i se puneau întrebări, dar ea nu mai auzea nimic şi-şi depăna gîndul intim: „Nu iubesc pe nici unul din ei, căci inima nu-mi sîngerează la gîndul că poate vor pieri în război. În schimb... O Zalmoxis!” Şi îşi dădu seama că-l iubeşte cu tot focul tinereţei pe străinul acela închis în celula întunecoasă lipită de zidul rece şi mucegăit al cetăţii. „Acesta n-aş vrea să moară. Îi trecu prin gînd şi se cutremură, mai bine mor eu!”

Diza, care-şi apropie gura de urechea ei, o trezi din visare:

— Să mă înghită balaurul întunericului, dacă nu le-ai răspuns bine. Acum că s-a terminat, cere-le iertare şi pleacă!

Bătrînul, care vorbise adineaori, ieşi în faţă.

— Liniştiţi-vă! Fata nu v-a spus nimic rău, dimpotrivă a vorbit ca un înţelept. Ceea ce v-a spus ea nu schimbă nimic şi prietenia voastră nu este nici măcar ameninţată să se strice. Gîndiţi-vă! Dacă ar fi ales pe unul din voi, ceilalţi ar fi rămas dezamăgiţi şi ar fi plecat cu durere în suflet. Acum însă, se poate amîna totul pînă după război şi cine ştie — poate că acela care a avut cele mai puţine nădejdi, va avea cele mai multe dacă se va întoarce acoperit de glorie, oţelit în lupte. Cine ştie, poate Aya o să aleagă pe cel mai viteaz dintre voi. Pe Zalmoxis, liniştiţi-vă, copii, v-o jur că e mai bine aşa. Între timp Aya din copilă o să devină femeie şi o să judece altfel decît judecă azi.

De astă dată nu se mai ridicară glasuri. Tinerii îşi plecară capetele, tăcuţi şi împăcaţi de argumentele bătrînului. Numai Ariort în încăpăţînarea lui părea tot atît de fioros. Îi venea să-l înşface pe bătrîn şi să dea cu el de pămînt, numai vîrsta şi rangul îl opriră să facă una ca asta.

— Prieteni, oaspeţi dragi, zise cu vioiciune Diza, să nu stricăm frumuseţea acestei sărbători. Să uităm ce a fost şi să ne aşezăm la masă. Vinul tare ne aşteaptă, în el vom îneca orice tristeţe, iar mîine ne vom trezi mai uniţi, mai legaţi prin prietenie. N-aş vrea ca în casa noastră să se strice prietenia care ne leagă din copilărie. Acum, mai mult ca oricînd, trebuie să fim prieteni, căci numai unirea între noi ar putea să ne ajute să biruim vrăjmaşul crunt.

— Vrăjmaşul crunt? Cine ţi-a spus că e crunt? strigă deodată Ariort. Am auzit că aveţi aici unul. Aş vrea să văd cît este de crunt!

— De unde ştii? întrebă Diza zîmbind.

— De unde ştiu? Din Sarmizegetusa pînă-n Aluta tot omul ştie că ţineţi în lanţ, în loc de cîine rău, un pui de lup, un roman de mare neam, un fiu de senator.

— He-he, făcu Diza, ce veşti precise!

— Ei, dacă sînt precise, arată-l! Vrem să vedem şi noi unul mai de soi, că de neam prost am văzut cu sutele.

Cu aceste cuvinte, Ariort smulse o torță din locaşul ei şi agitînd-o deasupra capului strigă:

— Cine vrea să vadă un crunt vrăjmaş să vină cu mine! De cum auzi vorbindu-se de Lucius, Aya amorți de teamă.

Cînd văzu însă hotărîrea lui Ariort se dezmetici şi strîngînd cu putere brațul lui Diza, îi şopti:

— Frățioare, nu-l lăsa, e beat. Nu uita că pe umerii tatălui tău apasă o mare răspundere.

— Linişteşte-le, Aya, că n-o să-i facă nimic.

— Dar dacă...

— N-ai nici o teamă, cît voi fi eu de față n-o să i se întîmple nimic. Vor numai să se uite la el, iar tu du-te liniştită în odaia ta.

— Merg şi eu cu voi. Dacă nu eşti în stare să-l opreşti?

— Bine, Aya, dar nu se cade unei femei să însoțească pe bărbați, mai ales...

— Nu se cade, nu se cade, dar cînd vor să mă ia de soție, atunci se țin scai de mine?

— Ei, zise Ariort scurt, ce tot şoptiți acolo, să mergem!

— Să mergem, să mergem! strigară oaspeții smulgînd torțele din locul lor şi porniră către uşă.

— Încă o dată te rog: opreşte-i! şopti Aya amenințător.

— Mai degrabă vei putea opri un fulger din zbor, glumi Diza. Dacă le refuzăm şi această mică distracție, aşa cum sînt supărați, o să încalece şi o să plece, lăsîndu-ne cu ruşinea. Mai bine du-te în odaia ta!

— Nu, merg şi eu! răspunse Aya cu îndîrjire.

O dată cu noaptea se lăsase răcoarea. Deasupra turnului de miazănoapte atîrna răsturnat cu roțile în sus, cu oiştea sucită în stînga — Carul Mare. Tremurînd de frig şi de emoție, Aya privi înspre apus şi sus de tot îşi găsi, strălucitoare, ca un suflet de fecioară, steaua ei. De mult, pe cînd era copilă, bătrînul Sofronos i-o arătase într-o noapte, spunîndu-i: „Noi elinii o socotim aducătoare de noroc.” „Să fie a mea!” îi răspunse atunci. Acum, Aya îşi roti privirea jur-împrejur şi şopti mulțumită: „Steaua cea rea lipseşte, e semn bun! O Bendis, zeița fecioarelor, Lucius ne este duşman, totuşi scapă-l, te implor! Apleacă-ți urechea la ruga unei nefericite!”

Focul pîlpîetor al torțelor risipea întunericul numai la cîțiva paşi, făcînd bezna şi mai neagră şi mai adîncă în jur. Oamenii vorbeau cu jumătate de glas.

— De ce tremuri, Aya? Ți-e frig? întrebă Diza şi zărind una din slujnice urmîndu-i la cîțiva paşi, se opri şi-i spuse supărat: Nu simți că e frig? Du-te şi adu o pelerină pentru stăpînă!

Ariort mergea în stînga lor şi nu scotea nici un cuvînt.

Ocoliră casa, tăiară curtea de-a dreptul prin iarba udă de rouă, trecură pe lîngă piatra albă a cişmelei şi coborînd pe potecuță se opriță în fața căsoaielor întunecate, lipite de zidul înalt şi negru.

Lîngă un foc aproape stins, cu tăciuni roşii mijind de sub spuză, stăteau cei doi străjeri: unul țeapăn, sprijinit de lance, celălalt somnoros şi zgribulit abia se sculă de pe cojocul întins lîngă loc.

Neştiind ce să facă, Diza întrebă:

— Prizonierii dorm?

— Da, stăpîne, răspunse străjerul rezemat de lance. Bătrînul doarme de mult, iar ălălalt stinse opaițul cam de un ceas.

— Puțin ne pasă cînd s-au culcat, se răsti Ariort, înțepat. Scoate-i afară!

Paznicul însă nu se mişcă, privindu-l întrebător pe Diza.

— Da, deschide uşile şi scoate-i afară! întări Diza cu o voce nehotărîtă. Dacă nu era Aya, sora mai mare, lîngă el, poate că ar fi fost mai categoric.

Paznicii se duseră fiecare la cîte o uşă şi ridicară zăvoarele. Apoi aprinseră de la foc cîte o surcică de brad, cu care aţîţară opaițele din odăi.

Cu ochii măriți de spaimă, rugîndu-se zeilor, Aya privea către uşa din stînga şi cu toate că aşteptarea îi părea nesfîrşit de lungă, dorea ca ea să țină o veşnicie.

În odaia din dreapta se iscă o încăierare de voci. Cea subțire, bătrînească, a lui Piros se împletea cu aceea groasă a paznicului. Grecul amesteca acele cîteva cuvinte dace într-un torent de vorbe greceşti. Zăpăcit de somn, bătrînul era atît de speriat, glasul său atît de jalnic. Încît Diza neputînd suporta se apropie de uşă şi-i spuse paznicului să iasă şi să-l lase în pace. Totuşi, Piros, neînțelegînd despre ce este vorba, scoase capul pe uşă. Puținul păr ce-l mai avea în jurul țestei stătea zburlit în toate părțile. Ochii săi orbiți de făclii erau plini de groază.

Aya era atît de absorbită de uşa cealaltă, că nici nu-l băgă în seamă pe bătrîn. După cum nu băgă de seamă cînd slujnica o înveli cu pelerina.

La grupul de oameni adunați lîngă celula lui Lucius se adăugară alte grupuri, atrase de curiozitate. Servitorii, argații, ostaşii făcură un alt cerc la o depărtare oarecare de stăpînii lor. Acei care ştiau despre ce este vorba, transmiteau în şoaptă celorlalți şi cu toții, curioşi de ce o să iasă din toate acestea, aşteptau plini de nerăbdare.

În cadrul uşii apăru silueta zveltă a tribunului. Se opri pentru o clipă în prag, ascultîndu-şi bătăile inimii, apoi fără grabă ieşi în curte.

Aya nu-l slăbea din ochi, urmărindu-i orice mişcare, orice gest. Nu părea să fi dormit în noaptea aceea. Paznicul neştiind despre ce este vorba şi vroind să-şi arate zelul, îl împinse din spate, dar Lucius nu-l luă în

seamă şi oprindu-se la cîțiva paşi de cei adunați îşi încrucişa brațele pe piept, cercetînd, fără o umbră de emoție, fețele celor din jur. Zărind-o pe Aya, o privi cu atenție. Paloarea, ochii plini de teamă, mîinile apăsate pe piept îi dădură de veste că fata nu are nici un amestec în această aventură nocturnă şi poate că o şi dezaprobă. Înainte de a stinge opaițul îi răsfoise cartea şi se gîndise mult la ea şi la cele ce-i povestise Piros. „E o fată bună bună de tot", gîndi în clipa cînd răsună vocea lui Ariort, atunci îl privi şi-l înfruntă.

Erau aproape la fel de înalți şi voinici şi totuşi atît de deosebiți: unul blond, fioros şi aspru, celălalt — brun, calm şi senin.

— Credeam, zise Ariort în bătaie de joc, că un cîine rău trebuieşte pus în lanț, dar văd că acesta este lăsat liber.

Lucius nu înțelese o vorbă, dar prinse tonul batjocoritor.

— Ei, puiule de lup, ai căzut în capcană. Spune-mi, îți place viața la noi?

Gestul mîinii şi privirea care-l fixa îi dădură de veste lui Lucius că dacul cel semeț i se adresează lui, de aceea cînd Ariort apropiindu-se mai strigă o dată: „Ei, de ce taci?" răspunse:

— Dacă mi te adresezi mie, spune-mi într-o limbă pe care o înțeleg.

Calm şi răspicat răsunară cuvintele în noapte. Vocea gravă, baritonală a romanului încorda nervii tuturor. Limbile şerpuitoare ale făcliilor aruncau lumini stranii pe fețele oamenilor, smulgînd din întuneric cîte un obiect de metal, cîte un detaliu de îmbrăcăminte. Înghesuind umbrele sub picioarele lor.

— Ce-a spus? zise repede Ariort către Diza.

— A spus că dacă te adresezi lui, să-i vorbeşti într-o limbă pe care o înțelege.

— Aşadar, şuieră Atiort, acest sclav îmi răspunde în bătaie de joc?!

— Diza, frățioare, şopti Aya, spune-i să înceteze! Acum că l-a văzut, ce mai vrea?

— Nu-ți fie teamă! răspunse Diza urmărind cu interes scena.

— Ia întoarce-te, să te văd din spate! zise Ariort poruncitor.

Lucius privi întrebător pe Diza.

— Îți porunceşte să te întorci ca să te vadă din spate. Lucius se încruntă:

— El îmi porunceşte? Dar nu sînt sclavul lui!

Diza, neluînd în seamă că Aya îl trăgea de mînecă, traduse lui Ariort, iar acela, cu fața descompusă de furie, mai făcu un pas către Lucius şi-i răcni în față, duhnind a băutură:

— Dar ce eşti, secătură? Nu eşti decît un sclav murdar, un vierme! Am să te strivesc sub călcîiul meu. Puțin îmi pasă ce ai fost. Tribun — ptiu! senator — ptiu! Spune-mi cîți daci captivi ai biciuit pîn-acum?

Lucius, plictisit, întoarse fața către Diza şi-i zise:

— Spune-i să nu țipe aşa, că tot nu înțeleg nimic, iar duhoarea vinului ce a înghițit nu-mi produce decît scîrbă.

Diza zăpăcit de curajul romanului nu avu timp să traducă ultima-i frază, căci Ariort, furios, proptit pe picioarele-i lungi, desfăcute, răcni şi mai tare:

— Spune-mi, ticălosule, cîți daci captivi ai biciuit pînă acum?

— În numele lui Jupiter atotputernicul, se rugă Lucius lui Diza, tradu-mi cuvintele lui ca să scap o dată de el.

— Te întreabă cîți daci captivi ai biciuit.

Uimit de întrebare, Lucius tăcu o clipă, apoi zise rîzînd:

— Spune-i prietenului tău că va fi primul pe care-l voi biciui.

Aya simți că se înăbuşă. Piros care umărise, înmărmurit de frică, toată scena, îşi puse mîinile în cap, iar Diza, uluit şi indignat în acelaşi timp, îi spuse lui Ariort care aştepta nerăbdător:

— Romanul spune că vei fi cel dintîi pe care-l va biciui.

Cu un răcnet de fiară rănită, Ariort smulse de la brîu un buzdugan țintuit şi-l repezi în capul lui Lucius. Diza ridică fulgerător brațul, dar nu avu timp să-i oprească mîna. În tumultul de glasuri şi în învălmăşeala ce se produse, nimeni nu auzi țipătul sfîşietor al Ayei. Piros, uitînd de frică, se lăsă în genunchi lîngă corpul întins al tribunului şi, sfîşiindu-şi poala cămăşii, căuta să oprească sîngele.

Ariort fluieră către servitorii săi şi zise pe un ton indignat, dar mai domolit:

— Înşeuați caii, plecăm chiar acum din casa asta, în care m-au insultat şi stăpînii şi sclavii.

Numai şapte zile de odihnă oferi Longinus trupelor sale sleite de sforțări îndelungate şi această zgîrcenie îi fu dictată de întorsătura lucrurilor din acel sfîrşit de octombrie.

Scurta lui întrevedere cu Traian îl întări în credința că procedase bine. Împăratul era şi el de părere că succesul ultimelor bătălii trebuie exploatat pînă la venirea iernii. Îl neliniştea şi mişcările trupelor inamice, căci dacii întărîtați deveniseră prea îndrăzneți. Iscoadele aduceau veşti alarmante. Decebal făcuse un apel înflăcărat la abnegația şi neînfricarea poporului său şi ale neamurilor dacice credincioase. Toți cei ce erau în stare să poarte arma au fost chemați sub steaguri. Cu înfrigurare şi avînt întăreau dacii castelele şi cetățile din calea legiunilor. Satele erau arse, drumurile stricate, familiile oştenilor cu turmele şi avutul lor luau calea munților împăduriți. Toată valea Alutei şi dincolo de ea toate drumurile ce

duceau în inima țării, la Sarmizegetusa, se transformaseră în şantiere de lucru şi într-un vast lagăr militar.

Longinus nu se mai îndura să trimeată iscoade în lagărul inamic, căci patrule întregi dispăreau fără veste, iar cercetaşii izolați nu se mai întorceau niciodată. Astfel a pierit unul dintre cei mai buni şi bravi cercetaşi, tracul Marcos Zimos, decurion din legiunea XIII Gemina, un bun cunoscător al limbii şi obiceiurilor dacice.

Acesta pătrunsese de nenumărate ori în lagărul dacilor şi se plimbase de-a lungul şi de-a latul țării, întorcîndu-se de fiece dată întreg şi nevătămat.

Într-o zi însă, gărzile din apropierea Praetorium-ului au zărit, gonind nebuneşte spre castru, trei porci mari cu cîlți aprinşi legați de coadă, tîrînd după ei un trup mutilat. După ce prinseră porcii şi dezlegară cadavrul, citiră pe o tăbliță legată de gîtul mortului:

„Sacrificați porcii zeilor voştri mincinoşi, ca să-i înlesniți acestui ticălos spion trecerea în Țara Umbrelor."

Cadavrul era al lui Marcos Zimos, îl recunoscură după plăcuța de alamă, actul ce-l purta la gît fiecare ostaş roman.

Longinus se hotărî să atace fulgerător ca să-i scoată pe daci din strîmtoarea Alutei pînă la venirea anotimpului friguros.

Oastea întregită pînă la efectivul de două legiuni, unități ecvestre şi cîteva mii de auxiliari numără peste cincisprezece mii de oameni.

Îndată ce Praetorium fu ocupat de legiunea întîia Italica, iar locțiitorul împărătesc Lusius Quietus îşi stabili acolo cartierul său general, Longinus porunci începerea ofensivei.

Dimineața aceea de toamnă, mohorîtă şi cețoasă, cu nori grei şi plumburii, prevestea ploaie. Cețurile reci coborau de-a lungul viroagelor destrămîndu-se în crengile negre ale brazilor. Aluta susura prin apropiere, purtîndu-şi apele prin vadul de piatră. Legiunile părăseau lagărul ieşind prin poarta pretoriană. Pe foişoarele porții trîmbițaşii dădeau onorul.

Pe măsură ce se revărsau din lagăr, cohortele se desfăşurau pe cît le permitea locul, aşezîndu-se în spatele stindardelor. Longinus, înconjurat de un grup de contubernali călări, stătea deoparte, în dreapta porții, urmărind cu ochiul său ager trecerea trupelor. Aruncînd o privire spre cer, îi făcu semn lui Marcellinus să se apropie.

— După cum văd, dimineața nu prevesteşte o zi frumoasă. Peste cîteva clipe va trebui să cercetăm voința zeilor şi mi-e teamă că auspiciile or să fie defavorabile. Ce mă sfătuieşti?

— Prefecte, dacă semnele ne vor fi favorabile atunci credința îi va întări pe ostaşi; dacă nu, să amînăm şi să ne supunem voinței zeilor atotştiutori.

— Deci, să nu forțăm lucrurile?

— Nu, prefecte, momentul nu este prielnic.

— Ai dreptate, cu toate că ar fi păcat să pierdem o zi, două. Sînt sigur că dacii nu ne aşteaptă azi. Mi s-a spus că ei ne cunosc bine obiceiurile. Ar fi păcat, căci starea legiunilor este bună şi cîtă vreme odihna prelungită moleşeşte, cea scurtă înviorează.

Legiunea a V-a Macedonica ieşise din castru şi pe podul de bîrne, aruncat peste şanț, tropotiră picioarele celor greu înarmați ai legiunei XIII Gemina.

— Sînt mulțumit, Papirius, zise prefectul cu căldură în glas, legiunea ce o girezi se prezintă bine. Spune-mi, nu ai uitat să dai porunca să li se umple ploştile cu vin?

— Mă străduiesc, prefecte, să nu uit niciodată să îndeplinesc o poruncă dată de superiori.

— Sempronius, anunță-l pe nobilul Quietus că legiunile sînt gata şi îl aşteaptă.

Tribunul, aproape un copil, salută şi întorcîndu-şi calul porni în galop spre pretoriu.

— E prima sa misiune şi dacă vom porni înainte, va fi şi prima sa luptă, zise Longinus, ca pentru sine. Ştii, Papirius, cînd am luptat întîia oară m-au apucat grețurile şi am vomitat. Am luptat în Judeea sub comanda tatălui slăvitului nostru împărat. Dar, hai să ne luăm locul căci soseşte comandantul.

Însoțit de Manlius, şeful de lucrări, de prefecții trupelor auxiliare şi un grup de tribuni, „tuciuriul" ieşea pe poartă în sunetele „marelui onor". Calul alb, mauretan, îl purta țopăind într-o parte, sforăind şi muşcînd zăbala.

În urma cavalcadei apăru un grup de preoți, auguri şi victimari. Sclavii duceau coliviile cu păsări sacre, iar în urmă mugeau doi tauri negri, traşi de alți sclavi.

După prezentarea raportului de către Longinus, după ce Quietus trecu trupele în revistă, începu lunga şi somptuoasa ceremonie religioasă, nelipsită ori de cîte ori romanii întreprindeau o acțiune militară.

În fața altarului, alcătuit din pietre de rîu, preoții în hlamide albe, lungi pîn-la pămînt, cu capetele acoperite de poala hitonului, de asemenea alb, ridicară mîinile invocînd zeii.

Ei înconjurară de trei ori altarul, legară cîte trei funde de coarnele victimelor şi tăiară cîte trei peri de pe frunțile lor. Cuțitele lungi şi subțiri sclipiră în mîinile lor dibace şi victimele se prăbuşiră ca fulgerate.

Între timp, norii se mai subțiară iar cețurile din văi prinseră a se destrăma. Marele preot, încurajat de această întorsătură a vremii încetini ritualul, pesemne ca să potrivească punctul culminant al ceremoniei cu vreun semn ceresc mai evident. Privirea-i ageră zări brazii de pe muncele

clătinîndu-se sub presiunea vîntului culmilor şi atunci cînd printre norii de miazănoapte apăru o geană de cer senin, smulse rînd pe rînd din victima despicată măruntaiele, le cercetă cu băgare de seamă şi le înălță către zeii pe care-i întrezărea în spărtura luminoasă dintre nori. Sîngele i se prelingea de-a lungul vinelor mîinii uscățive, picurîndu-i pe hlamida imaculată. Apoi, în sunetele imnului de slavă cîntat de ceilalți preoți, aruncă măruntaiele în foc.

Un murmur de mulțumire şi uşurare scăpă din mii de guri şi numele celor ce mergeau la luptă se întăriră în credința că zeii le vor da izbîndă.

La rîndul lor, găinile sacre ciuguliră grăunțele într-un anumit fel, favorabil, iar zborul păsărilor, slobozite din colivii, se dovedi şi el un semn prielnic pentru acțiunea războinică ce se punea la cale.

După aceea Lusius Quietus îşi mişcă calul în mijlocul careului de cohorte şi-şi rosti cuvîntul de îmbărbătare.

Ca un şirag de mătănii din chihlimbar auriu alunecau zilele lui octombrie, senine şi mîngîietoare ca dragostea femeii ce cunoscuse dezamăgirile şi furtunile primei iubiri şi care se dăruieşte uitînd toate cîte au fost, nevroind să ştie ce va mai fi.

Cetatea lui Diaies stătea ca vrăjită în mijlocul codrilor ruginii, profilîndu-şi turnurile crenelate pe albastrul nemărginit al cerului. Plaiurile, odinioară verzi ca smaraldul, păliseră. Funigeii purtați de adieri abia simțite îşi călătoreau lirele fine de borangic prin văzduhuri, agățîndu-se de tufe, aşternîndu-se peste florile triste, lovite de bruma dimineților reci.

Crîngurile şi pădurile îşi lepădau frunzele, aşternîndu-le la picioarele tulpinelor negre. Şi numai la amiază, cînd soarele dezmierda firea cu tot ce mai putea aduna din lumină şi căldură, frunzişul rar părea o uriaşă mină de pietre prețioase risipite cu dărnicie de mîna unui gigant.

În pofida acestei senine şi potolite melancolii, oamenii scăpați de muncile grele ale verii păreau mai veseli şi mai vioi. Un du-te-vino neîncetat între cetate şi aşezările din jurul ei părea că nu se mai sfîrşeşte. O parte din rodul muncii țăranilor de pe pămînturile lui Diaies luau drumul cetății, unde se adunau mari rezerve în vederea războiului. Din zori şi pînă-n amurg caravane de catîri, cai şi boi, urcînd anevoie povîrnişurile muntelui, trăgeau carele cu coşul înalt, cu roți tăiate din rotocoale de trunchiuri uriaşe, întărite în cruce cu stinghii bătute în cuie de tisă. Se aduceau saci cu grîne, carne şi peşte uscat, ulcioare cu ulei, vase mari de lut cu vinuri, burdufuri cu seu, untură, brînză, coşuri cu ciuperci, baloturi cu țesături din in, cînepă, lînă şi atîtea alte bunătăți.

Veneau aici cu mic cu mare şi curtea mişuna de lume. Bărbații cei vîrstnici se îmbulzeau în jurul lui Nando care ținea răboajele socotelilor.

Acei care veneau de mai departe poposeau peste noapte în cetate, stînd pînă tîrziu în jurul focurilor aprinse în curtea cea mare. Adunările acestea nu erau numai un prilej de sporovăială. Strînşi aici laolaltă cu servitorii şi oştenii cetății, oamenii aflau întîmplările mai de seamă din țara lor şi de aiurea. Țăranii înstăriți şi fuduli negăsind perechea potrivită pentru copiii lor la ei în sat o căutau aici şi aceste adunări erau tot atîtea ocazii de a încheia tîrguri matrimoniale. Fete frumoase, fete cu zestre, flăcăi mîndri şi harnici, cu sau fără învoirea părinților, se cunoşteau şi se înțelegeau aici.

În timpuri de pace, stăpînul se afla printre ei, le asculta jalbele, judeca pricinile între supuşii care nu se înțelegeau între ei.

Nu de mult, în mijlocul acestor frămîntări Aya se simțea cît se poate de bine, rîdea şi glumea ascultîndu-le cîntecele, privindu-le jocurile zglobii. Acum parcă nu mai avea ochi de văzut şi nici urechi de auzit; totul i se părea searbăd, totul o supăra. Şi tocmai acum cînd rămăsese singura stăpînă a acestei cetăți, Diza trebuise să plece, chemat de tatăl său la curtea regelui; tocmai acum cînd servitorii îi cereau dezlegări, cînd totul depindea de voința ei, i se părea că nu mai este fiica lui Diaies, stăpînul locurilor ce se întind pînă hăt în zare, ci o țărăncuță proastă, dintr-acelea care cască gura prin cetate.

Dacă n-ar fi fost mereu în preajma ei bătrînul şi bunul Piros, care devenise de la un timp tămăduitorul ei sufletesc, i-ar fi venit tare greu. Dar şi el va pleca în curînd, căci tatăl ei o vestise printr-un răvaş să-l pregătească pe bătrîn de drum, să fie gata cînd va sosi trimisul său din Sarmizegetusa.

Într-o zi Aya şedea în pridvor cu lucru de mînă în poală. Slăbise şi bujorii îi păliseră în obraji de cînd cu întîmplarea aceea cu Lucius şi Ariort. Ochii ei pustiiți de tristețe priveau undeva, nici ea nu ştia unde; de altfel, nici nu avea nevoie de ei, căci ceea ce vroia să vadă nu putea fi văzut decît cu ochii minții şi ai sufletului.

Tresări speriată, cînd o țărăncuță, aproape fetiță, îi atinse cu buzele poala hainei, cerşindu-i o privire binevoitoare. Avea nişte ochi mari de ciută şi un păr bogat, legat la spate, cu şuvițe aurii răsucite pe grumaz. Cămaşa albă de cînepă îi acoperea trupul pînă la gleznele picioarelor mici, desculțe. Mîinile ei roşii, de lucru, se împreunară într-o rugă fierbinte.

Această privelişte o trezi pe Aya. Simți că ființa asta mică este tot atît de nefericită ca şi ea. Înduioşată, o ridică de coate trăgînd-o lîngă ea, îi înlănțui mijlocul, într-o pornire firească şi o întrebă cu blîndețe:

— Ce te aduce la mine?

În loc de răspuns, fata se porni pe plîns.

— Hai, spune mi, nu te sfii!

— Tata vrea să mă mărite cu unul pe care nu-l iubesc!

Aya tresări, închise ochii oftînd şi zise mai mult pentru sine:

— Ce să-i facem, acesta este dreptul lor, al taților şi nouă, fetelor, nu ne rămîne decît să ne supunem.

— Mai bine mă arunc în prăpastie decît să-l iau pe burduhosul acela.

— Nu vorbi aşa, că-i păcat! Aşa a hotărît Zalmoxis şi nu poți ieşi din legile lui, răspunse Aya fără convingere.

— Dar, stăpînă bună, eu nu vreau să calc legea, căci băiatul pe care-l iubesc este chiar din satul nostru şi nu este mai sărac decît acela pe care mi l-a hărăzit tata.

— O fi avînd el pricină pentru asta.

— Are, una singură. Este certat cu tatăl iubitului meu şi ca să-i facă sînge rău vrea să mă dea după urîtul acela din satul vecin.

— Dar tatăl iubitului tău te vrea?

— Ei toți mă iubesc şi mă vor. Te rog, stăpînă, te rog în genunchi, ajută-mă, vorbeşte cu tata. Tu poți toate, porunceşte-i!

Aya o apucă de mînă, împiedicînd-o să cadă în genunchi şi începu să vorbească repede şi cu pasiune.

— Nu pot să stau de vorbă cu un bărbat în vîrstă, nu pot să mă amestec în treburile lui bărbăteşti, doar sînt şi eu o fată ca tine şi nu orice mi-e permis. El este stăpînul tău, după cum mi-e stăpîn tatăl meu. Dragostea ta ți-a luat mințile, de nu mai vezi şi nu auzi nimic, de uiți legile noastre, care nu pot fi călcate în picioare de nimeni. Dacă Zalmoxis însuşi o cere, trebuie să te supui orbeşte şi nu ai voie să-ți curmi zilele. E mare păcat.

Pieptul îi sălta năvalnic împins de bătăile nesăbuite ale inimii. Ochii i se împăienjeneau căutînd în zadar să vadă printre lacrimi. Degetele i se încleştau pe mîinile aspre ale fetişcanei.

— Roagă-l pe marele tarabosta, tatăl tău, n-o slăbea fata, sărutîndu-i genunchii.

— Eşti mai neştiutoare decît un pui de cuc. Tatăl meu este departe. De ar fi aici, cel puțin fratele meu, care cu toată tinerețea sa este totuşi un bărbat. Nu ai ştiut de toate acestea? Priveşte, zise Aya întinzînd mîna către mulțimea din curte, cred că n-ai să găseşti printre toți aceşti oameni nici unul singur care să nu ştie că tarabostarii sînt plecați. Numai tu nu ştii nimic.

Fata se smulse din strînsoarea mîinilor Ayei şi căzînd jos pe duşumele începu să-i sărute picioarele, văitîndu-se. Părea în culmea deznădejdii, plînsul o urîțea, numai în ochii ei mari se vedea o mare hotărîre şi licărea o speranță tinerească dintr-acelea care nu pot fi zdruncinate decît cu anii şi după multe bătălii pierdute în războiul crunt cu viața.

Deznădăjduită, Aya o privea, minunîndu-se de marea dîrzenie a ființei care nu vroia să se supună sorții. Gînduri aspre, dar hotărîte, îi trecură prin minte.

„Iată o ființă care ştie ce vrea. Este gata chiar să moară pentru dragostea ei şi nu-şi pierde nădejdea nici atunci cînd aceasta nu mai există. Dar eu? Fiica marelui tarabostar, ce am să fac eu pentru a-mi cuceri dragostea? Dar la mine e altceva, iubesc numai eu, iar acela pe care-l iubesc nu ştie nimic şi chiar dacă ar şti asta, nu înseamnă că m-ar iubi, cel mult poate s-ar juca cu o barbară ce sînt. Dar de ce mă frămînt atîta? Trebuie să încerc... trebuie să-i cuceresc dragostea, altceva nu-mi rămîne. Prostuța care se tăvăleşte la picioarele mele m-a învățat şi-i sînt recunoscătoare."

— Scoală-te, zise Aya, scoală-te! Îl voi chema pe Nando şi am să-i cer sfatul. Du-te şi să te aibă în pază zeița Bendis!

Era tîrziu şi Piros se pregătea să plece. Aya îl întrebă cu sfială:

— Ce-ți mai face bolnavul?

— O, nu mă întreba! O duce prost. Ieri, bunăoară, mi s-a părut că-i revine cunoştința, dar vai, m-am înşelat căci după cîteva vorbe cu înțeles se porni din nou pe vorbe fără şir şi noimă. Sînt obişnuit cu toate acestea, atîția suferinzi au trecut prin mîna mea.

— Poate totuşi vorbele acestea nu sînt lipsite de tîlc.

— N-au nici unul, fata mea. La început credeam şi eu ca tine, dar pînă la urmă mi-am dat seama că zadarnic le caut sensul. Încîlcirea gîndurilor vine de la sine, fără voia bolnavului. E ca şi cînd ai deschide un balamuc şi nebunii s-ar înghesui la uşa lui scăpînd cîte unul, cîte doi sau grămadă, luînd-o razna prin cîmpii.

Aya dădu din cap îngîndurată, iar Piros continuă:

— Lovitura aceea năpraznică i-a zdruncinat rău creierii. Mi-e teamă că nu-şi va mai reveni şi chiar dacă voi reuşi să-l pun pe picioare, să nu rămînă țicnit. Totuşi, este grozav de rezistent, este de-a dreptul uimitor cum, într-un timp atît de scurt, i s-a închis o astfel de rană.

Aya îşi întoarse capul în umbră, pentru ca Piros să nu-i vadă chipul crispat de durere, dar peste cîteva clipe zise privindu-l țintă în ochi:

— Nenorocirea i s-a tras din pricina mea. Nu pot să-mi iert faptul că l-am respins pe Ariort. L-am înfuriat şi nu şi-a mai dat seama ce face. Mi-am făcut de cap şi marele Zalmoxis m-a pedepsit. Iată unde duce ispita învățăturii şi prea multă lumină în capul unei fete.

— Nu te învinovăți atît! Nu e nimeni vinovat, aşa a vrut soarta.

— Taci. Piros, am să-ti spui ceva pină mai pot spune. Vai ce greu îmi vine... Îmi vine să înghit limba de ruşine... Nu, mai bine altădată, mai tîrziu. De altfel, era mai bine să fiu ca şi celelalte: proastă şi supusă.

— Nu sînt toate proaste şi supuse, o întrerupse Piros. nu mi-ai povestit chiar tu despre țărăncuța aceea nesupusă care nu s-a lăsat pînă nu şi-a atins scopul?

Aya tăcea. Piros o privea cu băgare de seamă. Deodată în liniştea întreruptă doar în fîsîitul feştilei, îi puse o întrebare:

— Dar tu pe cine iubeşti, fata mea?

În glasul bătrînului vraci era atîta căldură, atîta înțelegere. Cuvintele „fata mea" sunară atît de mîngîios, încît fetei i se păru că stă față în față cu mama ei, de care abia îşi aducea aminte. Apucă mîna bătrînului cu degetele-i reci ca gheața, zicîndu-i atît de şoptit că abia o auzise:

— Pe Lucius îl iubesc.

După aceea i se aruncă la piept şi plînse mult, cu hohote şi sughițuri.

Mîngîind-o, Piros se gîndea cu amărăciune la jocul crud al soartei, care pentru că este oarbă, de cele mai multe ori o nimereşte prost. Ar fi vrut să-i spună că a iubi un duşman al neamului este o mare nenorocire, dar nu i-o spuse. Dragostea nu o poți închide într-o cuşcă, dîndu-i drept paznici: experiența, logica, judecata, căci dragostea este în stare să prefacă în țăndări orice obstacol în calea ei.

Aya îl puse să jure că Lucius nu-i va afla niciodată taina. Apoi, îl copleşi pe bătrîn cu o mulțime de întrebări despre omul iubit, întrebări care n-ar ii îndrăznit să i le pună altădată.

Aruncîndu-şi ochii întîmplător pe o clepsidră se sperie că se făcuse tîrziu, iar bolnavul zace singur, fără ajutor. Atunci, fără multă vorbă, îşi luă rămas bun de la Piros.

Dînd din cap cu amărăciune, zgribulit de frig, bătrînul porni către ochiul de geam, slab luminat, al celulei.

În fața uşii nu mai era pază, Aya o desființase. Piros se mutase în odaia bolnavului şi nu-l părăsea decît atunci cînd avea nevoie de cîte ceva din casa tarabostarului.

Lucius zăcea pe spate. Respirația sa regulată arăta că doarme în sfîrşit un somn fără zbucium şi vedenii.

În seara următoare, după ce servitorii plecară, Aya învelită în mantaua Suttei se strecură din casă şi urmată de Piros se îndreptă spre celula prizonierului. În fața intrării îşi apăsă pieptul cu mîinile ca să potolească bătăile inimii şi era atît de tulburată încît bătrînul vraci trebui s-o ia de mînă şi s-o tragă înăuntru.

Înmărmurită, Aya privea acel chip palid încadrat de barba neagră ce la lumina slabă a opaițului părea că nu are viață în el. Picioarele i se înmuiară şi trebui să se aşeze pe laviță. Abia cînd ochii ei măriți de groază zăriră mîna slabă a tribunului strîngînd între degete marginea aşternutului, teama i se potoli şi un val de duioşie o cuprinse.

— Azi se simte mai bine, îi şopti Piros. Dacă şi mîine va dormi aşa cum a dormit ieri şi azi, rana i se va închide de tot, iar atunci cînd nu va mai avea fierbințeală, i se va limpezi şi mintea.

Aya îi mulțumi cu o privire caldă pentru vorbele bune şi se aşează cu băgare de seamă la căpătîiul bolnavului.

— Te las puțin singură cu el, adăugă bătrînul, căci trebuie să caut nişte ierburi în odaia mea. Fii bună şi schimbă-i prişnița asta.

Rămasă singură cu omul iubit, Aya se vlăgui într-atîta că nu putu să stoarcă şervetul, dar se potoli şi cu mîinile tremurînde se apucă de treabă. Schimbă şervetul, potrivi perna, îi trase cojocul pînă sub bărbie, îi umezi buzele crăpate şi aşezîndu-se din nou pe laviță îi netezi cîrlionții negri şi rebeli.

Îi era drag aşa palid, slab şi supt de boală cum era, îi era drag cu toate că nu schimbase cu el pîn-acum o singură vorbă, îi era drag cu toate că era duşmanul de moarte al neamului său. Îşi dădea seama că l-ar fi iubit şi îngrijit toată viața ei. Chiar dacă ar fi rămas țicnit, aşa cum spunea Piros.

Piros nu venea. Oare ce făcea acolo? A plecat înadins ca s-o lase singură cu Lucius?

,,Ah, şopti ea, dacă aş fi stăpînă absolută aici, aş chema oamenii să te ducă cu pat cu tot, fără să te zdruncine cît de cît. Te-aş scoate de aici şi te-aş duce în odaia mea, te-aş culca în perini moi şi calde şi te-aş îngriji aşa cum nu te-ar fi îngrijit nici cea mai devotată sclavă din țara ta. Apoi, după ce te vei fi făcut bine... Nu, mai bine să nu mă gîndesc la ce ar fi fost atunci, căci atunci nu ai mai fi al meu."

Îi atingea cîrlionții cu vîrful degetelor şi-şi depăna gîndurile mai departe.

Deodată se aplecă atît de mult încît îi simți răsuflarea şi-i auzi bătăile slabe ale inimii. Buzele palide, viguros tăiate o atrăgeau cu o putere căreia nu i se putea împotrivi, dar bolnavul oftă uşor şi-şi întoarse fața la perete. Aya văzu în asta un semn şi speriată se dădu înapoi. Întristarea îi întunecă chipul, i se păru că-l pierde, că el îi ghicise gîndurile şi le dezaprobă. Atunci, se trezi din visare, se sculă încet, îi schimbă şervetul încins şi se aşează cuminte într-un colț.

✯

— Acum mă duc să văd ce-mi face bolnavul. Noapte bună şi nu te mai necăji!

— Stai! strigă Aya apucîndu-l de mînă. El cum se simte?

— Ah, m-ai luat atît de repede cu necazurile tale că am şi uitat să-ți spun că Lucius s-a trezit de-a binelea şi chiar a vorbit cu mine.

— Nu te las să pleci pînă nu-mi povesteşti tot, tot.

— Bine, se învoi bătrînul. Dar mi-e teamă că ai să te indispui din nou.

— Vreau să-mi povesteşti!

— Dar să nu mă întrerupi. Căci e tîrziu şi nu vreau să-l las singur. Azi dimineață trebăluiăm prin odaie şi nici n-am băgat de seama cînd s-a trezit. M-a întrebat în ce zi sîntem.

— Deci este în toate minții?

— Da! Şi mi-a cerut să bea ceva întăritor şi cînd i-am oferit vin, a băut o căniță plină şi mi-a spus: „Aş fi în stare să sorb o amforă întreagă."

— E semn bun, Piros, nu-i aşa? se bucură Aya.

— După aceea mi-a căutat mîna şi mi-a strîns-o zicînd: „Ce mă făceam fără tine, venerabile? Cred că aşteptam acum pe malul Stixului şi-l imploram pe Haron să mă treacă dincolo fără bani. Sînt atît de sărac că nu am nici un as găurit la mine." După aceea a adormit tot ținîndu-mă de mînă. La prînz s-a trezit şi mi-a cerut de mîncare. A mîncat puțin dar cu poftă şi a adormit din nou. Pe seară s-a trezit şi a încercat să se scoale, dar l-a străfulgerat o durere în cap şi renunță.

— O, exclamă Aya, ducînd mîna la gură.

— Nu te speria, aşa se întîmplă cu toți bolnavii care au zăcut prea mult. I-a trecut repede şi m-a rugat să-i povestesc tot, de-a fir a păr. Nu-ți poți da seama, Aya, ce putere de viață are omul acesta. Peste vreo patru-cinci zile va putea să-şi reia plimbările în jurul cetății.

— Şi ce a mai spus el? Vreau să ştiu tot

— Ah, da! Am uitat să-ți spun de o glumă de-a lui. I-am făcut un compliment spunîndu-i că are un cap de oțel şi că dușmanii ar putea să izbească în el cît or vrea, că n-au ce să-i facă. „Nu-i nimic, îmi răspunse rîzînd, data viitoare o să mi-l reteze; e mult mai simplu, nu găseşti?" Am rîs mult de gluma asta, amîndoi

— Nu-i nimic de rîs în asta, spuse Aya cu tristețe şi-i dădu drumul să plece.

Cînd Piros, pradă gîndurilor negre, se întoarse acasă, îl găsi pe Lucius sculat, umblînd prin odaie cu paşi şovăitori.

Se opriră unul în fața celuilalt în lumina slabă a opaițului agățat de grindă. Chipul palid şi slab al tribunului încadrat de părul şi barba negre ca smoala aducea mai mult cu chipul unuia întors de pe lumea cealaltă.

— De ce te-ai dat jos din pat? Nu ți-am spus că asta poate să te coste viața? De ce nu te-ai dus să te plimbi şi pe afară, de ce n-ai sărit zidul şi n-ai luat-o razna prin păduri şi văgăuni?

— Bine, bine, iată, mă culc. Prea te porți cu mine de parcă aş fi copil.

— Dar ce eşti la urma urmei? Priveşte capul meu nins de ani, aş putea să-ți fiu bunic. Păcat de atîta timp pierdut cu tine aici. Păcat de îngrijirea ce ți-am dat-o cu devotament, nu ca vraci ci mai mult ca prieten. Asta mi-e răsplata? Dă-mi voie să mă gîndesc şi la mine. Sînt şi eu om, nu numai vraci şi dădacă. Şi eu, care tremuram de teamă că o să vină trimisul lui Diaies să mă ia, iar tu nu vei fi încă pe deplin lecuit. Vrei cu tot dinadinsul să-mi strici bucuria de a te vedea în toate mințile şi cu rana lecuită cît de cît. Te gîndeşti numai la tine, soarta celorlalți, fie ei şi prieteni, nu te mişcă cîtuşi de puțin.

Lucius, care se culcase între timp, îi întinse mîna.

— Hai, Piros, hai, tată mare, nu te supăra, doar te ştiu şi un mare tămăduitor de suflete. La urma urmei, ce sînt eu vinovat că barbarul acela ticălos mi-a stricat mie şi ție toate socotelile? Vezi bine, vremea trece iar eu lîncezesc aici ca un... ca un vierme, ca un trîntor. Oare acesta e rostul meu în viață? Toate acestea mă dor nespus mai mult decît toate rănile trupului, iar cînd te văd şi pe tine nefericit din pricina mea, îmi vine să-mi curm viața asta mizerabilă.

— Bine, bine! îi zise Piros înduioşat. Nu mai sînt supărat. Linişteşte-te, căci nici zbuciumul sufletesc nu-ți face bine.

Bătrînul îi mai repetă o dată ce trebuie şi ce nu trebuie să facă un bolnav şi după ce Lucius îi promise solemn să-l asculte, vru să se culce.

— Mai stai puțin, vreau să-ți povestesc ce am visat acum înainte de a te reîntoarce.

— Dă-i drumul!

— Nu e vorba de un vis ca toate celelalte, ci ca de o întîmplare aievea. În viața mea n-am văzut un vis atît de clar, în care toate simțurile omeneşti să ia parte ca în trezie. De aceea m-am şi sculat cu toate simțurile răvăşite şi n-am putut să mă liniştesc pînă n-ai venit tu. Se făcea că eram acasă, la Salernum. Eram culcat pe lavița asta grosolană şi învelit cu acelaşi cojoc. Afară era cald şi frumos. De la mare venea o briză de aer sărat. Mi se făcuse cald şi vroiam să dau la o parte cojocul, dar nu puteam să mişc un deget. Deodată apărură trei femei îmbrăcate în hitone greceşti: unul de culoare violetă, altul alb ca neaua şi al treilea roşu ca focul. Rînd pe rînd, femeile veneau şi mă sărutau; atunci, le desluşeam chipul. Cea dintîi era mama mea şi după ce mă sărută, îmi duse la buze o cupă cu vin. Am sorbit din licoarea aceea divină şi am simțit cum mi se scurge prin vine, dîndu-mi tărie. A doua era soră-mea. Îmi aduse trandafiri şi mi-i puse la căpătîi, amețindu-mă cu parfumul lor. A treia era logodnica mea şi nu-mi aduse nimic, dar avea în mînă un brici cu care începu să mă radă. Mîna ei aluneca uşor, mîngîios şi pe măsură ce-mi tăia barba, simțeam o mare uşurare şi bucurie de a trăi. După ce termină, aruncă cojocul la o parte, îşi

înlănțui brațele în jurul capului meu şi mă sărută. M-am trezit brusc, cu gustul acelui sărut pe buzele mele şi am stat aşa, un timp, pierdut în visări, neputîndu-mi da seama cum pot să existe asemenea magnifice visuri, întru nimic deosebite de cel mai frumos adevăr. Cînd privirea îmi căzu asupra cojocului acesta, l-am aruncat jos, scîrbit de realitatea crudă în care mă aflu, m-am sculat şi am început să mă agit prin odaie.

— De ce nu mi-ai spus-o de la început că ți-aş fi înțeles mai repede gestul şi nu te-aş fi certat cu atîta asprime.

— Nu face nimic, venerabile, sînt mai voinic decît crezi. Ce aş fi vrut acum este să fii atît de bun să-mi tălmăceşti visul, căci ştiu că te pricepi la toate.

— Ce să-l mai tălmăcesc, Lucius. De îndată ce visul a fost plăcut, înseamnă că spiritele bune au pus în sfîrşit stăpînire pe tine, gonind din trupul tău pe cele rele şi negre. Aceste spirite bune au luat înfățişarea ființelor gingaşe şi iubitoare ale căror gînduri nu încetează să curgă către tine şi să te învăluie în somn.

— Ştiu de la doica mea că briciul şi bărbierul în vis înseamnă minciună, înşelătorie.

Piros, care pica de somn, zise între două căscaturi:

— Nu numai popoarele dar şi semințiile unui popor, cîteodată familiile dinăuntrul unui trib au tălmăcirile lor proprii. Eu, unul, n-am auzit că briciul ar fi însemnat minciună, dimpotrivă aş fi spus că el semnifică loialitate şi adevăr. În orice caz. visele trebuiesc tălmăcite prin logică, nu prin credințe băbeşti.

— Îți mulțumesc că încerci să mă liniştești; totuşi, faptul că am văzut-o pe Herminia bărbierindu-mă, mă neliniştește. Mulți oameni învățați, dintre care şi fratele meu, susțin că visele nu sînt decît jocul rațiunii adormite. În cazul meu, aş fi vrut să fie aşa. Totuşi, ce n-aş da să mai văd o dată visul acesta. Noapte bună, tămăduitorule!

— Noapte bună, Lucius, răspunse Piros şi adăugă în gînd: „Sărmana Aya!”

⭑

În ciuda oboselii Piros nu putu dormi. Ațipi puțin înainte de revărsarea zorilor şi cînd se lumină de-a binelea se sculă şi mai obosit şi mai abătut.

Lucius nu dormea, îl urmărea cu luare aminte pe bătrîn.

După ce vraciul se îmbrăcă şi-şi făcu patul, veni lîngă tribun. Fără să scoată o vorbă, îl examina, îi unse rana cicatrizată cu o alifie, ş-apoi dădu să plece.

— Venerabile, în curînd vei pleca în patrie, iar eu voi rămîne singur în pustietatea asta. De aceea, pînă mai e timp, te rog să-mi faci un ultim serviciu.

Bătrînul îşi stăpîni o mişcare de nerăbdare şi rămînînd locului, îl întrebă:

— Ce anume?

— Ceva ce are o importanță covîrşitoare pentru mine.

— Fii te rog mai clar.

Lucius se ridică în capul oaselor, îi prinse mîna şi fixîndu-l cu privirea-i arzătoare, zise încet:

— Vreau să ştiu cum se desfăşoară războiul. Vreau să ştiu pînă unde au înaintat romanii.

— Şi de ce mă întrebi, de unde aş putea eu să ştiu astfel de lucruri?

— Vreau să ştiu încotro să apuc ca să dau de ai noştri, bunăoară pe care vîlcea să cobor ca să ajung în valea Alutei.

Piros îl privi țintă, în tăcere, apoi zise:

— De unde vrei să aflu toate acestea?

— De la Aya.

— Dar e femeie, de unde ai vrea să ştie ea?

— Să afle.

— Şi dacă n-o să vrea?

— Dacă o rogi tu, o să vrea.

— Şi dacă nu va putea?

— Chiar dacă e femeie şi n-o preocupă războiul, aici mai sînt şi bărbați care urmăresc desfăşurarea războiului cu cea mai mare luare aminte.

— Nu uita, Lucius, că Aya nu e o femeie romană şi că femeilor dace le sînt interzise multe lucruri.

Lucius se încruntă şi strîngîndu-i mîna cu şi mai multă putere, exclamă:

— Să se descurce cum va putea! Mă mir, eşti un om cu experiență şi pari a nu cunoaşte neamul femeiesc.

Piros îşi eliberă încetişor mîna din strînsoare şi-i răspunse pe un ton iritat:

— Eşti un egoist, Lucius. Oare în fața intereselor tale, interesele altora trebuie să cedeze? Mă indignează faptul că atunci cînd vine vorba de Aya, ea poate şi trebuie să fie exploatată în folosul tău.

— Nu înțeleg de ce-mi faci morală?

— Taci! Înțeleg dorința ta de a scăpa de aici, dar nu înțeleg s-o primejduieşti pe Aya, buna stăpînă. Căci numai ei îi datorez faptul că nu am nimerit într-o mină de sare sau de plumb, că am un tratament omenesc

aici şi că în curînd voi pleca în patrie. Atunci, de ce să-i răsplătesc binele cu răul? Eşti robul ei, dar cauți să-i porunceşti ca unei sclave.

Furios, Lucius aruncă cojocul cît colo şi-şi lăsă picioarele pe duşumea.

— Pe toți sucubii! Nu înțeleg ce ai astăzi de tot mă dăscăleşti? Ce-mi pasă mie de bunătatea ei, tot n-am cu ce s-o răsplătesc. Cel mult, dacă va fi luată în robie, s-o răscumpăr şi s-o fac sclava mea. Crede-mă, s-ar simți mult mai bine decît mă simt eu, ca rob al ei. Dar pentru asta, pe Jovis, trebuie să fiu liber, nu crezi?

— Pe zei! exclamă bătrînul. Eşti un demon şi nimic omenesc nu sălăşluieşte în sufletul tău.

— Prin urmare, mă refuzi? Nu vrei să-mi faci un ultim serviciu?

— Ah, Lucius, dacă ai şti cît de drag îmi eşti, chiar atunci cînd semeni cu un demon. Dacă aş fi putut afla eu însumi, mi-aş fi asumat riscul fără nici o teamă, dar mă gîndesc la soarta Ayei; nu vreau s-o împing la dezonoare, poate chiar la moarte. Crede-mă, faptul că eşti privat de libertate, o doare şi pe ea.

— Cum vine asta?

Bătrînul îşi muşcă buzele, dîndu-şi seama că vorbise prea mult.

— Pe Hercule, venerabile, cum trebuie să tălmăcesc vorbele tale? Simt că ai un gînd ascuns pe care nu mi l-ai destăinuit din nu ştiu ce pricină.

Piros îşi lovi genunchii cu palmele, îşi săltă capul şi privin-du-l pe Lucius în lumina ochilor, zise cu emoție:

— Văd că nu mai pot tăcea, căci altfel am să-mi pierd echilibrul între voi doi. M-am hotărît să-ți destăinuiesc ceva, dar nu înainte de a-mi jura, pe tot ce ai mai scump pe lume, că nu vei profita de acest ceva împotriva Ayei şi nu vei căuta să-i faci nici cel mai mic rău. Mi-am dat seama că nu e bine să tac şi că e mai bine să-ți încredințez taina. Cu tot egoismul tău, eşti un om de onoare.

— Sînt gata să jur şi să-mi țin jurămîntul cu sfințenie, cu condiția să aflu ceea ce-mi trebuie ca să pot fugi de aici.

— În situația ta, tu nu poți să pui condiții nici mie, nici Ayei, nici altcuiva, dar de pe urma tainei ce ți-o voi încredința, nu vei avea decît de cîştigat. De asta depinde poate şi libertatea ta. Dar mai întîi să-mi juri!

Lucius se sculă, întinse mîna dreaptă şi cu tonul cel mai solemn pronunță:

— Jur pe fericirea părinților şi fraților mei. Zeii străbunilor şi penații casei mele fie-mi martori că...

Văzînd că nu ştie ce să mai spună. Piros îi suflă:

— Că o voi socoti pe Aya, fiica lui Diaies, ca pe o prietenă şi nu o voi folosi drept unealtă a vicleniei şi a pornirilor josnice ce ar putea să mă cuprindă.

După o clipă de gîndire, Lucius repetă întocmai cuvintele jurămîntului. Piros care-l asculta cu emoție îşi săltă capul şi privindu-l țintă în ochi zise:

— Aya te iubeşte!

Uluit, Lucius nu-i răspunse.

— Ea te va ajuta în toate şi fără să-ți ceară nimic în schimb. Dar ca să nu-i pricinuieşti prea multe suferințe şi s-o răsplăteşti pentru dorul acesta de care nu e vinovată, fii respectuos față de dragostea ei şi nu uita niciodată de jurămîntul pe care mi l-ai dat acum cîteva clipe.

Lucius dădu din cap cu amărăciune.

✯

În cortul încăpător ardea un sfeşnic cu mai multe brațe, iar dimineața rece şi cețoasă îşi arăta chipul palid, ori de cîte ori oşteanul înzăuat ridica poala intrării lăsînd să intre cei chemați la sfat. La lumina caldă, gălbuie, a lampadarului, în jurul unei mese mari din lemn de tisă erau adunați de acum cîțiva comandanți daci. Poala se ridică pentru o ultimă oară şi flăcările sfeşnicului pîlpîiră luminînd chipul celui intrat. Era Dieghes, fratele regelui Decebal. El făcu semn oşteanului să dispară, aşteptă pînă poala intrării rămase nemişcată şi salutînd pe cei adunați se aşează la locul de cinste.

— V-am adunat la sfat, cinstiți sfetnici.

— Zalmoxis să ne lumineze mințile, adăugă Vezina.

— Te ascultăm, rosti Susagus.

— Te ascultăm! repetă ca un ecou Bituva.

— Astă noapte, începu Dieghes, am descusut două iscoade. Primul n-a descleştat gura decît ca să mă roage să-l omor căci tot nu va vorbi. Celălalt însă nu a fost atît de tare şi mi-a destăinuit multe.

Toți tăceau, privindu-i chipul palid, şi teama li se strecura în suflet picătură cu picătură. Erau oameni neînfricați în viață şi în luptă, dar acest prinț cu ciudate apucături, cu izbucnirile lui de furie şi cu rînjetul acela crud îi descumpănea pe toți.

— La nouă mii de paşi mai jos, romanii au construit un castru şi l-au denumit Praetorium. În acest castru se află, gata de atac, două legiuni: a V-a Macedonica şi a XIII-a Gemina. Pe lîngă aceasta, ei mai dispun de vreo trei mii de călăreți şi multe trupe auxiliare. Spionul mi-a mai spus că îndată ce Lusius Quientus îşi va muta comandamentul în acest castru, prefectul Longinus, fie-i numele blestemat, va porni la atac. Iscoada ieşise din lagăr acum vreo trei zile şi spune că tocmai sosiseră primele cohorte ale Italicei,

legiune care va păzi castrul după plecarea bătrînului acela nebun şi nesăbuit. Ar putea să ne atace foarte curînd. Azi însă e vremea urîtă şi ei nu vor părăsi lagărul. Ce gînduri aveţi şi ce mă sfătuiţi? Vorbiţi!

Sfatul se prelungi pînă aproape de prînz. Norii s-au împrăştiat descoperind un cer limpede şi rece de toamnă. Inimile comandanţilor se înflăcărară, limbile se dezlegară şi fel de fel de propuneri, una mai ingenioasă decît alta, au fost propuse sfatului. Fiecare o susţinea pe a lui, respingînd propunerile celorlalţi. Numai Vezina şi cu Susagus erau de aceeaşi părere. Dieghes, care îi ascultase în tăcere, zise cu tărie:

— Trebuie să punem o dată stavilă înaintării romanilor, de aceea mă alătur planului lui Vezina. Îl socot înţelept şi ingenios. Să vedem acum pe cine însărcinăm cu îndeplinirea lui. Este nevoie de multă dibăcie pentru a îngemăna şi a duce la bun sfîrşit cele două învăluiri...

Deodată se auzi un tropot de cal, voci, poala cortului se dădu la o parte şi în cadrul intrării apăru un oştean.

— Vin romanii, stăpîne!

Toţi săriră în picioare, iar Dieghes, izbind cu pumnul în masă, răcni:

— Fiecare la postul lui! Vezina, ramîi! Apoi, adresîndu-se oşteanului care aştepta la intrare, întrebă: Ce unitate merge în faţă?

— Cavaleria, stăpîne.

— N-ai băgat de seamă în ce formaţie merg?

— Se mişcă pe manipuli. Unul lîngă rîu chiar pe prund, altul — între rîu şi drum şi al treilea — pe drumul de sub pădure. După cum mi s-a poruncit, am strîns veştile de la mai mulţi cercetaşi şi de la cei ce erau la pîndă pe brazii înalţi de pe muncele. Ei spun că pedestraşii merg şi ei pe trei coloane, fără să ia în seamă greutatea drumului, stricăciunile şi piedicele ce le-am pus. La urmă de tot merg trupele ajutătoare care repară drumul şi împrăştie opritoarele.

— Merg şi prin pădure?

— Da! Prin pădure se strecoară lanţuri de ostaşi uşor înarmaţi, mai mult prăştierii şi arcaşii.

— Cît de mulţi sînt, după părerea ta?

— Din cîte am înţeles sînt peste zece mii, dar poţi oare să-i numeri? Cercetaşii spun fel de fel.

— Cum arată?

— Cînd i-am văzut, păreau îndîrjiţi şi răi, iar armele şi îmbrăcămintea lor par nou-nouţe.

— Mai ai ceva de adăugat? spuse Dieghes, privindu-l ţintă în ochi.

— Da, stăpîne, aş vrea mai bine să lupt cu duşmanii decît să-i pîndesc pe după copaci şi-apoi să fug din faţa lor. Oamenii mei s-au retras fără să tragă o săgeată, aşa cum li s-a poruncit.

— Cum te cheamă, viteazule?

— Mă cheamă Ariort.

— Eşti rudă cu bătrînul erou de la Tapae?

— Îi sînt fiu bun.

— Îți doresc să nu fi mai prejos şi pe lîngă asta vreau să-ți mai spun că nimeni nu te întreabă ce ai vrea să faci, şi că la oaste poruncile trebuie să fie îndeplinite cu sfințenie. A fi viteaz nu înseamnă să te arunci orbeşte în luptă. Cîteodată, ceea ce ai făcut tu azi înseamnă a avea mai mult curaj ca oricare altul. Vei rămîne lîngă mine, urmează-mă!

⭐

În acel loc, pe care romanii l-au denumit Pons Vetus, după numele dacic de Punte Veche, valea Alutei era mult mai largă. Străjuită în dreapta de enorme stînci în spatele cărora se profilau crestele semețe ale munților, în stînga păzită de codrii nesfîrşiți ce urcă din muncel în muncel, pînă la alți munți, cu forme mai line, valea aducea mai mult a capcană decît a cîmp de luptă.

Îndîrjiți în năzuința lor de a răzbate în largul cîmpiei, romanii se izbiseră de o înverşunată rezistență din partea dacilor. Hotărîți să-i nimicească de astă dată pe invadatori, Dieghes şi Vezina împînziseră pădurile şi coclaurile cu trupele lor. Din fundul vîlcelelor, din vîrful brazilor, de după stînci, de peste tot moartea îi pîndea pe romani. Cumplită şi neînduplecată fu ciocnirea şi mare vărsare de sînge. Pînă aproape de scăpătat a durat lupta şi oastea romană a trecut prin clipe de mare primejdie. Numai datorită calmului, prezenței de spirit şi disciplinei, lucrurile fură îndreptate şi sorții izbînzii trecură de partea ei.

Dieghes, care nu-i aşteptase pe romani în acea zi, nu avuse timp să-şi pună în aplicare planul întocmit pînă-n cele mai mici amănunte şi pierduse lupta. Ținînd bine minte straşnica poruncă a lui Decebal de a nu-i lăsa pe ostaşi să se sacrifice fără nevoie, porunci cetelor sale să se împrăştie.

Hotărît să pornească mai departe chiar a doua zi şi să străbată acele aproape o sută treizeci de stadii pînă la capătul dinspre miazănoapte a văii, Longinus, rămas stăpîn pe cîmpul de bătaie, porunci construirea unui lagăr de pămînt, cu şanțuri şi valuri, în care oastea să se poată odihni în linişte. În mare grabă, toți acei care mai puteau ține unealta în mînă, au lucrat pînă aproape de miezul nopții.

Adăpostiți în corturi şi în sălaşe acoperite cu ramuri, zgribuliți în jurul gropilor cu jăratec, sfîrşiți de puteri, chinuiți de durerea rănilor, ostaşii înghițeau în grabă mîncarea, pentru ca apoi să le uite pe toate într-un somn adînc.

În curînd deasupra lagărului se aşternu tăcerea, focurile se stinseră şi numai gărzile, plimbîndu-se pe valuri de pămînt, trimiteau în noapte strigătul prelung şi îngrijorător: „Vi-gil-a-a-a!”

Către primul cîntat al cocoşilor, parcă anume scornită pentru a spori chinurile sărmanilor oameni, se porni o ploaie măruntă şi rece, biciuită din cînd în cînd de rafale de vînt.

✯

În timp ce ceilalți, zgribuliți sub ploaia rece, îşi aranjau ținuta, Asdus, sleit de puteri, se îndreptă spre sălaşul lui Caliga şi-şi băgă capul în deschizătura lui. Bătrînul nu dormea, ci ghemuit lîngă un foc de vreascuri, amesteca ceva într-o străchinuță.

— Ce faci, tată Caliga?

— Tu eşti, Asdus? Ce să fac? Îmi fierb restul de vin cu nişte buruieni, căci tare mă încearcă încheieturile.

— Dar rana nu te doare?

— Asta nouă? Rănile vechi mă dor mai rău de umezeală.

— Nu ai nevoie de ceva? Acum mă duc în post cu acei care au scăpat teferi din bătălie.

— Cîți ați pierdut în decuria voastră? întrebă bătrînul schimbîndu-şi poziția şi gemînd uşor.

— Doi morți şi patru răniți.

— Victis honos! (Cinste celor căzuți!) mormăi el. Bone Deus, cum ne pierdem oamenii! Pînă la terminarea războiului o să rămînă numai stindardul.

Fața lui Caliga, întoarsă spre foc, părea o mască. Aceeaşi expresie înghețată pentru totdeauna ca şi în bucata de lemn ori mucava din care sînt făcute măştile tragice de teatru. Ochii săi ficşi reflectau pîlpîirile focului.

— M-ai întrebat adineaori dacă nu-mi trebuie ceva. Ce să-mi trebuiască, fiule? Durerea îmi răsuceşte încheieturile; de durere nici nu pot dormi. Mă doare peste tot. Nici nu mai ştiu să deosebesc durerea rănilor vechi de cele noi. Iar toate acestea de durerea din oase. Din creştet şi pînă-n călcîie sînt tot numai o durere. Nu-mi mai trebuie nimic! Chiar dacă mi-ar dărui cineva un palat cu o sută de sclavi, cu băi calde şi un pat cu puf de lebădă, crezi că trupul acesta chinuit ar înceta să doară? Numai moartea cu liniştea şi întunericul ei ar fi putut să mă scape.

— Nu vorbi aşa! Uite, îți las plosca mea, este aproape plină. Bea. Înveleşte-te şi dormi.

— Îți mulțumesc. Chiar dacă voi putea adormi. În zori mă vor trezi din nou trîmbițele. Pe Pluto, mai bine să mă trezească vocea răguşită a lui Haron!

— Lasă. o să apucăm şi noi zile mai bune. Nu te mai necăji! Ține vinul! Trebuie să plec, mă aşteaptă oamenii în frig.

Trist şi abătut, Asdus se mistui în noapte cu tovarăşii săi. Bîjbîiră prin întuneric pînă găsiră corpul de gardă, frămîntară noroiul pînă ajunseră în post. Schimbară oamenii somnoroşi şi amorţiţi şi rămaseră singuri la cîţiva zeci de paşi unul de altul, biciuiţi de rafalele vîntului amestecate cu ploaie. În faţă se întindea cîmpul de luptă cu mii de cadavre. Întunericul şi pîcla ploii le înghiţise. Erau totuşi acolo. Se putea şti că sînt acolo după slabele gemete ale acelora în care mai pîlpîia o scînteie de viaţă, ale acelora care nu puteau să se descotorească de groaznica povară de leşuri sub care erau îngropaţi. Ici-colo se auzea prundişul scîrţîind sub picioare ce calcă pe furiş, tîlhăreşte. Erau pesemne soldaţii ori sclavii care umblau după pradă, cîţiva ticăloşi în care lăcomia este mai tare decît frica şi istovirea unei zile de luptă. Dinspre pădure se auzeau urletele fiarelor atrase de mirosul sîngelui.

Aici, pe întăritura înălţată în pripă, apele spălau pămîntul bătătorit de mîntuială, ducînd la vale prundişul aşternut deasupra. În susurul necontenit al şuvoaielor clincheteau pietricelele. Paşii nesiguri ai sentinelelor fleşcăiau în noroi.

În toate acestea era ceva atît de sinistru, atît de deznădăjduit încît lui Asdus îi venea s-o ia razna urlînd de groază. Prefera încleştarea crîncenă a luptei cu toate ororile ei. Acolo, în viitoarea bătăliei, unde vaietul îndurerat al vieţii ce piere se întîlneşte cu chemarea la luptă, unde glasul durerii se încrucişează cu izbucniri violente de mînie, el se simţea mult mai la largul său decît aici în noapte, încolţit de toate tainele ei. I se părea că morţii de dincolo de şanţ se mişcă întinzînd mîinile palide cerînd răzbunare. I se părea că toate acestea vin din misterioasa ţară a umbrelor pe care n-o văzuse nimeni, dar pe care şi-o închipuie toţi.

În faţa ochilor săi se perindau chipurile camarazilor căzuţi, aşa cum îi văzuse în ultima clipă i se părea că-l privesc cu invidie, vroind parcă să-i spună: „Ce-ţi pasă? Eşti viu!”

Îşi acoperi faţa cu mîinile nemaiputînd suporta singurătatea cu vedeniile ei.

— Ce-i asta, pentru ce toate acestea?!

Trezit de propriul său glas, porni grăbit în stînga, pe întăritura. O panică ciudată îi cuprinse fiinţa. Se grăbi cu înfrigurare într-acolo de unde vîntul aducea crîmpeie de vorbă omenească.

— Cine-i acolo? ridică glasul una din mogîldeţele de care se apropia.

— Eu, Asdus!

— Ţi s-a urît de unul singur?

— Mi-era teamă să nu adorm, decurioane, minţi Asdus.

— De asta ţi-e teamă? rîse celălalt ostaş. Poţi dormi liniştit. Daci nu mai sînt, cine să ne atace?

— Nu de daci mi-e frică, Valer, ci de centurioni, minţi din nou Asdus, mirîndu-se singur ce l-a apucat.

— Aş! făcu Valer. Într-o noapte ca asta toți dorm duşi.

— Ce noapte blestemată, de s-ar ivi o dată zorile, mormăi decurionul Fortunatus.

— Aş! Ce o să ne aducă ele? O zi şi mai blestemată. Trîmbițe, adunarea, terciul, apoi munca, şi ce mai muncă: dezbrăcarea morților, strîngerea armelor, pregătirea incinerării, îngroparea duşmanilor. O zi de ciocli, ptiu!

— Iar seara, adăugă Fortunatus, ai uitat pesemne, vine percheziția ca să descopere lucrurile tăinuite.

— N-am uitat. De altfel, dacă uitam, îmi aminteau poimîine furcile şi căluții.

— Se vor găsi amatori şi de aşa ceva? întrebă Asdus înfiorat.

— Ba bine că nu. Întotdeauna se găseşte un nebun. Eşti tînăr şi n-ai văzut prea multe în viață. Acum vreo doi ani mi-am pierdut prietenul, îl chema Lucret. A tăinuit cîteva fibule de aur luate de la germani. Un altul, invidios, l-a văzut şi l-a pîrît.

— A fost un brav ostaş dar cam lacom. Cred că pedeapsa a fost prea... peste măsură de grea, consimți decurionul.

— Crudă, vrei să spui, reluă Vaier, cred şi eu. După ce a luptat ca un Hercule, să-i sfarme oasele pe „căluț”. Şi pentru ce? Pentru două-trei zorzoane de barbari?

— Oare nu ştia ce-l aşteaptă? întrebă Asdus. De ce a făcut-o?

— De ce, de ce? A avut năravv. De fapt, legea e crudă numai cu cei mici, cei mari nu pățesc aşa, nici atunci cînd fură zeci şi sute de talanți de aur.

— Gura, Valer! zise Fortunatus nemulțumit de discuție. Legea e lege şi nu se discută. Vezi, să nu pățeşti şi tu ceva.

— Bine, decurioane, uite, am tăcut. Eu, unul, n-am nici un chef să mor atît de stupid.

— Am stat destul, zise Asdus. Mă duc la postul meu. Cu bine!

— Auzi-l, spuse Valer după ce tracul se mistui în noapte, face pe grozavul. Mucosul îşi ia slujba în serios, ptiu!

— În zilele noastre, reflectă Fortunatus cu amărăciune, ca să avansezi nu trebuie să fii vechi în ale războiului. Tu, bunăoară, n-ai să faci nici o ispravă pentru că nu ştii să-ți ții gura şi eşti veşnic nemulțumit. Într-o bună zi ai s-o pățeşti, şi eu împreună cu tine pentru că-ți sînt prieten bun şi nu ştiu să te strunesc.

— Pe Hades, ce umezeală infernală! mormăi Valer în loc de răspuns.

Sclavul oacheş se apropie cu papirusul întins pe o planşetă de palisandru şi-i întinse pana. Cu un oftat, prefectul se îndreptă, dezlpindu-şi spatele de perna moale şi semnă aruncînd literele nervos.

Lăsîndu-se din nou pe pernă, se adresă de astă dată bătrînului său slujitor:

— Senio, mă las în voia ta!

— De mult ar fi trebuit, stăpîne. Nu e bine să te joci cu sănătatea.

Figura gîrbovită a moşneagului, părul său alb, mişcările line, domestice, a unuia care ştie rosturile casei şi a lucrurilor din ea, umplură cortul, pîn-atunci pustiu şi mohorît, cu acea căldură şi intimitate ce emană numai de la bătrîni, părinți ori servitorii devotați. Se pare că vorbele lor se scurg lin şi fără întrerupere, la fel cum se scurge mierea din căuş, iar mişcările se perpetuă într-un ritm neîncetat şi neobosit.

Bolborosind într-una, Senio îl înconjura pe stăpînul său cu mii de atenții ce nu se bagă de scamă, dar care ar fi lăsat un gol dacă ar fi încetat pentru o singură clipă. Longinus avea un acces de gută. Piciorul drept i se odihnea pe un scăunel.

— Vremea asta mi-aduce aminte de moarte, Senio.

— O zei îndurători, zise în loc de răspuns bătrînul, oblojindu-i piciorul.

— Suferi pentru mine, Senio?

— Cum să nu sufăr, stăpîne? Zi de zi aduc ofrande zeilor tămăduitori pentru ca să-ți redea sănătatea, dar atîta nu e destul, trebuie să te şi îngrijesc.

— Treabă, datorie, Senio. Odihna vine pe urmă. Ai pus pecețile? schimbă vorba prefectul, aruncînd o privire către scrib. Atunci nu mai sta şi repede-te după tribunul de serviciu!

În urma sclavului, de sub poala ridicată a cortului, privi o seară mohorîtă de toamnă cu ceață şi ploaie măruntă.

Păşind fără zgomot şi dînd dezaprobator din cap, Senio potrivi poala la loc.

— Ai obosit şi tu, Senio, tot umblînd după mine?

— Eu, stăpîne, nu am dreptul să obosesc, la fel ca pasărea călătoare care zboară pe deasupra mării şi dă din aripi, nici prea tare, nici prea slab, ca să nu-şi piardă avîntul. Calea deasupra apelor ca şi aceea a vieții, este lungă şi anevoioasă... dar dincolo, la capătul celălalt este cald şi bine, iar soarele străluceşte pe cer.

-— Văd că şi pe tine te-a răzbit dorul de casă. Ți-e dor de copii, nu-i aşa?

— Mi-e dor, stăpîne, cum să nu-mi fie. Dar cînd mă gîndesc că ei o duc bine, parcă uit şi eu de necazuri. D-apoi a fost vreodată să te las

singur? Sînt zeci de ani de cînd tot umblu după tine, dar acum mi se strînge inima cînd te văd aşa...

— Dar ce am? întrebă Longinus, cu o adîncă tristeţe în glas.

— Stăpîne. stai mai bine liniştit şi caută să dormi.

— Nu schimba vorba, ştiu la ce te-ai gîndit. Ascultă, Senio, oare îl voi mai vedea vreodată pe Lucius?

Bătrînul servitor ridică mîinile a rugă şi împotrivire, dar nu apucă să răspundă, căci la intrare apăru tribunul de serviciu.

— Porunceşte, prefecte!

— Ah, tu eşti Sempronius? Apropie-te!

Orice urmă de durere şi melancolie se şterse de pe faţa lui Longinus. Cu ochii săi ageri îl cercetă pe noul venit. Îmbrăcămintea şi armura tînărului erau pătate de noroi şi sînge. Mîna deasupra cotului bandajată, coiful stîlcit de lovituri.

— Ai preluat serviciul îndată după luptă?

— Da, prefecte!

— Puteai să refuzi căci eşti rănit.

— O simplă zgîrietură, prefecte.

— Eşti obosit şi palid. Tribunul de serviciu va avea astăzi mult de lucru. Să predai serviciul lui Gnaeus Lenipidus, care în timpul luptei ţinea legătura cu rezervele.

— Dar bine, prefecte, eu pot...

— Îţi poruncesc! Nici o vorbă mai mult. Pînă atunci trimite acest sul cu un curier de nădejde la Praetorium. Dă-i o escortă mai mare. Cu nebunii aceştia de daci nu-i de glumă. Oamenii să ia în saci cîteva capete ale şefilor daci ucişi şi toate trofeele ce le-am ales astăzi cu mîna mea, pentru a fi trimise împăratului. Poţi pleca!

După ce poala cortului recăzu în urma ofiţerului, Longinus se întinse pe pat, oftînd ca un om bolnav şi ostenit.

Servitorul luă de toarte mangalul încins şi apropiindu-l de picioarele stăpînului, puse un bulgăraş de răşină aromitoare peste cărbuni.

— Senio, toată viaţa mea m-am luptat cu slăbiciunile omeneşti, iar acum la bătrîneţe nu ştiu dacă le-am biruit. Tu ce părere ai?

— Toţi oamenii le au, stăpîne, numai că unii le arată pe faţă, iar alţii le ascund.

— Te-am întrebat ce crezi de slăbiciunile mele? De altfel te-am mai întrebat, dar niciodată n-ai îndrăznit să-ţi judeci stăpînul. Slăbiciunea mea cea mai mare este fiul meu cel mic. Sună straniu vorbele acestea, nu-i aşa? L-am iubit mai mult decît pe ceilalţi copii ai mei. Nu ştiu dacă este drept aşa, dar altfel nu puteam. Am vrut să-l văd mare general, glorios şi copleşit de onoruri, dar văd că am greşit. La douăzeci şi patru de ani el nu numai că

nu s-a acoperit de glorie, dar a ajuns prizonier şi nu ştiu dacă va scăpa vreodată.

— Bine, stăpîne, dar Lucius, el însuşi, nu dorea această glorie.

— O ştiu şi regret că nu l-am lăsat să-şi îndrepte avîntul în altă parte.

— Iartă-mi îndrăzneala, stăpîne!

— Vorbeşte, Senio! Pe tine nu mă pot supăra, doar am crescut împreună şi nu avem taine unul faţă de celălalt.

— Am vrut să te întreb, ce-ai iubit mai mult: pe fiul tău sau gloria ce el ar fi trebuit să o aducă numelui Longinus?

— Nu ştiu. Sînt lucruri greu de descurcat. Îl vedeam ridicîndu-se voinic, cu totul altfel decît fratele său mai mare... Îi plăceau jocurile, exerciţiile în aer liber, doar că se plictisea repede, fugea de tot ce este banal. Era o fire dornică de primenire în toate. Se lupta curajos cu prietenii în joacă şi cu duşmanii pe cîmpul de luptă, dar nu-i plăceau luptele de gladiatori. Ştii ce mi-a spus o dată: „Tată, nu e drept să-i lase să se măcelărească unii pe alţii, doar nu sînt duşmani.” Am rămas trăznit şi l-am dojenit, dar cred că a rămas la părerea lui. Eu, bunăoară, eram ahtiat după luptele sîngeroase. Nimic nu mă exalta mai mult decît o arenă acoperită de muribunzi sau lupta corp la corp între doi vajnici şi neînfricaţi gladiatori. După mine, nu există nimic mai superb decît sacrificiul sutelor de gladiatori la funeraliile împărăteşti. Bineînţeles, toate depind de gust. Dar fiul meu Lucius m-a pus adesea pe gînduri şi de multe ori mă întrista cu apucăturile lui. În Germania, pe cînd îl aveam printre contubernalii mei, am constatat un lucru şi mai trist — că nu avea ambiţii de conducător. Fără asta, dragul meu Senio, nu se realizează fapte mari. Numai dorinţa mare fierbinte de a ajunge la glorie poate să-l ajute pe cel ambiţios. Vedeam că nu va ajunge nici cît mine, d-apoi să mă întreacă. Eu sînt prea disciplinat şi credincios pentru a deveni ceva mai mare decît un bun general. Mi-am dat seama că Lucius, sînge din sîngele meu, nu poate nici el să fie decît un cinstit executor al ordinelor superiorului său. Şi mi-a părut rău atunci; mi-am văzut visul spulberat. În ciuda tuturor calităţilor sale, niciodată nu i se vor înălţa statui în forum; niciodată nu va păşi în Roma sub bolţile atît de rîvnite ale unui arc de triumf...Dar tu mă asculţi, Senio?

— Da, stăpîne: „nu va păşi niciodată în Roma sub bolţile unui arc de triumf.”

— Asta o repeţi pentru că eşti de acord cu mine sau ca să-mi dovedeşti că m-ai ascultat cu luare aminte?

— Şi una şi alta, stăpîne.

— Mă faci să rîd, Senio, cu toate că mai degrabă îmi vine să plîng.

— Mai bine rîzi, asta face bine unui bolnav. Dar cum a rămas cu dragostea părintească, acum cînd ţi-ai dat seama că Lucius nu va deveni un om mare? Îl mai iubeşti oare?

— Da, Senio, poate mai mult, nespus de mult. N-aş vrea decît să fie fericit.

— Ştiu, stăpîne, eu să nu ştiu. Ştiu că l-ai iubit din născare şi poate de aceea i-ai şi dorit cele mai mari onoruri. Dar linişteşte-te, nu în glorie constă fericirea.

— Aşa ori altfel, Lucius va rămîne marea mea slăbiciune şi mi-e teamă să nu înăbuşe în mine simțul datoriei şi mîndria mea de general roman.

Senio îşi cunoştea stăpînul. Văzînd că sprinceana începe să-i salte nervos, bătrînul servitor se apropie, îl sărută pe umăr, apoi îi duse la buze cupa cu băutură, de care Longinus nu se atinsese pîn-acum.

— Bea, stăpîne, bea şi te linişteşte. Ai să vezi cum o să se întoarcă toate înspre bine. Sînt sigur, inima îmi spune că Lucius va scăpa din robie. Bea şi dormi! Azi te-a zdruncinat calul trei sferturi de zi, de aceea eşti atît de neliniştit şi trist.

A doua zi, Longinus primi o scrisoare de la Traian. Împăratul se afla în Tracia, la Philippopolis sau Trimontium cum îi spuneau romanii, oraş prosper şi vestit pentru izvoarele sale tămăduitoare.

„Prefectului şi bunului meu prieten Gaius Cassius Longinus, salut!

Treburile imperiului mă reţin la Trimontium şi nu pot veni ca să văd şi să te felicit pentru tot ce ai înfăptuit în ultimul timp. Îți trimit din nou alimente, arme şi îmbrăcăminte de iarnă, încredințînd convoaiele voinței zeilor atotştiutori şi îndurători. Întăreşte castrele ce le-ai ridicat în neobosita ta sîrguință în valea Alutei, căci în seama ta le las, împreună cu toate trupele. Dispune de ele după chibzuință. Tot în seama ta las şi ducerea tratativelor cu prinții Daciei Transalpine şi pentru că nu doresc să mă împac cu Decebal, caută să strici alianțele lor cu acesta. Te sfătuiesc să-l spionezi pe rege prin intermediul duşmanilor săi. Athena-Pallada fie slăvită, dintr-aceştia el are destui. Abține-te, atît cît îți va sta în putință, de operațiuni mari în timpul iernii, iar pe mine nu mă aştepta atît de curînd.

Află că regele Decebal a urzit asupra persoanei mele un complot, care era cît pe aci să mă coste viața, căci înaintea zilei a XIV a Calendelor lui octombrie a trimis la reşedința mea ucigaşi, strecurați, cu pumnalele ascunse sub îmbrăcăminte, într-o delegație paşnică. Grație zeilor mei proteguitori, au fost descoperiți şi fiind puşi la cazne au destăinuit totul.

Pentru strălucitele tale victorii te voi răsplăti cu onoruri şi-ți voi ridica statui în Forum. Capetele şi trofeele ce le-ai trimis în tîrgurile Geților şi Piegeților au avut un frumos efect pacificator.

În privința schimbului de prizonieri fii mai larg, căci un ostaş roman valorează pentru mine mai mult decît zeci de barbari. În ultima ta scrisoare

treci din nou cu tăcerea soarta fiului tău. Îți dau dezlegarea să-i propui lui Decebal un schimb de unul la sută.

Ai grijă de sănătate, pentru că viața ta e mai mult decît prețioasă Statului Roman.

Traian Imperator"

După ce memoriză cele citite, Longinus arse scrisoarea şi asta o făcu nu atît din pricina secretelor de stat, cît pentru pasajul în care era vorba despre fiul său.

Aya ieşi în pridvor. Sfîrşitul lui octombrie zămislise din tristeți nemărturisite o dimineață cețoasă, rece, brodată cu firele argintii ale funigeilor întinşi peste ierburile pălite de brumă.

Fata privi în jur. Nimic n-o bucura. Nici aerul reavăn, înțepător, nici cerul azuriu cu pale de foc la marginea zării, nici sunetele cetății de obicei atît de familiare la acea oră.

Păşea încet pe scîndurile scîrțîietoare ale ceardacului. Cu capul lăsat în piept, fără gînduri, cu sufletul sfîşiat de un dor neîmpărtăşit. Cînd puse piciorul pe treapta scării, din dosul rezemătoarei apăru trupul spătos al lui Nando.

— Stăpînă!

Aya tresări privindu-l cu ochi vrăjmaşi. De cînd se reîntorsese de la Sarmizegelusa, tot umbla după ea şi n-o slăbea cu întrebările lui.

— Stăpînă, ieri am trecut pe la prizonier. E sănătos, voinic şi se plimbă prin odaie de colo pînă colo, de parcă nu are astîmpăr.

— Şi ce doreşti de la mine?

— Păi nu eşti tu stăpînă noastră şi nu trebuie să te întrebăm înainte de a face cutare sau cutare lucru? Dă poruncă să se zăvorească uşa şi să se pună din nou paza în fața ei, altfel e de rău.

Voința-i amorțită nu se putu împotrivi unei alte voințe mai tari, de aceea îi răspunse:

— Bine, Nando, fă aşa cum crezi tu că e mai bine. Nando îşi rînji dinții şi zise:

— Apoi dacă ar fi să fac cum e mai bine, l-aş fereca în lanțuri şi l-aş zvîrli în beciul cel mai întunecos. Dar omul nu poate să facă ce vrea, continuă vocea groasă, răsunînd straniu în aerul neclintit şi rece. Ştiu că este poruncă de la Decebal, fie-i numele slăvit, să nu-l strîmtorăm pe dumnealui tribunul, că e om mare în țara lui şi pe capul său s-ar da mulți bani.

Cuvintele „beci", „lanțuri", „capul său" au trezit-o pe Aya, dîndu-i puteri. Sîngele îi năvăli în obraji. Deveni din nou stăpînă pe sine şi pe supuşii săi.

— Vorbeşti prăpăstii, omule! Cine te întreabă ce ai fi putut face? Porunca regelui nostru a fost să fie ţinut sub pază liberă. Dacă l-am închis cu zăvorul şi am pus paznici la uşa lui, asta am făcut-o numai în timpul sărbătorii Culesului, în zilele dijmei. Acestea au luat sfîrşit, nu avem de ce să-l păzim atîta, decît atunci cînd va vroi să iasă la plimbare.

Dar Nando nu-şi plecă privirea şi vocea-i groasă răsună şi mai plină:

— Nu facem bine, stăpînă, dacă-l lăsăm fără pază. De cînd l-au adus aici, pe capul nostru, multe s-au schimbat. Mai întîi şi întîi, de cînd l-a pălit în cap tarabosta Ariort, s-a înrăit cioroiul şi ne poartă mare pică, ş-apoi nici războiul nu merge aşa cum am dori noi să meargă.

Aya, care privea, fără să ştie de ce, la încălţările cu care Nando strivea iarba bătută de brumă, îşi aminti de discuţia ei cu Piros şi într-o frîntură de clipă cîntări situaţia. Încălţarea vătafului se mişcă încolo şi încoace ştergînd pojghiţa brumei, lăsînd urme de culoare închisă, ca nişte răni, pe iarba argintie.

Zîmbind şi prefăcîndu-se binevoitoare îi spuse cu căldură în glas:

— Dar ce ştii tu despre război? Oare ai noştri nu sînt biruitori?

— Deocamdată Zalmoxis ne încearcă greu, stăpînă, spuse Nando apropiindu-se şi punînd mîna pe rezemătoarea scării.

— Merge atît de prost?

— Vezi, stăpînă, dintotdeauna femeile nu-şi băteau capul cu de-ale războiului. Tu însă, stăpînă mea, eşti singura asemănătoare unui bărbat şi asta pentru că ai minte luminată şi ştii să citeşti la carte. Aşa că nu mă miră că treburile acestea bărbăteşti îşi găsesc loc în sufletul tău.

— Îmi pare rău că nu m-am născut băiat, glumi Aya.

— Apoi, stăpînă, bucurii sînt puţine, necazuri cu duiumul.

— Hai vino sus, să stăm de vorbă fără martori. Intrară în odaia de ospeţe. Sutta trebăluia pe acolo şi Aya îi porunci să-i lase singuri.

Rămas în picioare în faţa stăpînei sale, Nando îi povesti tot ce ştia. Glasul său răsuna domol sub grinzile afumate ale tavanului.

Piros intră în odaie şi gîfîind se aşeză pe laviţă. Era foarte agitat.

— Ce s-a întîmplat? îl întrebă Lucius, căznindu-se să-şi rotunjească barba cu o foarfecă de tuns oi.

— Stai puţin să răsuflu. Am atîtea noutăţi.

— Noutăţi? făcu Lucius surprins, întorcîndu-se cu spatele la mica oglindă de bronz lustruit atîrnată de perete.

— Da, ai auzit bine. Sînt plin de noutăţi ca un corn al abundenţei. Dar ce văd, te faci frumos?

Lucius aruncă foarfecă grosolană şi zise înciudat:

— Nu m-am priceput niciodată în arta tunsului, iar cu instrumentul acesta de tortură m-am sluțit de tot. Dar, m-ai făcut curios, hai deşartă-ți cornul abundenței.

— Am şi aflat ce ai vrut să ştii.

— Eşti un geniu! exclamă Lucius plin de bucurie.

— Nu eu, dragul meu, nu eu, ci Aya. Treburile dacilor merg cît se poate de prost, cel puțin deocamdată, poate sorțile izbînzii se vor inversa.

Lucius rînji.

— Asta-i părerea Ayei desigur?

— Da, răutăciosule. Nu uita că e de neam dacic şi are tot dreptul să spere.

— Bine, acum să revenim la treabă.

— Tatăl tău, prefectul Longinus, i-a învins în trei bătălii. În a doua luptă l-a bătut pe însuşi Vezina.

Cuprins de emoție Lucius măsura odaia în lung şi în lat. De mult nu l-a mai văzut Piros atît de agitat.

— O, zei, exclamă el ridicîndu-şi brațele către grinzile tavanului, vă mulțumesc! Mai departe, mai departe, te ascult cu cea mai mare nerăbdare.

— Tatăl tău a construit un nou castru ce se numeşte Praetorium şi a pornit înainte cu două legiuni.

— O, tată, ai fost întotdeauna asemănător unui fulger!

— Prizonierii romani spun că pînă la începerea iernii, Longinus vrea să scape din strîmtoare şi să se întărească la şes.

— Jur pe Marte că o va face!

— Bineînțeles că o va face dacă Nemessis cea oarbă îi va arunca numai zaruri mari.

— Aici nu e vorba de zaruri ci de ştiința de a duce războiul!

— La primăvară Decebal îşi va concentra forțele la ieşirea din vale pentru a da bătălia decisivă. Într-un loc larg el va putea să-şi folosească marile rezerve de oameni.

— Nu-l va mai ajuta nimic. Piros, ți-o spun eu, mă pricep în de-ale războiului. Spune-mi mai bine dacă romanii au depăşit în înaintarea lor locul unde valea aceasta se uneşte cu valea Alutei.

— Da, l-au depăşit şi de aceea lui Nando îi e teamă de incursiuni neaşteptate.

— Să nu-i fie teamă, e prea departe de drumurile principale şi nimeni nu se va ocupa de ea. Acum, cînd ştiu tot ce-mi trebuie, nu-mi rămîne decît să mă pregătesc de fugă.

— Pregăteşte-te fiule, dar chibzuieşte şi îngrijeşte-ți sănătatea. Să nu te avînți înainte de primele ide ale lunii decembrie căci rana ta nu s-a cicatrizat şi la cea mai neînsemnată sforțare poate să se deschidă.

— Bine, am să mai rabd. Nu-ți poți închipui ce bucurie mi-ai adus.

Lucius îi puse mîinile pe umeri, apoi îl strînse la piept, spunîndu-i la ureche ca şi cînd îi era frică să nu-l audă cineva:

— Spune-i Ayei, cînd o vei vedea, că gestul ei a fost magnific şi că n-am să-l uit niciodată. Mai spune-i că voi fi fericit să-i fiu de folos la rîndul meu, căci nu se ştie niciodată ce ne va hărăzi soarta în viitor.

— Lucius, băiatul meu drag — gemu bătrînul, strîngîndu-l la rîndul său în braţe. Tare aş vrea ca să nu iasă la iveală complicitatea ei în evadarea ce o pregăteşti, căci tu eşti prizonierul lui Decebal şi nu al lui Diaies şi nu de acesta din urmă depinde s-o pedepsească sau s-o ierte pe Aya.

— Venerabile, îi răspunse tribunul cu gravitate, de acum înainte nu va mai fi nevoie de complicitatea ei. Am studiat cu de-amănuntul un plan şi cred să-l duc la bun sfîrşit de unul singur.

— Mi-e tare frică. Orice ai spune, nu pot să-mi închipui cum vei ieşi din incinta cetăţii, d-apoi ce te paşte pe drum: asta depăşeşte limitele imaginaţiei mele. Nu eşti nici echipat, nici înarmat, limba localnicilor n-o cunoşti. Dacă nu te vor sfîşia fiarele sălbatice, te vor sfîşia cîinii pe care îi vor asmuţi pe urmele tale. Nu mai vorbesc de oameni, cu care ai putea să te întîlneşti. Lucius, te implor, mai gîndeşte-te!

— M-am gîndit la toate, venerabile, m-am gîndit, doar sînt militar de meserie şi nu o dată am trecut prin primejdii mari. Ş-apoi fără risc nu se poate. Arunc pe balanţă două lucruri: libertatea şi moartea, care va trage mai mult aceea îmi va fi soarta. Alte noutăţi nu ai? Mi-ai spus că ai o tolbă plină.

— Ba da! Azi după amiază a sosit un arhitect, mai bine zis un constructor de cetăţi, roman de origine şi-l chiamă Servius Filimon. E un fost centurion şi foarte arătos.

— Un trădător desigur.

— Pesemne, dacă-l serveşte pe Decebal.

— Şi ce caută aici acest Filimon? întrebă Lucius cu nelinişte în glas.

— O să aibă mult de lucru aici. A adus vorba despre tine. Vezi — e bine informat. S-a interesat cum o duci, dacă eşti bine păzit şi dacă nu ai încercat să evadezi.

— Această bestie o să mă păzească mai bine decît toţi dacii. Cred că are instrucţiuni precise.

Lucius se posomorî, apoi peste o clipă adăugă:

— Zici că e arătos? Dacă Aya îl îndrăgeşte, o să mă păzească amîndoi.

— Eşti cinic, Lucius, protestă Piros. N-o cunoşti. Dealtfel. Filimon e un om trecut de patruzeci de ani.

Lucius zîmbi cu amărăciune.

— Să nu crezi că fac scene de gelozie, dar acest Filimon, înghită-l Infernul, mi-a stricat toate socotelile. Poate totuşi nu stă mult şi pleacă? Aya nu ți-a pomenit nimic despre planurile lui?

— Are poruncă să întărească în mare grabă cetatea. Este însoțit de cîțiva greci — constructori şi ei, urmînd să sosească în curînd meşterii zidari, lemnari, fierari cu tot ce le trebuie pentru lucru. Poate e mai bine aşa, poate că zeii atotştiutori vor să te abată din drumul greşit pe care ți l-ai ales.

— Tot voi fugi, exclamă Lucius strîngînd pumnii, numai că trebuie să-mi schimb planul.

⭐

De cum se crăpă de ziuă, Servius Filimon se puse pe treabă, împreună cu cei doi meşteri greci şi însoțit de Nando, colindase cetatea în lung şi în lat. Putea fi zărit cînd sus pe turnuri, cînd între crenelele zidurilor, cînd prin hrubele întunecoase, ori pe amețitoarele întortochieli ale scărilor. Constructorului nu-i scăpa nimic din ce ar fi putut să aibă o cît de mică importanță, înălțimea şi grosimea zidurilor, tăria şi starea de măcinare a blocurilor de piatră, a cărămizilor şi a lespezilor.

Cînd soarele se ridică de o suliță. Filimon îşi frecă mîinile, mulțumit că terminase atît de repede cercetarea întăriturilor. Dînd felurite însărcinări ajutoarelor sale, el însuşi se urcă într-un turn şi se apucă să facă un plan al cetății. Stilul său cu vîrf de plumb alunecă cu uşurință pe foaia de pergament întinsă pe o tăbliță de lemn şi oricine îl vedea, credea că e absorbit de treabă. De fapt, însă, lui Filimon nu-i scăpă nici faptul că vraciul Piros, ieşind din odaia sa, intră la tribun.

Nu întîmplător îşi alesese fostul centurion roman acest post de observație. De acolo se vedea bine acea parte a curții unde casele din bîrne înnegrite se rezemau de zidul răsăritean al cetății.

Peste puțin timp îi văzu ieşind pe amîndoi în curte. Apoi despărțindu-se, Piros apucă pe potecă, spre casa stăpînilor, iar tribunul spre hruba gărzii. În curînd, prizonierul apăru pe poteca ce şerpuia spre crîng, în afara zidurilor şi era urmat la cîțiva paşi de doi daci înarmați.

— S-a dus să se plimbe, mormăi Filimon — foarte bine!

Îndată după aceea, el coborî din postul său de observație şi-şi căută de treabă în curte. Soarele era aproape de amiază şi Filimon începu să-şi piardă răbdarea, cînd deodată îl zări pe Lucius revenind. Paznicii l-au condus pînă la uşă şi după ce intră, traseră zăvorul.

— Măsuri de siguranță, murmură Filimon. Înăbuşindu-şi un oftat de uşurare. Foarte bine. păziți-l bine, să nu fugă.

Porunci să fie întinse sforile înnodate, iar el numărînd nodurile îşi nota cifrele pe planul făcut adineaori. Tot măsurînd, se apropiaseră de

celula prizonierului şi Filimon îi porunci lui Nando să aducă o masă ca să-şi desfăşoare sulurile cu planuri. Între timp, punîndu-i pe greci să măsoare zidul de care erau rezemate căsoaiele, Filimon trecu pe lîngă odaia tribunului, se opri şi privi printre gratiile ferestruicii. Asigurîndu-se că în afară de Lucius nu era nimeni, aruncă cu repeziciune un obiect prin deschizătură, zicînd în acelaşi timp:

— Citeşte şi încrede-te!

Prima mişcare a prizonierului fu să sară la fereastră, să vadă cine era acela ce apăruse şi dispăruse atît de fulgerător în cadrul ferestruicii. Fu surprins zărindu-l pe Filimon, numai la cîțiva paşi, lucrînd la măsurători. Îl cunoştea, Piros i-l arătase în dimineața aceea.

Văzîndu-l pe Filimon cum numără nodurile şi le notează pe tăbliță, Lucius ar fi putut să jure că aceluia nu-i arde de altceva şi că e pe deplin absorbit de această treabă.

Dinspre casa tarabostarului venea Nando cu două slugi, care duceau o masă de brad; atunci Lucius ridică grăbit sulul şi-i dezlegă cu mîini tremurînde sfoara. Foaia îngustă de pergament se desfăcu fîşîind şi dinăuntrul ei căzu un stil de bronz cu vîrf de plumb.

„Nobile Lucius

Îți sînt prieten şi te voi ajuta să evadezi. Tatăl tău, nobilul Gaius, m-a scăpat de la galere. Îi datorez viața şi i-am jurat să te salvez. Să nu iei nici o hotărîre din propria-ți inițiativă. Te voi însoți eu pînă la lagărul roman.

Servius Filimon"

Mai jos de semnătură Lucius zări sigiliul privat al tatălui său.

Au trecut cîteva zile. Piros mai stătea cu Lucius ca să-l îngrijească, dar era atît de absorbit de apropiata-i plecare că despre altceva nici nu vorbea.

În acest timp, avînd treabă cu Piros, Aya, însoțită de Sutta, veni de două ori în odaia lor. Şedea cuminte pe marginea laviței fără să se amestece în vorbă. Tribunul se simțea jenat de prezența ei şi numai din cînd în cînd îi adresa cîte o vorbă, la care fata răspundea cu un scurt da sau nu. Aya slăbise, roşeața din obraji aproape că i se şterse. Părul ei castaniu, cu ape roşietice, îi adumbrea fruntea largă, iar ochii verzi păreau mai mari şi mai adînci. Lucius o cerceta pe furiş şi o găsea încîntătoare.

„Dacă te-ai fi pomenit, aşa, dintr-o dată, la Roma, îşi zicea el, lumea ar umbla după tine ca după „rara avis", dar nu ştiu cît timp ai fi rezistat Romei, căci acest oraş îi schimbă pe toți."

Fata îl asculta pe Piros care povestea ceva, pesemne foarte amuzant. Un viu interes se oglindea pe chipul ei şi numai o mică cută îi brăzda fruntea, trădînd un gînd chinuitor.

„E o fată bună. Va fi o soție credincioasă, o mamă bună şi devotată. Ar fi păcat să devină soția unuia ca Ariort.”

În clipa aceea îi păru rău de ce ar fi putut să i se întîmple fetei, şi ochii i se umeziră fără voia lui. Ea îi aruncă o privire fugară, de o clipă numai şi în privirea aceea era un noian de simțiri. După aceea, umbra genelor ei lungi se aşternu peste lumina ochilor şi o stinse.

Peste o clipă Aya se sculă şi urîndu-i noapte bună plecă urmată de Sutta şi Piros.

Veni şi ziua plecării lui Piros. Cu acest prilej Lucius primi încuviințarea să-l ajute. Uşa celulei fu dată la perete iar paznicii se aşezară la cîțiva paşi în jurul unui foc de vreascuri.

Piros îşi pierduse cu totul capul. Alerga, se agita, vorbea cu Aya, cu Lucius, vorbea şi de unul singur, se împiedica, răsturna obiectele. De altfel, toate au fost pregătite timp de mai multe zile, el însă scotea şi răvăşea totul. O întreba mereu pe Aya de drum, de escortă, de tatăl ei, dacă-l va vedea şi dacă va avea fericirea să vadă Sarmizegetusa.

— Pe tata îl vei vedea. Îți va ieşi în cale şi te va conduce el însuşi o bucată de drum. Faptul că Diza este sănătos şi se află în garda personală a regelui îl încîntă şi este gata să facă orice pentru tine.

— Dar, cum rămîne cu Sarmizegetusa? nu se lăsa bătrînul.

— Ar fi mai bine să nu dai pe acolo. Regele este bănuitor şi nu lasă nici un străin să pătrundă în capitală. Ş-apoi s-ar putea să te oprească aflînd cît eşti de iscusit.

— Nu-i nimic, să mă oprească, doar nu sînt începător în meseria mea. Numai să pot pătrunde în această cetate despre care se vorbeşte atîta, dar pe care n-a văzut-o nimeni cum trebuie.

— Aya are dreptate, se amestecă în vorbă Lucius, fii prudent, nu încerca aşa ceva, căci îți vei pierde şi manuscrisul pe deasupra.

— Ah, manuscrisul? Dar ce e scris în el, ceva nepermis? Doar nu sînt un spion.

— Ascultă sfaturile altora mai pricepuți în acest domeniu, interveni Lucius, dacă vrei să ajungi o dată în Corinth şi să-ți revezi soția.

Aya îi mulțumi cu o privire caldă, apoi venind lîngă bătrîn îl sărută pe obraz şi-i zise hotărît:

— Piros, bunul meu prieten, crede-mă, nu-ți doresc decît binele. Țara se află în război, iar oamenii s-au făcut răi şi bănuitori. Altceva mai bun decît s-o părăseşti cît mai grabnic nu-ți rămîne.

— O, copiii mei, copiii mei, strigă Piros, ce rău îmi pare. O să vă ascult, dar să fii la o aruncătură de băț de faimoasa cetate şi să n-o vezi,

este o adevărată nenorocire. Cît am călătorit, am colindat lumea întreagă, dar nu mi s-a întîmplat să nu vizitez capitala țării prin care am trecut.

— Iar începi? se încruntă Lucius.

— Nu te supăra, dragul meu, am vrut doar să-mi vărs focul inimii. Bine, hai să potrivim toate acestea în samare, căci după cum văd slujitorii au adus caii.

Cu toate că nu făcea mare lucru, sudoarea îi scălda fruntea, iar mîinile îi tremurau. Se agita încurcînd toate. Era pradă acelei emoții care te cuprinde ori de cîte ori părăseşti locurile îndrăgite şi prietenii dragi, poate pentru totdeauna.

Deodată, punîndu-şi mîinile în cap, strigă:

— Vai, nătărău bătrîn ce sînt, am uitat ce-i mai important! Şi se repezea să scotocească prin unghere sau îl ruga pe Lucius să se urce pe laviță şi să scoată smocuri de iarbă de după grinzi. Altă dată rămînea înmărmurit, dus pe gînduri, ca apoi să înceapă să se frămînte din nou.

Cînd Nando apăru în prag şi-i spuse că animalele aşteaptă să fie încărcate, se repezi afară ca să continue să se agite acolo, la fel cum se agitase şi în casă.

Folosindu-se de ocazie, Aya îl trase pe Lucius deoparte Şi-i şopti repede:

— În curînd vei fi liber, voința mea de a te reda alor tăi este neclintită. Ai răbdare şi nu fi nesăbuit.

Lucius îi prinse mîinile, i le strînse şi-i zise cu tremur în glas:

— Îți primejduieşti situația, poate chiar viața pentru mine. Te conjur, dacă evadarea mea poate să-ți facă un cît de mic rău, renunță şi lasă-mă să încerc singur. Şi aşa îți voi fi recunoscător o viață întreagă pentru tot binele ce mi-ai făcut. Acum treci în colțul celălalt, căci bărbosul tău servitor vine încoace.

Nando se opri în prag, aruncă o privire bănuitoare spre prizonier, dar văzîndu-l preocupat cu aranjarea lucrurilor într-un samar, îi spuse Ayei pe limba lor:

— Stăpînă, bătrînul acesta smintit nu va fi gata nici mîine, iar noi trebuie s-o luăm din loc, căci ne apucă noaptea pe drum.

— Nando, îi răspunse fata cu ocară, Piros este vestit în toată Ellada, e bogat şi are sclavi mai deştepți ca tine.

— E vestit acolo, în Ellada lui, aici însă nu-i decît un rob.

— Nu mai e rob, i s-a dat libertatea! Pleacă de aici!

Nando, stacojiu la față, făcu o plecăciune nu prea adîncă şi se repezi afară ca aruncat din praştie. Omul acesta îndărătnic şi nărăvaş era furios că stăpînă sa îl trimite departe de cetate, tocmai acum cînd străinii mişună într-însa.

Parcă anume, spre a adeveri bănuielile şi temerile unei slugi credincioase, apăru Filimon însoţit de meşterul pietrar.

— Unde este stăpînă-ta? îl întrebă pe Nando.

— Acolo, în odaia bătrînului, mormăi Nando fără să întoarcă capul.

În prag apăru Filimon.

— Salve, tribune! saluta el cu indiferenţă, apoi începu să discute cu Aya în limba ei.

— Nobilă Aya, am auzit că Nando pleacă departe cu venerabilul Piros, de aceea m-am grăbit să te întreb cine o să-mi elibereze în lipsa lui materialele necesare?

— Să nu ai grijă, meştere Filimon, treaba asta am încredinţat-o ajutorului său, care îi ştie rostul tot aşa de bine ca şi Nando.

— Prea bine, nobilă Aya, chiar acum îmi trebuie plumb şi grinzi.

Făcînd cîţiva paşi prin odaie şi cercetînd-o ca un specialist ce era, adăugă ca pentru sine:

— Clădiri de lemn, primejdie pentru cetate. După mine toate acestea trebuiesc dărîmate şi înlocuite cu încăperi solide din piatră.

Lucius aruncă o privire lui Filimon, silindu-se să înţeleagă rostul celor spuse de dînsul, dar meşterul vorbi mai departe:

— De altfel, treaba asta poate să mai aştepte. Mai întîi zidurile, turnurile, şanţurile, contraforţii, apoi celelalte. Treabă multă, ne apucă şi primăvara. Am o rugăminte, nobila mea stăpînă:

— Da, spune!

— Muncitorii mei se înghesuie toţi într-o încăpere. Sînt oameni liberi şi merită să fie trataţi mai bine. Ce ar fi să dai poruncă, ca o parte din ei să se mute în această odaie? Este destul de mare, are şi o vatră.

— Asta vom vedea noi, meştere.

Lucius văzu cum Filimon îşi strînse pumnii într-un gest de mînie, dar asta nu dură decît o clipă. În clipa următoare se înclină cu cel mai profund respect.

— Salut pe stăpîna mea şi pe nobilul tribun!

— Ce vrea, întrebă Lucius în şoaptă, după ce Filimon ieşi. Apoi, după ce fata îl lămuri, adăugă: Ce-ar fi să-i îndeplineşti rugămintea? Eu, unul, ţi-aş fi foarte recunoscător. M-ar bucura să simt alături oameni din lumea mea, să le aud glasurile, să-i aud cîntînd cînd se întorc de la lucru.

Ultimele lucruri fură încărcate pe cai. În zăpăceala şi emoţia despărţirii, Piros vărsă lacrimi, boci, îi sărută şi-i îmbrăţişa pe amîndoi. Ieşiră cu toţii în curte să-l petreacă. Bătrînul arăta ciudat cu gluga îmblănită pe umeri şi căciuliţă de dihor în cap, darul Ayei. Iţarii strîmţi şi creţi şi încălţările de piele cu blana înăuntru îl prefăcură într-un dac adevărat.

— Aş putea să jur pe toți zeii Olimpului, rîse Lucius, că un tarabostar bărbos, venerabil şi nins de ani călătoreşte cu suita sa de servitori.

— Adio, Aya, buna mea fată, adio, Lucius! Vedea-ne-vom oare? Zeii să vă aibă în pază şi să vă scoată la liman!

Lucius i se alătură şi-i zise latineşte:

— Călăuzească-te augurii buni, binefăcătorul meu şi cînd vei sosi acasă să nu uiți ce mi-ai promis. Să anunți familia mea că sînt sănătos grație ție şi că poate ne vom revedea curînd.

Cu aceste cuvinte, emoționat peste măsură, plesni cu palma crupa calului, îndemnîndu-l la drum.

⭐

Înaintînd fulgerător, Longinus căută să folosească la maximum efectul ultimei lupte ce-l paralizase pe inamic.

A patra zi după bătălia de la Pons Vetus, lăsînd lagărul în paza auxiliarilor şi a răniților, prefectul ajunse la marele cot al rîului Aluta. După ce scăpă din strînsoarea văii, el trecuse oştile sale pe malul drept al rîului şi puse temelie unei noi cetăți, dîndu-i numele de Caput Stenarum.

Locul era parcă anume creat pentru a supraveghea intrarea în vale şi dacii aveau aici o cetate. Între această fortăreață şi lagărul roman se aşternea doar murmurul unui pîrîu de munte. Şuvița de apă ce despărțea cele două tabere, ca la două zboruri de săgeată de fiecare, nu prezintă nici un obstacol pentru oşti, rămînînd doar un simbol, un fel de hotar între ceea ce cuceriseră romanii şi ce le mai rămăsese dacilor.

Cei doi conducători, împăratul şi regele, se foloseau de clipele acestea de acalmie spre a se pregăti de ultima şi hotărîtoarea lovitură. Decebal nu ataca deoarece încă nu-şi întărise drumurile către Sarmizegetusa şi pentru că nu-i sosiseră încă ajutoarele în oameni şi arme de la aliați. Traian nu se încumeta nici el, căci drumurile trebuiau consolidate, proviziile aduse din teritoriile de acum supuse, iar solii săi nu reuşiseră încă să strice aliațele lui Decebal cu semințiile getice.

Pe la mijlocul lunii noiembrie, lagărul de la Caput Stenarum se trezi acoperit de un strat de zăpadă.

Celții, iberii, galii, germanii, ba chiar şi unii italici se bucurară la vederea zăpezii. Pentru aceşti oameni, obişnuiți cu iernile aspre, era un prilej de înviorare şi voioşie. Meridionalii, dimpotrivă, umblau zgribuliți, vineți la față, mîrîind la minunea asta albă.

În codrii desfrunziți era uşor de vînat după urmele proaspăt lăsate pe zăpadă. Masa ostaşilor se îmbunătăți simțitor. Tot mai des aveau prilejul bucătarii să ciopîrțească cerbi, mistreți, chiar zimbri.

Într-o dimineață cu nori aducători de ninsoare, din cetatea de peste rîu apăru un grup de daci. Erau patru tarabostari călări, urmați de tot

atîția ostaşi simpli care le duceau caii de căpăstru. Oprindu-se pe malul pîrîului, ei fluturară un steag alb şi sunară dintr-un corn de bour.

Pînă fu anunțat prefectul, pînă ce fură date porunci, pînă ce o decurie din gardă veni să-i întîmpine, trecu mult timp. Apoi, după o scurta convorbire între tălmaci şi delegați, aceştia din urmă fură escortați pînă la pretoriu.

Longinus dădu ordin ca dacii să nu fie legați la ochi. Astfel, aceştia avură prilejul să vadă ceea ce în astfel de ocazii nu era voie de văzut. Dacii priveau pe sub sprîncene la lucrările de fortificare a lagărului, la soliditatea construcțiilor din interior, la ordinea şi curățenia ce domnea pretutindeni şi se mirau că, în tot lagărul acesta mare, nimeni nu-i lua în seamă. Lîngă porțile pretoriene se schimba garda şi ceremonialul secular nu era întru nimica tulburat de apariția solilor. Mai încolo, pe via praetoria, mărşăluia un manipul de soldați dar nici unul din ei nu părea curios şi nici măcar nu întorcea capul să-i vadă pe falnicii tarabostari. Nimeni nu le admira căciulile, blănurile, armele prețioase, caii focoşi.

Sub porticul pretoriului, militarii de toate gradele urcau şi coborau scările, dar nici unul nu se oprea în drum ca să-i privească, mai mult, nici măcar nu-şi încetineau pasul.

În clipa cînd şi-au strunit caii în fața comandamentului, apăru tribunul de serviciu şi-i pofti să intre. În fața intrării doi pretorieni le dădură onorul. Tarabostarii îşi sfărîmară furia între măsele, constatînd o dată mai mult, cu părere de rău, superioritatea organizației militare romane față de aceea a dacilor.

În vestibulul spoit cu var, cu tabule atîrnate pe pereți, sclavii cu mături se apropiară de soli şi le curățară încălțările de zăpadă. După aceea fură introduşi în atriu şi poftiți să şadă, dar nu se aşeză nici unul. Rămaseră în picioare, plimbîndu-se de colo pînă colo şi discutînd cu jumătate glas. Curînd perdeaua din fund fu dată deoparte şi prefectul Longinus intră urmat de cîțiva ofițeri superiori.

După ce se salutară, schimbînd cîteva fraze de rigoare, se aşezară la masă pentru tratative.

Susagus, şeful delegației, cel mai isteț şi mai şiret dintre marii tarabostari ai lui Decebal, spuse:

— Sînt cel mai în vîrstă sfetnic al regelui nostru şi vă cunosc bine pe voi, romanii. Am fost de patru ori la Roma şi am călătorit prin Italia şi Achaia. Am văzut şi am simțit puterea voastră. Este greu să lupți cu voi cînd aveți un conducător ca Traian. Nu uitați însă că nici el nu e veşnic. Chiar dacă îi veți ridica temple şi statui în piețe, adorîndu-l ca pe un zeu, el tot va muri, iar altul ca el nu veți găsi.

— Deocamdată, îl întrerupse Longinus, ați trimes nişte ucigaşi ca să-l omoare, dar divinitatea lui l-a ocrotit.

Susagus îşi săltă a mirare sprîncenele albe şi stufoase.

— Întîia oară aud de aşa ceva.

— Totuşi aşa este. Ucigaşii au fost prinşi cu pumnalele ascunse în vestminte şi au mărturisit că au fost trimişi de regele vostru.

— Acestea sînt calomnii de ale duşmanilor noştri, să nu-i crezi, zise cu indignare Susagus.

— Bine, bine — spuse prefectul — de acum înainte nici un străin nu se va apropia de divus fără a fi cercetat cu de-amănuntul. S-au folosit de faptul că este foarte popular şi din pricina treburilor războiului primea fără deosebire pe orişicare voia să-i vorbească.

— Este foarte trist că învinuirea a căzut pe bunul nostru rege, care este departe de astfel de gînduri rele şi vă trimite la toți urări de viață lungă.

— Cred că nu pentru asta ați venit la mine? întrebă eu ironie Longinus.

Susagus nu răspunse de îndată şi făcînd o pauză de efect rosti răspicat:

— Am venit să vă propunem pace.

— Pace? O uimire vie se întipări pe fața de obicei impasibilă a prefectului. Tăcu şi el cîteva clipe, apoi răspunse cu amabilitate. Să vorbim atunci de pace! Cum o vedeți voi în clipa de față?

— Tocmai asta am vrut să spun, chiar de la început, cînd m-ai întrerupt. Vroiam să spun că aşa conducători ca împăratul Traian apar o dată la o sută de ani şi dacă vă amintiți de Domițian vă veți da seama că tot imperiul vostru şi toată puterea voastră sînt o nimica toată fără un conducător bun. Chiar dacă ne veți învinge datorită lui Traian, noi ne vom ridica din nou după moartea sa şi poate că vă vom învinge la rîndul nostru. Sîntem popoare multe de acelaşi sînge şi de aceeaşi credință şi avem mîndria noastră, nu vrem să fim sclavii nimănui. În clipa de față nici un popor nu este mai viteaz ca al nostru şi nu va fi uşor să ne biruiți. De aceea, marele Decebal ne-a trimis să vă spunem cuvîntul: Pace! Țara noastră este bogată în toate, iar voi aveți multe lucruri ce ne lipsesc, să fim deci prieteni, să facem schimb şi negoț. Nu ne trebuie alte pămînturi şi nici pe vremuri nu am avut nevoie de ele; dacă am trecut Dunarisul cu sabia în mînă, dacă am pus stăpînire pe Moesia şi Panonia pînă la mare, asta am făcut-o numai din pricina nesăbuitului de Domițian, care ne provoca. Traian este un mare împărat şi o minte luminată cum nu a mai fost, de aceea spre binele imperiului său, noi îi propunem pace.

Longinus tăcu cîtva timp, apoi zise cu gravitate:

— Este greu să ajungi la război, dar la pace e şi mai greu. Lucrul acesta trebuie chibzuit.

— De aceea Decebal te pofteşte la el, ca să vorbiți şi să judecați, iar după ce veți pregăti totul cu de-amănuntul, tu vei putea supune planul împăratului Traian.

— Mi-e teamă că-mi voi depăşi atribuțiunile.

— Cîtuşi de puțin, nobile prefect. Decebal are mult mai multe speranțe să ajungă la o înțelegere cu tine, om de încredere al împăratului, cunoscător al țării şi al poporului nostru, mai ales că împăratul ți-a lăsat mînă liberă în ducerea războiului şi a tratativelor.

— Sînteți bine informați şi sînt măgulit că regele mă răsfață cu atîta cinste, dar după obiceiul şi legea noastră, nu pot hotărî singur şi trebuie să adun consiliul oştirii. Mîine, la acest ceas, veți avea răspunsul meu. Vreau însă să ştiu ce cale va trebui să urmez, din cîte persoane va trebui să se compună escorta mea şi dacă nu mă veți supune la lucruri dezonorante legîndu-mă la ochi, făcîndu-mi percheziții corporale sau forțîndu-mă să destăinuiesc secrete de stat?

O indignare vie se întipări pe chipul venerabilului tarabostar.

— Pe Zalmoxis! Vei fi liber ca pasărea cerului şi vei merge cu cine vrei şi cu cîți oameni vrei. Fii încredințat că te vom primi ca pe un mare general şi nobil de neam senatorial.

După o dezbatere furtunoasă de patru ceasuri, Longinus mulțumi consiliului, rămînînd să plece la Decebal. Hotărîse să fie însoțit doar de un centurion şi un soldat ordonanță, refuzînd propunerea unora — să meargă cu mare alai.

După multe cercetări alegerea prefectului căzu pe centurionul Cappa şi pe ostaşul Asdus. În afară de faptul că aveau o înfățişare impunătoare, erau buni cunoscători ai limbii şi obiceiurilor dacice.

Deoarece Longinus nu voia să-l ia cu el pe bătrînul Senio, Marcellinus îi oferi pe sclavul său Crocus, tînăr, viguros şi isteț.

A treia zi după vizita lui Susagus în lagărul roman, Longinus cu mica lui suită porni în solie. Ca locțiitor al comandantului, tribunul Marcellinus îl conduse pînă la pîrîu cu o centurie de pretorieni.

Prefectului i se dădu onorul şi în sunete de trîmbițe, cu tot lagărul adunat la parapete, acesta trecu cu ai săi pîrîiaşul.

PARTEA A TREIA

„Trux vultus, vox fera, verissima Martis imago”
(Chip înfricoşător, voce neîmblînzită,
adevărata imagine a lui Marte)
Ovidiu

În ciuda asigurării lui Susagus că va călători ca un mare general şi nobil senator, solia lui Longinus fu searbădă şi lipsită de orice fast.

Escorta se compunea dintr-o trupă numeroasă de călăreți tăcuți şi ursuzi care împotriva protocolului erau peste măsură de zoriți. După numai o zi de călătorie, Longinus îşi dădu seama, după îngustimea drumului întortochiat şi după pustietatea locurilor, că traseul fusese înadins ales pentru ca romanii să nu vadă nimic din pregătirile dacilor. Era limpede că drumurile mari, pe care se circulă în timpul războiului, nu trebuiau văzute, fie că lucrările de întărirea lor erau de mare amploare, fie că nu.

La căderea nopții au tras la o casă mohorîtă, situată pe domeniul unui tarabosta ursuz. Acesta după ce-i întîmpină şi dădu porunca de găzduire, cam în silă, plecă şi nu mai reveni.

Seara, înainte de culcare, încălzindu-se la focul unui trunchi de brad, Longinus se întreținu mult timp cu Cappa. Prefectul era nedumerit şi nemulțumit totodată. Regele Decebal, din capul locului, îl lămurea — ce înseamnă să fii credul şi cît valorează promisiunile.

Lemnul uriaş din vatră trosnea împrăştiind miros de răşină. Fumul se înălța către o deschizătură în bîrnele negre ale tavanului.

Focul din vatră dogorea, învăluind odaia în lumini roşii, pline de neastîmpăr ca şi gîndurile celor doi romani. Pîlpîirile lui jucăuşe zăboveau pentru o clipă în panopliile cu arme ciudate, în perii lucioşi al blănurilor întinse peste tot, pe vasele înşirate de-a lungul polițelor. Interior misterios ca şi stăpînii ce-l locuiesc. Numai în colțul opus vetrei, acolo unde se ghicea uşa masivă de stejar, umbra era deasă, tot atît de deasă ca şi în colțul cel mai tăinuit al sufletului prefectului, „sancta-sanctorum" în care el îşi păstra amintirea fiului său nefericit.

Numai el ştia că scopul final al acestei solii era Lucius, mezinul său drag, nicidecum tratativele de pace în care nu credea şi nici nu le dorea, după cum nu le dorea nici împăratul. Cum se va descurca, nu ştia încă, socotea că timpul le va rezolva pe toate şi-i va dicta şi prețul.

— Fii cu ochii în patru, Cappa. Eşti tînăr şi isteț, cunoşti limba şi obiceiurile lor. Pace nu vom încheia, căci regele nu va primi niciodată condițiile noastre. Nimeni însă nu trebuie să bănuiască că sîntem atît de sceptici în această privință. Ceea ce vom aduce cu noi, cînd ne vom reîntoarce, este deocamdată lucrul cel mai de preț: adică starea de lucruri din regatul lui Decebal.

Bătrînul tăcu, zîmbind cu amărăciune. Simți un ciudat şi dulce fior la gîndul că după atîția ani închinați cu neclintire datoriei, el, incoruptibilul şi neînduplecatul oştean, mai are şi o datorie părintească de îndeplinit. De fapt, împăratul cu bunătatea-i caracteristică față de supuşii săi credincioşi nu o dată i-a sugerat ideea că îi dă mînă liberă în această chestiune delicată.

O pală de vînt făcu să răbufnească fumul în încăpere şi Cappa, ştergîndu-şi ochii de usturime murmură o înjurătură.

— Iartă-mă, nobile Gaius! zise şi peste cîteva clipe adăugă: Mi-e teamă de trădare. Nu ştiu ce anume, pun la cale şireții aceştia dar simt că nu-i de-a buna. Pe Hercule neînfricatul, nu ar fi trebuit să mă descurajez, dar inima-mi spune că uneltesc ceva ce nu intră în capul meu de militar, obişnuit cu anumite practici, statornicite de cînd lumea.

— Aşa se întîmplă cînd te afli printre duşmani. Nu trebuie să te mire nimic, Cappa. De multe ori în viață am trecut prin acest simțămînt. Solii trebuie să aibă doar logică — prea multă imaginație strică.

Lîngă uşă, pe o blană de zimbru, dormea un somn iepuresc Asdus. Împlătoşat, cu mîna pusă pe mînerul paloşului, tînărul avea ceva din figura

legendară a lui Hercule, pe neînfricarea căruia jură Cappa adineaori. Trunchiul din vatră trosni cu putere, împroşcînd cu răşina-i aromitoare. Asdus se trezi, mestecînd somnoros, dar îndată capul îi recăzu şi adormi pe loc.

— E obosit flucăul, zise Longinus privindu-l, dar ştie să doarmă milităreşte. Centurioane, cu unul ca tine şi ca el, nu mi-ar fi fost frică să mă avînt nici în împărăția lui Hades.

⚜

Drumul parcurs în următoarele două zile nu se deosebea întru nimic de acela din ajun. Locurile păreau cu desăvîrşire pustii. Lungimea şi îngustimea drumeagurilor, marele număr al cotiturilor şi al vadurilor, era cea mai bună dovadă că dacii duceau solia pe un traseu ocolit. După informațiile ce le aveau, drumul mare de la Caput Stenarum pînă la Sarmizegetusa nu putea să dureze mai mult de două zile pentru călări.

Prin grija gazdelor solii ajunseră, ca din întîmplare, în preajma capitalei, noaptea tîrziu. Cerul era înnorat, mărind şi mai mult obscuritatea. Făcliile purtate de către daci smulgeau din cînd în cînd cîte un detaliu arhitectonic, mai mult orbind însă pe acei ce ar fi vrut să vadă ceva. În stînga drumului apăreau mase mari negre, ce ar putea să fie ziduri sau clădiri, dar şi acestea se topeau într-o clipă-două, ca nişte fantome. În pîlpîitul şi fumul torțelor, cavalcada se opri brusc lîngă un zid ale cărui contururi se pierdeau în beznă. După ce descălecară, solii fură conduşi pe sub bolțile unei porți joase şi înguste, pomenindu-se într-o curte de castel nu prea mare, dar bine luminată. Un om înalt, slab şi oacheş, îmbrăcat cu eleganță sobră, coborî voios scările şi-l întîmpină pe Longinus cu urări de bun venit, într-o latinească impecabilă. Cu această ocazie aflară că este Bicilis — secretarul regelui, însărcinat să-i primească şi să-i găzduiască. Acest grec, prea plăcut şi isteț la vedere, îşi exprimă regretul că regele chemat de treburi urgente lipseşte din oraş, dar nu va întîrzia să sosească curînd ca să-i dea nobilului Gaius Cassius Longinus onorurile cuvenite. Era unul dintre acei oameni rari, şi curteni desăvîrşiți, care copleşindu-te cu atenții şi asigurări, nu te lasă să reflectezi. În preajma unuia ca Bicilis întrebările se sting pe buze, inutile, înlocuite cu soluții împrumutate, substituite cu abilitate propriilor tale gînduri.

Bicilis îi conduse curtenitor prin coridoare luminate de lampadare de bronz pînă la odăile rezervate lor, lăsîndu-i în seama servitorilor.

Longinus îl opri pe Cappa la cină. Îl aprecia într-un mod deosebit şi îi rezervase în viitor titlul de „ordo”, adică prim-centurionul legiunii, care intra din oficiu în consiliul militar.

Spre marea lor mirare li se servi o masă îmbelşugată cu mîncăruri alese, familiare gustului latin şi stropite cu vinuri de calitate. Asdus şi

Crocus cinară în odaia servitorilor şi fură ospătaţi din belşug. După cină Cappa se retrase în odaia sa, învecinată cu aceea a prefectului, iar Asdus, lăsîndu-l pe Crocus singur în odăiţa lor, veni să se culce în pragul comandantului.

Adormiră fără acea presimţire apăsătoare a primejdiei ce-i chinuise în ajun, iar zorii zilei îi întîmpinară odihniţi şi înviorați.

— De mult n-am mai dormit într-un pat mare şi moale ca acesta, îi zise Longinus lui Cappa a doua zi, — poate chiar prea mare şi prea moale. Acum nu am altă dorinţă decît să stau de vorbă cu regele. Avem multe de spus unul altuia.

Dar dorinţa nu i se împlini şi ziua se scursese fără ca să fie chemat sau cel puţin vizitat de vreun cutrean. Servitorii aveau grijă să nu le lipsească nimic, căutînd chiar să le pre-întîmpine orice dorinţă. Rămîneau însă muţi la încercările lui Cappa şi Asdus de a lega o convensaţie, din care aceştia ar fi putut afla sau, cel puţin, deduce ceva.

În seara sosirii lor, ducînd hainele prefectului în încăperea sa, să le dea lui Crocus ca să le curețe, Asdus se ciocni pe sală de o tînără slujitoare. Fata îl săgeta cu privirea şi fugi la treburile ei. Era voinică şi avea ochi mari de ciută. Tînărul ostaş în viaţa sa nu văzuse o fată mai mîndră şi din clipa aceea îşi pierdu liniştea sufletească.

A doua zi, după ce-şi termină îndatoririle de ordonanţă, îl luă pe Crocus şi se duse s-o caute prin odăile seivitorilor, la bucătărie, peste tot. Nu găsi fata, în schimb, constată că toate uşile ce dădeau în exterior erau bine zăvorite. Totuşi, o uşă scundă de la capătul unui coridor nu era închisă şi împingînd-o văzură o scară răsucită în spirală care ducea undeva sus. O urcară fără să stea pe gînduri şi se pomeniră pe terasa unui turn. Legănaţi de gîndul că de acolo de sus vor putea vedea ceea ce fiecare din ei ar fi vrut să vadă: misterioasa capitală a dacilor, se înşelară căci turnul era acoperit, iar din cele două ferestre-arcade nu se vedea decît un colţ al curţii prin care pătrunseseră deunăzi în palat.

— Pe toţi sucubii! îi scăpă lui Asdus, sîntem prinşi în capcană ca nişte şobolani.

Atrăgîndu-i atenţia asupra unui zgomot nedesluşit ce venea din spatele lor, Crocus zise cu profundă dezamăgire:

— Oraşul, pe care visam atîta să-l văd, se află în partea opusă, acolo unde privirile noastre nu ajung. Ascultă! am impresia că aud tropot de cai şi scîrţîitul carelor. Auzi sunetele acele surde? Nu pot proveni decît de la sonetele ce bat parii în pămînt. Se aude şi o trîmbiţă!

Jos, pe coridor, se despărţiră. Crocus se duse la treburile lui, iar Asdus se grăbi să-i raporteze lui Cappa cele constatate. Pe drum se întîlni pentru a doua oară cu fata din ajun. Îi aţinu calea apucînd-o de mînă.

— Cine eşti, frumoaso?

— Dă-mi drumul, că-mi rupi brațul, zimbrule!

— Nu te las pînă nu-mi spui cum te cheamă.

Cu toate că arunca în jurul ei priviri pline de teamă, fata nu părea sfioasă şi nici nu căuta să scape de strînsoare.

— Multe ai vrea, zimbrule. Lasă-mi brațul că n-am să fug! Şi peste o clipă adăugă cu tristețe în glas: La ce bun să-mi ştii numele? În curînd vei pleca şi-l vei uita de îndată.

Dădu să plece, dar se reîntoarse şi atingîndu-i solzii de pe platoşă, zise încet:

— Mă cheamă Sama. Cu bine, zimbrule! şi îndată fugi sprintenă, rîzînd încetişor.

Şi a treia zi se scursese monoton în aşteptarea vreunei veşti de la regele Decebal.

— Cappa, întrebă Longinus după cină, ai întrebat de ce lîncezim aici, închişi în acest oribil palat?

— Da, nobile, Gaius, dar servitorii spun că nu ştiu nimic. Am insistat, am ridicat glasul, dar este cu neputință să scoți ceva de la ei. Sînt amabili şi atît.

— Bine am mai nimerit-o. Pe Nemessis, parcă n-aş avea destulă treabă că-mi pierd timpul aici.

— Prefecte, nu ți-am raportat încă. M-am urcat din nou în turnul descoperit de Asdus şi l-am zărit pe Bicilis jos, în curtea interioară. L-am strigat, dar fie că nu m-a auzit, fie că s-a prefăcut că nu mă aude, a dispărut peste o clipă.

— Crezi că se ascunde de noi?

— Aşa s-ar părea, căci după ce am coborît în fugă, ca să-l prind în vestibul, intrase ca în pămînt. Cînd am întrebat servitorii unde e de găsit, m-au privit ciudat, ca pe un smintit, ca pe unul care are vedenii. Crede-mă, vederea nu m-a înşelai pîn-acum niciodată.

— Te cred, după cum nu-i mai cred pe ei de acum înainte. Ciudate apucături au duşmanii noştri, iar metodele lor diplomatice îmi sînt cu totul de neînțeles.

— Eu, prefecte, din toate acestea înțeleg un singur lucru — regele te-a momit la el nu pentru tratative ci cu un scop, care anume, nu ştiu, dar îndrăznesc să mi-l închipui.

Longinus se schimbă la față, cicatricea i se albi şi timp de cîteva clipe îl privi greu, drept în lumina ochilor.

Centurionul îl cunoştea prea bine ca să nu-şi dea seama că suferă, de aceea-i păru rău că-i scăpară acele vorbe. Dar într-un tîrziu prefectul se stăpîni şi-i spuse blînd:

— Ce-ți închipui, Cappa, spune, fără teamă?

— M-am gîndit la fiul tău, care este prizonierului lui Decebal.

— Tu ai dreptate. Acum cînd noi ne frămîntăm aici, Lucius al meu, presupun, este „pregătit", Longinus apăsă pe ultimul cuvînt, este pregătit pentru întîlnirea cu bătrînul său tală. Cunosc procedeele, de la cele mai brutale pînă la cele mai subtile şi-l deplîng căci toate sînt neplăcute. Le cunosc prea bine, pentru că în lunga mea carieră de militar şi diplomat, am uzat şi eu de ele. Tocmai de aceea nu mă revolt pe soartă, căci degeaba m-aş revolta pe o zeiță oarbă. Totuşi, cînd în joc este soarta fiului meu iubit, curajul şi voința mă lasă. Te rog, Cappa, încordează-ți toată istețimea, vorbeşte şi cu Asdus, şi caută să afli tot ce se poate despre soarta fiului meu. Servitorii din palat trebuie să ştie, de aceea sînt servitori. Momeşte-i, dă-le aur, căci nimeni nu poate rezista aurului, depinde doar de preț.

Prefectul scoase dintr-o cutie o pungă voluminoasă.

— Ține-o! Aici sînt numai piese străine, nici una romană, ca să nu le fie teamă. Dă-le cît cer, în schimbul unei informații despre fiul meu.

— Voi face precum mi-ai poruncit, răspunse Cappa emoționat. Ai toată încrederea, nobile Gaius.

— Îți mulțumesc! Voi adăuga acest serviciu personal la neprețuitele tale servicii aduse patriei, Cappa.

— Nu te gîndi la asta, nobile.

— Totuşi, poate îl condamnăm pe nedrept pe rege, reluă meditativ Longinus. Poate într-adevăr este chemat de treburi ce nu suferă întîrziere, doar este un conducător de stat?!

— Se poate, dar în cazul acesta trebuia să-ți aducă scuze, să-ți ofere distracții demne de rangul tău. Nu să te închidă aici, ca pe un răufăcător.

— Dar ce sînt oare? zise Longinus ca pentru sine. Oare nu sîntem unul pentru celălalt nişte răufăcători? La ce bun prefăcătoria şi poleiala? La ce mi-ar folosi distracțiile cînd sufletul mi-e sfîşiat de îndoieli? Crede-mă, Decebal procedează ca un barbar, dar procedează bine. Este mai puțină viclenie în actele lui decît în actele altor conducători de popoare.

— Iartă-mă, nobile, că te contrazic. Decebal este foarte viclean, asta o ştie toată lumea. De ce Sucii şi Costobocii nu vor să încheie alianță cu el? De ce Sarmații, în afară de cîteva triburi, nu s-au unit cu el? Pentru că şi pe vremuri i-a momit, pentru ca să-i păcălească mai apoi. De ce a încercat de două ori să-l asasineze pe divus Traian? Ciudate practici în diplomație! La fel şi faptul că te ține poprit. Toate acestea nu se pot explica decît prin faptul că-i fuge pămîntul de sub picioare.

— De ar fi aşa cum zici tu. Dar, voi tinerii vă cam pripiți. Oficial şi eu mă exprim cîteodată aşa. De obicei una trebuie să spui şi alta să gîndeşti. Te asigur că-l stimez mult pe Decebal. Mi-e chiar frică de dîrzenia lui. Voința cu care-şi apără țara este de-a dreptul titanică, după cum este

nemăsurată şi neînfricarea ostaşilor săi. Un alt rege, oarecare, din Africa, Asia, Britania sau Germania s-ar fi supus de mult, umilit şi redus la starea de păpuşă în mîinile noastre. Pierzîndu-şi independența, el şi-ar fi păstrat viața şi averile. În istoria lumii puțini au fost ca Decebal.

— Este lupta disperării, prefecte, el ştie că-l aşteaptă securea călăului în carcera Tullianum.

— Şi totuşi nu s-a înfricoşat de această soartă pentru că nu concepe viața decît în libertate. Ca să te poți lupta cu un duşman ca el, trebuie să-l cunoşti şi să-l înțelegi. Acum mă are pe mine. Îl are şi pe fiul meu. Crede-mă, Cappa, că el va şti să tragă foloase din asta.

De cîtva timp, la ora cinei, Aya trecea prin încăperile străjerilor. Însoțită de Sutta, fără să zăbovească prea mult, ea se interesa de treburile oamenilor, gusta din mîncarea lor şi le lăsa din cînd în cînd cîte un ulcior pîntecos de vin.

Însuşi tarabosta avea acest obicei şi dacă se întîmpla să nu poată veni, îl trimetea pe Nando. Acum, cînd erau amîndoi plecați, era firesc să vină Aya.

Au trecut şase zile de la plecarea lui Piros şi seara, după ce s-au întors de la cina străjerilor, dezbrăcîndu-şi stăpînă, slujnica îi zise cu necaz:

— Stăpînă, iartă-mi îndrăzneala, dar nu se mai poate aşa.

— Ce-i cu tine? Ce să nu se poată?

— Nu se cade ca tu, fiică de mare tarabosta, să te arăți printre neciopliții aceea, care-şi rîd de tine şi-şi bat joc de slăbiciunea ta. Oare n-ai băgat de seamă cum le sticlesc ochii după ulciorul cu vin?

— Sutta, nu te amesteca! Cum îndrăzneşti să judeci faptele mele?

— Dacă ți-am greşit cu ceva bate-mă sau pune să mă bată străjerii tăi, dar tot nu voi tăcea. Stăpînul are încredere în mine şi m-a pus să veghez asupră-ți. Dacă îndrăznesc să mă amestec în treburile tale asta o fac din dragoste şi recunoştință. Mi-e teamă pentru tine şi în acelaşi timp, pentru mine.

— De ce să-ți fie teamă?

— Marele tarabosta poate să mă izgonească pentru că nu am vegheat bine şi te-am lăsat să faci ceea ce nu trebuie.

Aya se deşteptă parcă din visul ei:

— Sutta, mă iubeşti?

— Te iubesc mult, stăpînă. Parcă tu nu ştii?

— Unii spun că nu poți avea încredere în nimeni, eu însă am avut-o şi în tata şi în Sofronos şi în Piros; o am şi în tine. Sufăr mult, Sutta. Nu ți-am spus pîn-acum pricina suferinței mele, pentru că mi-era frică pînă şi de

gînduri. Numai lui Piros i-am spus înainte de plecare, căci altfel nu se putea.

— Vezi, stăpînă, zise Sutta cu dojana, unui străin i-ai spus iar mie, slujnicei tale credincioase, nu.

— Nu puteam altfel. Piros a plecat cu taina mea şi înainte de a pleca am avut nevoie de ajutorul său. Este adevărat că această taină putea fi mai degrabă încredințată unei femei.

— Eşti îndrăgostită! exclamă Sutta. Cîteva clipe se priviră în tăcere.

— Cine e, stăpînă?

Aya îşi acoperi fața cu mîinile.

— Nu, nu pot...

— Descarcă-ți sufletul! Asta o să te uşureze. Dacă ți-e teamă, pot să-ți jur pe ce vrei că nu voi spune nimănui, cît voi trăi, taina ta.

— Nu e nevoie să-mi juri. Taina mea e atît de grozavă, încît însăşi grozăvia ei este cel mai bun lacăt pentru gura ta. Îl iubesc... pe Lucius, romanul.

Înfricoşată, Sutta rămase cu mîna la gură. Într-un tîrziu întrebă încet, aproape în şoaptă:

— Ce nenorocire! Niciodată nu mi-ar fi trecut prin cap, de altfel ca nimănui în această cetate. Ce-i de făcut, stăpînă? Dragoste pentru un duşman al neamului — aşa ceva nu se poate?!

— Ştiu şi nici nu vreau să se poată. Vreau doar să fie fericit, să-i redau libertatea.

— Stăpînă, ți-a venit un gînd nebun de tot. Fereşte-te, leapădă-te de el pînă nu e tîrziu, pînă nu se întîmplă o nenorocire!

— Nu, zise Aya cu hotărîre, trebuie să-i redau libertatea. După asta, tata poate să mă şi omoare.

— Mai întîi mă omoară pe mine. Pe tine te mai poate ierta, îi eşti fiică.

— O să iau totul asupra mea. Tocmai de aceea nu ți-am spus nimic pîn-acum. Singurul lucru ce-ți cer este să-mi duci şi mîine un ulcior de vin în odaia străjerilor. Îți făgăduiesc că-l vei duce pentru ultima oară.

— Ce ai de gînd, stăpînă? Mă cuprinde teama.

— Nimic rău, Sutta. N-am să omor pe nimeni, doar că am să fierb vinul cu nişte buruieni, ca străjerii mei credincioşi să doarmă buştean, pînă-n zori, cînd totul se va sfîrşi pentru mine.

A doua zi dis-de-dimineață, trimise să-l cheme pe Filimon la ea. Acest om o încurca. Cu frica ce i se cuibărise în suflet, de cînd sosise arhitectul cu ceata lui, vedea în jurul ei numai iscoade.

— Cu ce îi pot fi de folos nobilei Aya? întrebă Filimon apărînd în prag şi, după ce fu poftit să şadă, adăugă: Îți aduci aminte că te-am rugat în ziua sosirii mele, să dai odaia lui Piros şi încă una, învecinată cu ea, pentru oamenii mei!

Aya îl privi un timp, cîntărind foloasele ce le-ar putea trage din noua stare de lucruri.

— Tocmai pentru asta te-am chemat, meştere Filimon, dar n-ai avut răbdare să-ți spun ce hotărîre am luat.

— Iartă-mă, zise jenat dar cu bucurie Filimon, nu voiam să te supăr dar vine iarna, alaltăieri a nins, astăzi fulguieşte. gerul poate să se lase pe neaşteptate.

— Ştiu, şi sînt răspunzătoare de sănătatea tuturora, de aceea îți poruncesc să te ocupi de asta. Începe cu odaia prizonierului. Trebuie întărită bine şi pregătită pentru o iarnă grea. Vreau ca pînă-n seară să fie gata, iar pîn-atunci să-l muți în fosta odaie a lui Piros. Porunceşte oamenilor să se apuce de treabă.

Bătu din palme şi cînd în prag apăru slujnica, zise:

— Sutta, te vei duce cu meşterul Filimon să muți lucrurile prizonierului în odaia vecină.

— Îți mulțumesc, nobilă Aya! Aflînd că le dai odăile, oamenii mei vor lucra cu sîrg şi pînă-n seară totul va fi gata.

Făcu o plecăciune adîncă de tot, ca să nu i se vadă bucuria din priviri.

⭐

În dimineața aceea Lucius se trezi cu inima grea. Aruncă o privire în oglinda de bronz. O barbă de sălbatec îi năpădise fața; pletele i-au crescut şi-i cădeau pînă aproape de umeri. Întinse mîna ca să bată în uşă, să-i deschidă paznicul, dar balamalele scîrțîiră şi în prag apăru Sutta cu Filimon.

— Salve, tribune! avem poruncă să te mutăm pînă-n seară în odaia vecină, căci vrem să ți-o reparăm pe a ta. Cu aceste cuvinte, Filimon îi făcu semn cu ochii că totul merge bine.

— Te salut, meştere Filimon! Dacă aşa este porunca, sînt gata s-o îndeplinesc.

— Să trecem deci dincolo, tribune, iar fata asta o să strîngă şi o să aducă lucrurile tale.

— Ale mele? glumeşti pesemne. Nu-i nimic de-al meu aici.

Urmat de Filimon, Lucius trecu în odaia vecină. Meşterul nu închise uşa ca să nu dea de bănuit.

— Nu avem timp de pierdut, zise repede în şoaptă, ascultă şi ține minte. Mîine la miezul nopții să fii treaz şi îmbrăcat. Totul este pregătit. Nu pot să mai aştept căci poate să se întoarcă Nando sau altcineva, cu care nu-i de glumit. Nu vom escalada zidul, am găsit o portiță secretă care printr-un gang subteran ne va scoate în vale, la baza stîncii celei mari. Caută să te

mişti mai mult pîn-atunci ca să-ți destinzi muşchii. Să ne ocrotească zeii pînă mîine!

— Stai o clipă, prietene. Vreau să-ți spun o taină. Buna noastră stăpînă Aya vrea şi ea să-mi redea libertatea. Nu te minuna! Nu am timp să-ți explic acum. Trebuie să acționați împreună, va fi mai uşor.

— Ce întorsătură neplăcută! Ai încredere în ea?

— Absolută. Ea mă iubeşte. Sună ciudat, dar acesta este adevărul. Bagă de seamă — vine Sutta.

Fata intră cu o legătură mare în brațe. Lucius stătea pe laviță, lîngă vatră, iar Filimon se prefăcea că cercetează lemnăria uşii.

— Mai ai lucruri de adus? o întrebă.

— Da, mai am, răspunse fata şi plecă.

— Tribune, pentru numele lui Zeus Olimpianul, să nu-ți tunzi barba. Ne vom îmbrăca în haine de daci şi trebuie să fim bărboşi.

— N-am să uit nimic din ce mi-ai spus.

— Tribune, nu-mi place amestecul Ayei. N-am avut niciodată încredere în femei. Va vroi, pesemne să-şi ia rămas bun de la tine. Asta adaogă la splendoarea clipei, dar emoționează, împrăştie gîndurile tocmai atunci cînd ele trebuie să fie adunate. Trebuie neapărat să vorbesc cu ea?

— Vorbeşte fără teamă şi cum va hotărî, aşa să fie.

— Mă duc chiar acum. Voi căuta s-o conving să nu se amestece, pentru binele ei. La daci asta se pedepseşte necruțător. Tot devotamentul meu, tribune!

Lucius îi întinse mîinile şi i le strînse pe ale lui cu putere.

— Vom fi prieteni, Filimon! Gestul tău nu-l voi uita niciodată.

Sutta reveni, îşi puse sarcina jos şi zîmbind, scoase din sîn un mic răvaş; i-l întinse pronunțînd un singur cuvînt: „citeşte”!

După ce slujnica plecă, prizonierul închise uşa şi citi scrisoarea.

„La noapte, la al doilea cîntat al cocoşilor, voi veni cu tot ce trebuie ca să poți fugi. Fii treaz şi gata de plecare. Paznicii vor dormi, iar cîinii vor fi închişi la capătul celălalt al cetății. Mă va însoți Sutta şi te voi îndrepta pe drumul cel bun. Zalmolxis să te aibă în pază şi să-ți călăuzească paşii către ținta ta!”

După ce termină de citit, Lucius simți, spre nedumerirea sa, că de acum înainte nu mai poate urî, nici măcar disprețui, un neam care a putut să dea naştere unei ființe ca Aya, că nu va mai fi în stare să ia parte cu sînge rece la distrugerea acestui neam, numai pentru că a îndrăznit să se împotrivească superbei Rome.

Pe urmă îşi dădu scama că prietenii, în zelul lor de a-l salva şi fără să ştie unul de altul, au fixat două zile diferite pentru evadare. Faptul îl nelinişti. Ce să facă? Dacă Filimon nu se va înțelege cu Aya? Dacă ea îl va întemnița, neavînd încredere în el pe temei că este trădător?

Şi întrebările urmară una după alta.

Îngrijorat şi ros de îndoială, Filimon o căută pe Aya. Rămas între patru ochi cu ea, o privi cercetător.

— Vrei să-i redai tribunului libertatea? o întrebă fără ocolişuri. Şi înainte ca fata să-şi revină, căutînd să-şi potolească bătăile inimii, continuă, liniştit de emoția ei.

— Nu-ți fie teamă, chiar el mi-a spus-o. Şi eu am venit ca să-l ajut să evadeze. Dacă pleacă de unul singur nu prea are sorți de izbîndă.

— Prin urmare, zise fata, prin urmare eşti un trădător?

— Nu mă judeca atît de aspru. Mi-am dăruit inima şi brațul lui Decebal, dar nu m-a înțeles. În loc să mă folosească ca arhitect, m-a trimis să spionez printre romani. I-am spus că treaba asta nu e pentru mine, că nu sînt făcut pentru aşa ceva, el însă mi-a rîs în față şi mi-a spus: „Du-te unde te trimit! Dacă ai devenit trădător, fii pînă la capăt.” Peste o lună am fost prins, torturat şi pus în lanțuri pe o galeră romană. Numai grație lui Gaius Longinus, tatăl prizonierului tău, am scăpat, dar i-am jurat că mă voi întoarce la Decebal şi-mi voi da viața la nevoie, ca să-i salvez fiul.

— Te voi pune în lanțuri şi te voi tortura şi eu! spuse Aya sculîndu-se brusc în picioare.

— Ce rost are să ne ascundem unul de altul, îi răspunse Filimon cu amărăciune. Avem acelaşi țel. Trimite-o pe Sutta la Lucius să-i scrie cîteva cuvinte liniştitoare.

— Ce mi-ar dovedi asta? Ce dovezi i-ai adus că te-a crezut?

— O, eşti mai deşteaptă decît te-am crezut, te admir! Iată dovada! şi întoarse pe deget un inel ce-l purta cu pecetea înăuntru. Sînt inițialele prefectului Longinus. Lucius, fiul său, le cunoaşte bine.

— Inelul l-ai fi putut fura ori găsi pe undeva!

— Pe Zeus Olimpianul, ce folos aş fi avut trădîndu-vă? Gîndeşte-te, Lucius este robul lui Decebal, care poate oricînd să-l ucidă fără să recurgă la astfel de complicații. Iar tu ce amestec ai? Doar nu eşti o persoană de care depinde soarta statului. Dacă nu mă crezi nici acum, priveşte:

Filimon aruncă stola de pe umeri şi sfîşiindu-şi tunica îşi dezgoli spatele.

— Vezi urmele acestea proaspete de bici? Numai pe o galeră romană se pot căpăta, căci nicăieri pe lume nu sînt astfel de bice.

Aya îşi lăsă capul în jos.

— Zeii să vă ocrotească pe amîndoi! Dar nu te voi lăsa să pleci cu el decît după ce îmi vei jura că nu vei călăuzi oştile romane spre cetatea tatălui meu şi că vei uita că ai fost vreodată aici!

— Toată cinstea şi respectul meu pentru fiica lui Diaies. Împăratul Traian nu va avea de luptat numai cu bărbații.

Filimon se lăsă într-un genunchi, şi jură solemn.

✯

Lucius nu-şi mai găsea astîmpărul. Se sculă. Îşi răcori obrazul cu apă rece, îşi pieptănă părul şi barba şi se duse la fereastră. Cerul era acoperit de nori plumburii. Părea aproape negru alături de zăpada proaspăt aşternută în ajun.

Două mogîldeţe se desprinseră din umbra zidului. Tresări, erau paznicii. Mergeau bălăbănindu-se şi vorbind mai tare ca de obicei. Unul dintre ei scapără de mai multe ori din amnar, înjurînd. Pîn-la urmă aprinse o torţă şi se îndreptă spre celula prizonierului. Lucius se retrase repede de la fereastră şi se lungi pe laviţă, trăgîndu-şi cojocul pînă peste bărbie. În curînd, în pătratul ferestrii apăru un chip bărbos. Mormăind ceva în limba lor, paznicii încercară zăvoarele şi se depărtară rîzînd.

Lucius se postă din nou la fereastră. De cînd cu frigul, oamenii dormeau în corpul de gardă. Nu se vedea ţipenie. Cîinii bămăiau a pustiu. Le era frig ori foame, căci în lătratul acela era ceva mişcător de trist. Timpul se scurgea înfiorător de încet. Pe urmă, în liniştea nopţii, se auzi un schelălăit şi Lucius văzu o umbră de femeie care ducea cîinii după ea. strecurîndu-se uşor de-a lungul zidului spre casa tarabostarului.

O linişte neobişnuită se aşternu peste cetate. Părea că în aşezarea asta mare nu mai sălăşluieşte nici o fiinţă în afară de el. Şi firea parcă amorţise. Ba nu! Cînta cocoşul. Un altul îi răspunse pe un glas mai subţire. „Acum, acum! îi scanda inima. Acum trebuie să vină! Şi dacă totuşi n-o să vină? Nu se poate, trebuie să vină. Şi totuşi dacă n-o să vină, ce-i de făcut?”

Trecîndu-şi mîna peste fruntea înfierbîntată de gînduri, se potoli, mustrîndu-se pentru pripeala sa.

„Dar, iată-i! Vin!” Abia desluşi trei mogîldeţe îmbrăcate în alb. Au trecut deja de cişmea.

Fără să ştie de ce, luă cojocul de pe laviţă, îl puse pe umeri, apoi îl aruncă şi veni iar la fereastră.

Iată-i la cîţiva paşi. Ghicindu-i chipul în cadrul ferestrei, Filimon îi făcu semn cu mîna. În sfîrşit, lacătul s-a deschis scîrţiind, zăvoarele s-au tras şi tustrei s-au strecurat înăuntru.

— Salve, tribune! Să ne fie cu noroc! zise Filimon cu voioşie şi apucînd ţolul de pe laviţă, astupă cu el fereastra. Aprinde opaiţul!

În cercul gălbui de lumină apăru chipul Ayei. Era de o paloare neobişnuită şi cu toată dîrzenia întipărită pe el, avea ceva sfîşietor. Dintr-o pornire sinceră şi caldă Lucius se apropie de fată şi-i întinse mîinile. Ale ei erau reci şi tremurau uşor.

— Îţi mulţumesc, Aya, şi nu ştiu cu ce voi putea să răsplătesc nobila ta pornire. Bucuria însă mi-e umbrită de gîndul că din pricina mea te paşte cine ştie ce primejdie.

— Nu-mi mulțumi, Lucius, aşa a vrut marele Zalmoxis. El toate le trimite spre încercarea sufletelor noastre. Îşi retrase cu părere de rău mîinile dintr-ale lui şi adăugă grăbită: Poate ne vom mai întîlni cîndva, undeva, dar pîn-atunci nu avem timp de pierdut. Filimon a pregătit şi a prevăzut totul. Acum el este acela care te va conduce, prin altfel de primejdii.

Aya se aşează pe un colț al laviței, cu Sutta în picioare lîngă ea, amîndouă grave şi îngîndurate, iar Filimon desfăcu o legătură.

— Tribune, puneți acest pieptar din piele de zimbru căci nu putem căra scuturile cu noi. Pentru tine am luat un arc şi o tolbă plină cu săgeți. Eu prefer o praştie bună căci am fost cîndva prăştier.

Apoi se încălțară în tăcere cu nişte opinci moi şi călduroase, se încinseră cu două săbii dacice, încovoiate la vîrf, îşi aruncară pe umeri două dulămi albe, îşi puseră pe cap căciulițe şi luînd de jos cîte o desagă cu merinde, se opriră în mijlocul odăii.

Aya îi privea minunîndu-se. Nu-i venea să creadă că sînt romani. Parcă se făcuseră mai îndesați, mai aşezați, mai încruntați la chip, ca nişte daci adevărați. Oare numai haina-l face pe om, oare numai haina şterge deosebirile între neamuri? Ce bine ar fi să fie aşa, căci atunci n-ar mai fi războaie, n-ar fi atîta prăpăd în lume. Din păcate sub straiele acestea de daci bat două inimi de romani, care de abia aşteaptă să-şi revadă frații de neam şi de arme.

— Sîntem gata, nobilă Aya, zise grav Filimon, zeii să te aibă în pază!

Cu aceste cuvinte stinse opaițul, ridică țolul de la fereastră şi după ce privi cu băgare de seamă prin ea, deschise uşa.

Ieşind, Lucius se lovi de Aya şi-i cuprinse cu grijă umerii. Fata stătu o clipă locului şi cînd Sutta ieşi în urma lui Filimon, îşi aruncă brațele pe după grumazul tribunului şi-l sărută sfios.

— Vreau să rămîn cu amintirea asta, nu te supăra, Lucius.

Tribunul o cuprinse şi o sărută pe amîndoi ochi.

— Fii binecuvîntată, Aya! N-am să te uit niciodată! Te voi păstra mereu în inima mea! Se opri o clipă jenat, apoi, hotărîndu-se, adăugă: Dacă, păzească-te zeii, vei cădea în mîinile romanilor, spune-le că te afli sub ocrotirea mea şi a tatălui meu. Rămîi cu bine, Aya!

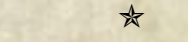

Şase zile s-au scurs fără ca situația să se schimbe. Cu toate asigurările primite de la mai marele servitorilor că regele trebuie să sosească cît de curînd, regimul de domiciliu forțat nu se îndulcise. La întrebările lui Cappa de ce nu li se dă voie să se plimbe în afara zidurilor palatului, i se răspundea că în această privință nu au nici o dispoziție.

Longinus devenise irascibil. Cappa umbla negru de furie, îşi permise chiar să răcnească la acel „magistru al curții” cum îl poreclise în bătaie de joc. Bineînțeles, omul nu avea nici o vină; nu era decît un umil servitor, care nu putea să facă nimic de capul său.

Dar, ce era mai ciudat în această lume ciudată, era că aceşti slujitori „molîi şi rustici”, după expresia prefectului, nu se înflăcărau la vederea aurului. Cappa, bunăoară, nu putu să-şi închipuie că aşa ceva este posibil. Mituirea şi cumpărarea conştiinței omeneşti era un fenomen foarte frecvent pe teritoriul imperiului roman şi mai ales în Orient. Era firesc ca toți — de la stăpîn la sclav — să întindă mîna fără ruşine şi remuşcare, oferind în schimb marfa odioasă a trădării secretelor încredințate. Cei mici o vindeau ieftin şi fără mofturi, cei mari — cu emfază şi scump.

Prima încercare a lui Cappa a fost cu totul stupidă. A întins unui servitor, care i s-a părut mai desghețat, un galben, făcîndu-i cu ochiul semn să vină la el, dar omul a luat moneda, s-a înclinat cu demnitate şi s-a dus la treburile lui. Formula binecunoscută, de astă dată nu s-a potrivit de loc. Descumpănit, Cappa era gata să-i ia pe rînd, cu speranța că va da de unul mai coruptibil, dar un eveniment cu totul neaşteptat l-a oprit în loc.

Singurul care nu se plictisea şi căruia situația asta începuse să-i placă, era Asdus. Mai întîi din întîmplare, apoi din dorință din ce în ce mai arzătoare, el o căuta pe Sama — slujnica cea frumoasă.

În dimineața zilei a şaptea uşa camerei lui Asdus se crăpă şi după ce Sama văzu că sclavul Crocus lipseşte, se strecură înăuntru şi trase zăvorul. Asdus alergă la ea şi o cuprinse în brațe, dar ea îl îndepărtă încetişor şi trăgîndu-l în colțul cel mai îndepărtat al odăii, îi şopti cu glasul întretăiat de emoție:

— Zimbrule, acum două zile m-ai rugat să aflu ceva despre fiul tarabostelui tău, acela care era surghiunit în cetatea lui Diaies.

— Şi, ai aflat? Vorbeşte, Sama, vorbeşte!

— Am aflat, dar mi-e frică grozavă să-ți spun.

— Să nu-ți fie teamă! Mai degrabă mă las jupuit de viu decît să te trădez.

Sama se mai codi un timp, apoi zise dintr-o suflare:

— Ştii, noi servitorii de la palat auzim multe. Pe aici trec mulți oameni de vază şi mai mărunței, iar slujitorii lor mănîncă şi dorm la noi. Seara la o ulcică de vin li se dezleagă limbile. Noi femeile nu avem ce căuta printre bărbați, dar unele află de la soții lor, pricepi?

— Dar spune o dată ce-ai aflat!

— Aseară au venit nişte zidari greci şi traci care lucrează la cetatea lui Diaies şi au stat de vorbă cu tarabosta Bicilis. I-au spus că nu mai au şef şi nu ştiu ce să facă. Stai, zimbrule, nu mă zgîlții căci tu nu ştii despre

ce este vorba. Filimon, un roman fugit de pe la voi, mare meşter de cetăți, a lăsat-o baltă şi a fugit cu fiul bătrînului tău tarabosta.

— Cum vine asta? vrei să zici că meşterul Filimon a fugit cu fiul prefectului, cu prizonierul?

— Da, chiar aşa.

— Unde? Spune, nu mă înnebuni!

— Cum unde? Acasă la el.

— Păi casa lui e la Roma.

— Atunci la Roma a fugit.

— Cum la Roma. Ştii tu undei Roma? Tu le cam încurci. Sama.

— N-am încurcat nimic. Tu eşti tare de cap ca un zimbru.

— Poate a fugit la ai lui, în lagărul roman?

— Întocmai, la ai lui.

— Dacă ar fi aşa cum spui tu, ar fi grozav.

— Aşa e, dragule, aşa e!

— Şi cînd s-a întîmplat asta?

— Chiar a doua zi după ce ați picat voi. Cu aceste vorbe Sama îi luă capul între mîini şi lipindu-şi gura de urechea lui, îi şopti atît de încet că abia o auzea: Cică regele tocmai se pregătea să trimită după prizonier.

— Prea aduce a basm întîmplarea asta. O fi adevărată. Sama?

— Dar nu-mi arde de glumă, zimbrule. Ți-am spus ce am auzit şi i-am văzut pe zidarii aceia; erau tare speriați, săracii. Nu-i de glumă cu toate astea, să ştii. Tarabosta Bicilis i-a adunat atunci pe toți aceia care au vorbit cu zidarii şi a jurat pe numele sfînt al lui Zalmoxis că-i va omorî pînă la unul dacă nu-şi vor ține gura.

— Şi totuşi ai aflat?

— Am aflat pentru că mai rugat tu. Acum ce o fi, o fi! Asdus o strînse cu duioşie la piept şi deodată întrebă îngrijorat:

— Dar, dacă i-a prins pe fugari?

— Da de unde, pe aci le-a fost drumul!

— Pe Mithra cel veşnic, nemaipomenit! şi ştergîndu-şi năduşeala, adăugă: Îți mulțumesc, îți mulțumesc mult! Mă duc de îndată să-i raportez prefectului.

Dar Sama păli şi punîndu-i mîna pe gură, se rugă înfricoşată:

— Să nu-i spui, zimbrule! Dacă ții la mine să nu-i spui. Dacă se află, mă omoară! Mă aruncă în prăpastie. Jură-mi pe Zalmoxis că nu-i vei spune nimic!

— Trebuie să-i spun, înțelege-mă, doar este vorba de fiul său. Nu pentru mine te-am rugat să afli.

— Atunci cu mine cum rămîne? zise trist, îndepărtîndu-l uşurel. Să ştii că mă aruncă în prăpastie!

El însă o cuprinse şi dezmierdînd-o, îi şopti cu pasiune:

— N-o sa cadă nici un fir de păr de pe capul tău, Sama. căci nimeni n-o să afle niciodată nimic. Tu nu-l cunoşti pe prefect; pe cuvîntul său poți să te bizui.

— Atunci pune-l pe el să jure că nu mă va trăda.

— E prea mare ca să îndrăznesc să-i cer aşa ceva. dar îți jur pe Mithra şi pe Zalmoxis al vostru că n-am să-i spun cine mi-a povestit toate acestea.

⭐

— Soarta mă răsfață, Cappa. În sfîrşit, mi-a ieşit zarul cel mare. Acum cînd Lucius e liber, nu-mi mai pasă. Decebal poate să crape de necaz. Îi voi pune condițiile noastre şi voi pleca.

— Da. prefecte, altceva mai bun nu poți să faci. Dacă fiul tău era o momeală la care vroia să te prindă, atunci el n-o mai are.

— Athena-Pallada fie slăvită! Mă simt uşurat şi simt cum cresc forțele în mine. Acum pot să ridic glasul şi să-l sfidez pe rege.

— Îndrăznesc să-ți dau un sfat, nobile Gaius.

— Îndrăzneşte. Cappa!

— Nu întinde coarda prea tare! Decebal e tare aţîțat. Ți-am spus că e viclean, dar n-ai vrut să mă crezi. Păzeşte-te de el!

— În limitele bunei cuviințe, Cappa, doar n-o să ne certăm ca nişte grăjdari?!

— Dar mai ales să nu simtă că ştii despre evadarea fiului tău.

— Cred că asta nu are acum o importanță atît de mare.

— Ba da, prefecte. Este în joc viața noastră a tuturora. Mai bine să te prefaci neştiutor şi să-ți bazezi neclintirea pe virtutea romană. Să creadă că interesele statului precumpănesc pe acelea ale tatălui.

Longinus tresări şi-l scrută cu o privire ageră.

— Crezi că o să meargă atît de departe?

— Da, cred! Fata care i-a dezvăluit lui Asdus secretul este o slujnică din palat şi o vor omorî cu siguranță dacă vor afla că nesocotise porunca dată. Nu-l vor cruța nici pe Asdus, învinuindu-l că e iscoadă. El va fi primul al cărui cap va cădea.

— Asdus? Vai mie! Nu voi fi tocmai eu călăul lui!

— Tocmai de aceea nu trebuie să-l înfurii pe rege. Prea mult şi-a bazat el manevrele pe fiul tău. Sînt sigur că va continua să se prefacă şi-şi va juca bine rolul. Dacă nu-l mai are pe fiul tău, are cel puțin cinvingerea că tu nu ştii nimic şi va căuta să stoarcă folos din asta.

— Bine, Cappa. Acum adu-mi-l pe Asdus!

Longinus îşi exprimă recunoştința dăruindu-i lui Asdus o sută de galbeni, aproape jumătate din ce luase cu el în călătorie.

Fostul cărăuş trac nu ar fi cîştigat în toată viaţa lui atîţia bani, de aceea ieşi zăpăcit şi uluit, dar după amiază cînd se întîlni cu Sama, îi întinse punga grea şi-i spuse:

— Banii sînt ai tăi, de aceea ţi-i dau. Păstrează-i bine pînă se va termina războiul. Te voi căuta şi dacă soarta nu ne va fi potrivnică, ne vom găsi, căci drept să-ţi spun — o altă nevastă nu-mi doresc. Iar dacă îmi va fi scris să mor, ori nu ne vom mai întîlni niciodată, atunci să ai o zestre frumoasă.

— Nu-mi trebuie bani. Pe tine te vreau, zimbrule, şi te voi urma oriunde.

— Uşor de zis, Sama. Noi vom pleca de aici escortaţi după cum am şi venit. Poate ne va ajuta norocul şi ne vom întîlni. Pîn-atunci ţine banii; la tine n-o să-i caute nimeni.

— Bine, zimbrule, o să-i păstrez pentru noi, căci nici eu nu-mi doresc un alt bărbat. Am să fug la romani. Părinţii mei au un petec de pămînt lîngă Acidava; am să cer voie să-i văd, aşa cum am făcut în fiece primăvară şi pe urmă am să văd eu ce am să fac.

În ochii ei Asdus văzu atîta hotărîre că nu mai zise nimic. Era om simplu şi nu-i plăcea să scornească adînc în suflet şi nici să se gîndească la ce va fi în viitor, de aceea lăsă în seama întîmplării descurcarea acestor treburi.

Afară viscolea şi se lăsase un ger năpraznic. Timpul se scurgea lînced printre zidurile palatului, cînd, deodată, se împrăştie vestea reîntoarcerii lui Decebal.

Curînd după aceea, însoţit de cîţiva ostaşi din gardă, Bicilis se prezentă la Longinus şi-l pofti la rege. Prefectul voi să-şi cheme însoţitorii şi se interesă de procedura legată de eticheta curţii, dar grecul îi tăie vorba, prea puţin curtenitor, zicîndu-i că deocamdată este vorba de o întrevedere particulară, care nu obligă la formalităţi nici una din părţi.

Uimit, Longinus îl urmă şi după ce fu condus sub escortă într-o altă aripă a palatului, fu introdus într-o sală nu prea mare, în care se afla Decebal cu cîţiva curteni.

Dintr-o privire ageră prefectul recunoscu pe Susagus, sfetnicul care conduse delegaţia la Caput Stenarum şi pe încă vreo doi ce-l însoţeau atunci. ÎI recunoscu şi pe Vezina, pe care îl biruise la Arutela.

Apropiindu-se de jilţul regesc, Longinus se înclină cu demnitate şi-l salută pe Decebal în numele poporului roman şi al împăratului.

Regele nu-i răspunse, doar îl pofti cu un gest să ia loc pe un scaun pliant aşezat la picioarele jilţului său.

Văzîndu-l îngîndurat şi încruntat, Longinus nu prevedea o discuţie plăcută. Regele nu părea a fi prea vorbăreţ şi nici curtenitor. Prefectul, la fel ca şi fiul său Lucius, acum o jumătate de an, îi cerceta în grabă chipul,

căutînd să-i citească gîndurile sub fruntea înnegurată, înaltă şi largă, să-i ghicească pornirile în pumnii încleştaţi pe mînerele jilţului, să-i simtă voinţa în lumina ochilor stinse de pleoape grele, ascunsă în încleştarea gurii viguros tăiate. Constată însă că acest chip bărbătesc, voluntar, încadrat de o barbă deasă, castanie, uşor încreţită, cu ochii mari umbriţi de sprîncene stufoase, aduce mult cu chipul lui Zeus Olimpianul aşa cum l-a dăltuit Phidias, la fel de măreţ, la fel de enigmatic.

În cariera sa, Longinus văzuse mulţi conducători de popoare şi fiecare i s-a părut criticabil din punct de vedere fizic. Adeseori prinţii şi regii i se părură, sub masca majestăţii lor, slabi sau caraghioşi, meschini ori fanfaroni. Unul ca Decebal nu i-a fost dat încă să vadă, era întruchiparea voinţei şi a dîrzeniei, a puterii ce se impune, a majestăţii ce nu putea să nu insufle respect şi teamă. Şi atunci îi veni în minte, fără voinţa lui, un vers al nefericitului Ovidiu, mort undeva pe meleagurile acestea:,,Trux vultus, vox fera, verissima Martis imago."

În prelungita sa tăcere, regele îl studia la rîndul său pe acela care îi dăduse atîtea crunte lovituri şi-i sfărîmase, în mai multe rînduri, rezistenţa. Ce înşelătoare sînt aparenţele. De unde atîta isteţime şi dîrzenie în acest bătrîn nu prea înalt, uscăţiv şi slăbuţ. Nici cicatricea ce-i brăzda faţa nu i se potrivea acestui om cu înfăţişare de cărturar sau filozof. Era greu de presupus că în bătălia decisivă tot el va conduce oştile romane, căci Traian avea mulţi generali mai mari ca acesta. Totuşi, cine ştie? Lusius Quietus se află în Moesia, Cornelius Palma în Orient. Cine ştie?

Sfetnicii tuşeau în barbă, jenaţi de tăcerea prelungită.

La un semn, Bicilis ieşi în faţă şi ascultînd cu luare a minte ceea ce spunea regele, traducea lin, fără poticneli. Vorba lui Decebal, gravă şi poruncitoare, iar a lui Bicilis potolită şi insinuantă, erau parcă anume făcute ca să nu se asemene, să nu se concureze.

— Nobile Gaius Cassius Longinus, te afli în faţa slăvitului Decebal, rege al tuturor dacilor şi ai cinstiţilor săi sfetnici. Indicîndu-i cu gesturi graţioase şi pline de respect pe cei prezenţi, le zise pe nume: Vezina, Susagus, Cotis, Mucapor, Comozous, Diaies...

Longinus întoarse capul şi-l privi o clipă pe acela în a cărui cetate fiul său Lucius zăcuse prizonier.

...Andena, Bituva, Cerzula, toţi mari tarabosta şi conducători de seamă.

Se opri apoi, ca să asculte ce-i spunea regele cu vocea-i adîncă şi gravă.

— Să nu te mire că nu ai fost primit aşa cum se cuvine cînd soseşte un sol, pentru că regele şi obştea nu pun nici un preţ pe solia ta.

Longinus tresări scăpînd un gest de indignare.

— Ştim cu ce scopuri ai venit la noi şi te înşeli dacă socoti că sîntem gata să depunem armele. Asta nu se va întîmpla niciodată. Între noi şi voi este sînge şi blestem şi totul se va sfîrşi cu pieirea voastră sau a noastră. Altă cale nu există.

— Atunci de ce m-ați chemat? îl întrerupse Longinus. Gîndul acestei solii de la voi porneşte.

— Da, de la noi şi iată-te în mîinile noastre.

— Sînteți lipsiți de onoare!

După ce Bicilis tălmăci ultima frază, regele se încruntă şi vorbi cu o voce tunătoare:

— Cunoaştem onoarea romanilor — vorba bună pentru discursuri la ospețe! Eşti un duşman primejdios şi iată-te prizonierul nostru; de acum înainte n-ai să ne poți face nici un rău. Eşti robul nostru împreună cu fiul tău şi dacă nu ne vei dezvălui planurile voastre de cotropire a Daciei, vă vom ucide pe amîndoi. Gîndeşte-te bine! Mai întîi vei asista la moartea în cele mai groaznice chinuri a fiului tău, apoi vei muri tu. Ca să-mi salvez neamul de distrugere, voi recurge la toate mijloacele!

Longinus îşi potoli ticul cu un mare efort de voință şi, tot atît de calm ca şi înainte, îi răspunse:

— Dacă crezi că vei afla ceva de la mine, să ştii că nu sînt omul potrivit, o rege!

— Te înşeli, romanule, acum timpul lucrează pentru mine.

— Da, ai dreptate. Metoda supliciului moral am aplicat-o şi eu. Dar nu cu solii care, de cînd lumea, sînt socotiți inviolabili. Te înşeli dacă socoti că voi cădea pradă acestui supliciu. Nu mă cunoşti nici pe mine, nici pe fiul meu, după cum nu cunoşti nici virtutea romană.

— Asta o zici tu acum. Dar ce vei spune atunci cînd îl vei vedea pe fiul tău zvîrcolindu-se în mîinile călăului? Ca să nu împingem lucrurile pînă acolo, te sfătuiesc să vorbeşti! Vreau să cunosc totul despre planurile voastre.

Longinus zîmbi unui gînd luminos:

„Fiul meu? Pe Athena-Pallada. Fiul meu este liber ca pasărea cerului.”

Apoi îi răspunse tare:

— Dacă aşa este voia sorții, atunci doi romani vor muri fără şovăire pentru gloria Romei.

Cu aceste vorbe Longinus îl privi cu coada ochiului pe Diaies. Tarabosta părea trist şi abătut şi nu se ştie pentru ce lui Longinus îi fu milă de el.

— Luați-l, porunci regele întunecîndu-se la chip. Ține-ți-l închis pînă nu-şi schimbă gîndul!

Longinus se ridică, aruncă o privire indiferentă regelui şi, fără să scoată o vorbă, plecă escortat de ostaşi.

În odaia devenită închisoare, pe Longinus îl aştepta un tînăr oacheş, voinic, cu barba tăiată scurt. După plăcuta înfăţişare a acestuia, familiară ochilor unui roman, conchise că este un om din lumea lui.

— Cine eşti? îl întrebă.

— Mă numesc Protagos, îi răspunse acela cu o plecăciune respectuoasă. Sînt pus să te veghez şi să-ţi împlinesc dorinţele.

— În afară de dorinţa de a scăpa cît mai repede din acest cuib de viespi, nu-i aşa?

— Întocmai, nobile, ba chiar şi altele pe deasupra.

— Îmi placi. Pari un om sincer.

— Pe cît îmi permite slujba.

— Eşti grec, nu-i aşa? Ce te-a făcut să serveşti un rege barbar? Eşti dezertor ori sclav fugit?

— Nici una, nici alta. Sînt libert şi-l slujesc pe rege de bună voie.

— Crezi că trădîndu-ne serveşti o cauză dreaptă?

— Una din îndatoririle mele este de a nu băga în seamă şi chiar de a nu răspunde la anumite întrebări.

— Mi-am închipuit. Totuşi, îmi pare bine că voi avea în preajmă unul din lumea mea.

— Acum, nobile, dacă ai vreo dorinţă posibilă în situaţia ta, spune-mi-o!

Longinus cuprinse odaia cu o privire ageră şi zise:

— Să mi se aducă lucrurile înapoi, dacă ceea ce mi s-a luat nu este considerat trofeu de război.

— Toate lucrurile sînt depozitate în camera servitorilor tăi, cu care nu ai voie să te vezi. Ţi s-au luat doar cărţile, ca să nu-ţi sustragi gîndurile de la rugămintea regelui, armele, ca să nu le poţi folosi asupra mea şi nici asupra propriei tale persoane. Ţi s-au mai luat banii şi lucrurile de preţ, ca să nu mă poţi cumpăra pe mine.

— Bine ticluit.

— Aici, pe masa asta ai tot ce trebuie ca să scrii ceea ce nu ai vrut să spui de faţă cu alţii. Regele doreşte să afle tot ce se referă la planurile şi pregătirile de război ale romanilor. Cînd vei avea nevoie de ceva trage de acest şnur şi voi veni de îndată. Salve, nobile!

Rămas singur, Longinus cercetă cu cea mai mare atenţie odaia, dar pînă la urmă constată că nici pereţii, nici uşa masivă nu par să aibă vreo taină sau un cît de mic orificiu prin care se poate asculta sau privi din afară. Apoi se îndreptă către cutia de palisandru rămasă la locul ei, alături de micul altar al zeiţei Athena-Pallada. Cutia era goală, dar nu-i părea rău

nici de bani, nici de prețioasele podoabe, ci numai de inelul cu sigiliu, de care nu se despărțea niciodată.

— Inelul, inelul, murmură el cu părere de rău.

Îşi stăpîni cu greu blestemul şi, luînd foile de papirus de pe masă, voi să le rupă în bucăți.

— Păcat, murmură din nou, este de cea mai bună calitate şi costă o groază de parale.

Stăpînirea de sine nu-i aduse liniştea. Dorind să scape de focul ce-l mistuia, deschise în grabă altarul şi se cufundă în rugă, implorînd-o pe Athena-Pallada să-l lumineze şi să-l susțină în clipe de grea cumpănă. Ştia că lăsîndu-se prins de către Decebal, făcuse o mare nesăbuință, devenind un impediment în calea celui mai destoinic dintre cezari.

Se rugă apoi zeiței Roma, suprema şi implacabila forță, care dispune deplin de supuşii ei, înălțîndu-i în glorie sau cufundîndu-i în mizerie, cerîndu-le sacrificii, pînă la cel suprem, căci numai prin toate acestea era posibilă existența ei însăşi ea simbol al puterii şi al eternității.

⭑

— Stăpînă, stăpînă, scoală-te! Şeful gărzilor vrea să-ți vorbească. Toată cetatea e în picioare. Îl caută, stăpînă, îl caută pe romanul tău.

Abia la vorbele „îl caută” Aya sări din pat. Se simțea refăcută de somnul lung.

— Sutta, zise ea îmbrăcîndu-se, decît să apari aşa plînsă şi speriată cum eşti, mai bine să stai încuiată în casă. Nu vreau să strici treaba.

Şi pentru că Sutta nu răspunse, lăsîndu-şi ochii în jos, o întrebă cu severitate:

— Nu cumva ai şi făcut vreo nesăbuință? Ai vorbit cu careva?

— Nu m-a văzut, stăpînă. I-am vorbit cu uşa închisă. I-am spus doar că mă duc să te trezesc.

Dimineața era pătrunzător de rece. Peste noapte se lăsase un ger năpraznic. Văzînd-o pe Aya, şeful gărzii îi căzu la picioare.

— Stăpînă bună! strigă el cu spaimă în glas, stăpînă mea bună! Prizonierul roman a fugit. Vai de noi! Dacă eu nu l-am păzit cum trebuie, porunceşte să mi se taie capul pe loc! Era bine închis şi totuşi a dispărut ca un duh rău care ştie iarba lacătelor şi descîntecul zăvoarelor. I-a vrăjit şi pe cîini, căci nimeni nu i-a auzit lătrînd în noaptea asta blestemată. Nicăieri nu am găsit vreo scară, ori frînghie cu care s-ar fi putut da jos de pe zid. Nicăieri nici o urmă. Credeam că înnebunesc, stăpînă. Ce să fac, ce răspuns să-ți dau ție, ce răspuns să dau stăpînului cînd va veni?

Privindu-l cu milă pe acest disperat, Aya se bucura la gîndul că Lucius al ei era departe, că între el şi paznici se aşternuse o noapte lungă de iarnă, că la adăpostul acestei nopți negre şi tăcute el se îndepărtase

destul şi că orice ar întreprinde aceşti nenorociți, înspăimîntați de judecata stăpînirii, el le va scăpa. Ceea ce va porunci ea acum va fi zadarnic, de ochii lumii şi Lucius al ei nu va mai fi prins niciodată.

Alături de străjeri dîrdîiau cei şase zidari greci, sculați cu noaptea-n cap şi speriați de zarvă. Doi străjeri țineau dulăii cu racilele puse la gît. Văzîndu-i Aya se cutremură şi teama o cuprinse din nou. Dacă ceva neprevăzut îi oprise pe fugari în drum, aceste fiare, mari cît nişte viței, le vor veni de hac, fără doar şi poate.

Stăpînă, porunceşte să pornesc în căutarea fugarului! se ruga străjerul.

Aya, care în gîndul ei nu-l despărțea pe Lucius de Filimon, tresări la cuvintele paznicului, dîndu-şi seama că acesta nu ştie nimic de complicitatea constructorului. Îi veni un gînd şi adresîndu-se meşterilor zidari îi întrebă:

— Unde e meşterul Filimon? Poate ne va da el un sfat?

— Nu l-am văzut încă, răspunse unul dintre ei. Credeam că doarme în odaia sa.

— Sutta, zise Aya întorcîndu-se şi făcîndu-i cu ochiul, du-te de-l scoală pe meşter; pesemne e beat dacă nu s-a trezit de atîta gălăgie.

Slujnica pricepu şi intră în casă. Peste o clipă, cei de afară o auziră bătînd şi strigînd: „Meştere Filimon, meştere Filimon.” Pe urmă reapăru în ceardac şi desfăcîndu-şi brațele a părere de rău, zise:

— Nu răspunde, stăpînă. Ce i s-o fi întîmplat?

— Să vină unul dintre voi, porunci Aya zidarilor, să-l trezească pe şeful vostru, asta nu e treabă de femeie.

Acela cu care vorbise adineaori se desprinse de ceată şi intră sfios în casă, urmat de Sutta.

Aya aştepta, bucurîndu-se că timpul se iroseşte pe tărăgăneli. Astăzi, după atîta timp, frigul dimineții îi rumeni obrajii şi cu toate că plecarea lui Lucius lăsă în sufletul ei un imens gol, bucuria vieții o cuprinse din nou. Golul, ca orice gol, se cerea umplut pentru a restabili cumpăna firii şi fata ştia că-l va umple cu grijă pentru iubitul ei.

Cei doi se întoarseră şi grecul speriat spuse că meşterul nu se află în odaie.

— Căutați-l! porunci Aya.

Slujitorii, toți cîți erau, se repeziră în toate părțile strigînd şi chemînd. Uşile fură date de perete, încăperile din casa, acareturile, magaziile şi grajdurile cercetate., dar Filimon nu fu găsit nicăieri. Un slujitor, acela care-l servea de obicei pe Filimon, se apropie de Aya şi-i spuse îngrijorat că din odaia romanului au dispărut armele şi unele haine, precum şi taşca sa de piele în care-şi ținea hîrtiile.

— Ce vrei să spui cu asta?

— Ştiu eu, stăpînă? Poate a fugit şi el din cetate.

— Ce tot spui? Este un om de credință, trimis de însuşi regele Decebal.

— Nu te supăra, stăpînă, zise omul, n-am vrut să-l vorbesc de rău, am bănuit doar.

Şeful străjerilor care se apropiase între timp şi auzise totul, se amestecă în vorbă:

— Stăpînă, îngăduie-mi să cercetez urmele în afara cetății şi să pornesc în căutarea fugarului. Timpul trece!

Apoi, apropiindu-se şi mai mult, îi şopti:

— Stăpînă, crede-mă, nu am fost beți. De un pahar de vin nu se îmbată omul. Altă dată am băut mai mult şi nu am uitat de datorie. Oamenii mei n-au băut decît ce ai adus tu aseară.

În trăsăturile lui schimonosite de frică era ceva ce o punea pe gînduri, era dorința de a o face complice la toate cîte s-au petrecut. Avu o tresărire dar nu se trăda; ştia că nu poate tăgădui cele spuse, mîndria nu-i permitea s-o facă.

— Du-te! îi zise. Du-te şi fă-ți datoria!

Cîinii fură duşi în celula prizonierului. Li se dădu să miroase îmbrăcămintea ce mai rămăsese şi nerăbdători porniră pe urme. Trecînd printr-o uşă scundă, ajunseră printr-un gang săpat pe sub stîncă cea mare, la o altă uşă, îmbrăcată în tăblii de fier. Zăvoarele ruginite erau deschise dar uşa nu se deschidea, sprijinită cu ceva greu de partea cealaltă. Mai trecu un timp pînă ce cîțiva oameni ieşind pe poarta mare înconjurară cetatea, coborîră în văgăuna adîncă de sub stîncă şi dădură la o parte pietroaiele cu care fugarii au astupat-o. Aici, sub cerul liber, pe zăpada proaspăt aşternută, se vedeau limpede două rînduri de urme ce coborau spre pîrîu.

Atunci, spre uşurarea tuturor, reieşi că Filimon era capul răutăților, că era trădător şi că el pusese la cale şi adusese la îndeplinire fuga prizonierului. Se înviorară cu toții, simțind că vina, dacă nu toată, cel puțin o parte din ea, o poartă trădătorul care se aciuiase la curte, intrase sub pielea regelui şi-l trădase pîn-la urmă.

Porniră cu toții la vale, furioşi şi dornici de răzbunare, traşi din răsputeri de dulăii stătuți, pe urmele proaspete ale romanilor.

Unul dintre slujitori se întoarse în cetate şi-i povesti stăpînei sale cele constatate, fără să bănuiască că aceasta ştie mai bine decît el cum s-au petrecut lucrurile.

Cu toate că locuitorii cetății şuşoteau fel de fel în legătură cu prizonierul, implicîndu-i pe toți străinii în povestea evadării acestuia, cu toate că făceau aluzii străvezii la însăşi Aya, toate acestea se stinseră în curînd sub spuza prudenței. Nici unul dintre slujitori nu era dornic să

scormonească jăratecul din teamă să nu aţîţe flacăra mîniei stăpînului lor, marele tarabosta.

✯

Trecuseră cîteva zile. Viforul de afară se potolise şi o vreme blîndă, plină de sore, se aşternu peste meleagurile acelea străine, o vreme, prin însăşi farmecul ei, dătătoare de speranţe.

În mohoreala vieţii lui Longinus se strecură, îmbătătoare ca o şuviţă de vin chihlimbarul, încrederea că toate cîte i s-au întîmplat nu sînt decît elementele unei farse macabre, dintr-acelea ce se joacă la teatru.

Protagos apărea şi dispărea discret, răspundea scurt, fără să se lase ademenit de încercările bătrînului de a-l cîştiga de partea sa. Nu uita niciodată să-i amintească prizonierului că cele trebuincioase scrisului se află pe măsuţa de alături.

Într-o zi, Longinus, pierzînd şirul zilelor, îl rugă pe Protagos să-l ajute să-l restabilească. Libertul îl lămuri cu promptitudine.

— Cît de implacabilă este scurgerea timpului cînd eşti lipsit de libertate, zise Longinus ca pentru sine.

Simţind o notă personală, intimă, de regret, grecul căută s-o folosească.

— Aşa e la început, nobile. Se spune că cei întemniţaţi de ani de zile termină prin a pierde noţiunea timpului.

Longinus tresări. Simţind că Protagos căuta să-l înfricoşeze, spuse zîmbind:

— Nu este cazul meu, tinere, căci regele a promis să mă ucidă şi, pironindu-şi privirea pe chipul grecului ca să nu-i scape nici o nuanţă. De fapt, mai întîi vrea să-l ucidă în chinuri pe fiul meu, apoi pe mine.

Protagos nu suportă această privire grea şi-şi lăsă ochii în jos, apoi se duse la masa cu cele trebuincioase scrisului şi zise ceva mai tare ca de obicei:

— Uitasem să-ţi spun, nobile, că azi se împlineşte timpul lăsat ţie pentru gîndire şi că trebuie să scrii...

— Aşa? Cu atît mai bine. Să se termine o dată, zise Longinus, şi apropiindu-se îi puse mîna pe umăr.

— Protagos, de cînd te am în preajma mea, vrînd-nevrînd te-am îndrăgit şi de aceea îţi deplîng soarta.

Grecul îl privi ciudat, dar nu răspunse.

— Sînt comandant de oaste şi ştiu să citesc în sufletele oamenilor. Ştiu că treaba ce o faci îţi repugnă. Ştiu că nu aprobi procedeele regelui Decebal.

Libertul îşi întoarse privirea şi dădu să plece.

— Protagos, continuă Longinus, meriți o viață mai bună şi aş fi putut să te ajut. Locul tău nu e aici, la daci, soarta cărora este pecetluită. Crede-mă, sînt un om cu experiență. De astă dată nu va fi cruțare şi praful se va alege din regatul lui Decebal. Pînă nu e prea tîrziu, gîndeşte-te ce destin te aşteaptă. În cazul cel mai bun vei reuşi să fugi la vreun prinț şi mai barbar, care te va extrăda împreună cu alți fugari, de teama romanilor.

Protagos dădu din nou să plece, dar Longinus îl opri cu un gest voluntar.

— Eşti tînăr, Protagos, şi ai putea să te bucuri de viață. Ca libert, toate căile îți sînt deschise. Ceea ce faci acum este o slujbă dezonorantă, un joc periculos şi pentru ce, te întreb eu? Alege pînă nu e tîrziu. Alege pînă nu ai pierdut totul!

— Vrei să mă corupi, nobile?

— Nu, îți vorbesc prin glasul rațiunii. Ai putea desigur din nesăbuință să-i aduci la cunoştință regelui toate acestea şi el, drept recunoştință, îți va arunca un os, ca unui cîine credincios. Nu vreau să te corup, vreau însă să mă ajuți, ajutîndu-te pe tine însuți.

— Trebuie să plec!

— Mai stai o clipă şi chibzuieşte bine! Pînă-n prezent eu nu mi-am călcat niciodată cuvîntul. Jur pe acest altar, sfînt şi scump mie. Fie-mi martoră Athena-Pallada că tot ce-ți voi oferi în schimbul ajutorului tău ți se va da.

Şi pentru că Protagos îl privi întrebător, îl lămuri:

— Vei redeveni cetățean roman şi dacă vrei, client al familiei Cassia. Vei căpăta slujbă sau bani, după dorință, şi nimeni nu te va opri să-ți faci o situație.

Şi pentru că Protagos dădu să deschidă uşa, adăugă încet de tot:

— Poți să ai încredere în mine, Protagos. Gîndeşte-te!

A doua zi. dis-de-dimineață, Protagos deschise uşa odăii prizonierului, lăsîndu-l pe Bicilis să treacă înainte.

Longinus avu o tresărire, crezînd că libertul îl trădase, dar se înşela. O singură privire a acestuia îl linişti. Avea grecul o căutătură în care, ca în apa unui izvor cristalin, se oglindea totul.

— Cum se simte nobilul Longinus? întrebă Bicilis pe un ton în care vibra amenințarea.

— Mulțumesc zeilor, bine!

— Foaia de papirus e albă, nici o slovă nu o înnegreşte. Ai uitat porunca regelui? Ai uitat ce consecințe poate avea îndărătnicia ta?

— Singurul care-mi poate porunci este împăratul Traian. Iar regelui tău îi amintesc că sînt sol şi nu prizonier de război.

— Atunci să nu te plîngi de soartă.

— Numai cei nesăbuiți şi laşi se plîng de soartă. Ea este oarbă şi e absurd să crezi că e dreaptă. Sîntem obligați de fire să ne luptăm cu ea, dar nu şi s-o învingem. Faceți cu trupul meu ce vreți, căci forța e de partea voastră, gîndurile şi voința mea însă nu vă vor aparține niciodată.

— Ei!Dacă eşti atît de neclintit,citeşte această scrisoare şi semneaz-o!

Scoase din sîn un sul şi i-l întinse.

Longinus îl luă şi fără să-şi schimbe poziția comodă, îl citi.

„Salut divinului Traian,

Mă aflu la Sarmizegetusa lipsit de libertate, încredințîndu-mi soarta voinței zeilor şi bunătății tale. Viața mea atîrnă de un fir de păr pe care numai tu eşti în putere să-l întăreşti ori să-l retezi.

Regele îți cere, în schimbul eliberării mele, să-ți retragi oştile dincolo de trecătorile munților. În clipa în care oştirile tale se vor afla în cîmpia danubiană, el îmi va da drumul, altminteri voi pieri în cele mai groaznice chinuri. Dacă totuşi îmi este sortit să-mi sfîrşesc zilele în robie, te implor să ai milă de nefericita mea familie.

Credinciosul tău general şi servitor

Gaius Cassius Longinus.”

Prefectul lovi foaia cu dosul palmei rîzînd.

— Presupun că tu eşti autorul acestei epistole, menită să înduioşeze şi să stoarcă lacrimi, dar prețul este nemăsurat de mare. Nici măcar eu, care sînt în cauză, nu aş fi fost de acord, dar împăratul? Interesele Romei nu pot fi opuse interesului unui umil conducător de oşti, care şi-a trăit viața. Vă pierdeți vremea în zadar!

Protagos, care cunoştea conținutul scrisorii, îşi lăsă capul în piept şi Longinus surprinse în atitudinea lui o umbră de dezaprobare.

Bicilis îşi pierdu răbdarea.

— Ei, prefecte, alege! Semnătura sau moartea? Îți repet, vei asista mai întîi la supliciul fiului tău, iar după aceea... Ştii prea bine că durerea trupească este mai tare decît orice.

— Nu întotdeauna, Bicilis, nu întotdeauna. Pe lîngă asta, nu vă mai cred. Chiar dacă o semnez, tot mă veți omorî, cu atît mai mult, căci vă e teamă de răzbunarea mea.

— Te înşeli, prefecte! Regele se va ține de cuvînt. Şi noi avem jurăminte care nu pot fi călcate.

— Îmi închipui că trebuie să le aveți, şi cu toate acestea, nu voi semna! Ia-o căci îmi arde mîna!

Bicilis cu un zîmbet ironic o puse pe masă.

— Din porunca prea luminatului rege, dacă n-o semnezi, mîine vei ti pus în lanțuri şi aruncat în cea mai neagră hrubă, iar poimîine dat pe mîna călăului.

— Vrei să zici că mai întîi voi asista la supliciul fiului meu?

Bicilis tresări şi răspunse iritat:

— Da. Mai întîi îl vei vedea murind pe el.

Protagos ieşi în urma lui Bicilis, dar se reîntoarse, curînd, cu mîncarea de dimineață.

Prizonierul nu părea să fie impresionat de vizita lui Bicilis şi nici pofta de mîncare nu-i scăzu după asta.

Terminînd de prînzit, Longinus bău vinul din cupă şi zise:

— Protagos, băiete, nu te invidiez şi n-aş fi vrut să fiu în locul tău, chiar clacă zeii mi-ar promite tinerețea şi vigoarea ta. Stăpînii tăi sînt sperjuri, iar metodele lor sălbatice şi lipsite de rațiune. Nici cei mai disperați romani n-ar proceda astfel, cu atît mai mult elinii, din neamul cărora ai avut norocul să te naşti.

După ce Protagos îi aduse ligheanul ca să-şi spele mîinile, Longinus continuă pe un ton meditativ:

— Nu mai am decît ziua asta şi nu ne vom mai vedea niciodată, dacă bineînțeles regele se va ține de cuvînt şi mă va ucide împreună cu fiul meu. De mine nu-mi pare rău, eu mi-am trăit viața, dar ce vină are Lucius? De ce să cadă secerată înainte de vreme această mlădiță plină de seva vieții? Ştiu, eu sînt de vină şi asta nu mi-o voi ierta pînă-n ultima clipă.

Tăcu un timp, apoi continuă cu tristețe:

— Sînt un om sfîrşit. băiete. Decebal nu mă va scăpa din gheare. Cred că şi din leşul meu va căuta să stoarcă folos. Nu te-aş sfătui să pariezi pe mine nici un as găurit, dar atît cît am de trăit, o zi şi o noapte, nu voi înceta să-mi frămînt mintea şi să-mi încordez voința pentru binele patriei mele. Nu vreau să fiu o povară pentru împărat, nu vreau să fiu o piedică în calea oştirilor romane, răzbunătoare. Dar ce pot face singur şi neajutorat? Mă înțelegi, băiete, mă înțelegi?

Deodată Protagos, pradă unui zbucium ce nu-l putea înfrîna, apucă mîna bătrînului şi ducînd-o la buze, îi şopti atît de încet că abia îl auzise:

— Nobile Gaius, te voi ajuta eu. Ca dovadă că sînt sincer, îți destăinuiesc un secret. Fiul tău a evadat şi se află printre ai săi.

Longinus, uimit de această pornire spontană, vru să zică: „ştiu!”, dar amintindu-şi de promisiunea dată lui Asdus şi temîndu-se totuşi de o capcană, se stăpîni. Prefăcîndu-se copleşit de veste, exclamă:

— Fiul meu a evadat? E în siguranță? Eşti sigur de ceea ce spui? Protagos, dragul meu, e cea mai bună veste ce mi-a adus-o vreodată cineva. Fii binecuvîntat! O zei, sînteți prea generoşi.

— Este adevărul adevărat. Fiul tău nu se mai află aici de cînd ai sosit la Sarmizegetusa şi regele este negru de furie. Prea multe speranţe şi-a pus el în confruntarea voastră. Tocmai de aceea te-a momit la el.

— O, acum nu-mi pasă. Fie ce o fi!

— Nobile Gaius, de multă vreme dezaprob faptele regelui. Poate că n-are încotro, de aceea recurge la ticăloşii, dar eu îl dezaprob. Mi-e silă şi aş vrea să fug la capătul pămîntului ca să nu fiu părtaş la toate acestea.

Longinus îl mîngîie părinteşte pe cap.

— Nu e nevoie să fugi la capătul pămîntului, e prea departe. Fugi la romani, la Caput Stenarum şi du împăratului din partea mea o scrisoare; caută-l pe fiul meu şi povesteşte-i tot ce ai văzut şi ai auzit. Spune-i că nici o clipă nu l-am uitat; că eram gata să-mi calc principiile pentru a-l vedea liber. Spune-i că nu ne vom mai vedea, căci am de gînd să-i dejoc planurile regelui Decebal. Spune-i că îl binecuvîntez şi-l rog să mă răzbune.

— Sînt hotărît să fug, nobile, dar dacă mă vor prinde cu scrisoarea ta?

— Nu te vor prinde. Cunoşti destul de bine ţara asta şi oamenii ca să te poţi strecura. Să fii liniştit, scrisoarea nu va conţine decît o rugăciune şi semnătura mea. Împăratul va înţelege că, în clipa cînd o va citi, nu voi mai fi printre cei vii şi nu va mai fi nevoit să-şi schimbe planurile pe care eu eram cît p-aci să i-le încurc.

— Ce ai de gînd să faci? exclamă Protagos îngrozit.

— Ceea ce îmi dictează onoarea şi datoria. Dacă am avut nesăbuinţa să mă las păcălit de regele Decebal, trebuie s-o ispăşesc. Ascultă-mă acum, Protagos! Pentru a duce la bun sfîrşit planul meu, am nevoie de inelul cu sigiliu. Trebuie neapărat să-l am. Ziceai că se află printre lucrurile mele în odaia lui Crocus. Caută o posibilitate să mi-l aduci. Acum, un sfat. Dacă vrei să reuşeşti în planul tău, ia-l cu tine pe Asdus. Îmbracă-l în haine de dac. El ştie limba băştinaşilor şi e voinic şi neînfricat ca un Hercule. Chiar tu mi-ai spus că Asdus locuieşte împreună cu sclavul Crocus şi nu e atît de rău păzit ca centurionul Cappa. Banii mi i-au luat, dar nu toţi. Am asupra mea o pungă cu galbeni; am păstrat-o în sîn. Foloseşte-o pentru cauza noastră.

După ce-i dădu banii, zise emoţionat!

— Acum, cu bine! Să te călăuzească Athena, zeiţa înţelepciunii.

Bătrînul se sculă şi îmbrăţişîndu-l pe tînărul grec. adăugă:

— Ai un suflet nobil. Protagos.

A doua zi dimineaţa, Bicilis îl chemă pe Protagos, dar ostaşul din gardă nu-l găsi nicăieri. Nedumerit, Bicilis se duse singur la prizonier, dar

găsi uşa încuiată. După ce bătu şi strigă, necăpătînd nici un răspuns, puse ostaşii să spargă broasca.

Presimțind ceva ireparabil, năvăli în odaie şi sc opri înlemnit de uimire.

Sub lampadarul aprins, Longinus, țeapăn, întins ca un arc, zăcea în scaunul său, cu capul răsturnat pe spetează. Blana de pe duşumea era învălmăşită de picioarele întinse drept înainte. Chipul livid al prizonierului era grav şi, în pofida furiei ce-l cuprinse, Bicilis se cutremură în fața gestului eroic al bătrînului.

Trecîndu-şi mîna pe față. Bicilis se dezmetici şi răcni către ostaşii înmărmuriți în prag:

— Unde-i secătura aceea de Protagos? Ce stați cu gurile căscate? Să mi-l găsiți de sub pămînt. Dați-i de urmă, urmăriți-l dacă a fugit. Îl vreau viu sau mort! Ați înțeles?!

După ce rămase singur, închise uşa şi se apropie de mort, cercetîndu-l. Pe degetul mijlociu, al mîinii drepte văzu un inel. Capacul, pe care erau gravate inițialele prefectului, era deschis iar în locaşul minuscul mai erau urme de praf alb.

„S-a otrăvit, şuieră grecul printre dinți, năpîrca s-a otrăvit!"

Pe una din foile de papirus din mijlocul mesei era scris frumos şi citeț:

„*Rege Decebal, pe drept cuvînt eşti un nenorocos. Şi fiul şi tatăl ți-au scăpat din gheare. Tremură de răzbunarea primului, înfioară-te de blestemul celui de-al doilea!*"

Bicilis luă foaia în mînă, o ținu cîtva timp. neştiind ce să facă, apoi hotărîndu-se o duse la una din flăcările lampadarului şi o arse. După aceea stinse luminile şi plecă.

Contrar aşteptării, regele nu se înfurie la auzul înfiorătoarei veşti, doar se încruntă dureros şi păli la chip. Părea obosit şi lăsîndu-se în jilț îşi propti capul în mîini. Într-un tîrziu, cu o voce ce părea a altuia, porunci:

— Cheamă sfetnicii, cîți or fi! Pînă se vor aduna trimite cei mai buni călăreți în căutarea trădătorului Protagos. Să mi-l aducă viu! Promite o sută de galbeni aceluia care va pune mîna pe el. Vreau să dau o pildă straşnică străinilor de care mi-e curtea plină; la cîteva zile numai, unul după altul, mai întîi Filimon, apoi ticălosul acesta... Bicilis, fii cu ochii în patru dacă ții la viața ta!

— Sînt legat de tine pe vecie, stăpîne, zise grecul şi îngenunchind, îi sărută mîna.

Străjerii s-au întors, obosiți şi plouați, povestind cu înfloriturі cum, în goana lor după fugari, au ajuns pînă la avanposturile romanilor. Prevenind-

o pe Aya de pericolul unei incursiuni asupra cetății, către care ar fi putut conduce cei doi fugari oastea romană, şeful străjerilor o rugă să trimită neîntîrziat o scrisoare la tarabosta Diaies ca să-l lămurească despre cele întîmplate.

Cei şase meşteri zidari, rămaşi fără conducător, cerură voie să plece la Sarmizegetusa, să nu stea degeaba tocmai acum cînd era atîta treabă de făcut în țara asta mare. După o scurtă chibzuință, Aya le dădu voie să-i însoțească pe cei doi oameni pe care-i trimitea cu scrisoarea. Alese ea însăşi oamenii dintre cei mai tăcuți şi mai cumsecade.

După asta, cetatea păru şi mai pustie. Zilele se scurgeau asemănătoare una cu alta ca şi cînd ar fi fost o singură şi plictisitoare zi. Norii grei, aducători de zăpadă, întunecau zilele, nopțile în schimb păreau mai luminoase din pricina zăpezii.

Într-una din zilele acestea mohorîte, se întoarse Nando cu oamenii săi. Aya, copleşită de griji, uitase de prietenul ei de zile triste, de aceea îl asaltă pe vătaf cu întrebări, cerîndu-i să povestească toate de-a fir a păr. Nando, care nu era vorbăreț din fire şi pe deasupra nu-i putea suferi pe străini, îi povesti sec şi în puține cuvinte cum, după patru zile de drum şi două de aşteptare, vraciul Piros fusese în sfîrşit predat gărzilor romane de la gura Tsiernei. În drumul lor de întoarcere mai zăboviseră două zile la Sarmizegetusa, în aşteptarea lui Diaies, care-l însoțea pe rege într-o inspecție.

După asta Nando îi înmînă două răvaşe, unul de la Piros şi altul de la tatăl ei.

Nando, pesemne, aflase de evadarea celor doi romani încă din Sarmizegetusa, căci era neguros şi ursuz şi o privea ciudat, pe sub sprîncene, pe tînăra sa stăpînă.

După ce se închise în odaie, Aya dintr-o pornire neînțeleasă deschise mai întîi scrisoarea lui Piros.

„Scumpă Aya, iată-mă în sfîrşit liber, dar zeii îmi sînt martori că nici atunci cînd eram robul tău nu mă simțeam mai prost. Îți scriu după cum m-ai rugat. Nando este un om ursuz şi nesuferit şi cît a durat drumul, dacă a schimbat două vorbe cu mine. E drept, nu cunoaşte limba mea şi nici eu nu sînt tare în limba voastră, totuşi cîte o dată şi un zîmbet ori un semn spune mai mult decît cuvintele răstite şi aruncate cu dispreț. Erau clipe cînd mi era teamă că unelteşe ceva, dar asta e doar o părere şi chiar dacă ar fi vrut să scape de mine, n-ar fi putut din pricina însoțitorilor săi, oameni aşezați şi cumsecade. Dar zeii s-au îndurat şi pîn-la urmă, după ce am aşteptat ascunşi prin coclauri, a apărut o patrulă romană. Scriu în grabă, dar vreau să ştii tot ce mi s-a întîmplat. Însoțitorii mei sînt neîncrezători în romani şi se țin deoparte fără să descalece, ca în caz de nevoie să poată scăpa cu fuga. Îmi îndrept căluțul spre romani şi le spun în puține vorbe povestea mea. Apoi,

făcîndu-le semn dacilor să aştepte fără teamă, îmi termin răvaşul. Scumpă Aya, n-o să te uit niciodată, după cum nu-l voi uita nici pe Diza şi nici pe mărinimosul tău tată. Te las cu bine şi sper că ne vom revedea cîndva. Pun răvaşul pe un ciot şi le fac semn dacilor să-l ia după ce mă voi depărta, în drum spre patrie. Adio, Aya!"

După ce stătu un timp, pradă aducerilor aminte, desfăcu şi cealaltă scrisoare.

„*Fiica mea, evadarea prizonierului cu ajutorul trădătorului Filimon este o lovitură grea pentru mine. În bunătatea sa regele mă cruță, totuşi nu o dată am întrevăzut reproşuri în privirea sa. El îşi dă seama că vinovatul principal este Filimon, adică omul său de încredere, totuşi eu unul nu mă simt bine. Acum, cînd doi duşmani care cunosc bine cetatea şi drumul către ea ne-au scăpat, nu pot să am linişte. Cetatea, aşa cum e, nu poate rezista unui atac şi viața ta, precum şi a slugilor noastre, este în mare primejdie. Îndată ce voi putea, mă voi repezi acasă, deocamdată însă treburile statului nu mă lasă. Singurul bărbat, în hotărîrea căruia poți să ai încredere, este Nando. Trece cu vederea ciudățeniile lui şi dă-i mînă liberă să facă aşa cum crede el de cuviință. Al tău tată iubitor.*"

Din această scrisoare Aya îşi dădu seama că taică-său nu bănuieşte nimic. Oamenii trimişi de ea nu au vorbit ce nu trebuia. Totuşi, pîn-la urmă adevărul va putea ieşi la iveală şi ea va trebui să-şi ispăşească păcatul. Pîn-atunci era fericită că iubitul ei scăpase, că ea reuşise să-l schimbe întrucîtva, să-i frîngă mîndria şi felul său de a fi. Vorbele ce i le-a adresat el în ultima clipă au fost vorbe profund omeneşti, iar recunoştința sa — mare. Desigur, nu era convinsă că această recunoştință nu va pieri cu timpul, dar deocamdată era mulțumită şi aproape fericită. Sărutarea ce i-o pusese pe ochi, simbol al credinței şi al respectului său, o simțea şi acum şi o socotea cea mai scumpă amintire din scurta ei viață. Războiul abia începe şi Lucius ar putea încă să piară.

✯

De la evadarea lui Longinus au trecut zece zile. Aya ținea riguros socoteala timpului de la acel fapt de neuitat, crestînd zilele în minte ca pe un răboj.

În a unsprezecea zi, pe la prînz, buciumul pîndarului vesti sosirea lui Diaies. Simțindu-se vinovată, Aya nu-l mai aştepta cu voioşia de pe vremuri, cînd plecările şi sosirile lui erau prilej de tristețe şi bucurie. Atunci i se arunca de gît bucurîndu-se de sărutările şi dezmierdările părinteşti şi aştepta cu nerăbdare darurile aduse din patru zări. Acum însă, simțea că nu mai este cea de pe vremuri, că-l mințea. Dacă ar fi ştiut că de acum încolo între el şi odrasla mult iubită se aşternuse umbra sinistră a trădării,

al sacrilegiului, ar fi blestemat-o în loc s-o îmbrățişeze, ar fi biciuit-o în loc s-o sărute.

Nebănuitor, întors dintr-o lume unde nu se vorbea decît de război, lume care a uitat să zîmbească, o cuprinse în brațe, căutînd în lumina ochilor ei alinarea rănilor sale sufleteşti. Totuşi, schimbarea în felul ei de a fi nu trecu neobservată, îl dezamăgi şi-l lipsi de partea de bucurie pe care nădăjduia s-o găsească.

Încrederea şi dragostea îl legară la ochi şi ciudata înstrăinare, abia simțită, o atribui vîrstei şi schimbărilor firii legate de ea. Din astă pricină îi veni şi gîndul plin de resemnare că în curînd o va pierde, o va lăsa să zboare din cuibul ei, ca să-şi facă un alt cuib, aiurea, revărsîndu-şi dragostea asupra unui alt bărbat, tînăr, căutînd să-şi îndeplinească de acum înainte o altă menire, aceea de soție şi mamă.

Datina strămoşească cerea ca de la o anumită vîrstă şi pîn-la împlinirea fecioriei, fetele să fie înstrăinate de tații lor şi pînă la măritiş să nu apară în fața ochilor părinteşti, petrecîndu-şi timpul între femei. În ciuda obiceiului, Diaies n-o înstrăinase pe Aya, care în lipsa mamei, creştea în voie şi libertate ca un flăcău. Din pricina faptului că tarabosta nu voia să se recăsătorească, toate mergeau pe dos după părerea majorității şi dacă n-ar fi fost mare demnitar şi sfetnic al regelui, ar fi trebuit să răspundă în fața obştei pentru aceste ciudățenii stricătoare de datini. Nici slujitorii din cetate, acei ce au crescut în această lume aparte, obişnuiți cu obiceiuri aduse de prin străini, nu priveau cu ochi buni felul în care tarabosta îşi creştea copiii, mai ales fata.

Atunci cînd, de sărbătoarea culesului, Diaies îi scrisese fiicei sale să-şi aleagă de soț pe Ariort, fiind cel mai frumos, viteaz şi bogat tînăr de prin părțile muntelui, el nu căuta decît împlinirea obiceiului. N-o mai putea păstra pe Aya lîngă el fără să stîrnească oprobiul general.

Ariort avusese grijă să aducă la cunoştința lui Diaies indignarea sa, dar bătrînul în loc să se supere se bucură, mai ales după ce Diza îl lămuri despre intenția Ayei de a se căsători după război. Hotărîrea fiicei sale i se păru plină de înțelepciune şi n-o condamnă pentru asta. Dar nici Ariort, nici Diza şi nici slugarnicul Nando nu au suflat nici un cuvînt despre ieşirea nesăbuită a celui dintîi, cînd îl rănise pe Lucius Longinus. De aceea, cînd Aya îi povesti tatălui său cele întîmplate în lipsa lui, acesta îşi dădu seama că Ariort nu este o pereche potrivită şi se bucură, o dată mai mult, de istețimea fiicei sale. Diaies visa pentru Aya o viață plină de strălucire la curtea regelui, nu degeaba îi dăduse o educație elină şi nestăpînitul, furiosul Ariort, neştiutor de carte, îi apăru acum într-o lumină cu totul nefavorabilă. Dacă ar fi ştiut adevărata pricină a refuzului fiicei sale, de a-l lua de bărbat pe Ariort, ar fi dat-o după primul tînăr ieşit în cale, dar el n-avea de unde să ştie şi deocamdată îl preocupa altceva. Sforțările în care se

zbătea țara, pregătirile înfrigurate pentru a putea face față dușmanului necruțător, toate i se păreau şubrede şi pline de groaza neprevăzutelor calamități. De la un timp, încrederea sa în victorie se clătinase mult, scoțîndu-i în față un adevăr trist, că numai o minune ar fi putut să-i scape de urgie; dar un om umblat, un sfetnic regesc nu prea credea în minuni.

Chiar din prima noapte, după ce se frămîntase mult înainte de a adormi, hotărî s-o ducă pe Aya, cu tot ce avea mai de preț, la poalele muntelui Cogheonul, unde-şi construise, mulți ani în urmă, o casă, un refugiu sufletesc, atît de necesar unui om de stat.

Locul acela tihnit, departe de patimi omeneşti, izolat de restul lumii prin codri seculari, văi neumblate şi prăpăstii, era cel mai bun adăpost pentru aceea pe care o iubea mai mult decît orice pe lume, aceea care, leită maică-sa, îi amintea de tinerețe şi fericire.

După lăsarea întunericului, Protagos îl scoase pe Asdus din palat pe o uşă secretă, rar folosită şi uitată. La o stadie de oraş fugarii cumpărară doi cai buni de la un gospodar înstărit şi, înarmați pînă-n dinți, se aştemură la drum.

Protagos cunoştea prea bine țara ca să se încumete pe şleaul cel mare, de aceea alesese un drum ocolit, prin păduri, mai lung dar mai puțin umblat.

Întreprinderea era temerară, căci în vreme de iarnă riscau să se întîlnească cu lupii, ale căror haite dădeau tîrcoale aşezărilor omeneşti, dar altceva decît să-şi pună nădejdile în iuțeala cailor şi a tolbelor pline cu săgeți nu le rămînea. Cu toate acestea, întîlnirea cu oamenii li se părea şi mai primejdioasă.

Rarele cătune îi întîmpinau mute, cufundate în beznă; doar cîinii băteau ici-colo. Alteori vedeau focuri în desişul pădurii. Cine ştie cine se încălzea la acele focuri, tîlharii, vînătorii sau poate vreun pîlc de oşteni întîrziați. Spre norocul fugarilor, gerul se înmuiase şi tropotul cailor se îneca în stratul de zăpadă căzută în ajun.

Tăcut şi mohorît, Asdus îşi îndemna calul. Nu avusese timp să-şi ia rămas bun de la Sama, de altfel Protagos nici nu-i dăduse voie. Era de părere că femeile strică întotdeauna socotelile bărbaților. Centurionul Cappa nu ştia de fuga lor, căci era arestat în odaia sa. Gîndul că-şi lăsase tovarăşii de suferință pradă sorții nemiloase, iar el galopează liber pe drumul salvării îl chinuia nespus.

Către miezul nopții, caii au început să obosească şi vrînd nevrînd, fugarii au trebuit să poposească lîngă o casă părăsită.

Intrară cu cai cu tot în clădirea cu acoperişul prăbuşit, astupară uşa cum putură şi făcură un foc de vreascuri. Afară începu să fulguiască din nou.

Cînd au început să mijească zorile, Asdus care era de strajă auzi zvon de voci şi-l trezi pe tovarăşul său. În lumina puțină a zorilor, văzură printr-o spărtură un grup de călări şi mulțumiră zeilor că au zăbovit cu odihna, căci altfel s-ar fi întîlnit cu ei. Călăreții mergeau agale, pesemne nu se grăbeau nicăieri şi în curînd trecură de ascunzătoarea celor doi, pierzîndu-se după o geană de pădure. Zăpada, ce căzuse peste noapte, astupase urmele fugarilor, îndepărtînd primejdia, dar întîmplarea le ascuți simțurile, făcîndu-i şi mai prudenți.

— Peste un ceas, două, zise Protagos pregătindu-se de drum, Bicilis va asmuți hăitaşii pe urmele noastre, va împînzi drumurile cu ostaşi.

— Dacă nu cumva a şi făcut-o.

— Orice ce se poate întîmpla, totuşi e greu de presupus cu ne-a descoperit lipsa după căderea nopții. Nu cumva ți-e teamă, Asdus?

— Nu mi-e teamă de moarte, mi-e teamă că nu vom putea îndeplini porunca prefectului. La nevoie aş putea să-i viu de hac unei cete mai mici, dar cu uriaşii călăreți din garda regală, dacă vor fi şi mulți, n-am să mă pot măsura.

Merseră un timp la trap ca să nu-şi încingă caii din capul locului.

— Protagos, întrebă Asdus chinuit de nelinişte, este adevărat că prefectul vrea să-şi pună capăt zilelor sau te-am înțeles greşit? Tu mi-ai povestit toate în grabă şi cum eram zoriți nu am avut cînd să mă gîndesc la toate cîte s-au întîmplat.

— Cred că e deja mort. Aseară, după ce i-am adus inelul, a scris scrisoarea şi a pecetluit-o cu sigiliul de pe acel inel; apoi, arătîndu-mi-l, mi-a spus: „Ştii de ce am ținut să am inelul, Protagos?" „Ca să-ți pui sigiliul pe scrisoare" i-am răspuns, iar el dădu trist din cap. „Puteam s-o semnez cu mîna. Inelul acesta este mult mai prețios. Aici, sub capacul sigiliului, am otravă, un praf alb care omoară pe loc, fără chinuri." „Să nu faci asta, nobile, că e păcat!" i-am spus îngrozit, dar el m-a mîngîiat şi mi-a răspuns: „Nu-i nici un păcat, dimpotrivă — o faptă bună". N-a vrut să mai vorbească despre asta şi mi-a poruncit să-i aduc apă caldă. După ce s-a spălat, şi-a pus o tunică curată, s-a înfăşurat în toga lui de zile mari şi s-a aşezat în jilț, poruncindu-mi să pun ulei mult în lampadar şi să-i aprind toate luminile. Mi-a mai cerut apă de băut şi după ce i-am pus-o la îndemînă, mi-a spus: „Acum du-te! Timpul este prețios; să nu-l pierdem, nici eu, nici tu."

— De ce a făcut-o, Protagos, de ce? Oare nu era altă ieşire? Mai ales acum cînd ştia că fiul său este liber. Regele voia doar să-l sperie şi nu l-ar fi omorît niciodată.

— De ce, de ce? îl îngînă Protagos. Păi tocmai în asta stă tot eroismul său. A vrut să moară ca să-i dezlege mîinile împăratului, ca să nu-l împingă la vreo nesăbuinţă.

Asdus dădu cu tristeţe din cap.

— Nu prea înţeleg eu socotelile lor.

— E mai simplu decît crezi tu. Cîndva am să te lămuresc pe-ndelete, acum fii cu ochii în patru şi ciuleşte-ţi urechile.

Asdus nu mai scoase o vorbă, rămînînd în urmă.

Treptat, trecură la galop şi în fuga nebună a cailor uitară totul, în afară de primejdie.

Cînd soarele se ridicase ca de o suliţă, luminînd palid prin pîcla norilor, Protagos coti pe un drum lăturalnic, croit de-a dreptul prin pădure, departe de aşezări omeneşti.

Pe seară, descălecară şi, trăgîndu-se la adăpostul pădurii, îşi îngrijiră caii obosiţi, mîncară din traistă şi după lăsarea nopţii ieşiră din nou la drum.

Protagos mergea înainte oprindu-se din cînd în cînd şi ascultînd.

— Nu cumva te-ai rătăcit? întrebă Asdus.

— Cunosc prea bine aceste locuri ca să mă rătăcesc. În timp de pace aici îi plăcea regelui să vîneze şi nu o dată îl căutam cu vreo scrisoare ce trebuia să-i fie înmînată fără întîrziere. Prin apropiere se află o casă de vînătoare unde aş vrea să înnoptăm.

— Nu e mai bine să ne ferim de case? Unde sînt case sînt şi oameni.

— N-a mai rămas decît bătrînul pădurar cu nevastă-sa. Bătrîna e un fel de animal negrăitor, iar cei trei fii sînt la oaste, tocmai în valea Tsiernei.

Peste un timp, auziră hămăit de cîini şi îndreptîndu-se cu băgare de seamă într-acolo, văzură licărind o luminiţă.

De după ocolul din bîrne ascuţite la vîrf, dulăii, simţindu-i, se porniră pe un lătrat nebun. Peste cîteva clipe se auzi bufnitura unei uşi umflate de umezeală şi o voce groasă, hodorogită, repezită ameninţător în noapte.

— Hei, cine-i acolo?

Protagos îşi puse palmele pîlnie la gură şi hăuli într-un anumit fel, ciudat şi nemaiauzit vreodată de către Asdus. Îndată după asta se auziră paşi, lovituri, înjurături şi cîinii încetară de a mai lătra, mîrîind doar din cînd în cînd.

În ferestruica porţii apăru un chip bărbos.

— Moş Gaga, să trăieşti! Sînt eu, Protagos.

— Protagos? Păi ce stai acolo, intră: Uite că deschid poarta.

— Sînt cam grăbit, moş Gaga. Duc o scrisoare de a regelui, ştii?

— Ştiu! Eşti însoţit de cineva?

— Da, de un oştean din gardă, iar tu ai ceva oaspeţi?

— Da de unde! De un an de zile e pustiu la noi. Fiii mi-au plecat, baba a asurzit de tot. Hai, intrați, să văd şi eu un chip de om.

Bătrînul Gaga aprinse o torță, deschise poarta şi bucuros peste măsură luă caii de dîrlogi îndemnîndu-i în curte.

În casă era cald şi o moleşeală plăcută îi cuprinse. Moşul sărută cu supunere pecetea scrisorii, luînd-o drept a lui Decebal; asta era plăcerea lui cea mai mare. Carte nu ştia şi toate sulurile pecetluite erau pentru el minuni vrăjite.

Gaga cu baba lui surdă îi ospătară cu vînat fript şi vin, le uscară opincile şi obielele şi văzîndu-i obosiți, îi îndemnară să se culce. Între timp le încălziră odaia alăturată şi le aşter-nură blăni pe lavițe.

— Ce plăcut e aici, zise Asdus oftînd, după ce au rămas singuri, să tot stai, să tot dormi.

—Şi mie îmi place aici la Gaga, cu toate acestea i-am spus să ne trezească la al doilea cîntat. Acum, să nu ne pierdem vremea şi să dormim acele cîteva ore cîte ne-au mai rămas pîn-atunci.

Somnul le era scurt dar înviorător. Caii se odihniseră şi ei, în grajdul cald, lîngă ieslele pline de grăunțe şi la despărțire, în poartă, Protagos îi dărui moşului o monedă de argint cu chipul unui tetrarh macedonean, o copie bătută destul de grosolan la monetăria dacă. Gaga sărută moneta şi-i mulțumi.

— Sînt bucuros, zise el la despărțire, că ați venit în pustietatea noastră. De cînd cu războiul, nimeni nu mai vine să vîneze. Pădurea mişună de vînat, urşii, lupii şi vulpile s-au obrăznicit şi dau tîrcoale casei. Cerbii şi bourii se plimbă peste tot, iar mistreții grohăie şi umblă după jir şi ghindă, cu sutele.

— Şi nouă ne-ar plăcea să stăm de vorbă şi să vînăm împreună, dar treburile nu ne lasă.

— Nu-i nimic, feții mei, veți veni altă dată cînd s-o termina războiul.

— Ce să se termine? De abia începe.

— Of, of! şi feciorii mei m-au lăsat. Îi voi vedea eu oare sau ne vom întîlni în grădinile lui Zalmoxis? Nu cumva vă duceți la cetatea lui Diaies?

— Tocmai într-acolo ne grăbim, moşule.

— Vara trecută nişte ostaşi au dus într-acolo un ostaş roman cu gluga lăsată pe ochi. Ştii, era unul de neam mare. Oamenii lui Diaies umblă din cînd în cînd pe aici dar nu se opresc decît la întoarcere.

— Cu bine, moş Gaga. Sîntem tare grăbiți.

— Cu bine. feții mei. Să nu greşiți drumul cumva. Dincolo de rarişteа aceea cotiți la dreapta, pe plai, şi tot țineți aşa cu muntele pleşuv în față.

— Nu ne rătăcim noi, rămîi sănătos!

Cînd se depărtară, Asdus îl întrebă îngrijorat:

— Ai de gînd să treci pe lîugă cetatea aceea, a lui... cum îi zice?

— Diaies? Nu, frățioare, doar nu sînt tîmpit. I-am spus aşa bătrînului ca să nu-i dau de bănuit şi ca să-mi încurc urma. L-am păcălit pe bunul om. Păcat!

În zori de zi ajunseră la un pîrîu cu malurile înghețate, dar prin mijlocul căruia apa iute îşi croia drumul la vale. În stînga, sub dealul împădurit, copacii se răreau din ce în ce mai mult.

Protagos se opri şi cercetînd locurile, zise:

— Acesta-i pîrîul care desparte cele două tabere, dacică şi romană. Dincolo de pădure începe şesul prin care curge Aluta, iar de aci, drum de două ceasuri se află castrul de la Caput Stenarum.

Asdus se învioră şi spuse plin de nerăbdare:

— Atunci ce mai aşteptăm? Să ne aştemem la drum. Caii sînt odihniți şi vor rezista la cel mai iute galop.

Dar Protagos nu era de aceeaşi părere. După socoteala sa, urmăritorii, avînd la dispoziție cai de schimb, ar fi trebuit să ajungă înaintea lor la Caput Stenarum, mai ales acei ce au alergat pe şleaul mare.

— Mi-e teamă, zise el, ca toată partea asta învecinată cu tabăra romană să nu fie împînzită de oşteni şi iscoade cu porunca de a nu lăsa să treacă nimeni necercetat.

El îşi îndemnă calul peste pîrîu şi merse prin pădurea ce se rărea din ce în ce mai mult. Făcea un mare ocol, depărtîndu-se de țintă, pentru a nu fi nevoit să iasă în loc deschis.

Oprindu-se la adăpostul ultimilor copaci, priviră în vale. Jos, înspre soare-răsare, se risipeau ultimele costişe ale dealurilor pierzîndu-se în nesfîrşita zare începătoşată. În lumina lăptoasă a cerului înnourat, totul era alb. Doar ici-colo cîte un pîlc de copaci, cîte un arbore izolat. Vîlcelele şi viroagele tivite pe margini cu tufe negre. În zare, drept sub năluca gălbuie a soarelui, se desluşea un mare patrulater negru.

— Castrul roman, strigă cu voioşie Asdus.

— Da! Şi între noi şi el nimic ce să ne ascundă. Va trebui să lăsăm caii aici, legați de copaci ca să nu se ia după noi. Pe jos vom fi mai puțin bătători la ochi, decît pe caii aceştia roibi.

— Nu văd țipenie de om, se încăpățînă Asdus, ce ar fi să străbatem distanța asta în galop?

— Ca să-ți frîngi gîtul în vreo groapă? Aici nu e drum. Fără cai, am putea să coborîm pe viroagele acestea, la adăpost de priviri.

— Fie, cum vrei! Tu eşti conducătorul. Păcat de cai. O să-i mănînce lupii.

— De asta-ți arde acum? Tot o să-i mănînce cîndva. Am putea să-i legăm mai slab şi să le dăm ceva de rontăit, pînă ne vom depărta, pe urmă se zmulg ei singuri.

Aşa făcură. Apoi, tîrîndu-se prin zăpadă pînă la prima viroagă, apucară pe fundul ei; se tîrîră din nou pînă la o altă viroagă, ceva mai în dreapta. Dar şi viroaga a doua se lărgi, risipindu-şi malurile în lături, scoţîndu-i din nou pe fugari într-un loc deschis. De aci castrul roman se vedea prost şi părea încă tare departe, cu toate că nu-i despărţeau decît vreo două stadii.

După o lungă chibzuială se hotărîră să parcurgă distanţa mergînd repede, la nevoie, alergînd. Dar în clipa cînd erau gata să se ridice în picioare, Protagos zări în stînga lor, apărînd de după o movilă un cîrd de călăreţi. Abia avu timp să-l oprească pe Asdus. Erau opt călăreţi şi mergeau la pas, scrutînd zarea. Fugarii se tîrîră înapoi în viroagă şi, ascunzîndu-se în dosul unor tufe, urmăreau cu sufletul la gură evoluţia călăreţilor. Aceştia se opriră şi după un sfat scurt, apucară la deal, către pădure.

— Vezi, zise Asdus, dacă eram călări, scăpăm cu fuga.

— Nu prea, căci ei sînt mai jos şi ne-ar fi tăiat calea. Să aşteptăm pînă se depărtează. Acum se îndreaptă către locul unde ne-am lăsat caii, dar pînă îi descoperă poate vom ajunge alergînd la castru.

După ce călăreţii se pierdură după o ridicătură, fugarii porniră la vale.

Nu mai rămăsese decît o stadie pînă la tabăra romană. Se vedeau deja străjerii plimbîndu-se pe valuri de pămînt şi fumurile bucătăriilor ridicîndu-se drept în sus în aerul neclintit. Fugarii se simţeau siguri de izbîndă, cînd din dosul unui pîlc de arbori, mai jos şi în stînga lor, apărură vreo zece călăreţi. Fugarii înmărmuriră. Unul din călăreţi făcu semn şi ceilalţi împrăştiindu-se în semicerc porniră în galop, spulberînd zăpada.

Asdus îşi smulse paloşul din teacă şi se pregăti de luptă. Protagos trase arcul afară şi potrivi o săgeată, împingind tolba în faţă ca să-i fie la îndemnă.

Călăreţii se apropiau vertiginos şi cînd nu-i despărţeau decît vreo două sute de paşi, Asdus răcni ca un ieşit din minţi:

— Ai noştri!

Protagos nu pricepu ce vrea să zică, dar Asdus îi strigă:

— Să nu cumva să tragi, sînt mauri, sînt ai noştri 1

Era o patrulă romană, o decurie de călăreţi mauri. Îmbrăcaţi în uniforme de iarnă, fără panaşe la căşti, de departe puteau fi luaţi drept călăreţi din garda regelui Decebal.

Asdus îşi băgă paloşul în teacă şi se repezi către ei cu braţele întinse.

Protagos rămas locului simţea cum îl trec năduşelile. „Am avut noroc, straşnic noroc!” şoptea el mereu, ca pe un descîntec. Zbuciumul şi oboseala ultimelor zile îl cuprinseră, moleşindu-l dintr-o dată.

Călăreţii îi înconjurară.

— Cine sînteţi? strigă cu severitate şeful.

— Salve, decurioane! Sînt Valerius Asdus, soldat din prima cohortă a legiunii Macedonica. Am însoțit solia prefectului Longinus la daci şi am fugit din porunca lui de acolo.

— Dar tu cine eşti?

— Eu sînt Protagos, libert, fost în slujba lui Decebal şi am asupra mea o scrisoare importantă către împărat.

— Încurcată treabă, zise tuciuriul decurion. Băieți, luați-le armele! Iar voi urcați-vă pe crupele cailor şi să mergem. Regiunea este împînzită de iscoadele duşmanului. De dimineață mişună patrulele lor.

— Pe noi ne caută, zise Asdus, sărind pe cal în spatele unui călăreț.

Din clipa în care patrula de călăreți mauri intră pe poartă, vestea se împrăştie ca fulgerul prin tot lagărul roman.

Cînd fugarii, fără prea multă zăbavă, fură introduşi la Marcellinus, toți acei ce nu aveau de lucru se strînseră în piața din fața comandamentului. Tribunul de serviciu nu putu să facă nimic.

Marcellinus se afla la pretoriu şi porunci ca fugarii sa fie aduşi de îndată. Văzîndu-i intrînd, se sculă şi fără să țină seama de regulament, îşi puse mîinile pe umerii lui Asdus şi-l privi țintă în ochi.

— Ce s-a întîmplat, Asdus? întrebă el cu o voce sugrumată.

— Salve, tribune! Îți raportez că am primit poruncă de la prefect să-l însoțesc pe libertul Protagos, fost în slujba lui Decebal şi că numai el poate să-ți povestească tot ce s-a întîmplat.

Marcellinus îl săgeta cu o privire cercetătoare pe tînărul grec, se aşează din nou pe scaunul său şi zise:

— Apropie-te şi povesteşte!

Atît cît a durat descrierea evenimentelor triste din Sarmizegetusa, Asdus a stat lîngă uşă, în poziție de drepți, muncit de gîndurile lui simple. Nu înțelegea nimic din ceea ce povestea Protagos, căci acesta vorbea greceşte, tresărea doar atunci cînd în şiragul vorbelor străine se împletea un cuvînt latin, sau vreun nume.

Ascultînd, Marcellinus se lovea din cînd în cînd uşor cu pumnul în piept, murmurînd cuvinte pline de reculegere.

După ce grecul isprăvi de vorbit şi se retrase un pas înapoi, Marcellinus sărută pecetea cu inițialele protectorului său şi puse scrisoarea într-un scrin. Apoi, apropiindu-se de Protagos îl întrebă:

— Eşti libert?

— Da, nobile.

— De unde de fel?

— Din Pergam.

— Ce te-a îndemnat să-ți părăseşti patria, şi să-l serveşti pe Decebal?

Protagos ezită o clipă, apoi se hotărî:

— Nedreptatea ce mi s-a făcut de către slujbaşii împărăteşti. Din pricina lăcomiei lor mi-am pierdut averea şi logodnica.

— De cînd îl slujeşti pe rege?

— La primăvară voi împlini trei ani de cînd mi-am părăsit oraşul natal.

— De atunci multe s-au schimbat în provincia Asia. Divus Traian a înlocuit toți demnitarii venali, pedepsindu-i aşa cum se cuvine. Cine ştie, poate vei reuşi să-ți refaci viața.

— Mai întîi trebuie să fiu iertat.

— Dar ce ai făcut la Decebal?

— La început m-a folosit ca scrib, dar apreciindu-mi vigoarea trupească, m-a numit curier special. Viața mea se scurgea în neastîmpăr şi asta mă făcea să uit durerea. Am fost foarte dezamăgit cînd regele m-a pus să-l supraveghez şi să-l iscodesc pe un sol roman.

Marcellinus bătu din palme şi-i porunci ostaşului apărut în uşă să-l cheme pe tribunul de serviciu. Apoi i se adresă din nou lui Protagos:

— Tu însuți îi vei duce scrisoarea împăratului. Eşti un om instruit şi nimeni nu va putea să-i relateze tristele întîm-plări mai bine ca tine.

Intră şi tribunul de serviciu.

— Rufinus, îi spuse Marcellinus, porunceşte ca omul acesta să fie bine găzduit. Are nevoie de hrană şi odihnă. Pe lîngă asta, să pregăteşti o centurie de călăreți, pentru a-i escorta căci este purtătorul unei scrisori către divus Traian.

După ce au plecat, Marcellinus îşi îndreptă atenția către Asdus şi în privirile lui era multă duioşie.

— Apropie-te, Asdus, şi povesteşte-mi la rîndul tău tot ce s-a întîmplat de cînd ați plecat din Caput Stenarum.

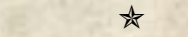

Între timp, la Praetorium, împăratul Traian se afla într-o mare dilemă. Trecuseră două zile de cînd sosise, escortat de călăreți romani, un dac cu o scrisoare din partea regelui Decebal.

Consternat de conținutul acelei scrisori, împăratul adună în grabă consiliul.

Consilierii luară cunoştință de textul scrisorii şi-şi exprimară indignarea în fața perfidiei regelui Decebal, care, contrar practicii diplomatice, arestase un sol împărătesc, dar nici unul din ei nu putu să găsească vreo ieşire din această demonică încurcătură. După patru ore de dezbateri, în timpul cărora părerile s-au dovedit a fi împărțite, împăratul amînă consiliul pentru a doua zi, recomandînd sfetnicilor săi să mediteze între timp cu toată seriozitatea.

A doua zi, unii s-au exprimat pentru sacrificarea lui Longinus, îndulcindu-şi verdictul cu presupunerea că Decebal, pînă la urmă, nu va îndrăzni să ia viața unui sol roman. Alții erau pentru începerea neîntîrziată a ofensivei generale. Aceştia țineau pesemne mult la Longinus şi sperau să-l smulgă inamicului cu forța. În a treia categorie intrau acei consilieri prudenți şi abili care preferau calea tratativelor. Ei susțineau că Decebal poate fi adormit cu promisiuni şi tărăgăneli din care să nu rezulte nimic precis, dar care să-i lase tiranului dac iluzia că-şi va atinge ținta.

Printre aceştia erau Adrian, Manlius şi bătrînul Priferinus Poetus. Împăratul li se alătură acestora din urmă şi porunci întocmirea scrisorii.

Lui Decebal i s-a răspuns cu vorbe în două înțelesuri, prin care Traian voia să-l facă a crede că nu pune prea mare preț, dar nici unul mic pe Longinus, pentru ca nici să-l lase să piară, nici să-l răscumpere cu sacrificiul atît de mare ca retragerea trupelor din Dacia, fapt cu care senatul roman n-ar fi fost de acord.

Descumpănit de actul arbitrar al lui Decebal, Traian nu urmărea deocamdată decît tărăgănarea chestiunii, pînă la găsirea unei soluții salvatoare.

A doua zi, curierul dac fu trimis la Decebal cu acest răspuns.

În ajunul sărbătorii Saturnaliilor însă sosi la Praetorium escorta cu cei doi fugari din Sarmizegetusa. Împăratul, cu toată ora tîrzie, porunci să-i fie aduşi şi rupînd cu nerăbdare pecetea scrisorii lui Longinus, îşi dădu seama cu mare tristețe că acela care o scrisese nu mai era printre cei vii. Scrisoarea conținea doar o rugăciune pentru morți, urmată de o urare pentru cei vii. Marea conştiință şi simplitatea cu care acesta a ştiut să găsească o ieşire din impas îl uimi. Îşi aminti cu amărăciune de acei cîțiva sfetnici care i-au propus să-l sacrifice pe Longinus intereselor Romei şi socoti, pe drept cuvînt, că exemplul prefectului, care se sacrificase de bună voie, ar putea să le fie pildă pentru viitor.

După ce ascultă relatarea lui Protagos şi îi puse cîteva întrebări, porunci ca deocamdată să fie luat în pază liberă.

Pe urmă ținu să-l vadă şi pe Asdus.

Uriaşul trac îl uimi cu voinicia-i nemaivăzută şi ca să-l încurajeze, căci ostaşul văzîndu-l se intimidase, îl întrebă cum a căpătat decorația ce o are pe piept. Aflînd că o primise după lupta de la Arrutela, chiar din mîna dispărutului prefect, împăratul îi promise că nu-l va uita în viitor.

Aflînd, cu această ocazie, despre recenta evadare a fiului lui Longinus, Traian porunci să-i fie adus îndată ce se va întoarce din misiune. Lucius, în timpul ultimelor evenimente, se afla la Pons Aluti şi urma să se întoarcă curînd.

Împăratul întocmi îndată o scrisoare către regele Decebal, în care îi oferea o sută de captivi daci în schimbul cadavrului prefectului şi a

lucrurilor personale ale acestuia. De astă dată Traian nu riscă să trimită un roman şi porunci ca scrisoarea să fie dusă de un captiv dac. Aceeaşi escortă care îl adusese pe Protagos şi pe Asdus primi poruncă să-l ducă pînă la Caput Stenarum.

Dar cu asta înlănțuirea evenimentelor nu luă sfîrşit, căci între timp sosi o nouă scrisoare de la Decebal. De astă dată o aduse centurionul Cappa. Marcellinus, lămurit în privința conținutului acesteia, găsi de cuviință să-l oprească pe curierul dac pînă ce împăratul nu va lua cunoştință de noua cerere a regelui Decebal.

Nu greşise şi împăratul îi fu recunoscător pentru prudența cu care îi interpretase ordinul.

Cappa, deşi obosit, ținu să plece neîntîrziat la Praetorium, unde ajunse în toiul nopții. Împăratul fu sculat, aşa cum dăduse poruncă să se facă pînă nu va fi rezolvată definitiv trista întîmplare a prefectului Longinus şi-l primi pe centurion.

În scrisoarea adusă de Cappa, Decebal îi scria:

„În urma tristului sfîrşit al prefectului Gaius Cassius Longinus, în care noi nu avem nici o vină, deoarece niciodată nu am fi hotărît pieirea lui, ofer luminăției tale cadavrul prea destoinicului general şi zece captivi romani, în schimbul ticălosului trădător, libertul Protagos şi a centurionului Junius Cappa, care mi-a jurat că se va reîntoarce la curtea mea. Dacă te vei hotărî la acest schimb, trimite parlamentari la pîrîul ce desparte taberele noastre în a treisprezecea zi înaintea calendelor lui Ianuarie. Sfetnicul Comozous va trata în numele meu.”

— Ştii tu ce-mi scrie acest rege barbar? Ştii ce-mi propune?

— Ştiu, divus, căci mi-a citit scrisoarea. Nu am vrut să jur pe numele sfînt al lui Jovis că mă voi reîntoarce, decît cu condiția să cunosc pentru ce mă trimite la tine. Aflînd că este vorba de predarea cadavrului pe care n-aş fi vrut să-l pîngărească duşmanii, am jurat cu bucurie, dar cu o condiție.

— Care?

— Să-mi dea lucrurile personale ale dispărutului ca să le predau familiei îndurerate. La început nu vroia să audă de aşa ceva, dar văzînd hotărîrea mea de a nu ceda, se învoi.

— Şi le-ai adus, om destoinic ce eşti?

— Le-am adus. Am lăsat în păstrarea tribunului Papirius Marcellinus armele, decorațiile, inelul cu sigiliu şi altarul Athenei Pallada. De asemenea i l-am cerut pe sclavul Crocus, om învățat, pe care Marcellinus i l-a împrumutat prefectului pe timpul soliei şi pe care Decebal îl credea proprietatea defunctului.

Emoționat, împăratul îi întinse mîna şi centurionul îndoindu-şi genunchiul i-o sărută.

— O, dacă toți ofițerii mei ar face ca tine! Ai făcut mai mult decît poate un om şi-ți voi da mai mult decît mi-a cerut pentru tine dispărutul tău comandant. Înainte de a pleca în solie, el mi-a trimis un raport în care pentru meritele, devotamentul şi eroismul tău cere să fii decorat şi avansat. Toate acestea le meriți cu prisosință; în afară de asta, îți voi dărui un domeniu în Latium şi te voi propune la rangul de cavaler.

Copleşit, Cappa tăcu un timp, apoi zise cu tristețe:

— Mărinimia ta, divus, este într-adevăr mare, dar la ce-mi vor folosi aceste favoruri cînd am jurat să mă reîntorc în vizuina lupului? Nu ştiu pentru ce mă vrea, dar nici nu mă aştept la bine.

— Are el planurile lui, dar nu va reuşi în ele, căci sînt hotărît, în calitatea mea de mare pontif, să te dezleg de jurămînt în fața întregii oştiri. Un jurămînt stors cu forța de către un rege barbar nu valorează nimic, mai ales dacă ne gîndim pentru ce scop nobil l-ai depus. Perfidul rege nu-şi va atinge scopul. Nici pe libertul acela, cum îl cheamă?...

— Protagos, împărate.

— Aşa! Nici pe Protagos nu-l voi extrăda. Consider, pentru demnitatea mea, viața voastră mai scumpă decît funeraliile aceluia a cărui memorie va dăinui în inimele noastre, căruia îi voi înălța statui după moarte, dacă n-am reuşit să i le înalț în timpul vieții. Sînt fericit că cel puțin fiul său este liber şi că obiectele ce ai reuşit să i le smulgi regelui Decebal se vor reîntoarce în sînul familiei Longinus.

Cappa părea nehotărît şi neguros. Îi era frică să-l contrazică pe împărat, dar pîn-la urmă zise:

— Divine, am depus cel mai solemn jurămînt, invocînd urgia lui Jovis, peste capul meu şi al familiei mele, blestem asupra memoriei strămoşilor. Mi-e teamă că voi comite cel mai mare sacrilegiu.

— Nici un cuvînt mai mult. Am dreptul să dezleg cele mai mari jurăminte. Hotărîrea mea rămîne nestrămutată. Eşti ostaş roman şi aparții în primul rînd Romei. Mîine, după ce te vei fi odihnit, vei duce două scrisori lui Marcellinus, dintre care una destinată lui Decebal. Scrisoarea ce o are curierul dac oprit la Caput Stenarum va fi înlocuită cu asta nouă. Poți pleca, eroule!

Întorcîndu-se la unitate, bine dispus şi fără să bănuiască ce veste îl aştepta, Lucius Longinus poposi la Praetorium. Tribunul de serviciu, anunțat de şeful gărzii, îi comunică porunca împăratului de a i se înfățişa.

Traian era ocupat cu rezolvarea corespondenței sosite din Roma, totuşi îl primi neîntîrziat.

Traian îi aduse trista veste cu delicatețe şi menajamente, prezentînd fapta bătrînului său general ca pe un act de mare eroism. Văzîndu-l copleşit de această veste îngrozitoare, îl linişti făcînd apel la rațiunea divină, care singură dirijează destinele omeneşti, urmărind pesemne un scop, care după

părerea sa nu poate fi altul decît propăşirea veşnicei Rome. Îi spuse să se reîntoarcă la unitate şi luînd cu el lucrurile defunctului, să plece în concediu, în Italia. Îi promise scrisori de recomandație către Senat, către prefectul Sura şi către marii pontifi ai Urbei, în care le va cere concursul pentru cinstirea memoriei regretatului prefect. Îi propuse apoi să intre în rîndul contubernalilor săi pentru ca să-şi facă datoria pe lîngă înaltul comandament.

Lucius refuză această propunere generoasă şi-l rugă pe împărat să-l lase în continuare sub comanda lui Papirius Marcellinus în calitate de comandant al primei cohorte.

— Se vede la ce şcoală ai fost instruit, zise admirativ împăratul. Modestia şi curajul sînt proprii familiei voastre. De la un timp, între hotarele imperiului s-a încetățenit obiceiul de a menaja tinerii de mare rang. Asta a şi făcut din ei nişte strălucitoare nulități. Desigur sînt şi excepții şi asta mă consolează. La urma urmei, ce le putem pretinde? Ei servesc fără soldă şi nu iau parte la împărțirea prăzii.

— Îți mulțumesc, auguste, pentru grija ce o ai față de memoria părintelui meu. Consider că nu am nici un drept să trag foloase de pe urma sacrificiului său. Acum ştiu că în timpul prizonieratului meu, grija lui de părinte m-a urmărit pretutindeni. Socot că datoria de a-l răzbuna mi se impune chiar dacă va fi trebuit să mor pentru acest scop.

— Actul eroic al tatălui tău este în primul rînd un serviciu adus imperiului roman, deci numai imperiul ar putea să-l răzbune. Îți vei face mult mai bine datoria de fiu plecînd la Roma şi luînd măsuri pentru ca memoria tatălui tău să fie cinstită aşa cum se cuvine. Ştii cît de greu se mişcă demnitarii noştri! Ei găsesc oricînd motive de amînare.

Timp de cîteva clipe împăratul îi cercetă chipul.

— Dacă, totuşi, ții să ai cadavrul tatălui tău, şi ca fiu ai dreptul să mi-l ceri, va trebui să-i sacrificăm pe acei doi oameni oneşti şi curajoşi, atît de legați de soarta defunctului. Mă refer la centurionul Cappa şi la libertul Protagos, pe care Decebal îi cere cu insistență.

— Nu, auguste! Ar fi prea neomenos să cer una ca asta. Voi pleca, cum mi-ai poruncit, la Roma şi voi insista să i se dea cinstirea pe care o merită.

— Mă bucur, căci nu mă aşteptam de la un Longinus la un alt răspuns. Va trebui însă să mai aştepți, căci sînt chemat urgent la Philippopolis. Acolo mă aşteaptă cîțiva soli. Ducînd acest război cu dacii nu trebuie să uit nici pe parții care s-au sumețit şi încearcă să lovească imperiul în clipe de primejdie şi nici războiul ce-l duce viteazul meu Palma în Arabia. Peste o lună, cînd mă voi întoarce, mă voi putea ocupa pe-ndelete de actele şi scrisorile ce-ți sînt necesare. Pîn-atunci te vei întoarce la unitate şi vei întocmi un raport despre tot ce ai văzut şi ai auzit la daci.

— Auguste, am şi înaintat un astfel de raport lui Marcellinus, locțiitorul tatălui meu.

— Foarte bine! Deocamdată, n-ar fi rău să elaborezi un plan de acțiune pentru o incursiune cu scopul capturării cetății unde ai fost întemnițat. Ai putea să conduci tu însuți operația, căci care altul cunoaşte mai bine drumul şi poziția acestei cetăți.

— Auguste, răspunse Lucius cu emoție, cetatea este veche, neînsemnată din punct de vedere strategic şi situată departe de drumurile principale.

— Vrei să zici că nu merită osteneala? Dar, după cîte ştiu, ei o folosesc la ceva şi au vrut chiar s-o reclădească trimițînd pe renegatul acela... cum îl cheamă?

— Servius Filimon, auguste.

— Întocmai! De altfel, în lipsa mea, legatul Licinius făcuse o greşeală trimițîndu-l fără zăbavă pe acest Filimon, pentru reabilitare, în Orient. Recomandația ta şi a tatălui tău au fost suficiente pentru a-l ierta. I-am citit declarațiile. Scrie mult şi amănunțit despre pregătirile dacilor, dar nu pomeneşte deloc de cetatea din care ați fugit voi amîndoi.

— Auguste, mă simt obligat să-ți fac o mărturisire.

— Te ascult, încuviință împăratul întrucîtva mirat.

— Eu şi Filimon sîntem legați de jurămînt.

— Jurămînt? Te referi la jurămînlul de oştean?

Tulburarea sufletească a tribunului ajunsese la culme.

— Nu, auguste, un alt jurămînt. Ştiu că ceea ce-ți spun pare copilăresc şi că jurămîntul sacru ce l-am depus ca oştean anulează orice alt jurămînt ce-l contrazice, dar, crede-mă, nu am putut proceda altfel. În joc este viața şi cinstea unei fecioare. Fiica lui Diaies, stăpînul cetății, ne-a înlesnit evadarea. Fără ajutorul ei nu am fi avut prea multe şanse de a ajunge în tabăra romană. Singura condiție ce ne-a pus-o a fost să nu conducem trupele romane spre cetatea tatălui ei.

Traian se încruntă, dar nu spuse nimic.

— Auguste, continuă Lucius, de şapte ani servesc în armată şi-mi cunosc bine îndatoririle. Să nu crezi că nu m-am gîndit înainte de a-i jura! Dar crede-mă, cetatea nu prezintă nici un interes şi va cădea de la sine.

Traian zîmbi.

— Nu degeaba ți-am vorbit despre tribunii militari, tinerii de mare rang, care-mi dau mereu de furcă. Un simplu centurion, un veteran, n-ar fi avut atîtea scrupule. Dar, spune-mi cel puțin, e frumoasă fata?

— În felul ei, da. Dar mai ales inimoasă...

— O, exclamă împăratul şi voia bună îi reveni, după cum văd avem aliați printre duşmani. Bănuiesc că aş fi prea indiscret dacă ți-aş cere şi alte detalii, nu-i aşa?

Întinzîndu-i mîna pentru sărutare, împăratul adăugă:

— Poți să pleci, tribune!

Coborînd scările pretoriului, Lucius simțea că-i dogoreşte obrazul de ruşine.

„Sînt şi eu o strălucitoare nulitate", gîndi el cu amărăciune. „Un impediment în fața marilor realizări ale divinului Traian." Dar cînd se gîndi la Aya şi la sacrificiul ei, simți că ceea ce făcuse, pentru ce pledase, depăşeşte o formală datorie de oştean.

⭐

Înainte de a părăsi tabăra împărătească de la Praetorium, Lucius ceru voie să vorbească cu Protagos, aflat în arest liber. Aflînd amănuntele ultimelor zile ale tragediei tatălui său, îi mulțumi libertului şi îi promise să se ocupe de viitorul său. Deocamdată îi dădu un act prin care îl înscria în familia Cassius Longinus, în calitate de client.

Întors la Caput Stenarum, primi condoleanțele tovarăşilor săi de arme, în frunte cu Marcellinus. După aceea avu o întrevedere mişcătoare cu Junius Cappa, fostul său centurion, cu care nu se văzuse din clipa cînd acesta plecase noaptea din Sucidava după ajutoare.

Aflînd de la Cappa despre rolul ce-l jucase Asdus în trista poveste a tatălui său, ținu să-l vadă şi pe acesta. Aspectul fizic impresionant al tracului, povestea simplă a vieții lui şi întîmplarea, grație căreia ajunsese ostaş roman, îl mişcară pe Lucius şi pentru că se simțea obligat față de dînsul, îi propuse să intre la el ca ordonanță. Asdus, pentru care Lucius încă din Sucidava era întruchiparea măreției ostăşeşti, primi cu recunoştință.

De atunci Asdus, obişnuindu-se cu noua lui situație, deveni un fel de umbră a tribunului şi treptat-treptat între ei se înfiripă o prietenie ciudată. Înțelegerea unuia şi rezerva respectuoasă a celuilalt reuşiră să arunce o punte peste obstacolul deosebirilor.

Pentru a ajunge din urmă lipsa de exercițiu din timpul prizonieratului, Lucius îl lua ca partener la scrimă. Astfel, istețul Asdus învață puțin cîte puțin şi subtila artă a mînuirii paloşului, aflînd secrete care nu pot fi învățate la obişnuitele exerciții militare.

În serile lungi de iarnă, trebăluind pe lîngă şeful său, Asdus îi făcea confidențe. Astfel, Lucius află despre Sama, fata din palatul lui Decebal, pe care Asdus o îndrăgise. Nu-i tăinui nici faptul că prefectul îi dăruise mulți bani şi că el îi încredințase iubitei sale pe care pierduse orice speranță de a o revedea.

⭐

Într-una din primele zile ale lui ianuarie, străjile de la poarta pretoriană zăriră gonind înspre tabăra romană un călăreț. La o depărtare de vreo două zboruri de săgeată îl urmăreau cîțiva daci călări.

Călărețul cu pricina, tot dac după îmbrăcăminte, trecuse la pas pîrîul şi făcînd semne cu o basma albă, se aşternu din nou în galop. Urmăritorii, dîndu-şi seama că nu mai pot pune mîna pe el, se opriră lîngă pîrîu, suduind şi blestemînd.

Fugarul se opri în fața porții şi dezmierdîndu-şi calul înspumat, strigă ceva în limba lui. Era tînăr, aproape copil.

— Cine eşti şi ce cauți aici? îl somă şeful gărzilor.

Dar fugarul nu pricepea vorbele latine şi căuta să-l lămurească în limba sa. Avea un glas subțire şi cristalin care răsuna puternic în aerul rece.

— Cheamă-l pe tălmaci! porunci decurionul unui străjer. Cu ăsta nu poți să le înțelegi.

Nu trecu mult şi tălmaciul apăru la meterez.

— Cine eşti? Ce cauți aici? strigă el.

— Sînt Sama, logodnica soldatului Asdus.

— Auziți-l, rîse tălmaciul întorcîndu-se către străjeri, el este „logodnică”!

Se porniră cu toții pe rîs. Tălmaciul îl întrebă din nou:

— Vrei să zici că eşti „logodnic”, nu-i aşa? Şi chiar dacă-i aşa, cum poți tu să fii logodnicul unui bărbat? Mi se pare că eşti într-o ureche.

— Ba sînt în toate mințile, căci sînt fată. Cu aceste cuvinte, călărețul îşi smulse căciulița şi un păr bogat de culoarea spicului de grîu i se revărsă pe umeri.

— O-o-o! făcură ostaşii.

— Pe Venus, strigă decurionul, e fată şi una frumoasă!

— Asta-i bună! exclamă tălmaciul. A cui logodnică zici tu că eşti?

— A soldatului roman Asdus.

— Asdus, Asdus? Şi mai cum? Ce nume mai are?

— Cum să-l mai cheme? Asdus! Nu-ți ajunge? se răsti fata. Ce vă tot chiorîți la mine? N-ați mai văzut fete? Dați-mi drumul înăuntru că-l găsesc eu.

— Da bătăioasă mai eşti! Dă-l încolo pe Asdus al tău, parcă eu nu sînt un logodnic arătos? Tălmaciul îşi scoase pieptul şi-şi puse țanțoş mîna în şold.

— Dacă nu-ți place de mine, continuă el, alege un altul. Ei toți sînt... logodnici, niciunul nu te va refuza.

— Îmi dai drumul ori ba? se răsti din nou fata. Gură spartă ce eşti. Cînd o afla Asdus al meu cum te-ai purtat cu mine, îți frînge oasele, sfrijitule! El e cel mai voinic dintre toți.

— Dar ce cauți aici? Cu ce scop ai venit? Crezi că noi dăm drumul aşa, la oricine?

— Eu nu sînt oricine. Sînt logodnica lui Asdus, care a venit la Sarmizegetusa cu solul vostru, marele tarabosta roman. Acela care a băut otravă.

Rîsul pieri ca prin farmec după ce tălmaciul le traduse ultimele cuvinte ale fetei. Ostaşii se priviră unul pe altul.

— N-o fi cumva tracul acela uriaş din cohorta întîia? îşi dădu părerea un străjer.

— Acela pe care tribunul Longinus îl luă de ordonanță? întrebă decurionul.

— Apoi care altul să fie? Doar el l-a însoțit pe prefect în solie.

— Hai Pater, deschide-i poarta, că dăm de dracu! Iar tu, Diophantus, spune-i să nu se supere că am rîs puțin. A fost aşa, doar o glumă.

Porțile scrîşniră din țîțîni şi doi străjeri, luînd calul de dîrlogi, o duseră la cantonamentul tribunului Longinus, unde ştiau că-l pot găsi pe Asdus.

Sama, voinică, frumoasă, cu părul despletit curgîndu-i pe spate, ca mierea din căuş, se simțea bine în această împărăție a bărbaților şi zîmbea cu bunăvoință tuturor ostaşilor ce-i ieşeau în cale.

Vestea înconjură castrul şi peste cîteva clipe, majoritatea oştenilor ştiau şi povesteau unii altora despre miraculoasa apariție a unei amazoane dacice. Imaginea ei schimbată după închipuirea fiecăruia deveni pentru un timp întruchiparea uneia dintre dorințele cele mai arzătoare, atît de greu de împlinit în război, dar cu atît mai seducătoare şi mai rîvnită.

Ostaşii care nu aveau de lucru se luară după acest ciudat cortegiu, rîzînd şi glumind cu voie bună.

Un centurion grăbit îi opri cu asprime, întrebînd ce înseamnă toată povestea asta şi aflînd despre ce este vorba, se răsti la cei doi străjeri:

— Ce, ați înnebunit? Plecați din post în timpul serviciului şi o plimbați în alai prin tot lagărul? Întoarceți-vă îndată la locul vostru, iar tu, porunci el unui decurion, du-o la pretoriu, s-o vadă şi s-o cerceteze tribunul de serviciu. Hai, ce mai stai? Ceilalți, împrăştiați-vă, vedeți-vă de treabă!

Tribunul de serviciu tocmai urca scările cînd apăru decurionul cu fata. Se opri încruntîndu-şi sprîncenele. Ascultă nerăbdător cele spuse de ostaş, care nici el nu ştia prea bine despre ce este vorba, aruncînd din cînd în cînd priviri fetei.

Atraşi ca bondarii de o floare mîndră, ostaşii se opreau din drum ca să privească fata şi în clipa cînd tribunul ieşea gesticulînd, urmat de Marcellinus şi de tălmaciul comandamentului, se adunase din nou o ceată mare.

Comandanții priveau şi ei amuzați. Înfățişarea călăreței predispunea la voie bună. În acest loc rigid şi sobru, unde toate urmăreau utilitatea; în acest loc al bărbaților, fata călăreață aducea o notă de frivolitate. Deborda de prospețimea tinereței şi aceşti ostaşi o priveau ca pe o minune. Singurele femei admise în lagăr, închise în colțul lor de lîngă porțile decumane, acolo unde ostaşul în puținele lui clipe libere îşi cheltuia solda, erau marchitanele şi tîrfele, cu şiretlicurile şi prefăcătoria lor, obosite, sulemenite.

— Prevăd mari încurcături, zise Marcellinus tribunului, fără să-şi poată stăpîni zîmbetul.

După ce tălmaciul îl lămuri chiar din spusele fetei, îşi dădu seama că apariția acesteia face parte şi ea din tragedia prefectului Longinus, un fel de epilog dar mai puțin trist. Porunci deci tălmaciului s-o însoțească pînă la cantonamentul tribunului Lucius Longinus.

Cortegiul de curioşi se înjghebă din nou. Soldații porniră maşinal, atraşi parcă de vrajă. Maurii, numizii plescăiau din limbă, zîmbind rînjit la minunea blondă, atît de apreciată în țările lor dogoritoare. Galii şi briții îşi netezeau mustățile lungi de aceeaşi culoare ca şi părul amazoanei, latinii, gesticulînd vehement, îşi şopteau unii altora obscenități.

În fața clădirii scunde, unde locuiau tribunii, se opriră şi tălmaciul aflînd unde anume stă Longinus, strigă: „Asdus. Asdus!”

Cînd acesta apăru în uşă, numai în tunică, cu unul din calceii tribunului în mînă şi cîrpa în cealaltă, toate privirile se îndreptară curioase către el.

— Asdus, zimbrule! strigă Sama şi sări sprintenă de pe cal.

Buimac, zăpăcit de atîtea priviri, pricepînd şi nepricepînd despre ce este vorba, Asdus nu se mişcă din loc, parcă era de lemn.

Dar Sama era lîngă el şi-l strîngea în brațe.

— Asdus, zimbrule! Nu ți-am spus eu că voi fugi la romani?

— Sama! bîigui el. Tu... ai venit?

Mulțimea rîdea şi glumea fără răutate.

— Eşti norocos, Asdus!

— Acum pune-te pe trai, tracule!

— Ce mai uriaşi o să facă ăştia doi!

— Taci, tu, neruşinatule!

— Tot nu înțelege ce spun.

— Da, dar te înțelege el.

— Crezi tu că aude acum ceva? Uite cum o strînge... Fir-ar să fie de viață!

— Să vină acum vreun comandant să-l strîngă puțin cu regulamentul.

— Ce-i veni fetei să sosească aici, printre dulăii ăştia hămesiți?

— Păi nici nu poate rămîne în lagăr.

— S-o dea în păstrare unei marchitane.

— Unei megere dintr-acelea? Păi, aceea o îndrumează, cît ai zice peşte, pe calea cea dreaptă.

— Hei, voi guri sparte ce sînteți! strigă tălmaciul. Nu vă e ruşine? Ia cărați-vă la treburile voastre, dacă nu vi s-a urît cu binele!

Cînd ultimii gură-cască coteau după colț, apăru Lucius. Privi nedumerit în urma lor, apoi îl văzu pe Asdus ținînd de mîini o fată în straie dacice.

La apariția comandantului, Asdus încremeni în poziție de drepți. Sama dîndu-se la o parte îl privea pe tribun cu ochii ei inocenți. Tălmaciul se apropie respectuos şi-l lămuri în şoaptă de tot ce se petrecuse.

— Ah, exclamă, zîmbind Lucius. Mă bucur, mă bucur din inimă. Asdus, du-o pe Sama la tine în odaie! Pe urmă vino la mine să vorbim, ce să facem cu ea.

— Salut, comandante! Raportez că m-am întors din concediu la termen, zise tribunul Longinus, intrînd în atriu.

— Lucius, prietene! exclamă Marcellinus şi venindu-i în întîmpinare îl strînse la piept. Fericitule, vii din lumea noastră? Ei, cum a fost?

— Cum să fie? Ştii doar că nu m-am dus să mă distrez. I-am văzut pe ai mei, i-am îmbrățişat, l-am plîns împreună pe tata. La Roma am alergat mult pînă m-am asigurat că toate dispozițiunile şi recomandările augustului vor fi îndeplinite. Dar tu, cum te simți?

— Lasă asta! Spune-mi ce se vorbeşte la Roma în legătură cu moartea prefectului?

— Vestea mă precedase cu mult, nu ştiu prin ce miracol, iar numele tatălui meu era pe buzele tuturor. În palate şi în cartierele mărginaşe, la mari ospețe şi la chefurile plebei din popine, epopeea sa se povesteşte, se recită, se cîntă chiar. Cînd mă recunoşteau, mă pomeneam ovaționat şi nu ştiam cum şi pe unde s-o şterg mai repede, căci sînt o nulitate şi nu înțeleg să împart gloria cu taică-meu.

Emoționat, Marcellinus îşi întoarse fața în umbră.

— Ce-i cu tine, Papirius?

— Nimic! Ştii, l-am iubit ca pe propriul meu tată. Pe al meu l-am pierdut cînd eram de o şchioapă.

— Ce-ar fi să mergem la mine? Ai multă treabă?

— Nu, să mergem!

Bătu din palme şi poamei soldatului să-l cheme pe tribunul de serviciu. Apoi, revenind la temă, adăugă:

— Lucius, epopeea tatălui tău nu poate să nu impresioneze. Romanii simt instinctiv ceea ce este măreț. Acum, cînd s-a ivit un erou aevea, s-au înflăcărat plini de încîntare.

Lucius îi strînse mîna cu recunoştință, în uşă apăru tribunul de serviciu.

— Poruncă, comandante!

— Lupercus, rezolvă în locul meu aceste hîrtii. Vreau să mă duc la cantonament, să stau de vorbă cu Longinus.

Afară, păşind pe pămîntul înghețat bocnă, Marcellinus lovi înciudat cu piciorul un bulgăre de zăpadă rostogolit de pe marginea drumului.

— Cum e vremea pe acolo?

— În tot cazul, nu ca aici. La Salernum înfloreşte mirtul, iedera îşi primeneşte frunzele, iar pescarii cîntă în larg. Şi acum mai simt freamătul pinilor în urechi.

— Țara asta, Marcellinus făcu un gest larg, e foarte frumoasă, dar are un cusur — iernile prea aspre. Iată, peste cîteva zile calendarul anunță primăvara, iar cerul promite noi ninsori. Boreas țiuie în ureche şi-ți îngheață măduva în oase.

— Vinul ce l-am adus o să ți-o dezghețe. Am mai adus şi altceva, dar deocamdată e secret.

— Mă faci să mor de curiozitate, glumi Papirius.

— La mine e cald. În lipsa mea, Asdus o construit o vatră tracică, o minune a tehnicii casnice; nu înțeleg de ce nu facem şi noi astfel de vetre în Italia?

— Avem noi alte lucruri mai bune. Ş-apoi nu avem atîta lemn pentru foc.

Intrară în odaia caldă şi Asdus, văzîndu-l pe comandantul legiunii, luă poziția de drepți, dar Marcellinus îl bătu pe umăr şi-i spuse să-şi vadă de treabă.

Lucius porunci ordonanței să aducă vinul şi îl pofti pe Marcellinus să ia loc lîngă vatra încinsă.

— Bun băiat, Asdus al tău. O să ajungă departe!

— E tare fericit căci i-am adus veşti de la Sama, pe care am încredințat-o prietenului nostru Bassus, de la Drobeta. La întoarcere, am poposit în casa acestuia. Fata s-a făcut şi mai frumoasă, poartă strai roman şi o rupe binişor latineşte.

Toți din familia lui Bassus au îndrăgit-o şi de fapt ea le duce casa.

— Mă bucur mult pentru amîndoi.

Asdus intră cu o amforă aburită. Turnă din ea într-un vas de argint. Apoi scoase dintr-un cotlon al vetrei nişte pui rumeniți şi servi totul pe o tavă.

— Asdus, zise Marcellinus, toarnă-ți şi ție vin, vreau să ciocnesc cu tine.

Măgulit de cinste, Asdus îl privi întrebător pe Lucius şi acesta încuviință din cap. Atunci flăcăul îşi turnă şi lui vin într-o ulcică, ciocni cu şefii săi, zise cu jumătate de gură „Vivat" şi bău pe nerăsuflate.

Marcellinus turnă cîteva picături pe jos în cinstea zeilor şi sorbi încet, gustînd cu plăcere, trăgînd adînc aroma vechiului vin.

— O, pe Dionisos! mă răsfeți cu bunătăți, Lucius. De mult n-am băut vin vechi şi n-am mîncat pui de Lucania. Mă simt în empireu.

— Mă bucur că pot să-ți ofer această plăcere. Asdus, i-ai dus lui Caliga o ploscă de vin?

— Încă nu, tribune.

— Să i-l duci neapărat, e doar tatăl tău adoptiv. Ora de instrucție s-a terminat. Pînă la prima strajă de noapte nu am nevoie de tine. Du-te!

— Am înțeles, tribune.

După ce Asdus umplu plosca şi plecă, prietenii gustară un timp în tăcere din bunătăți.

Într-un tîrziu, Marcellinus, hotărîndu-se, întrebă:

— Ce face Fulvia?

— Fulvia? Surioara mea a înflorit ca un trandafir.

— Nu m-a uitat? întrebă din nou Papirius.

— Am adus vorba despre tine, la urmă de tot, după ce-l plînserăm pe tata, dar întrebarea i-am citit-o în priviri chiar din ziua cînd am sosit. Ține mult la tine, Papirius. Nici o clipă gîndurile ei nu te-au trădat. Mama a surprins-o adeseori rugîndu-se pentru tine. Cînd, în sfîrşit, am început să discutăm despre chestiunile noastre personale, ea m-a asaltat cu întrebări. M-a întrebat dacă eşti posomorît, dacă umbli mereu în armură, dacă femeile te plac?

— Femeile? zise Papirius. Care femei?

— Tocmai asta am întrebat-o şi eu. Dar o fetişcană ca ea nu poate să priceapă şi nici să-şi închipuie viața noastră plină de privațiuni. Ea n-a văzut în viața ei decît parăzi. „Bine, bine, mi-a răspuns atunci, dar tu ne-ai povestit de fecioara aceea, fiica unui nobil dac, în al cărui castel ai fost închis. Ce, ea nu era femeie?" Crede-mă Papirius, am avut mult de furcă cu scumpa mea surioară. A trebuit să-i povestesc de-a fir a păr întîmplările de aici şi mereu mă întrerupea: „Dar Papirius ce zicea?" sau „Ce făcea Papirius în acest timp?" Toate erau strîns legate de persoana ta ca şi cînd tu puteai să fii simultan în mai multe locuri. După ce am terminat de povestit, mi-a spus: „Ştii, Lucius, toate acestea nu mă sperie cîtuşi de puțin. Aş avea curajul să le suport dacă aş fi avut în preajmă pe tine şi pe... Papirius." „Sau numai pe el, fără mine" am necăjit-o, dar ea nu mi-a răspuns nimic, privind undeva, în gol.

— Îți mulțumesc mult de tot pentru aceste veşti. Acum cînd ştiu că Fulvia nu m-a uitat şi se roagă pentru mine, îmi va fi mult mai uşor să suport viața asta dură. O iubesc mult, Lucius, aşa cum poate iubi un om posac şi tăcut ca mine şi dacă pîn-acum nu i-am cerut mîna şi nici nu i-am spus că o iubesc, asta numai din pricina războiului, din pricina incertitudinii şi a faptului că viețile noastre, ale tuturor, atîrnă într-un fir de păr. Tu eşti singurul căruia i-am încredințat secretul dragostei mele şi mi se pare că nu eşti un custode prea bun.

— Nu puteam altfel, căci îmi sînteți deopotrivă de dragi. Am vrut să vă ajut pe amîndoi. Într-o zi, Fulvia m-a întrebat dacă eu te-am văzut vreodată rîzînd. Ce era să-i zic? Mirat, i-am răspuns: „Prin urmare nu-ți place? De ce nu-ți cauți unul zîmbăreț?" Ce crezi că-mi răspunde zgîita?: „Nici nu mă gîndesc. Noi, femeile, cînd iubim un bărbat, îl iubim aşa cum este." Auzi-o? „Noi femeile!"

Marcellinus zîmbi dînd încetişor din cap.

— Bine că mi-ai spus. Trebuie să iau lecții de rîs. Tăcură un timp. Marcellinus sorbi din cupă, apoi întrebă:

— Despre Herminia nu-mi spui nimic? Lucius deveni grav.

Papirius îi puse mîna pe umăr şi privindu-l în lumina ochilor, întrebă îngrijorat:

— Ce s-a întîmplat, Lucius?

— Am terminat cu Herminia.

Marcellinus se lăsă pe spetează şi păru că ascultă țiuitul vîntului în streşini. Într-un tîrziu, zise cu gravitate:

— Povesteşte-mi, prietene!

— Ea era la Roma cînd am sosit, iar eu, fără să ştiu, l-am trimis pe Senio cu bagajele la fratele meu şi m-am grăbit tăind țara de-a curmezişul de la Ancona la Salernum. După două zile de tristețe şi reculegere, petrecute în sînul familiei, am aflat mai mult din aluzii decît din spuse că Herminia nu s-a întristat prea mult cînd a venit vestea înrobirii mele şi nici nu şi-a schimbat felul ei de a fi. La început, mama şi Fulvia au explicat asta prin optimismul ei de totdeauna, mai apoi însă, observînd-o cu atenție, şi-au dat seama că Herminia, în graba ei după plăcerile vieții, mă socoti pierdut pentru totdeauna, un fel de afacere ratată. Într-o zi, cuprinsă de disperare, soră-mea o întrebă: „Herminia, ce o să se întîmple dacă îl vor omorî pe Lucius al nostru?" şi logodnica mea îi răspunse: „Vai de mine, va fi o mare nenorocire. Bărbați care să întrunească atîtea calități sînt rari în zilele noastre." După tonul cu care au fost spuse aceste cuvinte, Fulvia şi-a dat seama, o dată pentru totdeauna, că Herminia nu este în stare să iubească pe cineva cu adevărat.

Marcellinus părea dezamăgit.

— Spune mai departe, zise el.

— Ca să nu fie obligată la anumite convenții, Herminia plecă la Roma unde-şi continuă viața mondenă ca şi cînd nu s-ar fi întîmplat nimic. Aflînd de la Senio că am evadat şi că mă aflu la Salernum, îşi puse în grabă doliu pentru tatăl meu şi se grăbi să mă vadă. Dacă nu aş fi ştiut ceea ce ştiam, mi-ar fi fost greu să-i reproşez ceva. Era tandră şi atentă şi căuta să recapete încrederea alor mei. Dar într-o zi, cînd îi povesteam întîmplările tragice ale anului trecut, ajungînd cu povestirea la Aya, la dragostea şi sacrificiul ei, Herminia mă întrerupse. „Ce proastă, în loc să te pună în lanțuri şi să te închidă cu şapte lacăte, ea te-a lăsat să-i scapi. Şi asta se numeşte dragoste?”

— Chiar aşa ți-a spus?

— Chiar aşa. Aceste vorbe mi s-au săpat adînc în minte şi n-o să le uit niciodată. Mi-am dat seama, fără comentarii, că e proastă şi îngîmfată şi se crede de neînlocuit. Cînd mă gîndesc că era cît p-aci să-mi devină soție mă apucă groaza. Eu care mi-am visat din totdeauna un cămin trainic, cu copii, dragoste şi armonie, am binecuvîntat-o pe Aya. Providența mi-a scos-o în cale ca să-mi deschidă ochii şi să mă ferească de năpastă.

— Dragul meu, îl întrerupse Papirius, nu sînt un mare cititor în suflete, dar am impresia că ai îndrăgit-o pe Aya...

— Este purul adevăr. Cînd am plecat din viața ei, îmi părea nespus de rău c-o pierd, dar eram ferm convins să n-o mai caut niciodată. Speram prin asta s-o eliberez, speram că mă va uita. Nu ştiu ce simte ea acum, eu însă nu pot s-o uit. Din zi în zi ce trece, Aya se cuibăreşte tot mai bine în inima mea. Plecînd în patrie speram că ambianța şi mediul familiar mă vor face s-o uit şi să-mi respect cuvîntul dat Herminiei, dar logodnica mea m-a dezlegat ea însăşi de orice obligație.

— Eşti un om de onoare, Lucius. Ştiu că nu eşti în stare să comiți o josnicie. Şi cum a fost despărțirea, furtunoasă?

— Cîtuşi de puțin. Am luat-o de o parte şi i-am vorbit foarte calm. La început părea că se înăbuşă la constatarea că n-o mai iubesc. Mi-a şi spus-o. Credea că nu există bărbat pe lume care să n-o iubească şi socotea că are tot dreptul să aleagă, iar alesul trebuia să fie cel mai fericit om din lume.

— Cred că fata asta nu e în toate mințile.

— Greu de spus. În tot cazul are simțul practic foarte dezvoltat. Îndată ce-şi dădu seama că nu glumesc, îşi pierdu interesul pentru mine şi plecă fără să-mi facă scene.

— Mă bucur că ai scăpat de ea. Acum, dacă ți-ai dat seama că o iubeşti pe Aya, caut-o! Vei avea un țel în viață şi vei fi fericit.

— Faptul că mă aprobi îmi dă tărie. De altfel, am hotărît de mult s-o caut pe Aya. Cu toate că nimeni, niciodată, nu s-a grăbit pe drumul

întoarcerii din concediu, eu am făcut-o. Mi-era dor să respir acelaşi aer cu Aya, să ştiu că fiece pas mă apropie de ea.

— Cît timp trăieşti — speri!

— Da, nu-mi rămîne decît să sper, zise Lucius, apoi se sculă, luă de pe poliță o cutie mare din coajă de tei, cu o frumoasă scenă bucolică pictată pe capac şi i-o întinse cu plecăciune.

— Iată şi surpriza! Un dar din partea surioarei mele, fiorosului, ursuzului, taciturnului Papirius.

— O! exclamă acesta. Şi Fulvia mă răsfață. Îi sînt nespus de recunoscător.

Marcellinus desfăcu funda roşie cu care era legată cutia şi ridică capacul. Erau fructe din patrie: portocale, smochine, struguri uscați, acoperite cu ramuri de mirt înflorit.

⭐

Aya n-a mai plîns niciodată. N-a plîns nici atunci cînd tatăl ei o lăsase singură în casa de la poalele muntelui Cogheonul, în paza credinciosului Costas.

Plecarea părintelui îi sfîşia inima. Îl ştia ducîndu-se printre urgii, poate pentru totdeauna, dar în sinea sa simțea un fel de uşurare, căci de la un timp nu mai putea suporta marele ei secret, aşezat ca un blestem între ea şi acela care-i dăduse viață. Nu mai putea suporta nici privirea, nici vorbele sale blînde, pline de căldura părintească; se socotea nedemnă de ele şi i se părea mereu că le pîngăreşte.

De aceea se simți uşurată cînd el, înainte de a se mistui în codru, îi făcu un ultim semn cu mîna. Se simți uşurată, deşi din clipa aceea se simți singură cum nu fusese niciodată de cînd se ivise pe lume.

După larma cetății plină de oameni, după zbuciumul atîtor suferințe şi primejdii, liniştea văgăunii de sub munte o cufundase parcă în apele reci şi negre ale unui lac fără de fund.

Aşezarea omenească de pe micul plai număra de tot vreo zece case, unele arătoase, cu dichis şi cioplitură, altele mai simple şi mai mici, dar toate întocmite trainic din bîrne mari, acoperite cu şiță şi împrejmuite cu garduri înalte de pari ascuțiți.

În freamătul neîncetat al cetinii bătută de vuituri, se amesteca peste tot susurul izvoarelor reci şi limpezi ca cleştarul. Aerul tare, de munte, îmbălsămat de răşină, amețea ca o cupa de vin vechi, băut pe nerăsuflate.

De dincolo de vale, venea zvon de ape de la urlătoare. Cîteodată slab, altădată cînd bătea vîntul dintr-acolo, tare şi năvalnic, acest zvon era nelipsit, parcă anume scornit ca să trezească din visări pe locuitorii acelor locuri.

Aici, la adăpost de intemperii, atrase de căldura sălaşurilor omeneşti, se aciuau o mulțime de păsări din acelea ce nu părăsesc meleagurile în timpul iernii. Veveriţele roşii săreau sprintene prin cetină. Vulpile dădeau tîrcoale coteţelor. Codrii din jur colcăiau de vietăți, jderi şi rîşi, urşi şi mistreți, cerbi şi zimbri, îndemnînd voinicii la vînătoare.

Casa cea mai arătoasă, aşezată mai la o parte, lîngă poteca ce cobora la vale, aparținea lui Susagus, dar în afară de slugi, nimeni din familia marelui sfetnic n-o locuia. Fiind cea mai încăpătoare şi cea mai bogată casă din aşezare, însuşi regele Decebal poposea în ea ori de cîte ori venea la muntele sfînt. O altă casă, cea mai depărtată de a lor, era proprietatea Ariorților, dar de la moartea bătrînului se părăginise şi n-o locuia decît un paznic văduv şi ursuz.

În colțul de miazăzi al tăpşanului, sub o stîncă ieşită în afară ca o streaşină se afla căsuța unui bătrîn singuratic, căruia localnicii îi ziceau „pustnicul Dada” şi care era vrăciuitor şi cititor în stele.

Celelalte case aparțineau vînătorilor şi crescătorilor de oi de prin partea locului.

Sus pe munte, acolo unde nu mai suie brazii, într-o peşteră întunecoasă sălăşluia marele preot, întemeietorul, cum i se spunea. Alături, în alte peşteri mai mici şi în bordeie, trăiau aproape o sută de preacuvioşi „călători prin nori”.

Într-o zi, îmbolnăvindu-se fiica lui Costas, fu chemat pustnicul Dada şi Aya îl văzu pentru întîia oară. Cu toate că nu semăna cîtuşi de puțin nici cu Sofronos, nici cu Piros, căci era înalt, spătos şi bărbos, bătrînul îi plăcu, amintindu-i cu sfătoşenia sa de cei doi dascăli ai ei, dispăruți.

Dada o întrebă de sănătate şi de sănătatea alor ei. Îi spuse printre altele că le cunoştea cetatea şi că a veghiat la căpătîiul mamei ei cînd era pe moarte. Pe atunci Aya avea numai doi ani.

— Cheamă-mă ori de cîte ori ai nevoie de vraci ori sfătuitor. Tatăl tău nu m-a chemat cînd a fost pe aici şi-l înțeleg prea bine.

Bătrînul ştia cîte în lună şi în stele; cunoştea toate lighioanele pămîntului după nume şi năravuri, cunoştea plantele şi florile cîte cresc pe meleagurile Daciei şi chiar pe meleagurile învecinate, ştia toate stelele din cer şi toate poveştile legale de ele şi de ursita oamenilor.

Multe din minunățiile firii ascunse pîn-acum pentru Aya, tălmăcite de bătrîn, căpătară duh şi noimă. Cîteodată ea se împotrivea, întemeindu-se pe cele auzite cîndva de la alții, dar bătrînul nu se supăra.

— Nu are nici o însemnătate, spunea el, ce s-a spus despre un lucru sau altul, de folos este faptul că s-a spus ceva. Cît va sta lumea asta în picioare lucrurile se vor tălmăci mereu, din ce în ce mai bine.

Seara, la lumina opaițelor, toți ai casei se strîngeau în odaia mare cu lucru de mînă, ascultînd povestirile lui Dada. Costas, care văzuse lumea şi bătuse războaie, se încumeta şi el cu cîte o vorbă.

Timpul trecea pe nesimțite. Aya se obişnuise cu noul loc şi traiul ce-l ducea.

Cînd zăpada începu să se topească şi meleagurile se umplură cu susurul şuvoaielor ce se scurgeau pretutindeni către pîrîul umflat şi furios ca un balaur, Aya îşi petrecea timpul mai mult pe afară decît în casă. Călare ori pe jos, întovărăşind vînătorii şi băieții lor nevîrstnici, ea cutreiera împrejurimile.

Adeseori, cînd un țăran sau păstor venea cu daruri la vraci, ca să-l cheme la vreun bolnav, fata îl însoțea pe Dada cu plăcere.

Cu acest prilej, Aya îşi dădu seama că munții aceştia, ce păreau pustii, ascundeau destule aşezări omeneşti şi că oamenii aceia simpli trăind laolaltă cu orătăniile şi fiarele erau buni şi drepți.

În curînd, zăpada se duse aproape toată. Pe alocuri la umbra stîncilor ori în văgăuni adînci mai întîrziau pete albe, fără strălucire, grunjoase, cu răsuflători în jurul firavelor tulpinițe ce tînjeau către lumină. Cetina veche, de an, se înnegrise şi parcă intrase în pămînt sub năvala, de jos în sus, a firelor de iarbă şi a muşchiului nou.

Într-o frumoasă zi, pe seară, se auziră sunete de corn. Bărbații ieşiră cu toții să vadă despre ce este vorba şi în curînd aduseră vestea că luminăția sa, regele Decebal, însoțit de vreo sută de ostaşi, a poposit în aşezarea lor.

În jurul casei lui Susagus era forfotă mare. Oştenii descălecați îngrijeau de cai, aprindeau focurile pentru cină, dădeau jos de pe cai o mulțime de burdufuri umplute cu nu se ştie ce.

Aya ieşi şi ea în poartă, dar văzînd atîția bărbați, se retrase în casă. Peste un timp se auziră glasuri voioase, paşi grăbiți răsunară pe duşumele şi în odaia ei năvăli Diza.

Abia îl recunoscu în straiele acelea de oştean, cu coif, cu sabie, împlătoşat şi numai după ce strigă: „Aya, surioară!” l-a strîns la piept. Diza îşi lepădă coiful şi voind să pară bărbat, se ținea drept şi mîndru, cu toate că buzele îi tremurau ca unui copil.

După primele dezmierdări, se aşezară pe laviță ținîndu-se de mîini, vorbind amîndoi o dată.

Apoi veni Costas cu o cupă de vin, urmat de nevastă-sa cu de-ale mîncării. După ei intră Sutta, ruşinată de înfățişarea ostăşească a băiatului.

Diza îi dădu mîna să i-o sărute şi-i zise:

— De cînd nu te-am văzut, Sutta, te-ai făcut frumoasă. Să ştii că ți-am văzut logodnicul. E la Sarmizegetusa şi făureşte maşini de război. Mi-a

plăcu de el, s-a făcut băiat isteț. Aflînd că plec încoace m-a rugat să-ți duc urări de sănătate şi să-ți înmînez un dar.

Diza scoase din brîu o legătură şi desfăcînd-o, îi întinse Suttei o salbă de cîteva monede de argint.

Ochii slujnicei luciră de bucurie, înviorîndu-i chipul posomorît de atîta timp.

După aceea, Diza porunci slugilor să-i lase singuri şi după ce uşa se închise în urma lor, scoase din aceeaşi legătură o salbă prețioasă, lucrată în bronz aurit şi presărată cu nestemate verzi.

— Iar asta, zise el, un dar pentru scumpa mea surioară.

— O, Diza! ce bun eşti, strigă Aya.

Şi-o potrivi la gît, se duse la oglindă, se învîrti prin odaie sub privirile mulțumite ale fratelui.

Şi pentru că timpul era scurt şi slujba îl chema la datorie, o rugă să se astîmpere şi să-i povestească tot ce s-a întîmplat în cetatea lor de cînd plecase. Dorea să ştie cum a plecat salvatorul său Piros şi dacă a trecut cu bine granița. Voia să cunoască cu de-amănuntul povestea tristă a evadării celor doi romani.

Cînd ajunse aici, Aya se întrista şi-i povesti foarte pe scurt ca despre ceva foarte neplăcut.

Fără să bănuiască cît de cît adevărul, Diza o lăsă în pace.

— Cine ar fi putut să creadă că Filimon îl va trăda pe rege? El este capul răutăților, zise Diza şi se sculă în picioare. Trebuie să plec, Aya. Mîine în zori urcăm muntele. Păcat că eşti femeie şi nu poți lua parte la sfințirea apei adusă de vitejii noştri cu mare primejdie de la Dunaris.

— În burdufurile acelea e apă? întrebă Aya.

— Da, zise Diza cu mîndrie, cu apa asta ne vom împărtăşi înainte de luptă. Mîine voi trece să-mi iau rămas bun.

În curte, pustnicul Dada stătea de vorbă cu Costas. Văzîndu-l pe Diza se înclină adînc şi zise zîmbind:

— Să trăieşti, Dizala, fiul luminatului Diaies. Eu sînt acela care a vegheat la căpătîiul mamei tale cînd ai venit pe lume.

— El este pustnicul Dada, îl lămuri Aya, un mare înțelept, fără care aş fi murit de urît în pustietatea asta.

— De cînd te ştiu, zise Diza rîzînd, ai avut în preajma ta filozofi şi înțelepți, pînă la urmă vei deveni şi tu o înțeleaptă.

A doua zi în zori, locuitorii aşezării ieşiseră cu mic cu mare ca să-l vadă pe rege suind cu oştenii şi curtenii săi către lăcaşul sfînt. Puțini îl văzuseră în ajun, căci trudit cum era se retrăsese în odăile sale îndată după sosire. Casa încăpătoare a sfetnicului său, Susagus, îl adăpostise pe el şi pe curtenii săi. Susagus lipsea, aflîndu-se într-o solie la neamurile din miazănoapte.

Aya, îmbrăcată în straiul ei cel mai frumos, veni mai tîrziu. Văzînd-o, oamenii se dădură la o parte şi o îndemnară să iasă în față.

În curînd, dinspre casă se auziră sunete de corn. Călărimea se orîndui de o parte şi alta a drumului şi pe porțile larg deschise ieşi un grup de vajnici călăreți.

Aya nu-l văzuse niciodată pe rege, dar îl ghici îndată căci un altul mai falnic nu se afla printre acei călăreți.

Oamenii începură să strige şi să slobozească chiote de bucurie.

Regele mergea la pas, fără grabă, strunind din frîie calul jucăuş, răspunzînd cu voie bună la urările supuşilor săi.

Văzîndu-l atît de binevoitor, unii mai îndrăzneți ieşeau din rînduri şi apropiindu-se plecați, îi sărutau din mers încălțările. Pe cîțiva mai vîrstnici regele păru că-i recunoaşte şi unora, zicîndu-le pe nume, le dădu mîna ca să i-o sărute.

În dreptul Ayei zăbovi şi o privi îndelung căci se deosebea mult de celelalte fete şi făcînd semn unui oştean ce-l urma de-aproape, îl întrebă ceva. Abia atunci, preocupai pînă acum de chipul regelui, Aya recunoscu în oştean pe Diza al ei.

— Prin urmare, asta e sora ta, fiica luminatului Diaies? zise regele destul de tare. N-am ştiut că ascunde aici aşa o comoară.

Aya se îmbujora şi-şi lăsă ochii în jos şi cînd îl auzi din nou, poruncindu-i să se apropie, nu ştia cum ajunse pîn-la cal şi cum sărută mîna întinsă. Dar cînd regele o luă de bărbie şi o privi în ochi, simți că nu poate suporta această privire adînc pătrunzătoare. Simți că o cuprinde ruşinea pentru trădarea ei. În acea scurtă încrucişare de priviri i se păru că regele ştie tot şi o pune la încercare. Îi fu nespus de greu să se stăpînească şi să nu-i cadă la picioare, să se pocăiască de păcatul ei şi să-şi aştepte moartea. Dar regele, zîmbindu-i, trecu mai departe, lăsînd-o sleită de puteri, înconjurată de atenția invidioasă a femeilor din jur.

Femeile nu puteau lua parte la ceremonie şi conduseră alaiul pînă la poalele muntelui, vorbind despre rege, sfetnici şi oşteni, minunîndu-se de straiele şi podoabele lor scumpe şi frumoase. Muierile bătrîne îşi aminteau cu plăcere de alte vremuri, cînd regele şi curtenii săi, mai tineri, însoțiți de alți oşteni, tineri şi ei pe atunci, veneau la muntele sfînt turburîndu-le prin mîndrețea şi voinicia lor.

✯

Ieşindu-i întru-ntîmpinare, marele preot îi ură lui Decebal bun venit şi invocă harul lui Zalmoxis să pogoare pe fruntea-i trudită de stăpînitor ale celor lumeşti.

Apoi, printre şiruri de asceți, desculți, în cămeşi lungi, sure, cu frunțile plecate smerit, Preacuviosul îl duse la peştera mare ce se căsca

neagră la picioarele unei semețe stînci. Cîțiva preoți mai de vază îi urmară cu torțele aprinse.

Afară, mulțimea oştenilor, a oamenilor din împrejurimi şi a preoțimii mărunte adăsta, vorbind în şoaptă ca să nu tulbure sfințenia locului.

Pe locul bătătorit din fața peşterii se afla un mare cerc, pavat cu lespezi, în mijlocul căruia, pe un soclu de granit, se înălța altarul. De jur împrejur, plaiul îşi întindea covorul mlădios al tufelor de afini, presărat cu stei şi bolovani, întretăiat de poteci şerpuitoare.

Ziua era senină, doar ici-colo, prin văzduhul rece, si-neliu, alunecau nori albi, pufoşi.

Din clipa cînd marele preot venise întru întîmpinarea regelui şi pînă dispăruse cu el în peşteră, Diza nu-l slăbi din ochi. Prea cuviosul era mai mult mic decît înalt, uscat la trup şi galben la față. Părul său alb ca neaua îi cădea pe umeri iar barba mătăsoasă îi ajungea pînă la brîu. De sub sprîncenele-i stufoase, din orbite adînci priveau răscolitor ochii cenuşii, lucitori şi voluntari. O teamă tainică, de neînțeles, îl cuprinse pe Diza în clipa cînd ochii săi întîlniră pe acei ai bătrînului. Şi regele avea privirea pătrunzătoare dar care nu-l înfricoşa, nu se strecura în adîncul inimii ca aceea a marelui preot.

Pesemne, oricine îl privea în ochi pe marele preot simțea acelaşi tainic fir, căci prietenul său Sintula, fiul lui Cotis, îi şopti:

— Ai băgat de seamă ce ochi are întemeietorul? Îți îngheață sîngele cînd te priveşte!

Nevoind să pară fricos, Diza îi răspunse tot printr-o întrebare:

— Crezi că ne-a privit pe vreunul anume? Are el timp pentru aşa ceva?

— Ba, eu cred că el vede şi ştie tot. Taică-meu mi-a spus că întemeietorul ştie tot ce e pe lume. El cunoaşte semnele cerului şi ce se petrece în fundul pămîntului; prezice viitorul şi are stăpînire asupra duhurilor bune şi rele.

Aceste vorbe îl speriară şi mai mult pe Diza şi i se păru şi lui că marele preot îi privise anume pe ei.

Flăcăiaşii uitară repede sperietura. Atîtea alte lucruri noi le atrăgeau atenția. După ce vorbiră de una-alta, văzură doi vulturi falnici deasupra capetelor lor. Priveau cu încîntare cum stăpînitorii văzduhurilor alunecau în cercuri line, apoi cu o uşoară zvîcnire a aripilor se săltau în sus pentru ca să coboare din nou amețitor de repede. Zburătoarele nu se mai saturau de acest joc îmbătător, voind parcă să uimească lumea făpturilor tîrîtoare de sub ei cu măiestria lor.

— Falnici cum n-am mai văzut, zise Diza.

— Ce aş trage o săgeată în ăsta care-i mai fudul, răspunse Sintula.

Cei din față, sfetnicii şi ofițerii se întoarseră către ei, iar Cotis, tatăl lui Sintula, îi privi încruntat.

Băieții tăcură ruşinați, dar nu pentru multă vreme.

✯

Rămas singur cu marele preot, Decebal îi încredința temerile şi speranțele, îi destăinuia secretele şi uneltirile politice, îi aducea la cunoştință ultimele fapte din țară şi de aiurea, îi vorbea fără ocoliş despre izbînzile şi nereuşitele sale, îşi vărsa zbuciumul sufletesc, depănîndu-şi visele de biruință.

Această spovedanie făcută părintelui sufletesc al tuturor dacilor cu îndoielile şi înflăcărările ei îl uşura mult pe rege.

Bătrînul şedea neclintit, cu mîinile în poală, privind pîlpîirea neîncetată a torței din fața sa şi numai după ce Decebal se opri, nemaiştiind ce să spună, îşi stinse focul privirii între pleoape, rămînînd un timp tăcut şi îngîndurat.

După cîteva clipe de tăcere apăsătoare, preotul îşi săltă capul şi-l privi pe rege în ochi.

— Decebal, fiul lui Scorilo, tatăl tău a stat aici cu mine pe acelaşi butuc. E mult de atunci. În vremea aceea anii nu se îngrămădiseră peste mine ca buştenii smulşi de ape într-o viitură. Marele Zalmoxis ne privea cu dragoste şi ne asculta păsurile cu îngăduință. Acum însă e cu totul altceva. Temerile de pe atunci s-au prefăcut în amenințare înfricoşătoare, neplăcerile trecătoare în urgie. Ştiu că altfel nu se putea. Port şi eu o parte din vină, căci te-am sfătuit nu o dată. Ştiu că am stîrnit o furtună care poate să ne măture de pe fața pămîntului. Vor trebui multe jertfe, va curge multă sudoare şi sînge pentru a îndepărta prăpădul. Toate sînt în mîna lui Zalmoxis. Muritorii nu pot şti nimic. Adeseori soarta ne aruncă în hău atunci cînd nimic nu pare să ne amenințe, altădată ne scoate la liman cînd toate nădejdile par pierdute, Datoria ta este să loveşti atît timp cît te ții în picioare, să te aperi cînd vei cădea în genunchi, să te zvîrcoleşti cînd te vor doborî, dar să nu te opreşti o clipă, căci oprirea e moartea. Sînt crunți şi puternici duşmanii noştri. Ei au cucerit o lume întreagă, de secole se războiesc şi şi-au făcut din asta o meserie, dar ei sînt oameni iar tot ce e om e trecător. Multe împărății s-au năruit cu timpul, se va nărui şi a lor. Cine ştie, poate chiar ție ți-e dat să-i nimiceşti. O singură bătălie mare în care îi vei birui îți va readuce prietenia şi sprijinul ticăloaselor seminții, multe şi de acelaşi sînge cu noi, care îi cred pe romani de nebiruit. Dacă toate neamurile ce ne înconjoară, şi sînt ca frunza şi iarba, vor vedea că tu îi poți bate pe romani, ele se vor arunca în luptă alături de tine şi-i vor strivi pe duşmani. Romanii ştiu asta, îi cumpără cu bani şi-i dezbină ca să nu fie

unitate între fraţi. Luptă şi ai speranţă! Luptă cu credinţă şi sînge rece, dar nu te înflăcăra! Înflăcărarea ne orbeşte ca şi lumina prea puternică.

Decebal asculta cu capul plecat, dar pe măsură ce bătrînul depăna firul sfaturilor, se înviora, ochii săi căpătau luciri de oţel, gura se strîngea într-o linie fermă, pumnii se încleştau cu hotărîre. Tot ce-i spunea preotul, ştia şi el, dar faptul că gîndurile sale se potriveau atît de bine cu ale înţeleptului îi insufla curaj şi încredere în sine. Nu se mai simţea singur şi avea certitudinea că procedase bine, că făcuse tot ce i-a stat în putinţă.

Glasul molcom al bătrînului i se vărsa în vine ca o licoare miraculoasă, potolind febra neastîmpărului, îndulcind amărăciunea neputinţei, dîndu-i curaj să înfrunte cele mai mari primejdii şi greutăţi.

— Totuşi, ai făcut cîteva greşeli de neiertat, fiul lui Scorilo, cîteva nesăbuinţe care pot să te coste scump şi asta pentru că nu te-ai învrednicit ori te-ai lenevit să te repezi la mine înainte de a le înfăptui. Dorinţa de a-l omorî pe Traian nu este o greşeală în sine, căci sînt rari prinţii înzestraţi şi hotărîţi ca el. Cu moartea acestuia multe s-ar fi schimbat, mulţi ani ar fi trecut în alte preocupări, poate chiar în luptă pentru putere. Dorinţa de a-l ucide a fost lăudabilă, a fost poate cea mai bună ieşire din impasul în care ne aflăm.

Aici, bătrînul îl atinse cu mîna-i descărnată, silindu-l să-l privească în ochi.

— Dar tu trebuia să-l fi ucis cu adevărat. Trebuia să pregăteşti mai temeinic atentatul; trebuia să-ţi alegi oamenii cu grijii, trebuia să ştii cu deamumuitul cine se află în preajma împăratului şi să nu trimiţi vechi cunoştinţe de ale lor. Acum e tîrziu să reîncepi. Cunoscîndu-ţi dorinţa. Traian se va păzi cu străşnicie.

Bătrînul îl atinse din nou şi-l săgeta cu privirea.

— Iar povestea aceea cu Longinus nu-mi place de loc. De ce nu mi-ai cerut sfatul înainte de a-l momi? Crezi poate că sfetnicii tăi cu mintea înecată în osînză îţi sînt de-ajuns? Ei ştiu doar să se îndoape cu cărnuri grase şi să se ameţească cu vin. Ştii bine că nu se cade să stau mereu în preajma ta. Ce ar mai zice poporul de sfinţenia mea? Tu însă puteai să vii mai des la mine, căci nu ne desparte decît cale de o zi-două. Cît preţuieşte o zi-două într-o viaţă de om? Singurul tău sfetnic valoros, omul care simte suflarea vremurilor noastre, este Vezina care, după cum ştii, a stat mulţi ani, de bună voie, în preajma mea, stăpînindu-şi pornirile cărnii păcătoase, luminîndu-şi mintea cu înţelepciunea noastră. Ştii bine că eu l-am îndemnat să te ajute să cîrmuieşti ţara, ca unul în vinele căruia curge sînge de prinţ. Fratele tău Dieghes este un furios şi un nesăbuit, păzeşte-te să-i dai însărcinări importante.

Tăcu un timp, apoi reîncepu mai violent:

— Dacă totuşi ai ştiut să-l prinzi pe vicleanul dar viteazul Longinus, de ce n-ai ştiut să-l păzeşti pe fiul său? De ce nu l-ai ținut aproape de tine? De ce nu l-ai ferecat în lanțuri? Blestem pe capul lui Diaies care cu toți ai lui n-a ştiut să-l păzească! Blestem pe capul aceluia care, în loc să-şi trimită copiii la mine, îi dă pe mîna dascălilor străini! Blestem pe aceia care în clipe grele nu cunosc cumpătarea şi strică datinile! Ia seama rege şi deschide-ți larg ochii! Pînă mai ai timp schimbă ce e de schimbat, înconjoară-te cu oameni hotărîți, plini de vigoare! Adu-ți aminte de vorbele mele! Dacă va fi să pierzi marea bătălie ce ți-ai pus în cap s-o dai, mulți te vor lăsa, te vor trăda şi se vor tîrî în genunchi în fața romanilor ca să le cerşească iertarea. Află de la mine, care ştiu să citesc în sufletele oamenilor, că deşi doi dintre străinii aciuiați la curtea ta te-au părăsit, şi asta tot din pricina ta, tot ei, aceşti disperați te vor sprijini cu credință pînă la ultima lor suflare. Ai ceva de spus în apărarea ta?

— N-am nimic de spus, Prea-cucernice.

— Atunci scoate-ți straiul şi îngenunchează!

Se sculă, supus ca un copil, îşi aruncă mantia de pe umeri, îşi scoase cămaşa şi dezvelindu-şi spatele vînjos, se lăsă în genunchi cu mîinile împreunate pe piept.

Bătrînul luă din cui un bici, se apropie de rege şi-l lovi de cîteva ori. Brațul său nu putea să izbească tare, totuşi biciul, împletit grosolan din cînepă, dădu la iveală cîteva picături de sînge.

— Fiul lui Scorilo şi urmaş al blîndului Diurpaneu, ți-am biciuit umerii ca să nu uiți niciodată că pe ei se sprijină țara şi poporul tău! Scoală-te! Cu aceste cuvinte, îi întinse mîna şi Decebal i-o sărută cu smerenie.

Regele se îmbrăcă şi se aşează din nou pe butuc ca şi cînd nu s-ar fi întîmplat nimic.

— Acum, zise preotul, să vorbim de viitor. S-a strîns destulă lume în preajma locaşului sfînt pentru ca tot ce se întîmplă aici să se împrăştie prin toată țara, dar asta nu-i de ajuns. Oamenii tăi de credință să plece în diferitele unghere şi să povestească la cît mai mulți, să le insufle credință şi bărbăție. Spune-mi, ai printre oştenii tăi de neam bun, tineri necăsătoriți şi cu cît mai puține păcate?

— Am cîțiva.

— Bine. Deşi au trecut doar patru primăveri de cînd am trimis sol lui Zalmoxis, iar după datină ar fi trebut să treacă cinci, timpul nu ne lasă să mai aşteptăm un an; de aceea vom trimite chiar azi unul, ca să-l implorăm pe marele zeu să ne ajute în clipe de răstrişte. După ce voi sfinți apa, vom purcede la alegerea solului.

— După cum ți-e voia, prea sfinte.

Bătrînul se apropie de uşă, o deschise şi bătu din palme. Din întunecimea gangului apărură aceiaşi patru preoți, scoaseră făcliile din locaşul lor şi luminară calea celor doi stăpînitori ai Daciei.

⭐

În drumul său, un nor răzleț se apropie de munte. Îndată ce atinse culmea el se întunecă şi se făcu plumburiu. Agățîndu-se de stînci, se învălătuci şi se răsuci ca un balaur, acoperind cu scamele lui soarele, care pîn-acum strălucea nestingherit pe un cer ca peruzeaua.

— Piei, piei necurate! strigară cîțiva călugări, amenințînd norul şi mulțimea le ținu isonul: Piei, piei!

Cîțiva dintre cei mai voinici oşteni îşi încordară arcurile slobozind în norul cu pricina un stol de săgeți. Cîteva dintre acestea atinseră clăbucii suri, dispărînd printre ele şi strigăte de bucurie izbucniră din sute de piepturi. Arcaşii mai traseră o dată şi încă o dată însoțind fiecare săgeată cu amenințarea...Piei, necurate!

Ieşind din peşteră, întemeietorul şi regele se opriră în prag, lăsîndu-i pe arcaşi să îndeplinească nestinglieriți datina.

După aceea marele preot păşi în mijlocul mulțimii, se întoarse cu fața spre munte şi ridicîndu-şi brațele către nor strigă cu glasu-i slab dar limpede:

— Piei, necurate! Nu întuneca împărăția senină a marelui, slăvitului şi binefăcătorului Gebeleizis!

Repetă amenințarea de mai multe ori, odihnindu-şi brațele în răstimpuri, pînă cînd norul se destrămă în petece răzlețe şi se topi în drumul său spre miazănoapte.

Un strigăt de bucurie şi uşurare izbucni din piepturile celor adunați.

Pustnicul Dada stătea de o parte pe un loc mai înalt şi privea netulburat peste capetele oamenilor. A fost şi el pe vremuri un călător prin nori, însă, dornic de bucuriile vieții, se scîrbi repede de viața austeră. Într-o zi, invidioşii săi tovarăşi îl prinseră cu o muiere şi-l pîrîră marelui preot. Acesta îl mustră cu asprime. Îl biciui şi-l izgoni din tagmă. Pe vremea aceea, peste preoții de pe muntele sfînt domnea un alt întemeietor. Dada plecă fără păreri de rău, colindă țara în lung şi în lat, sluji în oaste, se războiu pe meleaguri străine, dar scîrbindu-se şi de ostăşie, învăță meşteşugul vrăciuirii găsindu-şi în asta menirea.

Mult mai tîrziu, aflînd de moartea marelui preot şi a cîtorva dintre prigonitorii săi, reveni la locul de baştină, stabilindu-se la poalele muntelui, printre simplii păcătoşi, simțindu-se mult mai bine printre ei şi ajutîndu-i după puterile sale.

Între timp, marele preot sfinți apa adusă cu atîta trudă şi primejdie din fluviul Dunaris şi scoțînd din burduf un căuş din această apă, bău el, apoi îi dădu să bea regelui, zicînd:

— Decebal, fiul lui Scorilo, stăpînitor înțelept şi viteaz peste toți dacii, împărtăşeşte-te tu cel dintîi, iar în ajunul marii bătălii împărtăşeşte-ți oştenii cu cîte un strop din această apă sfîntă scoasă din marele Dunaris, ce ne străjuieşte țara de cînd lumea.

În tăcerea grea ce se aşternu, marele preot îşi roti ochii de jur împrejur, înfricoşîndu-i pe cei adunați cu privirea lor ciudată, plină de foc şi într-un tîrziu, înălțîndu-şi glasul, strigă:

— Voi, sfetnici şi mari tarabosta, voi oşteni şi oameni buni strînşi aici, ascultați cu băgare de seamă. Niciodată, de cînd stă țara în picioare şi dăinuieşte poporul nostru, nu au fost mai prigonite datinele şi credința moştenite din străbuni. Păcatul, lăcomia, nesăbuința şi nestăpînirea de sine domnesc pe meleagurile unde, pe vremuri, a trăit printre noi marele Zalmoxis. Marele Zeu şi-a întors fața de la noi şi nu ne mai ia în seamă. Acum, cînd țara este împresurată de duşmani, în clipe de primejdie, avem nevoie de ajutorul său. De aceea, unul dintre voi, un tînăr neprihănit, neîngreunat de păcate, trebuie să plece în împărăția sa, să cadă în genunchi în fața tronului său, să-l roage să ne ierte şi să ne vină într-ajutor. Solia către Marele Zeu este cea mai mare cinste la care poate visa un muritor, cinste ce se revarsă asupra întregului neam al solului. Cine o primeşte, să iasă în față!

Încă de la primele vorbe Diza nu-l slăbea din ochi pe marele preot şi inima îi bătea tare, să spargă coşul pieptului. Vorbele înălțătoare, cinstea uriaşă, nevisată, dar mai ales privirea aceea ciudată, nefirească a ochilor întemeietorului, l-au înflăcărat. Se ştia cel mai tînăr dintre toți, necăsătorit şi de neam mare, de aceea cînd răsună chemarea păşi înainte fără să şovăie.

Sfetnicul Cotis, alb ca varul, se întoarse către fiul său, dar Sintula făcuse deja un pas înainte, alăturîndu-se lui Diza. Un al treilea tînăr, mai vîrstnic cu vreo doi ani, ieşi şi el din rînduri.

Pustnicul Dada tresări. La asta nu se aşteptase. Nu se scurseră decît patru, iar după datină, solii către Marele Zeu erau trimişi din cinci în cinci ani. Se sperie cînd îl văzu pe Diza ieşind din rînduri şi-l cuprinse mila pentru acest flăcăiaş. Dar şi mai mult îi era milă de Aya. Ştia că nici o datină, oricît ar fi ea de înălțătoare, nu o va face să uite năpraznica moarte a fratelui ei. Gîndindu-se totuşi, că sorții ar fi putut să cadă asupra altuia, se linişti.

— Iată! strigă preotul cu înflăcărare, iată trei mlădițe de neam vechi care sînt gata să ducă rugile noastre în împărăția senină a lui Zalmoxis. Iată trei fii demni de poporul lor viteaz şi netemător de moarte! Fiți

binecuvîntați! Unul dintre voi chiar astăzi se va înfățișa Marelui Zeu, îl va privi în toată strălucirea sa şi va căpăta viață şi fericire veşnică. Fiți binecuvîntați. Să se tragă la sorți!

Un preot se apropie cu trei crenguțe, deopotrivă de lungi şi i le întinse întemeietorului. Acesta luă una din ele, o frînse din mijloc şi dîndu-i-o înapoi zise:

— Care va trage crenguța scurtă va fi fericitul ales pentru solie!

Preotul amestecă crenguțele, le strînse în pumn, lăsînd afară doar trei capete şi se apropie de cei trei.

În tăcerea nefirească ce se aşternuse pe întreg plaiul, tinerii traseră toți trei o dată şi pustnicul Dada îl văzu pe Diza fluturînd cu mîndrie deasupra capului crenguța cea scurtă.

„Eh, nu a avut noroc", oftă bătrînul vrăciuitor cutremurat de un rece fior.

Regele însuşi, cam palid, cu privirea obosită, se apropie de cel ales de soartă şi-i puse mîinile pe umeri:

— Fii demn de însărcinarea ta, Dizala, fiul lui Diaies!

Pîn-acum îmbujorat, Diza deveni palid, iar ochii îi luceau nefiresc cînd strîngea mîinile celor doi tovarăşi ai săi.

— Te invidiez, Diza, îi şopti Sintula cu sinceritate.

— Cu bine, băiete! zise celălalt. Ne vom întîlni curînd.

În stînga peşterii, nu departe de locul unde stătea pustnicul Dada, se afla o bucată de stîncă prăbuşită cine ştie cînd de sus, de pe culme. Un capăt al acesteia cobora lin, ca o podişcă, celălalt însă era retezat drept şi se înălța cam de zece picioare deasupra pămîntului. Deasupra, stînca era dreaptă şi destul de lată ca să încapă pe ea cîțiva oameni.

Sub capătul retezat oştenii plantaseră mai multe sulițe cu vîrful ascuțit în sus. La un semn al regelui doi dintre cei mai voinici oameni îl prinseră pe Diza de subsuori şi-l duseră în fața marelui preot.

— Dizala, fiul lui Diaies, zise acela, apăsînd ciudat pe ultimul cuvînt, cînd vei ajunge în fața Marelui Zeu nu te înfricoşa, căci el este bun şi iubitor al celor fără de păcate. Spune-i că eşti trimis de neamul dacilor aflat la mare nevoie. Roagă-l să-şi întoarcă fața către noi, să ne ierte greşalele şi să ne ajute să-i biruim pe duşmani şi să-i izgonim pentru totdeauna de pe meleagurile noastre sfinte, moştenite din moşi strămoşi. Drum bun şi fericire veşnică, Dizala! Ne vom revedea în curînd!

Abia acum, atît de aproape de acest bătrîn cu privirea ciudată, Diza îşi dădu seama că de fapt merge la moarte şi un fior îl scutură din creştet pînă-n tălpi. Cînd oştenii îl duseră către stîncă, picioarele i se înmuiară şi nu voiau să-l asculte, iar cînd îl suiră sus, îşi simți trupul scăldat de sudoare, iar mîinile reci ca gheața. Un nod scîrbos i se pusese în gît şi nu-l

putea înghiți, iar în clipa cînd privi în jos şi văzu ascuțişurile sulițelor lucind, îl cuprinse o spaimă fără de margini.

Dar oştenii nu-i lăsară timp de gîndit. Unul îl apucă de subsuori, celălalt de picioare, era uşurel băiatul, şi făcîndu-i vînt, încet şi cu socoteală, îl aruncară aşa ca să cadă pe vîrfurile sulițelor înfipte în pămînt.

Într-o frîntură de clipă Diza îşi revăzu scurta viață cu bucuriile, plăcerile şi speranțele ei. Cerul îl înduioşa pînă la lacrimi, şi ce-i mai ciudat, văzu limpede pe acel petec albastru, în acea ultimă frîntură de clipă, pe cei doi vulturi falnici. Din pricina scurtimii impresiei, i se păru că zburătoarele sînt țintuite pe cleştarul albastru.

Atunci, mai mult din îndemnul cărnii înfricoşate decît al minții, Diza țipă sfîşietor şi se zvîrcoli amarnic.

Marele preot tresări, strîmbîndu-şi gura a dispreț. Regele schimbă fețe-fețe, iar toți ceilalți se înfiorară.

Zvîrcolindu-se în cădere, Diza nu mai nimeri în mijlocul sulițelor şi fu străpuns numai de două de la margine. Una îi străbătu mijlocul pieptului, cealaltă îi trecu prin şale, lîngă şira spinării.

Pustnicul Dada îşi acoperi fața ca să nu-l vadă zbătîndu-se ca o gînganie prinsă în ace. „I-am auzit primul țipăt cînd a apărut pe lume şi cel din urmă cînd a părăsit-o. Ce soartă!”

Dar cel mai mult suferea Cotis, care adineaori respirase uşurat că-i scăpase fiul. Acum, ştia bine: se va trage din nou la sorți şi nu între trei ci numai între doi. Sfetnicul era învățat şi umblat prin lume, credința oarbă în ciudățeniile datinilor se clătinase de mult în mintea sa. Nu în zadar marele preot îi ura pe înalții demnitari.

Costas îşi făcu loc prin mulțime şi se apropie de Dada. În privirile credinciosului servitor al familiei Diaies era multă durere. Nu-şi spuseră nimic de teamă să nu fie auziți de către cei din jur, îşi strînseră doar mîinile.

Marele preot şi regele, urmați de cîțiva demnitari şi sfetnici, porniră grăbiți spre stîncă. După o scurtă cercetare, văzînd că Diza n-a murit, întemeietorul ridică mîinile spre cer şi strigă cu mare ocară:

— Blestem pe neamul tău, Diaies! Odrasla ta e un om rău, prefăcut şi fricos! Zalmoxis nu l-a primit în împărăția sa. Un altul mai destoinic îi va lua locul şi va gusta fericirea în locul lui.

Apoi, cu un gest poruncitor, zise scurt:

— Luați-l de aici!

Ostaşii scoaseră sulițele, le şterseră cu grijă de sîngele blestemat şi le plantară din nou, iar pe Diza îl ridicară şi-l duseră departe de văzul oamenilor, aruncîndu-l după un bolovan.

De astă dată, dintre cei doi rămaşi, sorții îl aleseră pe cel vîrstnic. Ostaşii îl aruncară în suliți aşa cum trebuie şi viața i se curmă fulgerător.

Dezamăgită de încercarea nereuşită a primului sol, de astă dată, mulţimea izbucni în strigăte prelungite de bucurie.

Întemeietorul, cu chipul luminat de izbîndă, îşi înălţă braţele şi dîndu-şi capul pe spate, îşi cufundă privirea în albastrul adînc al cerului.

— Îl văd! strigă el cu un glas ce dădea fiori. Îl văd cum se înalţă către tronul marelui Zeu. Să-i mulţumim veşnicului, seninului Gebeleizis, să-l preamărim înălţîndu-i cîntarea de slavă!

Glasul său se pierdu în vuietul sutelor de glasuri.

„Tu care eşti veşnic,

Atotştiutor,

Mare şi iertător.

Ascultă ruga noastră...!”

Încălziţi de rugăciune, mulţumiţi de privelişte, oamenii se împrăştiară, nerăbdători să povestească măreţele întîmplări celor rămaşi acasă. Oştenii aburcară burdufurile cu apa sfinţită pe cai şi porniră la vale în urma alaiului regesc.

Numai Costas rămase pe loc ca să-l plîngă pe tînărul său stăpîn şi să-l ajute pe Dada să-i lege groaznicele răni. Pe seară, cei doi rămaşi credincioşi omeniei, îl duseră pe Diza cu mare băgare de seamă, coborînd cu greu povîrnişul muntelui şi adăpostindu-l pe rănit în căsuţa lui Dada.

A treia zi după trista întîmplare, Diza muri în groaznice chinuri. Din noaptea cînd Dada o pregăti sufleteşte înainte de a-i arăta pe fratele ei mucenic, Aya l-a vegheat fără odihnă şi toate i se păreau un vis lung şi urît. Nenorocirea se prăvăli asupra ei ca o stîncă uriaşă, strivind-o, schilodind-o sufleteşte şi adăugind asta la cealaltă nenorocire a sa, fata nu-şi dorea decît moartea. Mila, durerea, neputinţa în faţa trupului sfîrtecat al fratelui i-au secat lacrimile, împietrindu-i inima. Stătea ţeapănă la căpătîiul lui, cu părul despletit, în haine mohorîte, privind ca vrăjită chipul de ceară al aceluia, căruia viaţa părea să-i fi hărăzit numai fericire.

Aţipea ca să se trezească de fiece dată scăldată în sudori, mereu cu acelaşi gînd obsedant: „Pentru ce, pentru ce?” Şi pe măsură ce se chinuia, creştea nedumerirea ei în faţa vieţii, ursitei, răutăţii omeneşti. Prea era tînără ca să înţeleagă însemnătatea celor petrecute, ca să nu se revolte împotriva acestor stări de fapt ce i se păreau năluciri.

Ultimele cuvinte ale lui Diza au fost:,,Ce vulturi falnici! Păcat că nu ştiu să zboare şi stau înţepeniţi pe cer”.

Acei ce se aflau la căpătîiul muribundului nu puteau să tălmăcească aceste vorbe, socotindu-le simple aiurări, cînd, de fapt, în ele era ascuns un adevăr, un fapt sorbit cu nesaţ în ultima clipă a vieţii.

Aya şedea ca o stană de piatră, în timp ce femeia lui Costas îl spăla şi-l îmbrăca în straie noi pe mort. Nu scosese un geamăt măcar atunci cînd Sutta şi fata lui Costas îl bociră după datină.

După aceea. Dada şi Costas o chemară la sfat şi o întrebară:

— Unde-l îngropăm, stăpînă? Aici nu-i bine. căci, „călătorii prin nori” îl vor dezgropa şi-l vor arunca la cîini.

— Atunci unde Dada?

— Asta te întreb şi eu. De ars, nu putem să-l ardem, căci mai e copil.

— Ce ar fi să-l ducem la cetate, îşi dădu părerea Costas, şi să-l îngropăm lîngă strămoşii lui?

Pradă disperării, Aya strigă:

— Oameni buni, faceți ce vreți, faceți cum credeți că-i mai bine; eu una nu mai pot, nu mai pot...!

— Liniştește-te, stăpînă, zise Costas. Dada şi cu mine îl vom duce la cetate. Aşa va fi mai bine, mai cuviincios şi mai drept. Poate vom da de stăpîn, acolo, ca să-l îngroape el însuşi. Tu rămîi aici şi odihneşte-te pînă ne-om reîntoarce. Cel mult a patra zi de azi încolo vom fi înapoi.

De cu seară pregătiră doi cai, de care legară un pat din crengi de brad. Dis-de-dimineață îl puseră pe mort pe el, îl acoperiră cu cetină aromitoare, se suiră şi ei pe doi căluți şi porniră la drum.

PARTEA A PATRA

„Una salus victis, nullam sperate salutem”
(Singura salvare a celor învinşi
este de a nu spera în salvare)

Aflînd că Decebal îşi adună ostile în preajma aşezării dacice Acidava şi că pîn-acum reuşise să strîngă sub steagul său peste şaizeci de mii de luptători, Traian hotărî să-i meargă întru întîmpinare, pînă va da de un loc prielnic desfăşurării unei mari bătălii.

În curînd acest loc fu găsit şi deoarece împăratul nu era sigur că apropiindu-se şi mai mult de duşman, va mai găsi o poziție tot atît de avantajoasă, dădu poruncă să se construiască un castru în care la nevoie, să poată fi adăpostită întreaga oştire.

Soarele nu răsărise, cînd, anunțate de apropierea dacilor, legiunile echipate de luptă părăseau tabăra, ieşind pe poarta pretoriană şi cele două porți principale, din dreapta şi stînga.

Ostaşii cu pleoapele încă grele de somn, cu febra primăverii revărsîndu-li-se prin vine, cu presimțirea vagă a spaimelor ce vor urma,

păşeau grăbiți, invadînd cîmpia dintre castru şi pîrîiaş cu patrulaterele cohortelor, ocupînd la semnul călăreților cu mantale roşii locurile destinate lor.

Poate nicicînd n-au foşnit prin ierburile fragede ale acelei cîmpii virgine miile de paşi ale unei oştiri şi nu au răsunat prin văzduhul pur poruncile repezite de voci sonore, aspre, grave. Poate nicicînd nu s-au profilat pe zările acelor meleaguri siluetele neobişnuite ale stindardelor încununate cu vulturi, împodobite cu cercuri, plăcuțe, bare, cu franjuri, ciucuri, coroane.

„Răsare soarele!" exclamă cineva, mirîndu-se parcă şi capetele se întoarseră către răsărit. Peste o clipă, oastea întreagă privea într-acolo unde se arătase strălucitorul Phoebus. Actul de veci, sărbătorit zi de zi cu acelaşi interes şi curiozitate, cu aceeaşi bucurie şi evlavie, sustrase pentru cîteva clipe armata autorității comandanților, ei înşişi aflîndu-se sub aceeaşi vrajă. Era clipa solemnă cînd toți supuşii, pînă şi cei mai mizeri, îl puteau privi pe stăpînul lor dătătorul de viață, fără să fie orbiți de strălucirea lui.

Apoi privirile se întoarseră din nou către ținta imediată, auzul se ascuți pentru a prinde din zbor porunci, mîinile se încleştară mai tare pe arme, picioarele călcară mai vîrtos pămîntul.

O ceată de călăreți, cu steagul împărătesc la mijloc, ieşi pe poarta castrului şi, ocolind oastea, se opri în flancul ei drept.

Traian îşi scoase coiful şi-l întinse unui tribun. Palele vîntului îi răvăşiră părul de pe frunte. Chipul său era grav şi calm. Privi o clipă soarele, mijindu-şi ochii, apoi se uită la stindardul său, ai cărui ciucuri auriți sclipeau în lumină şi, îndemnîndu-şi calul, porni de-a lungul rîndurilor de oşteni. Începu trecerea în revistă şi pe măsură ce înainta, unitățile îl ovaționau furtunos.

Trecu de aripa dreaptă a oastei protejată de două cohorte ecvestre italice, manipuli de arcaşi şi prăştieri şi legiunea încercată de veterani a XIV Gemina — Martia Vitrix. Se opri puțin în fața centrului ocupat de legiunile a V Macedonica şi cealaltă Gemina, a XIII — Pia Fidelis, cele mai mîndre dintre toate; acvilele lor străvechi erau acoperite de sus pînă jos de falere triumfale. La aripa stînga a oştirii veghea legiunea Apollinaris din Poetovio, glorioasă şi ea, întărită în coastă de trei ile, de cîte o mie de călăreți, gali, briți şi iliri şi de alți manipuli de arcaşi şi prăştieri. Apoi, împăratul porni prin intervale, printre cohortele uşor înarmate ale consularilor, pîlcurile pestrițe ale auxiliarilor şi legiunea Italica, a lui Adrian, din rezervă.

Totul era în bună ordine. Ici-colo, Traian se oprea, dînd sfaturi, cerînd lămuriri, apoi grupul împărătesc reveni în fața frontului larg al oştilor. Ovațiile îi îndulciră trăsăturile sobre ale chipului, umplîndu-i inima de mîndrie şi recunoştință.

„Legiunile mele, speranța Romei, apărătoarele granițelor! îşi zise. Dacă n-ați fi, ce s-ar alege din imperiu? Zburînd de la un capăt la altul, îl apărați cu sudoare şi sînge”.

În zarea înceţoşată de pîclă, la marginea dinspre miazănoapte a cîmpiei, apărură contururile vagi ale oştirii duşmane. Împăratul părea că n-o bagă în seamă; numai pentru o clipă îşi aruncă privirea într-acolo, apoi se întoarse cu faţa la ai săi şi făcu semn preoților să înceapă serviciul divin.

Gravi, în hlamide lungi pînă la pămînt, cu capetele acoperite de poala batonului, doi cîte doi, cu mîinile încrucişate pe piept, ca nişte arătări dintr-o altă lume, apărură augurii. Ajunşi în faţa împăratului, îi făcură o plecăciune adîncă, ca unuia ce avea pe frunte pecetea divinității.

După ce Traian le răspunse cu o înclinare a capului şi le făcu semn să înceapă, preoții evoluînd în aceeaşi ordine perfectă se întoarseră şi-şi plecară din nou capetele în laţa rîndurilor nesfîrşite de oşteni.

Ajutat de doi sclavi, împăratul descăleca şi toți călăreții îi urmară exemplul. Alți sclavi au adus un altar, trepiede de ars mirodenii, cotețe cu găini sacre şi colivii cu zburătoare. Victimarii duceau un taur şi un cal, amîndoi albi ca laptele şi gătiți cu panglici multicolore. În urmă de tot păşeau grav patru ilamini cu torțe aprinse. Începea serviciul divin, impresionant, dar scurt.

Flaminii au dat foc grămezii de vreascuri de pe altar aţiţînd flacăra cu ulei din urne. Aruspicii scoteau, unul cîte unul, măruntaiele victimelor şi cercetîndu-le cu băgare de seamă le aruncau în foc. Cînd mirosul cărnii arse ajunse la nările celor din jur, preotul cel mare îşi ridică braţele către cer.

„O Jupiter, prea mare şi prea bun, sau, dacă îți place un alt nume, pe care nu-l ştie nimeni, ascultă-mi ruga fierbinte şi din înălțimea atotputerniciei tale dăruieşte biruință străvechei Rome, care te-a cinstit din totdeauna înălțîndu-ți temple strălucitoare! Ajută-i pe oştenii aceştia să izbîndească asupra vrăjmaşului! Dă-le victoria asupra neamurilor ticăloase întru slava ta şi a Romei, căreia i-ai hărăzit veşnicia! Fie ca ruga noastră, înălțîndu-se cu fumul sacrificiului, să ajungă la tronul tău!”

După asta, grăbind ceremonia, căci orizontul se înnegrise de pîlcurile duşmane, auspicii sloboziră păsările din colivii, dădură grăunțe găinilor sacre şi cercetînd semnele, le găsiră favorabile. Atunci mai-marele preoților se întoarse către împărat, îşi aruncă poala hitonului de pe cap şi închinîndu-se adînc, grăi rar, cuprins de o mare bucurie:

— Divine Cezar, marele Jupiter şi neînvinsul Marte ne-au primit jertfele, îngăduindu-ne victorie. Purcede la aruncarea lăncii!

După ce preoții s-au retras, iar slujitorii au strîns obiectele cultului, s-a ordonat încălecarea. La o poruncă dată de Lusius Quietus, acvilele şi

semnele de cohorte fură săltate în sus, iar pîlcul trîmbiţaşilor din garda pretoriană sună prelung în goarnele lor răsucite în chip de balauri.

Împăratul îşi îndemnă calul dincolo de locul unde adineaori mai fumega rugul şi se opri pe malul pîrîiaşului. Stătu cîteva clipe nemişcat, ca o statuie ecvestră, privind cum oştile duşmane învăluie zarea. Se vedeau bine nenumăratele steaguri cu cap de lup. Vîntul intrînd în gura căscată a acestora umfla şi unduia pungile lungi de pînză roşie. De departe păreau nişte balauri vii planînd deasupra oştirii şi ocrotind-o de duşmani.

Fără să privească înapoi, împăratul întinse braţul, luă lancea din mîna unui contubernal şi ridicînd-o încet o cumpăni deasupra umărului său drept. Strigă apoi tare, ca să fie auzit de cît mai mulţi:

— Mars, vigila! (Fii atent, Marte!) şi aruncă cu putere lancea.

Arma zbură şi se înfipse vibrînd în malul celălalt. Întinzînd braţul către inamic, împăratul mai strigă o dată:

— Pavor et Pallor (Spaima şi Paloarea), nedespărţiţii tovarăşi ai zeului războiului, ajutaţi-l semănînd groaza şi moartea între duşmani!

Alăturîndu-se apoi generalilor săi, Traian se opri lîngă stindard şi-şi rosti cuvîntul de îmbărbătare. Glasul său răsuna puternic şi clar în acel ceas al dimineţii.

— Oşteni, zise el, prin voinţa Romei şi a noastră chibzuire, ne aflăm aici în faţa oştirii lui Decebal. Încleştarea va fi pe viaţă şi pe moarte, dar şi răsplata celor norocoşi va fi mare. Decebal este un rege temut şi viteaz şi trebuie să-l batem, căci altfel fruntariile imperiului roman vor rămîne descoperite urgiei sale răzbunătoare. Cine nu-şi aduce aminte de năvălirile dacilor în Panonia, Moesia, Tracia şi Dacia Minor? Ei ne-au risipit satele, ne-au incendiat oraşele, pustiind ţara de la Pontul Euxin pînă-n Marea Adriatică. Să nu vă fie teamă de mulţimea duşmanilor, căci legiunile noastre încercate sînt mult mai puternice. Aveţi încredere în comandanţii voştri şi îndepliniţi-le întocmai poruncile! Fiţi calmi şi disciplinaţi şi veţi fi biruitori.

După tăcerea profundă de pîn-acum, ovaţiile au izbucnit ca o furtună din senin. Părea că însuşi cleştarul cerului se risipeşte în ţăndări!

— Vivat! Vivat!

— Du-ne la victorie!

— Vivat Traian Imperator!

— Vivat!

În faţa oştirii nu rămăsese decît puzderia pîlcurilor vrăjmaşe şi numai vreo două zboruri de săgeată mai despărţeau cele două tabere, cele două lumi învrăjbite.

Dacii încă mai evoluau, ocupîndu-şi locurile pe cîmpul înflorit, bătut de vînt, scăldat de soare. Pîrîiaşul susura lin printre malurile-i joase, acoperindu-le pe alocuri, culcînd iarba. Soarele se ridicase ca de o suliță.

Făcînd un semn cu capul înspre daci, Caliga zise lui Fortunatus:

— Au soarele în față. Noi sîntem mai norocoşi.

— Prea sînt mulți, răspunse celălalt acru.

— Cine a ridicat un viței, va ridica şi un bou, zise Caliga rîzînd. Dacă l-am bătut pe Vezina, pe Dieghes, îl vom bate şi pe Decebal.

— Ehe, dar pîn-atunci ce ne mai aşteaptă.

— Ce, te-au vizitat în vis lemurii, de eşti aşa abătut?

— Lasă-i pe străbuni în pace! Să nu vorbim acum de umbrele lor!

Un veteran dăscălea un recrut speriat.

— Cînd vom porni la atac să nu cumva „să mănînci ceapă" (să plîngi) căci prima lovitură cu paloşul ți-oi croi-o eu cu latul peste spate.

— Este adevărat, întreba un alt tînăr pe vecinul său, că dacii nu au frică de moarte?

— Parcă noi avem? răspunse acela. Soarta celor vii este moartea. Ce, ai vrea să mori în pat de bătrînețe?

Tînărul ar fi ales fără şovăire ultima soluție, dar nu îndrăzni s-o spună.

Celălalt mai zise ca pentru el:

— Ceasul morții nu-l ştie nimeni! şi scuipînd în palme se încleşta mai vîrtos pe lemnul lucios al suliței.

Acesta era ceasul ostaşilor şi nici un comandant nu ar fi îndrăznit să-i strunească. Atîta timp cît ei se aflau la locul lor, aşteptînd porunca de atac, le era permis să vorbească, să rîdă. să se îmbărbăteze. Acesta era ceasul lor şi pentru că poate era ultimul din viață, nimeni nu avea voie să li-l ia.

Dacii s-au oprit, stabilindu-şi definitiv formația într-un semicerc uşor arcuit în afară. Călărețiii lor sprinteni, pe cai mărunți dar plini de foc, zburau în fața rîndurilor strigînd comenzi.

Față-n față cu legiunea Macedonica, în centrul oastei dacice, se afla un corp de cavalerie. Tot unu şi unu, aleşi pe sprînceană, călărețiii se mîndreau cu armele şi caii lor. Romanii îi priveau nedumeriți, neputînd ghici rostul lor în acel loc.

Spre deosebire de romani, care stăteau pe o pantă uşor înclinată, într-o poziție prielnică pentru aruncarea sulițelor grele, dacii se aflau pe un şes plat. Ei aveau în centru, de o parte şi de alta a corpului de cavalerie, pîlcuri numeroase de oşteni de elită. La flancuri ca de obicei se afla călărimea. Sarmații la aripa dreaptă, iar la cea stînga călărești ciudați, nu de prin partea locului. Mulți dintre romani erau nedumeriți.

— Ăştia sînt parți. Îi cunosc prea bine, zise Caliga.

— Dar ce caută aici, peste mări şi țări? întrebă un curios.

— Regele parților i-a trimis lui Decebal trei sute de călări. Ajutorul nu e mare, dar îl pune rău pe acel rege cu împăratul nostru.

— Asta de ce a făcut-o, întrebă rîzînd Valer, de prea multă minte?

— Pesemne. Dacă eşti rege nu e neapărat să fii şi deştept.

Cei din jur rîdeau cu poftă.

Împăratul cu generalii săi se retrase pe o movilă singuratică din spatele oastei, de pe care se vedea bine dispozitivul celor două tabere.

— Poruncesc să nu se treacă pîrîul. Îi vom aştepta pe poziția noastră. Să-şi ude ei picioarele şi să alunece pe pămîntul acesta moale. Formația lor nu este prea reuşită, iar corpul de cavalerie din centru, dacă nu ascunde în spatele său vreo surpriză, e de-a dreptul stupid.

— Mi-e teamă de surpriză, zise Quietus. Sînt aproape sigur că l-au pus ca paravan. În dosul cailor înalți se ascunde ceva.

— Atunci, să se aducă douăzeci de baliste în spatele legiunii Macedonica, poate va fi nevoie să-i zăpăcim cu proiectile grele. Manlius, ia măsuri fără zăbavă! Unitatea de prăştieri de acolo nu e bine aşezată. Mutați-o în fața parților uşor înarmați care nu au cu ce să se apere de plumbii praştiilor. În schimb, anarții şi britologii să fie combătuți de primopilari.

Peste un timp, văzînd că poruncile date de el au început să fie îndeplinite, împăratul se întoarse către ai săi:

— Zeii să ne ocrotească! începeți provocările!

Încă un tribun coborî gorganul şi trecînd în galop prin fața frontului, strigă porunca împărătească.

Ici-colo ieşiră din rînduri soldați izolați şi se apropiară de pîrîu. Erau oameni isteți, mucaliții armatei, răi de gură şi glumeți, cunoscători ai limbii şi ai obiceiurilor duşmane.

Începea actul imediat premergător al bătăliei, un act de mare importanță. Începea încălzirea spiritelor.

Şi de dincolo se apropiau oameni ageri la minte.

— Hei, voi de colo! strigă un roman pocind vorbele dacice, făcîndu-le prin asta mai muşcătoare. Hei, voi lățoşilor, veniți încoace, să vă tundem cu paloşele!

De la vreo sută de paşi un dac îi răspunse cu o voce tunătoare, la fel de prost mînuind limba latină:

— Ba, veniți voi încoa, să vă retezăm capetele şi să vă scăpăm de beleaua bărbieritului zilnic!

— Cine te-a învățat aceste prostii? răspunse un alt roman, nu cumva regele vostru barbar, care nu ştie cu care capăt al lingurii se mănîncă?

— Ehe, răsună de acolo un alt glas. În privința asta să nu-i duci grija, mîncătorule de linte. Regele nostru mănîncă din vase de aur, cu linguri tot

de aur. Împăratul vostru spîn şi tuns a venit aici cu gîndul de a i le lua, căci s-a săturat să tot mănînce cu mîna din talgere de cositor.

— Că regele vostru este barbar se vede din faptul că întemnițează pe soli. El crede că un sol îi este trimis ca să-l ucidă?

— Nu-ți bate capul, de acum înainte, după ce vă vom omorî pe toți, nu veți avea pe cine trimite să-i sărute picioarele.

— Dar cu ce vreți să ne omorîți cînd v-ați lăsat măciucile acasă, să-şi facă muierile furci din ele?

— Avem noi săbii ascuțite pentru această treabă.

— Mai întîi trebuit să ştii s-o ții în mînă, sabia nu-i nici coasă, nici seceră.

Duelul verbal se încinse de-a lungul întregului front, devenind din ce în ce mai înfocat. Voci răzlețe sc auzeau şi din rînduri. Cîteodată asistența exprimîndu-şi părerea ori susținîndu-şi reprezentanții fluiera şi hăulea.

- Am auzit, răcnea un dac mare şi gras, că în voi e atîta sărăcie încît mîncați ciori şi şobolani.

- Iar noi am auzit că muierile voastre fată ca iepuroaicele, iar voi vă mîncați pruncii, de mulți ce sînt. Noi nu sîntem chiar atît de cruzi şi vom face cu femeile, voastre cît mai mulți copii, căci la noi se simte lipsa ele sclavi.

— Auziții? răspunse dacul, el crede că va merge tot atît de uşor ca şi cu muierile Sabinilor, pe vremea cînd erau hoți de cai. Femeile noastre vă vor tăia la toți acel lucru cu care se fac copiii.

— Porci din turma diavolilor, n-ar strica să vă spălați mai des, căci vă mănîncă rîia!

- Cioroi hămesiți, vi s-a lungit nasul de foame. Veniți să vă dăm țarină!

— Pînă atunci ciorile şi corbii voştri o să vă sugă ochii, iar cadavrele vor putrezi neîngropate.

- De unde ştii, profețiile? Chiar în astă seară vă veți tîrî în genunchi, unul cîte unul, ca să ne pupați în...!

După aceea urmară cuvinte atît de tari, urmate de gesturi atît de obscene şi participanții acestui duel verbal înfierbîntîndu-se peste măsură se porniră să zbiere şi să se maimuțărească cu atîta vehemență, încît ostaşii celor două armate pierzîndu-şi cumpătul începură şi ei să se amenințe cu pumnii şi armele. Astfel, oamenii trudiți şi posaci, care acum un ceas nu prea aveau chef de luptă, fără să-şi dea seama cine sînt adevărații provocatori şi aţîţători, scuipau în palmă şi încercau tăişul cu buricul degetului.

Acum, cînd trompetele răsunară prelung şi alarmant, nimeni nu mai tremură la auzul lor. Ghiduşii celor două tabere se despărțiră scuipînd şi înjurînd ca să-şi ia locul în rînduri.

Şi în tabăra dacilor se auzi chemarea cornului de zimbru şi al buciumului.

După aceea se aşternu o linişte atît de nefirească încît ostaşii îşi auzeau bătăile precipitate ale inimilor şi zvîcniturile sîngelui în tîmple.

După cum prevăzuse Traian, dacii se urniră cei dintîi, încrezători în numărul şi forţa lor.

Ostaşii se priviră în ochi. Vecinii de rînd îşi strînsoră mîinile. Unii se îmbrăţişară chiar şi în liniştea ameninţătoare a aşteptării se auziră, şoptite, acele vorbe care nu se spun cu orice ocazie ci numai atunci cînd moartea îşi fîlfîie aripile negre în preajmă.

Asdus intră în rînd, lîngă Caliga şi acesta, strîngîndu-i mîna, îi şopti: „Ultima forsan" (Poate e ultima clipă).

Şi printre rînduri, ca freamătul frunzişului răscolit de vînt se împrăştiară aceste vorbe pline de adîncă resemnare şi sens:

— Ultima forsan!

— Iartă-mă, frate!

— Să fie pace între noi!

— Dacă mor, ai grijă de ai mei!

— Nu mă mai pizmui, prietene!

— Sărută-mi copiii, dacă rămîn aici!

— Ultima forsan, ultima forsan!

Dacii se apropiau. Paşii lor grei foşneau prin ierburi. Primele rînduri trecură pîrîul plescăind, mergînd cu paşi grăbiţi şi săltăreţi, aruncînd cu mişcări mîndre ale capetelor pletele pe spate.

Ostaşii se scuturau de moleşeala prelungitului stat în picioare, îşi îndreptau spatele amorţit sub povara platoşei şi a armelor. Acei care erau la prima lor bătălie îşi băgau capul printre umeri, îşi încordau muşchii, strîngînd nervii într-un ghemotoc. Fără voia lor căutau sprijin sufletesc la vecinii lor mai încercaţi.

Comandanţii îşi îmbărbătau ostaşii.

— Capul sus, capul sus!

— Nu vă pierdeţi cu firea, băieţi!

— Curaj! Soarta îi răsfaţă pe cei îndrăzneţi!

Dacii erau la o aruncătură de băţ. În ritmul foşnetului de paşi li se auzea respiraţia precipitată. Mirosea tare a sudoare, pielărie şi obiele ude.

Romanii aşteptau gravi şi nemişcaţi şi asta îi irita pe dacii dornici să se măsoare cu ei.

Comandanţii romani intrară grăbiţi în rînduri aşezîndu-se în dosul pavezei de scuturi, neslăbind din ochi semnul legiunii.

Comanda răsună scurt, neînduplecat.

Săltîndu-şi scuturile în dreptul pieptului, primopilarii îşi ridicară braţele, le îndoiră din cot, le duseră înapoi şi cu un şuier sinistru primul stol de suliţi grele se abătu asupra dacilor. Cîţiva călăreţi loviţi căzură. Caii se cabrară şi se smulseră din rînduri, nechezînd jalnic. Dar călărimea din centrul oastei nu primi lupta. Întorcîndu-se la dreapta şi la stînga, se scurse cu chiote către flancuri, descoperind o înspăimîntătoare falangă, de cel puţin o mie de ostaşi, aleşi pe sprînceană dintre cei mai voinici. Sulițele lor mai scurte în faţă şi din ce în ce mai lungi către rîndurile din fund se zbîrleau printre scuturi mari, bine închegate, ca ţepii unui arici uriaş.

Romanii înlemniră la vederea acestui mecanism uman şi se ghemuiră sub scuturi. Lucius privi înfrigurat spre stindard, dar Marcellinus, interceptîndu-i privirea îngrijorată, îl linişti cu un gest grăitor.

Aproape îndată după asta fu dată porunca de repliere.

Era şi timpul, căci falanga se apropia neîndurător. Fără să strice rîndurile, cohorta se retrase în spatele liniilor descoperind douăzeci de baliste pregătite şi încărcate.

Falanga îşi încetini mersul, ezitînd parcă. Comandantul ei nu avu timp de gîndit, căci pîrghiile loviră cu plesnet asurzitor în pernele amortizoare, umplute cu lînă, şi zece bolovani enormi se prăbuşiră asupra falangei.

Într-o singură clipă proiectilele făcură în monolitul ei spărturi înfiorătoare, cu zeci de trupuri zvîrcolindu-se în agonia morţii. La o comandă falanga se împărţi în două, dar înainte de a se scurge în lături, cu un vîjîit sinistru, alţi zece bolovani se abătură peste daci.

În învălmăşeala care urmă, ostaşii se tălăzuiră încolo şi încoace, ciocnindu-se între ei, încurcîndu-se în sulițele lor lungi.

Atunci primele zece baliste, încărcate din nou, desăvîrşiră opera lor distrugătoare.

Îndată după asta, cohorta întîia fu readusă la locul ei. Văzînd dezastrul falangei, ostaşii prinseră curaj şi se aruncară în luptă fără şovăire.

Între timp încleştarea se produse pe tot frontul cu succese schimbătoare.

La aripa dreaptă, în timp ce jumătate din călărimea sarmată se angajase cu cele două cohorte de călăreţi italici, cealaltă jumătate învălmăşise rîndurile legiunii a XIV Gemina, obligînd-o să lupte corp la coip cu pedestrimea ageră şi numeroasă. Comandantul legiunii răguşise zbierînd ca să-şi adune ostaşii sub acvilă dar, cu toate că asta era şi dorinţa lor, nu-i lăsau dacii.

La aripa stîngă, stratagema cu prăştierii nu reuşise căci parţii fură mutaţi în ultima clipă în spatele călăreţilor celţi, anarţi şi britologi. Dintr-o greşeală de neiertat romanii nu făcură, la rîndul lor, o schimbare şi

prăştierii după ce-şi irosiră proiectilele se pomeniră risipiți de călărețiii protejați de armuri şi scuturi. Cînd, în sfîrşit, fu adusă o cohortă din rezervă, călărețiii înghesuiau cu vehemență flancul stîng al romanilor. Părții se urniră şi ei cu strigăte sălbatice, rotindu-se neîncetat pe caii lor iuți, hărțuindu-i rău pe romani. Cele trei cohorte de călărești abia mai puteau face față iureşului dacilor mult mai numeroşi. Pericolul învăluirii era iminent.

Împăratul privea de sus, de pe gorgan, cu nelinişte, căutînd soluții salvatoare.

— Toate acestea din pricina îngîmfării, zise el lovindu-se în semn de pocăință în piept. L-am subestimat pe Decebal. Dacă îi reuşea şi stratagema cu falanga, am fi pierdut bătălia.

Generalii, neliniştiți şi ei, îşi apropiară capetele de al cezarului. După o scurtă consfătuire, noi şi noi curieri porneau cu porunci.

În curînd cele două cohorte de călărești italici, ajutați de cîteva ile de auxiliari îi respinseseră pe sarmați, iar cohortele consulare ale uşor înarmaților strecurîndu-se în învălmăşeala luptei reuşiră să-i înlocuiască pe ostaşii legiunii XIV, continuînd să lupte corp la corp cu dacii. Cei din Gemina putură astfel să se adune din nou sub stindard şi să-şi încheie rîndurile. La un semnal de trîmbiță, consularii s-au retras, nu fără pagube, lăsînd în urma lor zidul neclintit al legiunii.

La aripa stîngă, călărețiii văzîndu-şi spatele acoperit de greu-înarmații legiunii Italica, ajutați de arcaşii şi prăştierii regrupați, putură să evolueze în linişte, zădărnicind încercările de învăluire ale dacilor.

Traian răsuflă uşurat.

Şi dacii făcură cîteva schimbări şi masări de trupe. Vezina aduse în locul falangei pe Ratacenzii, pedeştri de elită, temuți în luptă corp la corp. Tot unu şi unu, bine instruiți şi destul de disciplinați, aceştia făceau față cu succes atacurilor din centru.

— Decebal e un mare conducător de oşti, zise Traian admirativ, dacă îl mai lăsam vreo doi ani, nu mai aveam speranțe de a-l birui.

Generalii dădură din cap cu amărăciune; curierul trimis nu de mult aduse vestea că numărul răniților devenise alarmant. În corturile amenajate între castra şi cîmpul de bătaie, vracii cu toți sclavii lor nu pridideau cu lucrul şi de pe acum se simțea lipsa feşelor şi leacurilor.

Numărul trupelor dacice, neangajate încă era de-a dreptul neliniştitor şi în cazul unei noi învălmăşiri, romanii n-ar fi putut rezista luptei corp la corp.

Legiunea Macedonica, la al patrulea ceas de la începerea luptei, era aproape epuizată de efortul enorm de a ține piept Ratacenzilor şi împăratul anunțat de către Marcellinus hotărî s-o înlocuiască cu Italica, care se afla în

rezervă cu efectivul incomplet, căci i s-au luat două cohorte pentru întărirea flancurilor.

În agonia aşteptării Lucius şi Capito făceau sforțări supraomeneşti ca să păstreze calmul şi disciplina cohortei.

Vestea înlocuirii se împrăştiase deja printre ostaşi, îmbărbătîndu-i, dîndu-le putere de a rezista.

Protejat de Asdus de o parte şi de Valer de cealaltă, sărmanul Caliga, livid la chip, abia se mai ținea pe picioare. Dar Valer căzu curînd cu capul despicat de o groaznică lovitură. Prietenul său bun Fortunatus îi luă locul furios şi dornic de răzbunare, dar într-o repliere, alunecă şi căzu. Dacii îl înhățară într-o clipa, îl aruncară în genunchi şi-i retezară capul în văzul camarazilor îngroziți.

Extenuat cum era, Caliga îşi aminti totuşi de starea de descurajare ce-l cuprinsese pe Fortunatus înainte de luptă. „Avea presimțiri, sărmanul”, murmură bătrînul.

Soarele se oprise parcă în zenit. Aerul vibra de aburii pămîntului amestecați cu duhoarea respirației, a sudorii, a sîngelui. Ca din amfore fragile, sparte din nebăgare de seamă, lichidul prețios se vărsa pretutindeni cu abundență. Sub leşurile morților se strîngeau băltoace roşii, lipicioase în care alunecau picioarele celor vii.

Urlete, strigăte, chemări, vaiete pline de groaza morții, pline de împotrivire în fața soartei, de regretele vieții ce se curmă înainte de vreme. Lovituri, buşituri, zăngănit, scrîşnetul metalului de metal. Tîrşîitul şi plescăitul picioarelor pe fleşcăita, oribila zeamă, plămădită din pămînt, iarbă, flori şi sînge, umpleau spațiul pînă la refuz.

„Ulala! Marha! Barra!” aruncate ca la comandă de mii de glasuri răguşite, cu furia vibrînd frenetic în gîtlej, blesteme cutremurătoare. Înjurături monstruoase, amestecate cu apeluri înfocate, chiar poruncitoare, către feluritele zeități proteguitoare, în care oamenii superstițioşi îşi puneau nădejdile, se amestecau cu sunetele nearticulate, neomeneşti, necontrolate de rațiune, slobozite parcă de carnea înfiorată a muşchilor suprasolicitați, de bătăile inimii gata-gata să se spargă, de foalele încinse ale plămînilor cărora nu le mai ajungea aerul.

Ostaşii cădeau mereu. Unii nu se mai sculau şi după o fulgerătoare cercetare, făcută de camarazi, rămîneau pe loc, să fie călcați de picioarele talazurilor omeneşti sau scoşi din rînduri, zbătîndu-se şi urlînd animalic, treziți din coşmarul cețos al luptei, de sfîşietoarea constatare că sînt mutilați pe vecie; privindu-şi îngroziți şi albi ca varul ciotul mîinii din care se scurgea neprețuitul vin al vieții, sau înecîndu-se în propriul lor sînge ce se scurgea dintr-o groaznică rană la cap, sau înnebuniți de durerea ochiului străpuns, cufundîndu-se într-un univers sinistru în care se încolăcesc în cercuri fulgere roşii şi negre.

Intervenind într-o încleştare, Lucius primi o lovitură de sabie în partea stînga a platoşei. Izbitura fu atît de puternică că-l răsturnă de pe cal.

Asdus, martor al scenei, se repezi la comandantul său. Un alt ostaş apucă calul de dîrlogi. Astfel Lucius fu scos din luptă înainte de a fi copleşit de dacii care săriseră văzîndu-l căzînd.

Dar, peste cîteva clipe, Lucius îşi veni în fire, se sculă şi-l linişti pe Asdus că nu păţise nimic grav.

Îndată după aceea, sleită şi zdrenţuită, legiunea Macedonica primi poruncă să se retragă. Adăpostiţi în spatele legiunii ce le luă locul în luptă, oamenii răsuflară, în sfîrşit, uşuraţi. Buzele crăpate de sete sorbeau cu nesaţ apa din ploşti. Cu mîini tremurătoare îşi scoteau platoşele şi-şi trăgeau tunicile ude, lipite de corp, ca să le stoarcă. Picioarele înmuiate de oboseală nu-i mai ţineau şi oamenii se trînteau la pămînt, nepăsători la tot ce se petrecea în jur. Mulţi, descumpăniţi de grozăviile prin care au trecut, nu-şi găseau liniştea, alţii păreau nebuni de tot. Unii veterani, hîrşiţi în război, adormeau pe loc, fără să le pese de ce a fost şi ce va urma.

Asdus, după ce luă în grabă cîteva înghiţituri din ploscă, scoase cu băgare de seamă armura comandantului său, îi legă rana cît mai strîns, apoi îndreptînd cu garda paloşului marginile tăioase ale crestăturii făcute în platoşă, i-o puse din nou. Apoi, îi buşumă murgul şi şi-l şterse de sudoare şi abia după ce-şi îndeplini îndatoririle de ordonanţă, se gîndi la el însuşi: se duse la Caliga şi-l rugă să-i desfacă curelele platoşei.

Departe de a se potoli, vuietul luptei deveni şi mai năpraznic şi mai furios. Trecuse de amiază şi soarele atîrna nefiresc şi ameninţător pe cerul pîclos.

Într-un tîrziu apăru Marcellinus. Cappa îşi adună garda stegarilor. Centurionii îşi inspectară unităţile şi-şi numărară oamenii.

Marcellinus zăbovi o clipă lîngă Lucius şi acesta îl întrebă încet, alăturîndu-şi calul de al prietenului:

— Ce-i nou, Papirius?

— Dacii şi-au pierdut cumpătul, Lucius. Rezervele lor sînt dubioase şi pînă se vor odihni pîlcurile de elită trebuie să-i distrugem. Avem poruncă să atacăm cu toate rezervele. De astă dată consularii şi cohortele proaspete vor merge înainte. Vom ataca pe rînd ca să dăm oamenilor posibilitatea să se odihnească. Ia seama, coarda nu trebuie întinsă prea mult! Totul depinde de noi — comandanţii. Cu bine, Lucius!

Dar, spre mirarea tuturor, un curier zorit aduse o nouă veste: legiunea Macedonica avea poruncă să se deplaseze la aripa dreaptă, în spatele legiunii a XIV Gemina.

În afară de o nouă amînare, nu era nimic îmbucurător în asta. Infernul părea că pusese stăpînire pe întregul cîmp de luptă.

Ciudată înfăţişare şi demnă de milă avea legiunea, cînd strecurîndu-se printre alte unităţi mergea către locul indicat. Zdrenţăroşi, murdari, pătaţi de sînge, aproape toţi legaţi cu feşe şi cîrpe rupte din tunici, soldaţii, cu feţele supte, cu privirile obosite şi halucinante, îşi tîrşeau picioarele prin fleşcăita mîzgă ce nu de mult era un cîmp înflorit.

Un nou răgaz la adăpost de primejdie era totuşi binevenit şi în clipa cînd legiunea se opri în locul indicat, unii ostaşi glumeau şi rîdeau.

Asdus ceru voie să vorbească cu Caliga şi Lucius îl urmări cu privirea. Se legase de acest uriaş. Îi plăcea privirea lui limpede, felul vioi, neşovăielnic cu care îi executa poruncile. ÎI mişcau relaţiile între acesta şi Caliga, grija ce o aveau unul pentru altul. Văzu tresărirea bătrînului cînd Asdus îi atinse umărul. Caliga era tras la faţă şi se gîrbovise.

Îi veni o idee şi trimise îndată un ostaş să-l cheme. Cînd bătrînul i se înfăţişă, zise:

— Decurioane, îţi încredinţez o misiune importantă.

— Poruncă, comandante!

— Aleargă la carele noastre şi spune-i lui Hibernius că-i poruncesc să trimită aici, pe cîmpul de luptă, băutură pentru cinci sute de ostaşi şi cît mai multe feşe. În curînd vom înlocui legiunea Gemina şi pînă ne va veni şi nouă rîndul la odihnă, vreau să am la îndemînă cele trebuincioase. Să nu te mişti de lîngă sclavi şi memorează-ţi bine locul ca să nu te rătăceşti în acest furnicar.

Caliga deschise gura, dar nu putu să articuleze o vorbă.

— Ce este, Caliga! Ai ceva să-mi spui?

Bătrînul aruncă o privire fugară şi nelinişţită spre Asdus.

— Am înţeles, comandante I

— Să nu-ţi fie teamă pentru Asdus, decurioane. De altfel nu poţi să-l ajuţi cu nimic. Cînd te va şti în siguranţă va fi mai atent la inamic.

— Trimite-l pe el, comandante. Eu nu am pe cine lăsa la decuria mea, zise repede Caliga şi se sperie el însuşi de îndrăzneala sa.

Lucius însă nu se supără. Îl cunoştea prea bine pe acest destoinic ostaş.

— Decuria ta nu mai are decît patru oameni teferi şi o voi împărţi la alţi decurioni, iar treaba la care te trimit numai tu o poţi duce la bun sfîrşit. Cu zgîrcitul de Hibernius trebuie să te cerţi. Pe Asdus nu l-ar lua în seamă. Hai, ce mai stai?!

Caliga salută cu mîna întinsă şi se îndepărtă grăbit.

Cei din Macedonica urmărind asalturile disperate ai celor din Gemina, văzînd cum se prăbuşesc din cînd în cînd, cum sînt scoşi din luptă cei răniţi, aşteptau cu înfrigurare ordinul să-i înlocuiască. Cei din Gemina erau la capătul puterilor şi tot mai des aruncau priviri disperate către comandant. Fiecare din ei implora în gînd providenţa să-l cruţe, pînă vor fi

înlocuiți, dar comandantul nu întrupa această providență; el însuşi aştepta semnalul de la împărat.

Asdus urmări cu o privire duioasă pe Caliga şi după ce-l pierdu în viermuiala cîmpului de luptă, se apropie de comandant şi puse mîna pe dîrlogii calului.

— Asdus, zise Lucius, bătrînul suferă că l-am îndepărtat de primejdie, dar aşa e mai bine pentru voi amîndoi. Tu mi-eşti drag pentru că l-ai îngrijit şi l-ai ajutat pe tatăl meu în clipe grele, iar de Caliga mi-e milă pentru că este cel mai în vîrstă ostaş din legiune.

Atunci Asdus făcu un pas şi sărută mîna tribunului cu care acesta mîngîia gîtul calului.

Nimeni nu băgă de seamă această ieşire, căci, chiar în clipa aceea, răsună glasul puternic al lui Marcellinus:

— Atenţiune! Legiunea Macedonica...

Comandanții de cohorte repetară comanda şi în timp ce ostaşii legiunii Gemina se repliau printre rîndurile rărite ale Macedonicei, în faţă răsări tălăzuitorul zid al inamicilor.

Dacii au vrut să folosească prilejul pentru a rupe rîndurile romane, dar manevra a fost executată prompt şi fulgerător şi avîntul lor s-a spart de zidul de scuturi.

Dacii erau de nerecunoscut. Mulți dintre ei îşi scoseseră platoşele şi zalele, pînă şi cămeşile. Goi pînă la brîu, înfierbîntați, lucioşi de sudoarea ce le şiroia pe faţă şi piept, păreau nişte demoni uriaşi, albi. Ochii lor injectați, bărbile şi pletele ude, încîlcite, muşchii braţelor încordați într-o sforţare extremă, pe mulți îi făcea să se cutremure.

— Curaj, ostaşi, strigă Marcellinus. Loviți-i fără teamă căci sînt la capătul puterilor. Loviți-i cu sînge rece şi veți birui!

Comandantul dac, un terabosta mare şi gras, simți primejdia şi porunci schimbarea oamenilor săi epuizați, dar nu era uşor să-i stăpîneşti; parcă intrase necuratul în ei. Erau asemenea unei herghelii de cai înnebuniți, în galop.

Tarabosta scos din sărite îi lovea cu latul paloşului şi zbiera ca un ieşit din minți. Alți cîțiva şefi daci ieşind din rînduri se năpustiră cu caii în proprii lor ostaşi, dîndu-i înapoi.

Numai aşa reuşiră ei să-i dezmeticească; mulți au căzut loviți de romani, dar pînă la urmă dacii înfierbîntați se mistuiră printre rîndurile trupelor proaspete.

Dar manevra greoaie şi calitatea inferioară a înlocuitorilor dădură prilej romanilor să spargă pe alocuri rîndurile şi să le învălmăşească. Marcellinus, văzînd cum stau lucrurile, ordonă replierea, alinierea strînsă şi atacul masiv cu toată legiunea. Şocul fu atît de puternic, încît în faţa zidului de fier al scuturilor, din care ţîşneau ca nişte fulgere paloşele, dacii

începură să se retragă. Ei nu se retrăgeau de teama morții şi nici pentru că panica pusese stăpînire pe ei, ci pentru simplul motiv că nu puteau rezista acestei implacabile apăsări.

— Barra, barra! strigară romanii, înviorați de acest succes şi de acum înainte părea că nimic nu-i poate opri. Pas cu pas cohortele împingeau îngrămădirea dezordonată a trupelor dace în care cu greu ar fi putut cineva face ordine.

În curînd, în locul primejduit, apăru însuşi regele Decebal înconjurat de o ceată de călăreți din gardă. El cercetă poziția trupelor sale şi căută să pună ordine în ele, dar ostaşii entuziasmați de prezența sa, doar se înflăcărau, fără să-şi dea seama că în acel moment de primejdie, nu înflăcărarea, ci supunerea oarbă era necesară.

Cavaleria romană ajutată de arcaşi reuşise să-i țină în frîu pe sarmați, nelăsîndu-i să intervină şi toată aripa stînga a oastei dacice se afla în primejdie.

De pe movila sa, Traian aprecie bine clipa hotărîtoare. Stindardul împărătesc se înclină de trei ori pînă la pămînt şi în clipa cînd se înălță din nou rămînînd neclintit, două mii de mauri şi o mie de numizi ascunşi în pădure țîşniră din desiş, apropiindu-se vertiginos de cîmpul de luptă.

Văzînd primejdia, sarmații se împărțiră în două. O parte rămase locului ca să-i țină în frîu pe călăreții romani, ceilalți se năpustiră cu chiote întru întîmpinarea maurilor. Fiind însă mai puțin numeroşi şi neavînd răgazul necesar ca să-şi ia avînt, în ciocnirea ce se produse se învălmăşiră, fără să reuşească să-i oprească pe atacanți.

Aripa stînga a dacilor fu dată peste cap. Trupele care făceau față legiunii Macedonica îşi întoarseră frontul către răsărit ca să apere grosul armatei dacice, lăsînd o linie subțire de disperați să-i țină în frîu pe romani.

Acesta a fost începutul sfîrşitului. În zadar Decebal, Vezina şi Dieghes alergau de colo pînă colo, organizînd tot ce se mai putea organiza, căci şi la aripa cealaltă călăreții aliați, nemaiputînd rezista unui atac masiv, se retraseră. Primii care au dat dosul au fost parții. Aflînd ce se petrece la capătul celălalt, anarții şi britologii de asemenea s-au mistuit în cîmpie. Dezastrul părea să fie iminent.

Centrul a fost spart de către legiunile Italica şi a XIII Gemina. Dar după obiceiul lor, dacii nu vroiau să fugă şi buluciți în grupuri mari, de mii de ostaşi, se apărau cu disperare, lăsîndu-se măcelăriți cu sutele, retrăgîndu-se încet sub apăsarea atacului.

Cu tot succesul, împăratul era neliniştit. După calculele sale, romanii, care îşi angajaseră toate rezervele, luptînd ore în şir fără odihnă, şi-ar fi irosit avîntul înainte de a reuşi să măcelărească această masă imensă de inamici. Era hotărît să sune retragerea peste cel mult o oră. Numai aşa ar fi putut să-şi salveze armata de epuizare şi efectul ei nedes-

părțit — panica, dar nu a fost nevoie, deoarece Decebal, supraestimînd rezistența romanilor, dădu el întîi ordinul de retragere. Acest lucru îi ceru lui şi comandanților săi un efort supraomenesc căci ostaşii refuzau să părăsească cîmpul de luptă. Pînă la urmă grosul oastei se urni din loc, lăsînd drept pavăză rînduri subțiri de viteji, oameni de sacrificiu, mîndri de această misiune, dornici de a muri ca nişte eroi.

Resturile cavaleriei dacice se adunară din nou sub comanda lui Vezina, acoperind retragerea de atacurile călărimii romane.

Legiunea Maeedonica primise ordin să învăluie cetele de rezistență ale dacilor şi să le atace de partea cealaltă. Pentru ostaşii epuizați de luptă, flămînzi şi însetați, aceasta era o ultimă încercare. Au trebuit să ocolească prin cîmpul de luptă, unde adineaori se luptaseră sarmații cu maurii. Peste tot cai morți sau agonizînd. Sărmanele animale, căutînd să se salte, nechezau jalnic, altele alergau de colo pînă colo în căutarea stăpînilor lor morți.

⭐

Negăsindu-şi cohorta acolo unde o lăsase, Caliga înjură sclavii nerăbdători s-o şteargă de pe cîmpul de luptă şi se duse să-şi caute unitatea. Văzîndu-l plecat, sclavii aruncară burdufurile cu apă şi coşurile cu feşe şi se risipiră, iar bătrînul umblă timp de un ceas, neputînd identifica în şirurile şi patrulaterele de ostaşi pe ai săi.

Pînă la urmă recunoscu pe doi camarazi din centuria a doua care duceau cu greu un rănit.

— Unde-i legiunea noastră? întrebă el.

— E dincolo, îi răspunse unul cu o voce stinsă, îi atacă pe daci de la spate.

De abia atunci Caliga observă că acela pe care-l duceau era primul centurion Capito. Îngrozit, rămase pironit locului. Nu ştia nici el de ce, dar îl credea pe ordo nemuritor. Pe acest om, voinic şi voluntar nu-l văzuse niciodată aşa, alb ca varul, cu capul atîrnîndu-i neputincios.

Se luă alergînd după ei.

— Ce e cu ordo, băieți? E grav?

— Ia mai lasă-ne în pace, nu vezi că ne grăbim? zise unul.

Celălalt, un ostaş mai tînăr, îşi întoarse pentru o clipă capul:

— Îl ducem pentru că e ajutor de comandant. Ceilalți mor pe loc fără îngrijire.

Şi deoarece bătrînul nu-i slăbea de loc şi-i urma ca vrăjit, adăugă:

— I-au sfîrtecat pîntecele de sus pînă jos. E ca şi mort. Caliga se opri pe loc. Îşi iubea comandantul, aşa cum poate iubi un suflet aspru — şi pentru cele bune şi pentru cele rele. Capito îşi începuse cariera cînd el,

Caliga, era deja ostaş bătrîn, şi se înălțase sub privirile lui uimite, întrucîtva invidioase.

„Acum, s-a zis cu el! Tocmai cînd ajunse la cel mai mare grad, la care poate rîvni un om din popor. Oare şi Asdus va păți la fel?”

Atunci, ros de nelinişte, alergă cît îl lăsau picioarele lui bătrîne să-l caute pe Asdus.

„Numai să-l găsesc printre cei vii. L-am adoptat, i-am dat numele meu. Flavius Valerius Asdus! Nu sună de loc rău! Va veni timpul cînd toți o să-i zică aşa, cu respect şi teamă, nu ca mie, al cărui nume îl uitaseră cu toții”.

Îşi pipăi din mers plăcuța de aramă care-i atîrna de gît.

„Numai aici scrie: Flavius Valerius Martinus, şi în fabula legiunii, încolo toată lumea mă porecleşte Caliga (încălțăminte soldățească). Soarta nu m-a răsfățat cu onoruri ca pe ordo, totuşi Caliga e viu, iar Capito ca şi mort...”

Bătrînul alerga împiedicîndu-se de trupuri omeneşti, daci şi romani de-a valma, unele țepene şi grave, altele schimonosite de agonie, sau zvîrcolindu-se încă în ghearele morții. Trecu pe lîngă cîteva focare de rezistență ale dacilor. Sute de zdrențe omeneşti, însîngerate, se apărau cu dîrzenie. Romanii îi atacau cu înverşunare, cîntînd „barritus”, cîntec de luptă grav şi răscolitor.

Caliga îşi recunoscu unitatea după semnul cohortei, căci nu sînt două la fel. Inima îi bătea tare şi numai cînd îl zări pe tribunul Longinus pe murgul său înspumat, iar alături pe Asdus, se opri murmurînd:

„Fiule, eşti viu! O Cibelle, mama tuturor zeilor, fii binecuvîntată!”

Ultimele pîlcuri răzlețe de daci se apărau cu înverşunare pe mormanele tovarăşilor ucişi. Ei cîntau cîntece de pe urmă, majestuoase, pline de taina meleagurilor de dincolo de moarte, pline de aşteptarea nerăbdătoare a făgăduitelor grădini ale lui Zalmoxis, unde viața continuă să-şi depene firul, blîndă şi paşnică în mijlocul desfătărilor fără seamăn. Dar, pentru a ajunge acolo, trebuie să fii viteaz şi să mori ca un erou. Porțile împărăției senine ale zeului suprem sînt închise pentru laşi. De aceea, ei luptau şi mureau pîn-la unul, istoviți, dar bucuroşi, încercînd cu ultimele puteri să doboare cît mai mulți duşmani, să-şi paveze cu leşurile acestora drumul spre fericire veşnică. Erau mîndri că regele lor, marele Decebal, îi alesese tocmai pe ei ca să-i stăvilească pe blestemații de romani.

Ostaşii romani primiseră poruncă să nu ia prizonieri Aceşti daci furioşi nu erau buni de nimic, nici măcar pentru a fi sclavi la ocnele cele mai întunecoase. Nimeni nu i-ar fi putut îmblînzi vreodată. De aceea romanii îi omorau fără grabă cu sînge rece. Era primejdios să se apropie de

aceşti disperaţi şi romanii îi ucideau cu suliţi, cu săgeţi, cu praştii. Dacii culegeau de pe jos săgeţile şi plumbii, smulgeau sulițele din trupurile camarazilor ucişi şi arucîndu-le la rîndul lor, adesea se răzbunau pe ucigaşi.

Era greu să le vie de hac acestor supraviețuitori, pe care moartea îi ocolise pînă acum tocmai pentru că erau cei mai viteji şi iscusiți dintre toți.

Soarele apunea, străpungînd pîclele depărtării. Lucius îşi trimise oamenii, sub comanda lui Cappa, să caute răniți pe cîmpul de luptă, iar el, urmat de Asdus, se îndreptă încet către lagăr.

În drum dădură de o ceată de daci asaltată de un manipul de romani. Scena i se păru zguduitor de frumoasă şi Lucius îşi opri calul ca să o admire.

Urcați pe un morman de cadavre, dacii, înalți şi voinici, stăteau în cerc, adăpostiți de scuturi şi cîntau un cîntec tărăgănat, majestuos. În mijlocul cercului era unul, pesemne şeful, care-şi mişca sabia în tactul melodiei. Romanii uluiți stăteau în jur răsuflînd greu, odihnindu-se înainte de un nou atac. Centurionul scos din sărite de pierderile suferite şi de neputința unității sale de a-i veni de hac acestui pumn de desperați, strigă deodată:

— Ce ați înlemnit? Nu vedeți că sînt puțini şi extenuați! Dați-i drumul înainte, să terminăm o dată cu ei. Avem poruncă să nu ne scape niciunul. Dacă nu-i omorîm acum ne omoară ei mai tîrziu. Înainte, băieți!

Dar, în clipa aceea Lucius recunoscu în şeful dacilor pe Ariort. Se apropie de centurion şi-i zise:

— Centurioane, am o răfuială cu dacul acela din centru şi aş vrea să mă măsor cu el. Opreşte-ți o clipă oamenii.

Apoi zise lui Asdus să traducă lui Ariort provocarea:

— Ariort! strigă Asdus şi după ce dacul îl privi, făcînd semn să înceteze cîntecul, adăugă: Tribunul Lucius Longinus, pe care l-ai jignit şi l-ai rănit în cetatea lui Diaies te provoacă la luptă. Primeşti?!

Ariort îl privi atent pe Lucius şi-l recunoscu. Zise ceva ostaşilor săi şi răspunse cu hotărîre:

— Primesc şi jur că de astă dată îl voi ucide!

Dacii i-au făcut loc şi cu un salt uriaş sări jos de pe mormanul de cadavre.

Totul amuți în jur. Romanii se dădură în lături, lărgind cercul iar Lucius descăleca.

— Tribune, îi şopti Asdus îngrijorat, eşti rănit şi obosit, nu te lupta cu el. Lasă-mă pe mine, căci mă înfioară teama că te va omorî. Permite-mi cel puțin să-ți sar în ajutor.

— Nici nu mă gîndesc. Ce vrei, să-mi pierd onoarea? Zarul a fost aruncat!

Şi, înlăturîndu-l pe Asdus, îl înfruntă pe Ariort.

Dacul avea o sabie lungă şi încovoiată la vîrf, ceea ce era în avantajul său, în schimb Lucius era mai odihnit. Amîndoi însă erau răniți.

Neslăbindu-l din ochi pe Ariort, Lucius strigă lui Asdus:

— Băiete, stai pe aproape şi tălmăceşte-i potrivnicului meu tot ce-i voi spune.

Ariort atacă primul şi armele scrîşniră, scoțînd scîntei. Se pîndeau, săreau, loveau; Ariort, cu patimă şi înverşunare, Lucius calm, stăpîn pe sine. Amîndoi la fel de iscusiți, nu reuşeau să se domine, dar într-o clipă de neatenție, Lucius făcînd un pas înapoi, se poticni de un leş şi căzu. Sabia lui Ariort vîjîi sinistru. Lucius se rostogoli şi sabia lui Ariort se înfipse în leş. În clipa următoare tribunul fu din nou în picioare. Duelul reîncepu şi părea că nici unul nu va reuşi să-l domine pe celălalt.

Dacii începură din nou să cînte, pesemne ca să-l încurajeze pe Ariort.

Lucius pară lovitura lui Ariort şi în clipa următoare, cînd vîrful săbiei acestuia îi crestă muşchiul brațului stîng, cu o mişcare dibace îi smulse dacului arma din mînă. Sabia descrise un cerc şi se înfipse în pămînt. Ariort sări în lături, dar se poticni la rîndul său, căzînd pe spate. Într-o clipită Lucius îi puse piciorul în piept şi ridică paloşul.

— Adu-ți aminte, zise el răspicat şi Asdus tălmăcea vorbele îndată, adu-ți aminte de clipa cînd m-ai batjocorit. Cînd ai lovit un om fără apărare. De ce nu mi-ai dat atunci un paloş ca să mă apăr?

— Omoară-mă! hîrîi Ariort cu o tresărire de ciudă. Omoară-mă! Nu mi-e frică de moarte!

Ariort zvîcni din tot corpul ca să se ridice, dar Lucius îl apăsă mai tare cu piciorul. Apoi spuse lui Asdus:

— Dă-mi cureaua ta, băiete!

Întinse mîna, luă cureaua grea, bătută în ținte şi-i zise lui Ariort:

— M-ai întrebat atunci cîți captivi daci am biciuit şi ți-am răspuns cinstit că tu vei fi primul. Ține!

Cu aceste cuvinte îl plesni cu toată puterea peste obraz.

Ariort duse instinctiv mîna la chip şi după ce o trase înapoi ruşinat, cei din jur văzură o dungă însîngerată de-a curmezişul frumosului chip. Văzîndu-şi şeful dezonorat, dacii scoțînd răcnete furioase săriră de pe mormanul lor, dar fură înconjurați într-o clipită de romani. Auzind zgomotul luptei, Ariort îşi adună puterile şi apucînd piciorul tribunului îl zvîrli de pe piept. Nu avu însă timp să se ridice căci Lucius îl lovi pentru a doua oară, Ariort urlă şi căzu moale pe spate. Avea ochiul drept scurs. Lucius se cutremură de fapta sa. Nu avea de gînd să-l mai lovească, o făcuse instinctiv cînd Ariort îl apucase de picior.

Centurionul se apropie şi zise:

— Te felicit, tribune! Grație ție am terminat şi noi cu furioşii aceştia. Acum, să ne odihnim. Salve, tribune!

Lucius nu-i răspunse, se întoarse şi încalecă.

— Asdus, zise apoi, leagă-l pe Ariort şi aburcă pe cal în spatele meu.

Merseră cîtva timp în tăcere. Trîmbițele sunau adunarea. Lupta încetase pretutindeni. Pe măsură ce sîngele i se potolea în vine, Lucius se desmeticea. Ceea ce făcuse sub imperiul răzbunării nu i se mai părea atît de măreț şi nici necesar, dimpotrivă simți că o scîrbă grețoasă îl strînge de gît.

„De ce m-am răzbunat? Pentru ce toate acestea? Ariort ar fi murit şi aşa. Ar fi murit ca un erou împăcat cu sine şi cu lumea asta, care i-a fost atît de vitregă. Ar fi murit cîntînd imnuri de slavă efemerului vis de fericire."

Erau singuri în noapte. În depărtare se aprindeau focuri de strajă. Trîmbițele sunau insistent. Mirosul sîngelui dulceag şi grețos devenea insuportabil. Lucius se opri şi întorcîndu-se brusc porunci:

— Asdus, dezleagă-l şi lasă-l aici!

Şi, pentru că flăcăul obosit şi somnoros îl privea năucit, repetă mai tare:

— N-auzi? Dezleagă-l şi lasă-l aici! Mai am puțină apă în ploscă. Pune-i o prişniță pe ochi. N-am vrut să-l rănesc.

Rupse apoi din poala tunicii sale o fîşie şi i-o întinse.

— Leagă-i rana cu asta!

⭐

Cînd Ariort îşi reveni, nu-şi dădu seama nici ce este cu el, nici unde se află. Mai întîi i se păru că este pradă unui coşmar, ca acela după un chef grozav, curînd însă îşi dădu seama că este ceva mult mai rău. Cu toată strădania nu putu să-şi amintească nimic. Capul îi era copleşit de o durere surdă în care din cînd în cînd se înfigea lama unei alte dureri — ascuțite, de nesuportat. Îşi simțea trupul greu, ca de plumb şi nu era în stare să mişte un deget. O mîzgă grețoasă îi năvălea mereu din fundul stomacului către gîtlej. Voia să scape de ea şi nu putea. Umărul şi şoldul rănit se lipiseră de cămaşă şi le simțea plutind într-o amorțeală rece.

Deodată, după o străfulgerare de durere, îl săgeta un gînd:

„Ochiul meu!" Şi din clipa aceea îi reveni în minte înfri-coşătoarea zi a bătăliei.

„Ochiul, ochiul meu!" îngăimă el, simțind cuvintele ieşindu-i cu totul altfel din gîtlej, decît le ştia el cum sună. Erau nişte stîlcituri de vorbe ca şi cînd gîtul îi era de smoală, iar limba de lemn.

„Ochiul meu!"

Gîndul acesta stăruitor îl îndemnă să-şi încerce privirea. Cuprins de o teamă nelămurită, îşi dezlipi pleoapele şi ele ca de plumb, dar o durere

cumplită îl cutremură, scăldîndu-i trupul în sudori. Scrîşni din dinți. Trase aerul adînc în piept şi mai încercă o dată.

Văzu cerul cu puzderia lui de stele, dar acestea jucau ciudat şi erau ca în ceață. Simți un şuvoi de lacrimi curgîndu-i din ochi. După aceea, privirea i se limpezi şi gîndurile i se aşezară la loc, ca şi stelele.

Stătea pe spate, răbdînd vitejeşte cumplita durere.

Îşi mişcă mîna, o duse la ochi şi degetele-i pipăiră o cîrpă udă.

„Ce-i asta, se miră el, o prişniță? Cine mi-a pus-o?" întoarse capul gemînd.

Tremurul scînteietor a mii de stele învăluia noaptea într-O dulce abureală de lumină. Îşi dădu seama că se mai afla pe cîmpul de luptă. Cadavre cu suliți şi săgeți înfipte în ele, coifuri, scuturi. Un steag, mişcat uşor de boare îşi plîngea parcă morții.

Încet, cu mare trudă, mai-mai să-şi piardă cunoştința, Ariort se ridică în capul oaselor. Cîrpa căzu de pe ochiul rănit. Cu o sfîşietoare părere de rău îşi dădu scama că nu vede cu el. Duse mîna încet, oprind-o în răstimpuri nehotărît şi cînd buricele degetelor, în loc să întîlnească tăria globului, se afundară în găvanul fleşcăit, îşi trase repede mîna înapoi. El, care nu se temuse de moarte, se înfricoşa în fața beteşugului său. Gemu îndurerat: „Chior, pocit pentru tot restul zilelor!"

Căută cu înfrigurare jungherul, îl scoase şi-l ridică în dreptul inimii, dar în clipa următoare mîna îi căzu neputincioasă. Moartea nu i se mai părea ademenitoare ca atunci, în toiul luptei. Ştia că a-şi face singur seama este un fapt lipsit de glorie, blestemat de credință, o cufundare în beznă, o veşnică rătăcire a sufletului în căutare de odihnă. Izbăvirea va trebui s-o caute tot în luptă. Pînă atunci se va descurca şi cu un singur ochi. Se va obişnui şi va doborî încă mulți duşmani.

Luînd această hotărîre, se uşură nespus. Dorul de viață, eliberat de blestem, îl cuprinse, se lipise de el ca o femeie drăgăstoasă, trezindu-i simțurile, îndemnîndu-l la acțiune.

Privi în jur cu băgare de scamă, ascultînd cu urechile ciulite. Departe, înspre miazăzi, drept sub furca alburie a Căii Robilor, mijeau focurile lagărului roman. Ce alta putea să fie? Cei din neamul său au fost învinşi şi s-au risipit. Cît vedea cu ochiul, nu zări o singură ființă teafără, în stare să umble. Auzea din cînd în cînd cîte un geamăt, poate ultimul, venind din noapte; încolo, doar mirosul dulceag al sîngelui amestecat cu izul pămîntului umed şi abia simțitele mhezme ale florilor, a ierbii fragede, aduse de boarea călduță.

Privi stelele şi hotărî să apuce către apus, acolo unde Carul Mare îşi înfigea oiştea în cheia bolții cereşti. Ştia bine aceste locuri. Dincolo de rîu încep codrii şi se va pierde în ei, căutîndu-şi rostul. Bîjbîi în jurul său şi ridică de jos o sabie. I se păru grea, aşa slăbit cum era, dar n-o schimbă cu

alta. Căută un coif potrivit şi un scut rotund de sarmat. Îşi scoase cămaşa, dezlipind-o cu greu de pe răni. Rupse fîşii din poala ei, puse pămînt pe locurile vătămate şi le legă strîns. Apoi dezbrăcă pe pipăite un mort şi-şi puse hainele lui. Ridică de pe jos cîteva ploşti, clar clătinîndu-le la ureche văzu că sînt goale şi mistuit de sete, se grăbi către apus.

Merse încet, împleticindu-se şi poticnindu-se în cadavre, stăpînindu-şi durerea, silindu-se să fie atent la toate din jurul său. Din cînd în cînd, îi revenea în minte un gînd stăruitor: „De ce romanul îi cruțase viața? De ce nu se răzbunase după cum cere legea răzbunării?" întorcea întrebarea pe toate părțile, doar-doar îi va da de rost. De acest gînd se anina un altul: „Cine i-a pus cîrpa udă pe rană?" O ținea şi acum în mînă, deşi era îmbibată de sînge. „Oare tot romanul i-o puse?" Faptul neînsemnat în sine îl obseda.

Noaptea se lumina pe nesimțite, stelele păleau. Întorcînd capul, văzu în urma sa o geană de lumină tivind zarea, iar pe poala cerului, deasupră-i, pe Zorel aruncînd văpăi. Văzu stre-curîndu-se printre leşuri, spinările încovoiate ale fiarelor, atrase de mortăciuni. Trecu foarte aproape de un lup care rupea cu lăcomie dintr-un cal. Fiara îşi rînji colții printre fălcile înroşite de sînge şi zburlindu-şi părul de pe grumaz, mîrîi amenințător. Ariort o lăsă să-şi vadă în pace de praznic şi fiara urmărindu-l cu ochii ei de jăratec nu se urni din loc.

Cînd ajunse la capătul cîmpului de bătaie, acolo unde ieri se afla aripa dreaptă a oastei dacice şi unde s-au ciocnit mase mari de călăreți, se strecură cu greu printre stîrvurile cailor.

Simți în sfîrşit iarba foşnind sub paşii săi. Mergînd, smulgea din cînd în cînd smocuri de fire zemoase, ude de rouă şi le sugea cu lăcomie. Cînd ajunse la rîu, dădea geană-n geană de somn.

Ariort privi rîul cu apele-i umflate şi se bucură ca un copil. Căută un loc unde malul era mai jos, îşi lepădă armele şi căzînd în genunchi, ca în fața unui altar, bău pe nerăsuflate. După aceea îşi cufundă capul în unda tulbure şi simțind o mare alinare, nu-l scoase decît atunci cînd i se tăie răsuflarea. Rămase cîtva timp în genunchi, privind lumea asta mare cu tot ce are ea mai bun, doar că o privi de astă dată cu o singură lumină şi asta îl duru.

Căută cîrpa ce-i servise ca prişniță, o spălă cu grijă, o stoarse, o flutură ca să se zvînte şi o privi cu băgare de seamă. Pînza nu era de prin partea locului; țesătura era mai deasă şi mai fină, de culoare slab verzuie. Se vedea că e ruptă din poala unei tunici romane, căci avea de-a lungul tivului un meandru stacojiu. Acum ştia că duşmanul, dintr-o pornire neînțeleasă, o rupsese din poala sa şi i-o pusese pe rană. Pe vremuri o astfel de mărinimie ar fi stîrnit în el izbucniri violente de furie, de astă dată însă

nu le avu. Ţinu un timp cîrpa în bătaia vîntului de dimineaţă, apoi îşi legă ochiul cu ea.

După aceea, se sculă, îşi luă armele şi simţind că nu va avea puteri să străbată înot nici măcar acest mic şi domol rîu, se duse să caute un vad. Primejdia trecuse, putea să nu se mai grăbească.

Pe cerul verzui apărură stoluri negre de corbi. Păsările morţii zburau dînd greoi din aripi şi croncănind cu voioşie. Sus de tot, se roteau în cercuri line vulturii.

După ce înaintară pînă la Sucidava, distrusă de daci, romanii îşi aşezară tabăra pe malul stîng al Marisului, aşteptînd să le vină din urmă convoaiele cu cele necesare vieţii.

Plouase cîteva zile în şir şi drumurile erau desfundate. Se umbla greu şi se lucra anevoie, dar răgazul era binevenit pentru oamenii care, de la lupta cea mare, au dus-o numai în corvezi şi marşuri.

Dar în curînd drumurile se uscară şi oastea porni înainte de-a lungul rîului cu ape line, adînci şi învîrtejite, pe lîngă luncile sale pline de freamătul plopilor, sălciilor şi răchitelor.

Istovite sub greutatea sarcinilor, cohortele se strecurau, una după alta, ocolind cu prudenţă răcoarea foşnitoare a pădurilor, aruncînd priviri neîncrezătoare în jur.

Noaptea, cînd romanii, împrejmuindu-se în grabă cu şanţuri şi valuri de pămînt, îşi odihneau trupurile ostenite, se aprindeau în beznă, licărind ca nişte licurici, focurile de strajă ale dacilor. Erau semnalele transmise, din culme în culme, către inima ţării şi în clipirile lor erau ascunse ştirile precise despre numărul, drumul urmat şi locurile de popas a legiunilor romane.

Strînşi în jurul focurilor, ostaşii ascultau povestirile acelora care colindaseră această ţară cu prilejul primului război, ale acelora care au pătimit aici ca prizonieri sau iscoade, care au asudat şi au sîngerat sub zidurile cetăţilor dacice. Ştiau că nu va fi uşor să străbată aceste meleaguri, să urce costişele prăpăstioase, să se strecoare prin fundul văilor adînci, să se afunde în codrii întunecoşi, pîndiţi şi urmăriţi de vitejii daci.

În sfîrşit, după zile de marşuri, romanii se opriră în preajma localităţii Germisara, distrusă şi ea, şi se apucară să construiască un castru definitiv. Înălţat pe malul drept al Marisului, acesta fu legat printr-un pod de vase de malul stîng, unde s-a construit un vast castru de pămînt, pentru adăpostirea convoaielor de căruţe şi maşini, a magaziilor intendenţei şi a grajdurilor.

În castrul cel nou, întărit după toate regulile fortificațiilor, împăratul îşi stabili cartierul său general şi de aici oastea urma să se împartă în mai multe grupuri ca să atace concentric Sarmizegetusa.

În aceste pregătiri şi incursiuni de recunoaştere trecu tot Aprilie şi sosiră idele lunii Mai. Luna zeiței primăverii, Maia, cu tot alaiul ei de splendori nu adusese nici o bucurie oamenilor, dimpotrivă au trebuit să muncească din răsputeri ca să facă față împrejurărilor în care se pregătea una dintre cele mai periculoase acțiuni din istoria Romei.

Pregătirile îi luau tribunului Longinus tot timpul şi pe seară, cînd se întorcea ostenit la cantonament, urmat de nu mai puțin truditul Asdus, se trîntea în pat adormind pe loc. În timpul zilei treburile îi copleşeau. Cohorta trebuia instruită, exersată, echipată, nu putea fi neglijat nici un amănunt.

Dacă pîn-acum, unitățile erau urmate de convoiul de căruțe cu cele necesare vieții, muncii şi luptei, de acum încolo despărțindu-se de trunchiul armatei, ele aveau nevoie de mobilitate şi independență.

Pentru a se avînta în misiuni periculoase, pe drumuri impracticabile sau de-a dreptul prin desişul codrilor, cohortele trebuiau antrenate şi obişnuite să poarte totul cu ele; fiecare ostaş era aidoma unui catîr încărcat pînă la limita rezistenței lui.

Legiunile Macedonica şi a XIII Gemina aveau de îndeplinit una dintre cele mai grele misiuni — să urce pe valea rîului care izvora la miazăzi de Sarmizegetusa şi se vărsa în Maris în dreptul Germisarei. Pe această vale se aflau cele mai multe cetăți dacice, unele socotite inexpugnabile din pricina poziției şi tăriei zidurilor. Era şi firesc ca această vale, cea mai accesibilă şi cea mai lungă de prin partea locului, artera principală care lega oraşul de scaun de restul țării, să fie păzită cu străşnicie.

Împăratul ştia că regele Decebal neavînd nici o speranță să-l bată în cîmpie îl atrăgea în locuri strîmte, unde totul le venea într-ajutor dacilor şi totul sta împotriva oastei romane. A pătrunde în acele locuri pe care însăşi natura le apără şi unde se concentrase tot ce era mai bun şi mai credincios cauzei dacice, ar fi fost poate fatal pentru romani. Tocmai de aceea împăratul şi generalii săi nu precupețiră nici un efort, nu neglijară nici un amănunt, înainte de a porni la atac.

În ajunul plecării împăratul trecu în revistă cele două legiuni. El zăbovi ceva mai mult în fața primei cohorte a legiunii Macedonica. Îi era dragă această glorioasă unitate şi pe mulți dintre oşteni îi cunoştea personal. Cu bunăvoința-i de totdeauna, el se întreținu cu Lucius şi îi aminti că acum are prilejul să-şi răzbune părintele. Zăbovi apoi lîngă stegarul legiunii, Junius Cappa reînnoindu-şi promisiunile făcute iarna trecută la Praetorium. Spuse cîteva cuvinte veteranului reangajat Caliga şi-şi aminti şi de voinicul Asdus. După ce mai vorbi cu cîțiva ostaşi pe care-i

cunoscuse în diferite ocazii, împăratul se întoarse lîngă Marcellinus şi-i mulţumi pentru starea exemplară a legiunii.

Lucius era alături. Zîmbindu-i la despărţire, împăratul îşi alătură calul de al lui şi-i zise încet:

— Dacă te vei întîlni cumva cu fecioara care te-a ajutat să evadezi, să nu uiţi de datoria ta de ostaş roman.

Şi, ameninţîndu-l în glumă cu degeml, adăugă:

— Dar nici s-o laşi să se prăpădească printre urgiile războiului nu ar fi demn de tine. Cum o cheamă?

— Aya, fiica lui Diaies, auguste, răspunse Lucius tot atît de încet simţind că roşeşte.

Traian făcu semn cu mîna că inspecţia a luat sfîrşit. Marcellinus se întoarse către legiune şi strigă:

— Atenţiune, Mecedonica! Augustului împărat, divinului Nerva Traian, salut!

În zbucium şi încordare treceau zilele, adăogînd noi fapte la cele vechi.

Romanii înaintau cu dîrzenie, dacii se apărau cu înverşunare.

Cetăţile, după zile şi zile de asalt şi încleştări mortale, cădeau una după alta. În faţa tehnicii şi disciplinii romane se prăbuşeau impunătoarele fortificaţii, înălţate pe stînci semeţe, la răscruce de drumuri, pe locuri înalte ce închideau strîmtorile la gura văilor, ori în cumpăna apelor; se năruiau zidurile groase, luau foc turnurile şi foişoarele.

Şi de o parte şi de alta curgea multă sudoare şi sînge, iar încordarea şi înrăirea atinseră culmea. Dacii îi hărţuiau pe romani zi şi noapte, romanii îi vînau ca pe nişte fiare. Femeile dacice îşi răzbunau cumplit morţii, arzîndu-i şi jupuindu-i de vii pe prizonieri. Romanii îi mînau în robie pe acei care nu au fost omorîţi în clipe de mînie. Detaşamente de numizi şi mauri, băgînd spaima cu neobişnuita lor înfăţişare, colindau ţara în lung şi în lat, hăituind pe localnici cum hăituiesc vînătorii vînatul, mînînd pe drumul sclaviei rînduri nesfîrşite de nenorociţi.

Între Aluta şi Tsierna, între Maris şi munţi, ţara se zbătea în ghearele morţii. Mii de oameni luau calea bejeniei, ascunzîndu-se în locuri sălbatice şi inaccesibile. Mănoasele văi largi ale Marisului şi ale Alutei au rămas pustii, cîmpurile nelucrate, viile şi livezile neîngrijite, stupinele şi stînele părăsite. Cu bruma de avere încărcată în căruţe şi pe cai, locuitorii se refugiau la munte în aşteptarea vremurilor mai bune. Nici un bărbat în stare să mînuiască o armă nu rămînea la vatră şi lăsîndu-şi femeile, copiii şi bătrînii să se descurce singuri, după puterile şi priceperea lor. Plecau sub steagurile regelui Decebal. Încleştarea era pe viaţă şi pe moarte; nimeni nu se aştepta

la îndurare, fiecare prefera moartea sclaviei. Setoşi de sînge şi răzbunare, dacii îşi vindeau scump viețile.

Romanii, pregătiți de astă dată cu tot ce le lipsea în primul război, înarmați cu experiență, cunoaşterea locurilor şi obiceiurilor, îi strîngeau pe daci în cleştele nemilos al capcanei.

Zdrențuite şi obosite de asediul cetăților din preajma Sarmizegetusci, legiunile Macedonica şi a XIII Gemina, părăsind valea, se îndreptară de-a dreptul peste dealuri către ultimul punct de rezistență ce se mai afla în acea parte, la apus de cetatea de scaun.

Îşi stabiliră tabăra pe o înălțime cu povîrnişuri line, cam la o milă şi jumătate de cetate.

Lucrînd la întărirea lagărului, oştenii aruncau din cînd în cînd cîte o privire către dealul grebănos cu pereții abrupți de stîncă roşie şi oftau din rărunchi. Strîns între două pîraie apropiate, dealul se înălța semeț. Zidurile erau groase şi alcătuite din blocuri mari. Patru turnuri masive o străjuiau la colțuri, iar al cincilea la mijlocul zidului pe partea cealaltă. Dinspre miazănoapte, se aflau, la o mică distanță de zidul înalt, încă două întărituri pătrate, un fel de bastioane. Dinspre răsărit dîra albicioasă a unui drum pavat cu lespezi era străjuită de trei turnuri de piatră, unul jos şi două mai sus, de o parte şi alta la distanțe egale.

Nu degeaba oftau ostaşii. Dintre toate cetățile asediate pînă acum, aceasta părea de necucerit.

După o zi de odihnă, în timpul căreia comandanții făcură recunoaşteri, teama se mai risipi. Centurionul Cappa, care în primul război cu dacii luase parte la asediul acestei cetăți, conduse cercetările şi raportă că cetatea reclădită în ultimii ani este de astă dată mai puternică şi că asediul trebuieşte pornit dinspre soare-răsare, unde povîrnişul este domol şi unde pîraiele, depărtîndu-se unul de altul, lăsau destul loc desfăşurării operațiunilor.

În zorii celei de a treia zi, romanii, făcînd un mare ocol, trecură pîrîul într-un loc prielnic şi apărură în fața cetății, de astă dată dinspre răsărit. Dar îndată ce începură lucrările de pregătire ale asaltului, sosi un curier de la înaltul comandament. Marcellinus primise poruncă să plece neîntîrziat cu legiunea sa sub zidurile Sarmizegetusei, lăsînd Gemina să se descurce singură cu asediul cetății de pe stînca roşie. Curierul mai aduse şi cîteva scrisori întîrziate din pricina evenimentelor, dintre care una era adresată tribunului Lucius Longinus.

Tot de la curier, comandanții aflară vestea căderii cetății dacice de la miazănoapte, ultima din acea parte. De asemenea curierul le aduse la cunoştință că în preajma Sarmizegetusei se află locul de concentrare al robilor luați în acesta parte a țării şi-i sfătuia pe comandanți să-l viziteze cu prima ocazie.

Scrisoarea era răspunsul lui Bassus, căruia Lucius îi scrisese acum o lună la Drobeta şi sub protecţia căruia se afla Sama, iubita lui Asdus.

Parcurgînd în grabă rîndurile epistolei, Lucius o bagă în sîn şi preocupat de cu totul altceva porni spre cortul său.

Vestea despre marele lagăr al robilor daci i se înfipse adînc în minte, răpindu-i liniştea sufletească. Cuprins de nelinişte, din ce în ce mai apăsătoare, şi plin de nerăbdarea de a porni cît mai degrabă. Îşi amintea mereu cuvintele curierului: „Cînd veţi ajunge la Sarmizegetusa, nu vă va fi greu să găsiţi prilejul de a vizita lagărul robilor daci, printre care se află şi multe femei.” Rîsul cinic cu care-şi încheia fraza îi încorda lui Lucius simţurile. Îşi dădu seama că şi acum, ca de obicei, se fac abuzuri şi din masa sclavilor, considerată pîn-la licitaţie avut obştesc, se smulg florile cele mai frumoase pentru a îndestula poftele acelora care deţin puterea. Marcellinus care era de faţă îi surprinse privirea, îl înţelese şi fără să zică un cuvînt îl cuprinse cu mîna pe după umeri.

Recunoscător prietenului său pentru această tăcută încurajare, porni spre cantonament.

⚜

Asediul Sarmizegetusei încă nu începuse cînd legiunea Macedonica îşi ocupă locul între Apollinaris şi a XIV Gemina.

Împresurînd cetatea şi avînd veşti precise că în afara zidurilor ei nu rămăsese nici un conducător dac capabil să ridice steagul revoltei în vreo parte a ţării şi să-i ameninţe de la spate, romanii nu se grăbeau. Fiece zi era în folosul lor şi spre nenorocirea celor asediaţi, căci marele număr al oştenilor şi al acelor refugiaţi în incinta cetăţii însemna tot atîtea guri de hrănit din rezervele vitale, oricît ar fi ele de mari.

Propunerea unor tratative din partea regelui Decebal fu respinsă şi solii fură izgoniţi din lagăr în huiduielile întregii armate. Acum cînd îl avea în mînă pe Decebal, cu rudele, sfetnicii şi generalii săi, cînd aproape toate focarele de rezistenţă fuseseră lichidate, cînd primea ajutorul multora dintre foştii aliaţi ai regelui dac, împăratul nu mai dorea pace, aşa cum a dorit-o în primul război, cînd o şedere mai prelungită într-o ţară ostilă putea să-i fie fatală.

Simultan cu asediul Sarmizegetusei, Cornelius Falco, zdrobind rezistenţa dacilor în trecătoarea Tsiernei şi sfărîmîndu-le ultima stavilă la Tapae, porni spre miazănoapte. Trecînd aproape de pămînturile iagizilor şi tauriscilor, băgă spaima în aceste seminţii, şovăitoare de felul lor. Prinţii şi nobilii care veneau să i se închine erau primiţi cu îngăduinţă. Falco îi punea să jure credinţă, le lua bani, oprea ostateci, dar le cruţa pămînturile şi aşezările.

Legiunea Claudia Pia Fidelis, cu unitățile-i ajutătoare, care pătrunsese în Dacia prin strîmtoarea Angustiae, dinspre răsărit, urmărea acelaşi lucru. Această oaste, în număr de vreo zece mii de oameni, după ce-i înfricoşă pe Costoboci şi Dacii Mari de la miazănoapte, făcu joncțiunea cu legiunea Flavia Felix a lui Cornelius Falco.

În aproape toate localitățile importante din Dacia fură construite castre provizorii, instalate garnizoane şi fu pusă temelia organizării administrative a provinciei în devenire.

Curierii băteau fără încetare drumurile între castrele nou înființate şi înaltul comandament, ducînd şi aducînd porunci şi rapoarte, împrăştiind veştile despre prăbuşirea Daciei la picioarele eternei Rome. Traian, escortat de trupele sale de preto-rieni, părăsi Germisara şi ajuns în preajma cetății de scaun a regelui Decebal îşi stabili cartierul general într-un castru nou.

Îndată după instalarea pe poziție, în zori de zi, Lucius îl căută pe Marcellinus şi-l văzu ieşind din comandament împreună cu Manlius, şeful de lucrări al armatei. Prietenul îl zări şi-i spuse să-l aştepte puțin. Peste un timp el îşi luă rămas bun de la Manlius şi veni radios către Lucius.

— De ce eşti atît de posomorît? îl întrebă.

— Papirius, am auzit adineaori că împăratul este aşteptat de la o zi la aha. Presupunînd că atunci nu voi mai putea scăpa, te rog să mă învoieşti pentru o jumătate de zi ca să vizitez lagărul de robi de prin apropiere.

— Ți-e teamă să nu fie şi Aya acolo?

— Mi-e teamă de toate cînd vine vorba de ea şi trebuie să fac tot ce-mi stă în putință; nu pot să nesocotesc nimic, nu am dreptul. Nu pentru liniştea mea proprie o caut, aş fi fost prea egoist; o caut pentru ea însăşi. Nu vreau să mai sufere, vreau să fie fericită.

— Mi-ai spus o dată că ai un indiciu unde ar fi putut să fie.

— Da, de la Sama, iubita lui Asdus. Cică ar fi auzit de la servitorii din palatul lui Decebal că sfetnicul Diaies, de la evadarea mea şi a lui Filimon, temîndu-se că ne vom reîntoarce cu oaste, ar fi părăsit cetatea şi că ar fi dus-o la muntele sfînt — Cogheonul.

— Ştii unde se află?

— Nici măcar Cappa nu ştie. Asdus se informează mereu, dar ştirile sînt ciudat de contradictorii.

— Pesemne dacii țin în mare taină locul unde se află lăcaşul sfînt.

— Tocmai asta mă exasperează. Am impresia că dacii preferă să moară decît să divulge duşmanilor ceea ce pentru ei este lucrul cel mai sacru din lume.

— Dacă vom pune mîna pe cîțiva slujitori din palat, după ce vom răzbi în cetate, atunci poate vom afla.

✯

Începură zilele înfrigurate ale asediului. Zgomotul asurzitor, freamătul de voci şi un continuu du-te-vino domneau în jurul Sarmizegetusei. Cuprinşi de febra nerăbdării, ostaşii se înrăiră şi-şi puseră în gînd să termine o dată cu acest ultim punct de rezistență. Aruncînd din cînd în cînd cîte o privire către zidurile înțesate de daci, romanii îşi scuipau în palme apucînd mai vîrtos coada hîrlețului sau a bardei, a tîrnăcopului sau a ciocanului.

Mulțimea dacilor închişi în cetate părea hotărîtă să se apere cu înverşunare, ba să şi atace la nevoie, de aceea romanii îşi împărțiră oastea în două, o parte păzea, cealaltă lucra; şi aşa cu rîndul zi şi noapte.

Locuri potrivite pentru construirea şi apropierea maşinilor şi turnurilor de asalt nu erau multe, numai dinspre apus şi miazăzi şi acolo se înghesuiau ostaşii-meseriaşi, acolo construiau un „agger" adică întărituri de pămînt cu şanțuri, abatize, palisade, acolo se amenajau platforme pentru baliste şi catapulte, rampe de acces pentru tarane şi turnuri mobile.

În această activitate clocotitoare zilele treceau una după alta, mai calde, mai reci, cu vînt sau liniştite, cu ploi şi furtuni. Nici un ostaş nu-şi bătea capul cum va trece şi această ultimă încercare a războiului, care ar putea să-l ducă pe malurile sumbre ale rîului Lethe ca să bea din apa uitării sau să-l cruțe scoțîndu-i sorții norocoşi ai izbînzii şi poate ai gloriei. Nici unul nu se ostenea gîndind că poate în curînd mama îl va boci lovindu-se năpraznic cu pumnii în piept, în schimb fiecare se şi vedea, pentru un timp măcar, răsfățatul Lubentinei, zeița dragostei şi al lui Dionysos — zeul vinului.

În lagărul roman domnea o vigilență ascuțită şi asta cu atît mai mult cu cît dacii se dovediră a fi de o îndrăzneală fără margini.

Un oştean de al lui Decebal, curajos pînă la necugetare şi mai furios decît toate cele trei furii la un loc, pusese stăpînire pe spiritele asediatorilor.

În fruntea unei cete de voinici disperați, sfidînd moartea, năvălea ca un duh distrugător, cădea ca un trăsnet, nimicind totul în calea sa.

Acest geniu al răzbunării avea un singur ochi şi asta îi înspăimînta pe ostaşii superstițioşi mai mult decît dacă ar fi avut un corn în frunte. Strigătul — „Vine Chiorul" era cea mai cumplită alarmă.

Cîteodată ziua, dar mai ales noaptea, cu vioiciunea şopîrlei şi îndrăzneala şoimului, Chiorul se abătea asupra celui mai slab punct, peste vreun retranşament în lucru, în mijlocul ostaşilor care trudeau la vreo maşină, în timpul schimbării gărzilor, cînd unitatea era prea avîntată sau izolată de vreun impediment.

Multe vieți au fost curmate pe neaşteptate, multe lucrări zădărnicite, fără ca cineva să-i poată veni de hac viteazului dac. Nu era chip să-l

păcălească, nici să-l atragă în cursă; avea Chiorul un simț aparte, care-l prevenea de primejdie.

Puțini dintre acei ce-l priviseră în față scăpaseră cu viața şi, înspăimîntați, îl credeau supraom, duh nepămîntean, îi exagerau vigoarea şi-i atribuiau puteri supranaturale.

Unitatea tribunului Longinus se afla, pe versantul sudic extrem, lîngă colțul răsăritean al întăritorilor dacice. Aici, dealul era abrupt, iar sectorul retranşamentului era limitat în stînga de o rîpă prăpăstioasă prin care se scurgea o şuviță de apă, iar în dreapta de un turn izolat, construit de daci pe un pripor. Aici, terenul nu permitea lucrări regulate de asediu şi misiunea legiunii Macedonica era, deocamdată, de a se întări pe poziție.

Pădurea de fag destul de deasă din acea parte fusese tăiată de daci încă din primăvară şi tot versantul era năpădit de lăstăriş, care putea oferi atît asediaților cît şi asediatorilor adăpost pentru eventualele incursiuni. La început, comandamentul roman ordonă curățirea locurilor dar îndată se răsgîndi, contramandînd acel ordin, socotind vegetația mult mai de folos pentru asalt decît ar fi fost ea pentru cei din cetate.

„Chiorul" nu-i sîcîise deocamdată, deşi năvălise în două rînduri în stînga rîpei, în sectorul legiunii XIV Gemina şi arsese aproape în întregime scuturile de scînduri, mobile, împinse din nesăbuință prea devreme pe teşitura unui pripor, prea aproape de ziduri.

Deşi deformările credulilor şi superstițioşilor ostaşi îi atribuiau „Chiorului" neverosimila şi supranaturala putință de a se afla în acelaşi timp în locuri diferite, comandanții, însă, îşi dădeau seama că în cetatea de scaun a regelui Decebal se strînsese tot ce era mai falnic în țara asta şi că mulți viteji neobosiți şi curajoşi iau parte la zădărnicirea pregătirilor romane şi că strigătul „Vine Chiorul" se referă mai mult la acțiune decît la acei ce o conduc. Era evident că, fără să vrea, Chiorul îi jefuieşte de laurii victoriei pe tovarăşii săi de arme şi asta n-ar fi fost atît de important dacă n-ar fi contribuit la nedumerirea şi spaima romanilor.

Comandamentul cîntări bine acest fapt şi socotindu-l pe cît de vătămător pe atît de binevenit ducerii asediului, căută să tragă foloase din ambele lui laturi.

Cînd legendarul Chior sau poate un altul, nimeni nu putea să jure, arsese paravanele-scuturi, centuria care stătea de pază, cuprinsă de panică, o luă la fugă înspăimîntată de ceata de diavoli apărută ca din pămînt, cu făclii gata aprinse deşi nimeni nu văzuse licărind vreo lumină. Surpriza şi spaima erau atît de mari încît nici o unitate oricît ar fi fost de viteză şi de disciplinată nu i-ar fi putut face față. Cînd, îndemnați de loviturile şi blestemele centurionului, oamenii se adunară şi porniră la contraatac, cînd sosiră ajutoarele, totul se sfîrşise. Dacii se topiseră în

noapte, care părea şi mai neagră în jurul celor douăzeci de paravane mistuite de flăcări.

Aflînd despre acest caz, Lusius Quietus hotărî să-l folosească drept exemplu armatei întregi. Faptul că centuria în cauză pierduse în timpul atacului doar patru oameni, fu socotit drept cea mai bună dovadă de laşitate şi a doua zi comandantul, aspru mustrat, primi poruncă să pedepsească unitatea cu decimarea.

Groaznica sancţiune penală se desfăşură într-un loc ferit, în prezenţa delegaţilor trimişi de cohorte. Judecătorii scoaseră din rîndurile centuriei pe fiecare al zecelea ostaş şi după ce nefericiţilor li se citi verdictul fură daţi pe mîna lictorilor, care îi decapitară.

Cruda măsură îşi avu efectul. Martorii decimării, printre care se afla şi Iunius Cappa, povestiră unităţilor din care făceau parte de oribila moarte, lipsită de glorie şi care pe deasupra arunca o umbră nefastă nu numai asupra moştenitorilor lor, dar şi asupra glorioasei legiuni din care făcuseră parte. Supravieţuitorii, acei pe care Fortuna nu-i atinsese cu sorţii ei, nu scăpau nici ei de ruşine şi pentru a se reabilita trebuiau ori să moară în luptă, ori să se acopere de glorie. Centurionul, singurul care nu fugise în faţa dacilor, în afară de cei patru care au căzut de la început, deşi sorţii nu-l atinseră, ceru să fie decapitat şi el, dar judecătorii, socotindu-l demn şi curajos, îl absolviră de ruşine, reabilitîndu-l ca oştean.

Chiorul şi alţi viteji daci continuau să pricinuiască mari necazuri romanilor, dar aceştia neavînd de ales între două morţi nu mai fugeau în faţa lor. O dată, nu lipsi mult să-l prindă, dar scăpă din încercuire omorînd mulţi romani. Totuşi, cîţiva din ceata sa fură prinşi şi puşi la chinuri. De la aceştia romanii aflară numele eroului chior. Îl chema Ariort.

Cînd Lucius Longinus auzi despre asta, îşi aminti întîmplările acelei seri, cînd îl biruise pe acest Ariort, devenit acum sperietoarea întregii armate. Se simţea vinovat pentru faptul că într-un moment de slăbiciune sufletească îl cruţase pe acest crunt şi neînduplecat vrăjmaş. Ariort nu-l cruţase atunci cînd era lipsit de apărare şi pesemne nu l-ar fi cruţat nici pe cîmpul de luptă. I se părea chiar, că lăsîndu-i viaţa acestui dac furios, e vinovat de moartea celor opt ostaşi romani decimaţi.

Cu toată străduania dacilor de a zădărnici lucrările de asediu, romanii s-au întărit bine pe poziţii, iar vigilenţa sporită, după exemplul crud al decimării, puse stavilă incursiunilor din cetate. Din ce în ce mai rare, atacurile dacilor îşi pierdură din intensitate şi încetară de tot. Unii romani presupuneau că Ariort-Chiorul fusese rănit sau omorît şi că nimeni nu-l mai poate egala în isteţime şi îndrăzneală. Presupunerea avu darul să potolească spiritele şi să împrăştie spaima, iar către primele ide ale lunii lui Iulius, toate erau în ordine, totul era pregătit pentru asalt.

Înainte de a da poruncă pentru asalt, împăratul cu statul său major făcură înconjurul cetății, cercetînd cu de-amănuntul pozițiile romane şi starea trupelor. Traian, deşi ambițios, ca toți cuceritorii, ținea mult la viața şi bunăstarea oamenilor încredințați lui. Pe lîngă faptul că un asediu neglijent pregătit ar putea duce la pierderea multor vieți, el ar putea să fie fatal şi din pricina întîrzierii. Erau încă mulți daci liberi în țara asta şi o dată cu sosirea anotimpului friguros ei ar fi putut pricinui mari neajunsuri unei armate împotmolite în fața unei cetăți greu de cucerit.

Ziua se dovedi bună pentru inspecție şi recunoaştere. Cerul pîclos învăluia totul într-o lumină domoală şi permitea o observație justă a cetății şi a obiectivelor, o apreciere reală a distanțelor, detaliilor şi dimensiunilor.

Întăriturile dacilor, formate din cetatea propriu-zisă, aşezată pe culmea dealului nu prea înalt în comparație cu înălțimile înconjurătoare, şi dintr-un complex de terase întărite pe versanții abrupți, dar mai scunzi, unite amîndouă printr-o şea întărită şi ea cu grijă, ofereau o privelişte impunătoare, chiar temerară pentru ochii unui profan.

Oprindu-şi suita de generali şi însoțitori în dreptul părții sudice a cetății şi contemplînd-o un timp, împăratul zise:

— În comparație cu unele cetăți din josul rîului, care se află acum în mîinile noastre, Sarmizegetusa nu-mi pare nici prea tare şi nici prea importantă din punctul de vedere strategic. Lipsa turnurilor de flancare a zidurilor pare ciudată şi mă face să presupun că cetatea de scaun a regelui Decebal nu a fost construită pentru a susține asedii de lungă durată. Nu e decît o incintă destul de impunătoare pentru a adăposti palatul, sanctuarele şi unele instituții, incintă în care el ar fi putut să se retragă în timpul unei răscoale locale, cel mult. Singura ei tărie constă în oastea de elită care o apără. Cu ea vom avea de furcă, nu cu zidurile cetății.

— Dar de cincisprezece zile de cînd am încercuit-o, zise Lusius Quietus, ei tot consumă din rezervele lor de alimente. Oricît ar fi ele de mari, se vor termina în curînd. În mod firesc, cetatea ar suporta două-trei mii de guri, dar nu de şapte ori pe atîta. Oamenii se înghesuie printre ziduri ca sardelele într-un butoi.

— Totuşi, intră în vorbă Manlius, şeful de lucrări, pe mine mă preocupă mai mult rezervele lor de apă sau poate sursa de apă, dacă o posedă. În tot cazul, dealul pare să aibă un izvor căci de pe şeaua aceea de acolo se prăvălesc două pîrîiaşe, unul dincoace şi altul dincolo. Ele nu se datorează numai ploilor, dovadă sînt rîpele acestea adînci.

— Desigur, îşi dădu părerea Priferinus, debitul lor, la început normal, s-a împuținat simțitor în ultima vreme. Mulțimea dacilor din cetate bea, nu glumă, şi o foloseşte la lucrări de apărare.

— Aveți cu toții dreptate. Într-adevăr, cît timp vor avea apă va fi greu să-i biruim. După mine, Traian scăzu glasul pîn-la şoaptă şi făcîndu-le

semn să-şi apropie caii de-al său, după mine trebuie să încercăm să punem mîna pe şeaua care leagă cetatea de ansamblul de bastioane dinspre răsărit. Astfel îi vom împărți în două şi-i vom lipsi de sursa de apă. Este evident că izvorul se află în locul cel mai jos al dealului. Deşi locurile sînt prăpăstioase şi nu doresc să-mi pierd oamenii în zadar, vă sfătuiesc să vă gîndiți la propunerea mea.

Manlius surîse şi scărpinîndu-se în barba ce-i crescuse în timpul asediului, zise:

— Auguste, am şi elaborat o stratagemă.

— Ai să mi-o spui la comandament, aici sînt prea multe urechi, zise Traian arătînd către ostaşii ce forfoteau în jur cu fel de fel de treburi. Apoi, întorcîndu-se către medicul şi secretarul său Criton, îl întrebă: Ai notat tot ce-am spus?

— Da, divine.

Criton nota mereu în tăblițe, atît cuvintele împăratului, necesare acestuia pentru memorii, cît şi propriile sale gînduri. Poemul său „Getica" se apropia de sfîrşit şi fiorii deznodămîntului îl îndemnau la lucru. De mult voia să viziteze ruinele din jurul cetății, dar fie că nu avea timp, fie că nu era lăsat să pătrundă în zonele periculoase, încercările sale de a evoca aspectul Sarmizegetusei paşnice, dinainte de război, rămîneau în proiect. Se mulțumea doar să le privească de la distanță, împrăştiate pe versanți şi de-a lungul văii.

După dimensiuni şi materialul folosit, ruinele păreau să fie ale unor case sau vile impozante, pesemne construite de mari demnitari şi bogătaşi, proprietari de vaste terenuri. Deşi construite fără un plan anume, toate la un loc, împreună cu haotica îngrămădire a caselor din cartierele mărginaşe, căzute acum în ruină, ele îl îmbiau pe Criton să reconstituie tabloul înfloritor al acestei capitale barbare, să-l cînte în iambii împrumutați de la Virgiliu. Prietenii şi însuşi împăratul îşi băteau joc de el, numindu-l în glumă „medicul poeților şi poetul medicilor", dar puțin îi păsa că n-au încredere în talentul său; le va dovedi pîn-la urmă ce poate. Şi, zîmbind discret sieşi, legăna un gînd tainic, pe care nu i-a destăinuit niciodată nimănui: „Şi augustul Traian scrie memorii după tiparul lui «De bello galico» al marelui Caesar, denumindu-le «De bello dacico», dar fie vorba între mine şi mine, emulul nici măcar nu l-a egalat pe maestru, d-apoi să-l întreacă."

Deocamdată, spre marea sa surprindere şi decepție, Criton privea cum soldații, distrugători ca totdeauna, cară pietrele ruinelor fostului oraş, folosindu-le la întărirea retranşamentelor, ori depozitîndu-le lîngă baliste ca să le arunce mîine, cu mare gălăgie, în capul acelora care cu trudă şi migală le-au adus şi le-au întocmit în case şi edificii, acum risipite.

— Criton, zise împăratul bine dispus, la ce visezi poete?

— Divine, mă gîndeam la faima trecătoare a acestui oraş barbar, pe care nu am avut norocul să-l admir cînd era înfloritor, nu am norocul să-l contemplu pe-ndelete nici acum cînd a căzut în ruină, dar poate voi avea norocul, grație puterii de evocare poetică, să-l cînt pentru generațiile viitoare.

Împăratul şi generalii rîdeau plini de voie bună.

— Deşi eşti un poet mediocru, zise Traian, ai totuşi intenții bune pentru care te felicit. Un singur lucru mă nedumereşte, cum poți tu să te inspiri pentru un poem înălțător în aceste împrejurări prozaice?

— Nu ştiu nici eu, divine, barem dacă aş fi scris memorii de război.

Traian nu se supără la această aluzie, deşi o pricepu, îl amenință doar cu degetul, rîzînd discret.

— Deocamdată, iubite medic, în calitatea ta de secretar, notează, ca să nu uit, să mi-l cheme pe Papirius Marcellinus după amiază la comandament.

Cu aceste cuvinte, Traian îşi încheie recunoaşterea şi-şi îndemnă calul către lunca rîului.

⭐

După ce făcu ocolul obişnuit al zidurilor, regele Decebal se duse în marele sanctuar ca să se roage. De cînd romanii împresuraseră Sarmizegetusa, venea seară de seară în acest loc sfînt.

În ciuda calamităților asediului, al zgomotului din afara şi dinăuntrul cetății, în ciuda prezenței ostaşilor în preajma locaşului sfînt, numai aici în incinta rotundă a blocurilor mari de piatră, unite într-o armonie sobră, printre coloanele dispuse într-o ordine plină de tîlcul revelațiilor şi a simbolurilor eterne, călcînd pe aceste lespezi sonore, ascultînd foşnetul dumbrăvii sacre, înfiorată de vîntul înălțimilor, numai aici putea regele să se concentreze, să mediteze, să-şi cumpănească în linişte gîndurile negre cu cele luminoase.

Ostaşii, atît de mulți în cetate că pînă şi aici, în jurul sanctuarului îşi făcuseră sălaşe, se retraseră către ziduri, căutîndu-şi de lucru în altă parte, ca să nu-l stînjenească pe conducătorul lor.

Mai marele preoților din Sarmizegetusa îl aştepta îngenunchiat în fața altarului. Pe două coloane scunde, în vase de cult, ardeau răşini aromatice. Regele îngenunche alături şi se rugă fierbinte marelui Zalmoxis, apoi preotul îl binecuvîntă şi-l lăsă singur cu gîndurile sale.

Şi erau multe, aceste gînduri, prea multe pentru un om, chiar pentru un om neobişnuit — cum era Decebal. Şuvoiul lor, tulbure şi rece, îl tîra înghețîndu-i inima de spaimă, spaimă nu pentru sine, ci pentru poporul său. Ştia prea bine că unui rege învingător i se iartă toate greşelile, celui învins nici una.

Zbătîndu-se în ghearele îndoielii, îşi punea, nu mai ştia nici el pentru a cîta oară, întrebarea: Cine-i vinovatul? Fără să vrea, se surprindea căutînd vinovaţi printre înaintaşii săi. Pentru ce şi cui i-a venit necugetatul gînd de a înfrunta Roma — zeiţa căreia i se închină toate neamurile pămîntului şi care nu are pereche în lume? Cutezanţa a fost mare, dar nu pentru acel ce o săvîrşise întîi, ci pentru el — Decebal, căruia soarta îi rezervase ultimul şi tragicul rol.

Nu putea şi nu voia să admită că este singurul vinovat, dimpotrivă, i se părea că dintre toţi regii Daciei este cel mai nevinovat; i se părea că soarta l-a ales anume pentru a ispăşi nesăbuinţele altora. Oare nu se vede asta din faptul că regele Duras îi cedase de bună voie puterea, pe care mîinile sale bătrîne nu mai erau în stare s-o ţină?

Dacă totuşi el, Decebal, şi-a tîrît poporul în această groznică aventură, acum nu mai are încotro, căci la rîndul său el este cel tîrît. Se străduia din răsputeri să nu se confunde cu poporul, să-l scoată din cauză, căci îşi dădea bine seama că Roma îi vrea poporul, nu pe el; de la popor, ea poate lua totul, de la el — doar capul, cu care fiii ei o să se joace, aruncîndu-l ca pe o minge unii altora.

Acum era tîrziu şi de prisos a le reproşa înaintaşilor nesocotinţele lor; sînt de mult oale şi ulcele. La ce bun să le impute morţilor greşeala de a se fi amestecat în mocirla luptelor civile care au zguduit Roma acum un secol, sau faptul că au făcut negoţ de sclavi daci, umplînd pieţile romane cu fraţi de acelaşi sînge, luaţi prizonieri în luptele interne ce au sfîşiat pe vremuri ţara. Toate acestea au atras atenţia Romei, care nu se grăbeşte, dar nici nu uită vreodată.

Foşnetul dumbrăvii şi neîncetata alunecare a norilor pe cerul înserării îi potoliră zbuciumul sufletesc, împăcîndu-l cu soarta. Gîndurile negre cedau treptat locul celor luminoase, speranţei că încă nu este totul pierdut. Căuta cu înfrigurare ieşiri din acest sinistru ungher în care l-au înghesuit duşmanii. Începea să le vadă pe toate oglindite ideal în dorul negrăit pentru dreptate, în neasemuită frumuseţe a libertăţii. A lupta şi a se împotrivi cu dîrzenie soartei era singura ieşire din impas. Speranţa îi încălzea sufletul, dîndu-i credinţă că totul depinde de isteţimea şi vitejia apărătorilor Sarmizegetusei. Această speranţă se înfiripă încet, crescînd din ce în ce mai mult, chemînd într-ajutor realitatea cu toate posibilităţile ei, cufundîndu-l în lumea plină de sevă a amănuntelor salvatoare.

Dacă va reuşi să-i ţină în loc pe romani pînă la începerea ploilor de toamnă, atunci toate se vor putea schimba.

Cetatea avea multe cusururi, nu era zidită anume pentru a face faţă asediilor îndelungate, totuşi datorită mulţimii apărătorilor şi hotărîrii lor, ea ar putea rezista.

Cu toată strictețea încercuirii, dacii se strecurau din şi în cetate, aducînd veşti, ținînd legătura cu numeroasele cete retrase în regiunea muntoasă, ascunse prin coclauri sălbatice şi împădurite, aşteptînd doar un conducător care să le adune şi să le ducă la luptă.

Regele ştia că nu poate să părăsească cetatea, asta i-ar descuraja pe apărătorii ei. Atunci, pe cine ar fi putut să trimită în locul său? Vezina zăcea şi acum în pat, în urma rănii primite în lupta cea mare. Dieghes nu este iubit de popor din pricina firii sale iuți şi înclinate către cruzime. Susagus, care cu toată vîrsta sa este un mare general, are nevoie de oaste de-a gata şi nu va fi în stare să şi-o înjghebe. Ceilalți sfetnici, graşi şi comozi, nu ar fi fost în stare nici măcar să se strecoare afară din încercuire, d-apoi să colinde meleagurile şi să adune cetele printre mii de primejdii. Cine atunci? Acest lucru trebuie chibzuit.

Şi din nou îl asaltau grijile mărunte dar pline de însemnătate pentru viața şi reuşita apărătorilor Sarmizegetusei.

Deunăzi, făcînd ocolul cetății, băgase de seamă că întăriturile de pe şeaua dealului sînt joase şi slabe, şi porunci să se lucreze fără preget la întărirea lor. Nepunînd prea mare temei nici pe complexul de apărare de pe cele trei terase, ordonă mutarea în cetate a conținutului hambarelor, magaziilor, precum şi al atelierelor de arme şi unelte. De cîteva zile, meşterii fîntînari tot căutau alte izvoare, oricît ar fi ele de adînci, dar nu găsiră nimic şi se apucară să construiască o nouă cisternă pentru a acumula mai multă apă în cetate.

Dar, pentru toate acestea trebuia loc, iar cetatea este tixită de oameni şi lucruri. Vor trebui să mai dărîme o aripă a palatului, după cum au dărîmat chiar de la început, înainte de asediu, partea sa cea mai vastă, dinafară zidurilor.

De pe acum se simțea lipsa materialelor de construcție. Una dintre dumbrăvile sacre a şi fost tăiată, iar pietrele din vechiul sanctuar al lui Buerebista au fost folosite la întărirea zidurilor.

Toate aceste neajunsuri, înainte nebăgate în seamă, scoase acum la iveală în funcție de pregătirile romanilor, trebuiau îndepărtate cu cea mai mare grabă. Duşmanii nu se grăbesc să atace, scormonesc pămîntul, sparg stîncile, construiesc turnuri de asalt, barăci proteguitoare pentru „berbeci” şi „căngi”, rabdă atacurile năpraznice ale cetelor lui Ariort, dar nu se unesc din loc. Regele îşi cunoştea bine poporul; îi cunoştea vitejia, credința, elanul, după cum îi cunoştea şi înclinația către plictis şi izbucniri nestăpînite ale firii; ştia bine că supuşii săi nu au nici răbdarea şi nici tenacitatea latinilor. Tocmai de aceea nu putea să-i lase singuri, deşi prezența sa printre dacii risipiți şi pribegiți ar fi fost necesară. Din nou dorința de a-şi găsi un înlocuitor puse stăpînire pe gîndurile sale. Cine ar fi

putut să fie? Parcă-i cunoştea pe de rost pe toți bărbații de valoare aflați în cetate?

În curînd mîncarea va fi drămuită cu strictețe. Bicilis cu scribii săi socotesc rațiile în aşa fel ca să le ajungă pîn-la toamnă. Şi din nou un gînd amar îi otrăvi clipele limpezi de judecată. Oare romanii îl vor lăsa cu nădejdea asta? Oare va putea rezista pîn-la toamnă? Aşa după cum el doreşte să reziste, tot aşa doresc ei să-l scoată. Totul depinde de tăria sufletească a oamenilor săi.

Ceea ce îl bucura nespus, era faptul că în cetate se aflau puțini civili. Acele cîteva sute de femei curajoase, cele mai multe soții şi fiice de militari, la nevoie erau gata să moară cu arma în mînă ca să-şi vîndă scump viața. Ele îşi făceau datoria cu abnegație, îndeplinind o sumedenie de treburi la care mîinile femeieşti sînt de neînlocuit. Majoritatea nobililor de mare rang şi al bogătaşilor din Sarmizegetusa şi-au pus, încă din iarnă, la adăpost familiile, trimițîndu-le în taină la popoare megieşe cu care aveau legături strînse de rudenie, prietenie, ori de afaceri.

Furat de gînduri, Decebal nici nu băgă de seamă că se întunecase de-a binelea. Gărzile intrau în prima strajă de noapte. Năluca străvezie a lunii, care îşi făcu jumătatea drumului încă din timpul zilei, se înfiripă pe cer, luminînd fantomatic împrejurimile. Norii, fugărindu-se în tării, o stingeau şi o aprindeau ca pe o lanternă.

Regele se sculă de pe lespede, îşi trecu mîna peste fruntea-i înaltă şi porni încet către ieşire. Ostaşii din gardă, aşteptîndu-l, vorbeau cu voci scăzute. Decebal îi privi şi deodată un gînd îi trecu prin minte.

— Ariort, apropie-te!

— Poruncă, luminăția ta.

— Cît am stat şi m-am rugat, Zalmoxis m-a luminat cu un gînd: să-ți pun din nou la încercare credința şi vitejia.

— Sînt gata oricînd.

Regele îşi legăna gîndul în tăcere, apoi făcîndu-i semn lui Ariort să-l urmeze, ocoli sanctuarul şi urcă pe o scară de piatră pe terasa superioară. Ostaşii de pe întăritură îi dădură onorul.

Oprindu-se în mijlocul noului sanctuar, abia început, zise:

— L-am început acum doi ani, dar n-am reuşit decît să-i pun temelia şi soclurile. Materialul pietros este împrăştiat pe tot drumul de la rîu pîn-aici; după aceea meşterii s-au apucat să dreagă cetățile, iar eu am fost copleşit de griji. Poporul nostru este aidoma acestui sanctuar. Temelia lui este aici în această cetate, iar pietrele împrăştiate pe tot cuprinsul țării şi după cum nu se pot înălța ziduri fără temelie, la fel şi temelia fără ziduri nu-şi are rostul.

Decebal tăcu, privind undeva departe, dincolo de valea plină de focuri de strajă romane, dincolo de muncelele rotunde, înalte, care dominau

dealul Sarmizegetusei. Apoi, întorcîndu-se spre Ariort, îl învălui cu o privire blîndă, iubitoare.

— Ariort, eşti fiu şi nepot de eroi; tu însuți eşti un erou; de aceea ți-am găsit o treabă pe măsura ta. În clipa de față, printre atîția nobili şi demnitari, numai tu vei putea s-o duci la bun sfîrşit.

Abia acum, sub năvala de laude, Ariort îşi lăsă privirea în jos.

— Porunceşte stăpîne! zise încet.

— De astă dată nu pot să-ți poruncesc ci, doar, să te rog în numele tuturor acelora care sînt închişi între zidurile acestei cetăți. Treaba la care aş vrea să te trimit ar putea fi făcută doar de mine, dar eu nu pot pleca de aici. Eu, Sarmizegetusa şi apărătorii ei sîntem temelia neamului nostru risipit, pribegit, doar tu vei putea aduna pietrele împrăştiate pe tot cuprinsul țării.

— Vrei să mă trimiți aiurea, luminăția ta? Nu vrei să mă laşi să mor aici şi să trec vitejeşte în grădinile marelui Zalmoxis?

— De murit, poți să mori oriunde cu cinste, dar viața ta e prețioasă tuturora. Am vrut să te rog să pleci cu un pumn de viteji, să colinzi dealurile şi munții noştri, să aduni cetele răzlețe de voinici şi să-i sîcîi pe romani cu istețimea şi vitejia ta pînă la venirea toamnei. După aceea, vom izbi din două părți şi poate cu voia lui Zalmoxis, îi vom izgoni pe vrăşmaşi de pe pămîntul nostru sfînt.

Ariort îşi scutură pletele cu mîndrie; ochiul său de culoarea oțelului scînteie plin de hotărîre.

— Cinstea e prea mare, stăpîne. Poate ai uitat că am împlinit doar douăzeci şi trei de primăveri.

— Cu atît mai bine. Un tînăr viteaz şi isteț face mai bună ispravă ca unul în vîrstă. Primeşti, Ariort?

— Voia ta e poruncă, stăpîne!

Decebal scoase de pe deget un inel şi i-l puse lui. După asta îl îmbrățişa, spunîndu-i:

— Te vei duce mai întîi pe Muntele Sfînt, să te binecuvînteze Întemeietorul. Îi vei arăta inelul meu şi-l vei ruga să-ți dea şi el un semn al puterii, după aceea îți vei lua călăuze de credință şi vei colinda munții în căutarea alor noştri. Ține toate aceastea în cea mai mare taină şi trimite-mi veşti. Dar, asupra amănuntelor ne vom înțelege chiar acum la sfat. Pe cine ai vrea să iei cu tine?

— În primul rînd pe Udar, Daizus şi Bituva cel tînăr, prietenii mei cei mai buni.

— Bine, viteazule. Să mergem chiar acum la Susagus să-i cerem sfat.

Luna, cînd ieşea, cînd se cufunda în scaunele străvezii ale norilor şi această pulsaţie a luminii selene dădea lucrurilor înconjurătoare a înfăţişare fantastică.

Cohorta lui Longinus, ca şi celelalte din legiune, era gata de asalt. Centuriile înarmate uşor, dar îngreunate de scări, funii cu cîrlige şi scuturi mari de asediu, aşteptau la poalele dealului. Posomorîţi şi gravi, ostaşii stăteau tăcuţi, în rînduri dese.

Trecu un timp. Luna apusese pe după un deal. Tăcerea nopţii nu era întreruptă decît de foşnetul lăstărişului răscolit de vînt, cînd din cetate se auziră trîmbiţele de alarmă.

— Dincolo, şopti Caliga lui Asdus, ai noştri au şi pornit la asalt. Noi vom porni ceva mai tîrziu şi fără zgomot.

Văzură cerul brăzdat de sute de săgeţi incendiare. Peste cîteva clipe se auziră şi pocniturile corzilor de la catapulte, încă nu se destrămascră dîrele de fum lăsate de săgeţi, cînd se auziră plesnetele balistelor şi zgomotul asurzitor al bolovanilor prăbuşiţi peste cetate. Şi tot aşa, cu schimbul, săgeţile mari îmbibate cu smoală şi pucioasă, descriind curbe fantastice, se înfigeau în acoperişuri, iar bolovanii se prăvăleau în pauze ca să-i împiedice pe asediaţi să stingă focul ce izbucnea cînd ici, cînd colo.

Într-un loc izbucni incendiul şi pe fondul său roş-negru se vedeau siluetele dacilor agitîndu-se şi alergînd pe ziduri.

În curînd toate celelalte zgomote fură dominate de sunetele surde, zguduitoare, repetate la intervale egale, ale „berbecilor” care încercau tăria zidurilor.

Cînd asaltul cetăţii principale era în toi, s-a dat porunca de atac.

Caliga şi Asdus îl încadrară pe tribun, păşind alături de el, iar noul stegar, centurionul Meldigianus îi urma cu semnul cohortei, ţinîndu-l culcat să nu se vadă.

Oamenii mergeau ghemuiţi sub scuturile mînjite cu noroi, ca să nu lucească, păşind cu grijă şi tupilîndu-se prin lăstăriş.

Cît se vedea în noapte, între rîpă şi turnul izolat din dreapta, părăsit de daci chiar de la începutul asediului, o masă cenuşie se tîra fără zgomot, pipăind cu tentaculele ei pripoarele dealului. Ostaşii urcau anevoie, ţinîndu-şi răsuflarea şi doar frunzele fragede, înfiorate de vînt, fremătau în jurul capetelor înfierbîntate de suiş.

Lucius mergea înainte, atent la toate, trăgînd cu urechea la cel mai neînsemnat zgomot din jurul lui. Un ostaş calcă greşit şi piciorul îi alunecă pe piatră. Capătul unei scări se lovi de scut. Un clinchet slab se auzi în spate. De fiece dată îl treceau sudorile şi aruncînd cîte o privire către meterezul negru din faţă-i. Aştepta să izbucnească strigătul de alarmă al dacilor. Dar nu se întîmplă nimic şi cînd se opriră la cîţiva paşi de zid,

răsuflă uşurat. Sus, profilîndu-se pe cer, se vedeau coifurile şi lăncile străjerilor.

Zgomotul asediului de partea cealaltă a cetății ajunsese la paroxism. Un număr dublu de săgeți incendiare se abătea asupra Sarmizegetusei, bolovanii duduiau, berbecii de fier zguduiau zidurile. Se auzea strigătul de luptă „Barra!" şi sunetul alarmant al trîmbițelor.

Gîndindu-se că tot acest vacarm şi gălăgie se făceau pentru a-i susține în greaua şi primejdioasa lor acțiune, cei din Macedonica prinseră curaj. Nemişcați sub scuturi cenuşii, păreau o stîncă ieşită la iveală din străfundurile dealului. Îşi dădeau seama că acum totul depinde de stăpînirea de sine, iuțeala şi precizia mişcărilor lor şi fiecare îşi potolea bătăile inimii cercetînd întăriturile pe cît le permitea întunericul.

Ordinul dat de Marcellinus fu transmis în şoaptă şi îndată scările împinse înainte cu băgare de seamă fură proptite de palisada care încununa zidul, iar funiile cu „pisici" agățătoare aruncate în sus.

Aproape în aceeaşi clipă, sus izbucniră strigătele de alarmă şi sute de picioare tropotiră pe scîndurile podinilor. Dar, romanii se şi suiau, adăpostindu-se sub scuturi. Alții doar cu paloşul între dinți urcau scările de funii. Un teribil „barra!" scos din mii de piepturi zgudui cerul. Cîteva corpuri se prăvăliră jos.

Asdus le urmări căderea cu părere de rău şi cuprins de dorința de a-şi ajuta camarazii mai slabi, îi strigă lui Caliga: „Stai aici, lîngă comandant" şi se năpusti către scara de pe care tocmai se prăvăli un ostaş, gemînd dureros.

Scara se îndoia şi pîria sub greutatea sa, dar el o urcă cu vioiciune, tocmai la timp ca să-i împiedice pe doi daci s-o răstoarne. Aveau de furcă cu ghearele care se înfipseră în lemnul palisadei şi izbind cu securile voiau să le degajeze. Asdus îl străpunse pe unul dintre ei, mai urcă două trepte, feri lovitura năpraznică a securii cu scutul şi folosindu-se de clipa de uimire a dacului, îl răsturnă pe spate. Sărind pe palisadă izbi în dreapta şi în stînga, mulțumind zeilor pentru forța sa şi tribunului Longinus că-l învățase atît de bine să mînuiască paloşul. La adăpostul trupului său masiv se mai urcară doi romani. Ştiindu-şi spatele acoperit, porni în stînga prăvălind toți duşmanii ce-i ieşeau în cale. Apărați de cei trei îndrăzneți se mai urcară vreo zece şi încheindu-şi scuturile apărau cu înverşunare micul loc de la capătul scării.

— Vivat, victorie! se auziră strigătele romanilor înghesuiți la baza zidului. Ei văzură cu bucurie semnul cohortei profilat pe cer, căci unul dintre acei care se suiseră după Asdus era stegarul Meldigianus iar celălalt însuşi tribunul Longinus.

— Comandante! strigă Caliga suindu-se după ceilalți, comandante! Ți-ai făcut datoria, acum retrage-te. E periculos aici, iar viața ta e prețioasă

acum. Şi fără să mai aştepte, ajutat de un alt veteran reangajat, îl luară de subțiori şi-l traseră din vîltoare. Stegarul îl urmă pe comandant şi ostaşii îi legară la repezeală rana de pe brațul stîng.

Acum, cînd nucleul legiunii puse piciorul pe acest bastion, ceilalți prinseră curaj şi în curînd se auziră strigăte de victorie şi în alte puncte, alte cohorte răzbiseră sus şi luptau la metereze.

Mulțimea dacilor, sosită într-ajutor, se înghesuia pe puținele scări interioare ce coborau de pe podişcă în curte. Furia succesului şi al disperării pusese străpînire pe vrăjmaşi.

Groaznica tăluzuire plină de imbolduri şi blesteme, gemete şi gîfîituri, de strigăte de luptă, umpluse acel colț al cetății acoperind cu vuietul ei zgomotul asediului din cealaltă parte, împinşi de sus în jos de către romanii înflăcărați de succes, dacii cedau terenul pas cu pas. Toată şeaua dealului se umpluse de pîlcuri de călăreți şi pedestraşi. Comandanții daci, descumpăniți de această întorsătură, alergau de colo pînă colo zbierînd, îndemnînd, organizînd în grabă apărarea dincolo de rîpă.

Cinci mii de romani puseră stăpînire pe bastionul de miazăzi. Acesta se afla pe terasa cea mai joasă a ansamblului de fortificații. Mai sus de aceasta mai erau două terase, amîndouă întărite independent. În stînga, dincolo de rîpă, se afla şeaua dealului, întărită şi ea dinspre povîrniş cu ziduri scunde, valuri de pămînt şi palisadă.

Dacii se retraseră dincolo de vîlcea şi-şi construiau în grabă o baricadă. Romanii în aşteptarea ordinelor se adăpostiră în dosul scuturilor, stînd într-un genunchi ca să nu se expună săgeților dacice.

Marcellinus chemă tribunii la sfat într-un sanctuar ciudat, cel mai mare din cele trei de pe terasa cucerită. Era rotund, fără acoperiş, cu pereții întocmiți din lespezi şlefuite, de culoare închisă. În mijloc se mai afla o incintă rotundă mai mică, din coloane scunde.

Au fost trimişi curierii către comandament cu raportul exact. Situația legiunii Macedonica, deşi biruitoare, nu era dintre cele mai fericite. Dacă ajutoarele nu vor sosi la timp, dacii îi vor putea mătura de pe acest bastion. Oamenii erau uşor înarmați numai cu scuturi şi paloşe. Cei doi manipuli de arcaşi şi prăştieri erau insuficienți pentru a ține piept unităților masive ale arcaşilor şi sulițaşilor daci.

O cohortă a fost însărcinată cu aducerea de jos a sulițelor grele şi a proviziilor necesare. După părerea lui Marcellinus atacul trebuia dezlănțuit imediat ca să nu le lase timp dacilor să se consolideze pe şea şi să aducă maşini. Dar, ajutoarele nu puteau sosi atît de repede. Îngrijorați, comandanții se mulțumiră să cerceteze cu de-amănuntul întăriturile dacilor.

— Lucius, zise Marcellinus, tu ai mai fost aici, nu-ți aduci aminte de locuri?

— Nu, Papirius, m-au dus de mînă şi aveam ochii legaţi. Mai mult, mi se pare că piciorul meu n-a călcat niciodată pe aceste lespezi. Ştiu că am suit călare pe drumuri pietruite, de-a lungul unor străzi zgomotoase. Am auzit zgomotul de ciocane pe nicovală şi al topoarelor despicînd trunchiuri de copaci. Pe urmă m-au purtat prin săli şi coridoare pînă am ajuns în faţa ochilor luminăţiei sale Decebal. Sala în care m-a interogat nu mi-a făcut o impresie deosebită. Pe urmă m-am pomenit într-o celulă de temniţă şi asta e tot ce ştiu despre aceste locuri. Asdus însă mi-a povestit că aripa palatului unde a fost închis sărmanul meu tată dădea spre miazănoapte şi cînd a evadat cu Protagos ei au mers tot spre miazănoapte şi apoi au cotit spre răsărit.

— Atunci, palatul trebuie sa fie în colţul nordic al cetăţii principale şi acolo nu vom ajunge atît de curînd. Deocamdată trebuie să tăiem conducta de apă care alimentează cetatea. Pentru asta sîntem aici.

După două ore de aşteptare înfrigurată, chiar în clipa cînd dacii au hotărît să-i atace şi au început să treacă vîlceaua, sosiră ajutoarele, cohorte amestecate din toate patru legiunile, conduse de Prilerinus, cel mai bătrîn comandant de legiune.

Vijelios fu acest atac, neînchipuit de înverşunată apărarea. Mult sînge cursese de ambele părţi. Dacii nu erau prea numeroşi, pesemne Decebal nu îndrăznea să retragă apărătorii de pe celelalte întărituri decît în limita posibilităţilor, aşa că pîn-la urmă, copleşiţi, ei părăsiră şeaua, retrăgîndu-se o parte în cetatea mare, alta în bastioanele de pe terase.

Dacă apărătorii Sarmizegetusei nu au avut noroc în partea răsăriteană a cetăţii, pierzînd într-o singură noapte bastioanele de jos, în schimb, dinspre apus, atacul fu respins cu mare succes.

Romanii nu au putut pune piciorul nici măcar pentru o clipă pe ziduri din pricina mulţimii şi dîrzeniei apărătorilor. Mulţi pieriră opăriţi de apă clocotită, arşi de vii de smoală, striviţi de pietre. Poarta apuseană spartă de un berbec se dovedi a fi zidită temeinic în spate, iar două turnuri mobile de asalt fură incendiate de oameni de sacrificiu daci.

Îndată ce romanii s-au retras pe poziţiile lor, dacii şi-au îndreptat toată atenţia în partea opusă şi în zori de zi au ieşit cu miile pe poarta răsăriteană, invadînd vijelios şeaua dealului.

Deşi sub comanda lui Papirius Marcellinus se aflau peste şapte mii de oameni, situaţia era foarte gravă. Înghesuiţi într-un loc strîmt, avînd în dreapta întăriturile de pe dîmburile superioare, iar în faţă cîteva mii de daci gata pentru sacrificiul suprem, romanii puteau fi uşor prăvăliţi în rîpele prăpăstioase ce se căscau în spatele lor.

Dîndu-şi seama de pericol şi îngrozindu-se la gîndul că ar fi putut să piardă poziţia cucerită cu atîtea sacrificii, Marcellinus, lăsîndu-l pe Prilerinus cu ajutoarele ce le-a adus să le ţină piept dacilor ieşiţi din cetate,

se năpusti cu toată legiunea sus către întărituri. Neavînd maşini şi nici unelte de asediu, porunci atacul „in testudo”.

Una după alta, centuriile, acoperindu-se cu scuturi se tîrau ca nişte broaşte țestoase, cățărîndu-se una peste alta, încet, neîndurat, prăvălindu-i pe daci sub greutatea unită a trupurilor protejate de scuturi, îmbinate într-un mecanism înfricoşător. Şi pentru că dîmburile despărțite de ziduri nu erau înalte, pentru că buştenii şi pietrele aruncate de sus alunecau de pe acoperişul de scuturi cu zgomot, dar fără să facă rău, romanii îndemnați şi dirijați de comenzi scurte şi clare ajunseră repede sus.

Dacii făcură zid viu în fața magaziilor, hambarelor şi atelierelor, apărîndu-i cu dîrzenie pe camarazii lor care transportau cu febrilitate tot ce se putea căra cu spatele. Ostaşii de pe ziduri ridicau pe frînghii legături de arme şi unelte, baloturi, burdufuri, saci.

Apoi, nemaiputînd rezista iureşului, cetele se risipiră treptat, dînd foc clădirilor cu tot ce mai rămăsese în ele, retrăgîndu-se pas cu pas către poarta cetății.

Auzind strigătele de victorie ale ostaşilor din Macedonica, Priferinus trecu şi el vîlceaua, împingînd cetele dacilor înapoi.

Uimiți de dîrzenia dacilor, romanii nu o dată s-au oprit în loc, sleiți şi înfricoşați. Cu multă trudă reuşeau comandanții să-i dezmeticească, să-i încurajeze şi să-i pornească din nou la atac, cu atît mai mult cu cît printre ostaşi se împrăştie zvonul că dacii folosesc săgeți otrăvite şi că mulți camarazi au murit în chinuri groaznice din pricina unor simple zgîrieturi.

Ziua se apropia de amiază, dar soarele nu se vedea din pricina norilor deşi de fum şi cenuşă. Romanii, pe jumătate înăbuşiți, cu ochii înlăcrămați de usturime, se tălăzuiau cu disperare, gata-gata s-o rupă la fugă, oriunde, numai să iasă din acest infern.

Dar cea mai cumplită încleştare se produse în preajma porții, atunci cînd Decebal porunci retragerea supraviețuitorilor în cetate. Atunci, ca nu cumva romanii să năvălească înăuntru, pe urmele celor ce se retrăgeau, o ceată de daci, dornici de a se sacrifica, făcu zid în fața porții şi cîntînd cîntece de pe urmă, se lăsară măcelăriți pîn-la unul.

Îndată ce poarta fu închisă şi nici un dac viu nu se mai afla în afara cetății, apărătorii prăbuşiră peste capetele asediatorilor o ploaie de proiectile, atît de năpraznică, încît comandanții ca să evite panica, porunciră retragerea şi adăpostirea.

Stecurîndu-se printre rîndurile dese ale ostaşilor culcați peste tot în vîlcea, în sanctuare, în dosul valurilor de pămînt şi al palisadelor, Caliga se apropie de Lucius Longinus şi-i zise:

— Comandante, am fost în vîlcea şi am cercetat locul de unde izvorăşte apa. Cred că alte surse nu sînt pe acest deal şi dacii din cetate

aduc apa de aici cu ajutorul conductei. Să ne folosim de acalmie şi să încercăm s-o tăiem.

— Aşteaptă-mă aici, Caliga, mă duc să-i cer dezlegare comandantului.

Marcellinus se afla în sanctuarul rotund şi stătea la căpătîiul lui Priferinus, rănit grav în ultima clipă. Vraciul legiunii îi lega rana adîncă din piept şi dădea cu amărăciune din cap.

Lucius îl privea întristat pe falnicul Priferinus, acum neputincios, galben ca ceara, cu şuviţele părului rar lipite pe frunte.

— La tine în cohortă ce se aude? întrebă Marcellinus.

— Un centurion mort, iar Meldigianus — stegarul, rănit grav şi desigur mulţi ostaşi. Dar cu toată tristeţea acestei clipe, trebuie să-ţi raportez că decurionul Caliga a cercetat izvoarele de apă şi doreşte să taie conducta. Am venit să-ţi cer dezlegarea.

— Se aprobă. Am încredere în Caliga.

Pentru misiunea ce o avea de îndeplinti, Caliga îşi alese trei oameni din decuria sa, curajoşi şi isteţi şi, pentru că Asdus în ruptul capului nu voia să-l lase singur, pîn-la urmă îl luă şi pe el.

Îi dăscăli un timp, apoi privindu-i înşiraţi în faţa sa: Godes, cel mititel, Scullus — mijlociu, Callistrat — înalt şi Asdus — uriaş, rîse cu poftă.

— Parcă aţi fi o scară, pe care voi urca către tronul zeiţei Gloria. Să mergem!

— Să mergem, zise înfiptul Godes, poate ne pricopsim cu vreo decoraţie.

— Sau cu o rugăciune pentru morţi, adăugă Callistrat. Făcură un ocol prin întăriturile părăsite de daci şi făcîndu-şi rost de cazmale, tîrnăcoape, frînghii şi ţăruşi, se îndreptară către izvor.

Locul unde surplusul de apă se vărsa în vîlcea era pavat şi adăpostit de dîmbul terasei a doua. În jur creşteau cîţiva copaci. Peste tot unde era vreun adăpost şedeau sau dormeau ostaşii sleiţi de puteri. Unii îşi legau rănile, alţii mîncau din traistă sau îşi puneau la punct echipamentul.

Caliga, cercetînd locul cu băgare de seamă, se puse să ciocănească în lespezi ca să stabilească direcţia ţevii. Apoi, porunci ajutoarelor sale să scoată cîteva lespezi. Cînd îşi dădu seama încotro se îndreaptă ţeava, îl trimise pe Godes cu ţăruşii pe dîmb şi după ce ochi direcţia, îi spuse să-i bată în pămînt.

Ostaşii din jur îi priveau cu nepăsare văzîndu-şi de odihnă. Unii, mai curioşi, intrară în vorbă.

— Ce faceţi acolo?

— Ce să facem! răspunse Caliga, căutăm locul unde Decebal şi-a ascuns comoara.

— Îţi arde de glume!

— Ba de loc. Vreau să-i îmbogăţesc pe aceşti flăcăi amărîţi.

— Şi pe tine nu?

— Eu o să-mi opresc partea leului.

Ostaşii rîdeau. Acest veteran cu faţa brăzdată de cicatrici, ciudat ca un spiriduş al pămîntului, era tare nostim. Îl priveau cu plăcere, rîdeau de gluma cu „comoara lui Decebal", se gîndeau la sfîrşitul acestui război şi la răsplata binemeritată.

— Nouă nu ne dai nimic din comoară? întrebă unul.

— Vă dau, cum să nu, dar trebuie să-mi daţi şi voi o mînă de ajutor.

— Dacă-i vorba de săpat, răspunse acela, ne lăsăm păgubaşi. N-am săpat destul în amărîta asta de viaţă?

— Săpăm noi singuri, dar ne trebuie un paravan ca să nu ne atingă vreo săgeată otrăvită şi să nu ne lovească vreo piatră în cap, cînd vom coborî acolo.

Caliga arătă mai jos, spre şeaua dealului acoperită toată cu cadavre. Proiectilele dacilor nu puteau ajunge pîn-la dîmb, dar acolo jos, la numai o sută de paşi de cetate, era periculos.

Unul, îndesat şi spătos, se ridică cam anevoie şi zise celor din jur:

— Hai să-i ajutăm, băieţi, că sînt oameni de treabă şi tot pentru noi se ostenesc.

Se mai ridicară cîţiva scărpinîndu-se în ceafă.

Liniştit în această privinţă, Caliga îi puse pe ai săi să sondeze terenul între cei doi ţăruşi şi treaba nu era uşoară din pricina balastului bătătorit de pe întăritură şi a obiectelor aruncate claie peste grămadă. După ce curăţiră porţiunea ţăruşată şi dădură de pămînt moale, se apucară să sondeze din loc în loc.

— Decurioane, zise Asdus îndreptîndu-şi spatele, am dat de piatră.

— Treceţi cu toţii acolo şi dezveliţi-o. Vreau să ştiu dacă nu e un simplu bolovan.

În curînd cei din jur văzură ieşind la iveală o lespede mare cu patru inele de fier prinse în ea.

— Ia puneţi mîna, care sînteţi mai voinici şi urniţi-o din loc, porunci Caliga.

După multe încercări, în timpul cărora Asdus frînse două tîrnăcoape, reuşiră s-o salte puţin şi Caliga băgă repede un lemn sub ea. Dedesubt se auzi clipocitul apei mărit de ecoul golului din puţ. În sfîrşit, cu sforţări unite, lespedea fu îndepărtată.

Sosiră şi ostaşii cu paravanul; era mare şi-l duceau cu greu vreo douăzeci de vlăjgani.

— E lucru de mîntuială şi cîrpăcit din ce am avut, zise acela care se învoise întîi, dar prin tăblia asta nu trece nici fulgerul lui Jovis.

După cercetări amănunțite, Caliga stabili direcția conductei care pornea din puț spre cetate şi indică locul unde trebuie pus paravanul. Era locul cel mai jos al şeii dealului şi se afla cam la optzeci de paşi de cetate.

Dacii urmărind mişcările romanilor îşi dădură seama, în sfîrşit, despre ce era vorba şi o mare agitație începu pe ziduri. Conducta şi izvorul erau prea bine mascate ca să le treacă prin gînd că romanii o vor dibui atît de repede.

— Ei, acum pe treabă, băieți, zise Caliga, căci nimeni nu poate şti ce se va întîmpla!

O ploaie de săgeți şi pietre se abătu asupra paravanului, dar acesta, mare şi bine proptit în drugi înfipți în pămînt, oferea un bun adăpost. Țeava din argilă arsă se afla doar la trei picioare sub nivelul pămîntului. O sparseră pe o întindere de vreo zece paşi şi astupară bine capătul ei dinspre izvor.

Înfiorătoare blesteme şi teribile amenințări porniră dinspre cetate. Lui Caliga i se făcu frică. După ce se retraseră ghemuiți sub scuturi, el alergă la Marcellinus, îi raportă reuşita operației şi-l imploră să sune alarma. Îi era teamă că dacii, disperați, vor încerca o ieşire masivă din cetate. Dar asta nu se întîmplă. Pesemne le era teamă de o nouă stratagemă din partea romanilor.

⭐

Zilele treceau una după alta, monoton, fără să aducă altă schimbare în viața cătunului de la poalele Muntelui Sfînt, decît aceea a anotimpului.

Veni şi vremea marilor călduri, cînd la munte plouă o dată la trei zile, cînd se coc roadele, cînd puii fiarelor încep să iasă la vînat, îndepărtîndu-se tot mai mult de vizuini, încercîndu-şi puterile; era vremea cînd păsăretul tînăr, încrezător în aripile lui, săgeta de sine stătător tăriile cerului.

Muierile spetindu-se de trabă tînjeau după bărbații plecați la luptă. Copiii lăsați de capul lor se țineau de joacă şi în loc să ajute la nenumărate treburi, trăgeau din arcuri de alun în momîi cărora le ziceau „romani”. Olăcarii veneau tot mai des şi, grăbiți, suiau muntele către lăcaşul sfînt al întemeietorului. La întoarcere, momiți cu o cană de bere, aruncau cu zgîrcenie două-trei vorbe. Dar vorbele lepădate se adunau, se aninau una de alta, alcătuind treptat-treptat imaginea neliniştitoare a urgiei ce se apropia.

Au început să apară băjenarii din şes. La început puțini, în cete răzlețe, apoi din ce în ce mai mulți. Poposeau în poiană, obosiți şi flămînzi. Prea cucernicii „călători prin nori” îi binecuvîntau, le dădeau cîte un coltuc

de pîine, un boț de brînză, o căniță de lapte pentru prunci şi-i trimeteau mai departe în pustietăți.

Neliniştea îi molipsise şi pe cei din cătun. Se adunau seara, ici-colo, cîntărind veştile. Bătrînii urcau pripoarele către sălaşele preoților, le cereau sfat şi se întorceau mai liniştiți. O dată ce întemeietorul cu ai lui nu se mişca din loc, rămîneau şi ei la vetrele lor, pe locurile unde s-au născut, lîngă mormintele strămoşilor. Totuşi, aşa ori altfel, această neliniște le otrăvea sîngele. Mulți îşi strîngeau pe-ndelete agoniseala ca s-o aibă la îndemînă cusută în poclăzi, ca într-o zi s-o aburce pe cai, laolaltă cu pruncii şi să ia calea pribegiei.

Aya nu se lăsa înfricoşată de toate acestea, dar inima ei se sfîşia între două gînduri chinuitoare, sîngera pentru două ființe dragi.

Înainte de a pleca în solie la Costoboci, Diaies venise în fugă s-o vadă. De atunci trecuseră luni de zile şi nici o veste, cît de mică, nu-i veni de la părintele ei. Din mulțimea veştilor despre lupte şi asedii în care romanii erau mereu învingători, Aya nu putea deduce ce ar fi putut să i se întîmple. Costas credea că tarabosta Diaies sosind din solie a rămas la Sarmizegetusa asediată. Din cetatea înconjurată de duşmani se strecurau din cînd în cînd oameni curajoşi cu veşti pentru Întemeietor şi Aya îl puse pe Costas să-i descoase, dar niciunul nu-l văzuse pe Diaies în preajma regelui. Cine ştie, poate tatăl ei, după blestemul aruncat de marele preot, a fost întemnițat chiar de ai lui, ca unul în care nu poți avea încredere; sau poate la întoarcere din solie a fost prins de romani, sau...

Dar acestea erau presupuneri şi tocmai pentru că Aya nu avea nici o certitudine, speranța nu înceta să-i încălzească inima.

Despre Lucius nu putea să-şi închipuie decît că este mereu amenințat de primejdie. Ca oştean putea fi oricînd omorît. Ştia că luptele erau crîncene, că nu era cruțare din nici o parte şi pentru o neştiutoare ca ea toate acestea luau o înfățişare foarte depărtată de cea adevărată, dar nu mai puțin înfricoşătoare. Adeseori visîndu-l în somn, înconjurat de duşmani, rănit ori hăituit, prins, legat şi chinuit, după ce ea căuta zadarnic să-i vină într-ajutor, se trezea scăldată în sudori. Cîteodată însă, visele luau o întorsătură ciudat de plăcută şi îl vedea pe Lucius frumos, voinic şi viteaz, răzbătînd prin mii de primejdi ca s-o salveze. După astfel de vise dătătoare de nădejdi, îi revenea curajul de a trăi şi de a răbda, dar mai ales de a-l aştepta. Lucius i-a spus atunci, la despărțire, că n-o va uita şi i-a oferit numele său drept pavăză, dacă va cădea în mîinile romanilor.

De cînd sosise vestea că cetatea de scaun este asediată şi că meleagurile de sub munte sînt tot mai des cutreierate de călăreți negri, cruzi şi nestăpîniți, care vînează oameni şi umblă după prăzi, neastîmpărul pusese stăpînire pe cei din cătun. Azi o familie, mîine alta şi pe la mijlocul

lunii lui Cuptor, la poalele Muntelui Sfînt nu a rămas decît Aya cu familia lui Costas, pustnicul Dada şi paznicul ursuz al casei lui Ariort.

Costas tot mai des aducea vorba că n-ar fi rău să plece din timp într-un loc mai ferit, dar Aya amîna mereu.

Într-o dimineață, Aya ieşi însoțită de Sutta ca să culeagă zmeură prin apropiere, căci Costas nu-i dădea voie să se depărteze prea mult de casă. Tocmai cînd ajunseră le zmeuriş şi culeseră cîteva boabe, îl auziră pe fiul lui Costas chemîndu-le. Fetele se grăbiră spre casă şi cînd ieşiră în poiană băiatul le spuse că se apropie o ceată de daci.

Inima Ayei începu să bată tare. Credea că vine tatăl ei, dar se înşelase. Atunci cînd călăreții apărură la capătul potecii văzu că sînt oşteni. Soarele dimineții îi lumina din spate, aruncînd văpăi, străpungînd cetina cu snopi de raze orbitoare şi nu li se puteau desluşi chipurile. Erau cu toții vreo douăzeci.

Între timp, călăreții descălecară şi apropiindu-se, unul dintre ei strigă:

— Aya! Ce bucurie că te văd.

— Udar, prietene, zise Aya recunoscîndu-l, bine ai venit!

— Ce frumoasă te-ai făcut! şi luînd-o de amîndouă mîinile, o privea cu încîntare. Am venit toți patru, toți petitorii tăi.

Şi cînd ceilalți se apropiară, adăugă:

— Nu-i mai recunoşti?

— Daizus, Bituva, Ariort, îngăimă Aya, neştiind, să se bucure ori să se întristeze.

— Nu te bucuri că am venit? întrebă Daizus. Nu ne-am văzut din toamna trecută.

— Prieteni dragi, zise atunci fata, fiți bineveniți! Ariort stătea de o parte încruntat şi cu legătura aceea pe ochi părea mai vîrstnic şi mai aşezat.

Văzînd că Aya îl priveşte nedumerită, Udar zise cam în glumă:

— Nu-l mai recunoşti? E şeful nostru, eroul Sarmizegetusei. De frica lui romanii se ascundeau în gaură de şarpe; şi cu toate că în isprăvile sale am luat şi noi parte, cîntecele îl slăvesc doar pe el, pe Ariort Chiorul.

— Chiorul? Dar ce i s-a întîmplat?

— Ajunge! îl opri Ariort. N-o mai zăpăci cu trăncăneala ta. Am să-i povestesc eu însumi.

— De unde veniți? întrebă Costas.

— O să afli toate, glumi Daizus, dar numai după ce ne vei ospăta. De două zile n-am avut un bob de mac în gură.

— Poftiți în casă, prieteni dragi, zise Aya, dacă nu vă temeți de blestemul ce o apasă.

— Eh! oftă Udar. Sîntem cu toții blestemați. Zalmoxis şi-a întors fața de la noi. De alfel, am ospătat şi cu tatăl tău.

— Cu tata? se învioră Aya. Unde e, spuneți-mi!

— Am să-ți povestesc toate chiar acum, Aya, zise Ariort apropiindu-se, iar voi duceți-vă de vă spălați şi vă îngrijiți!

Intrară în odaie. Deşi părea mai fioros, nu mai era acelaşi om şi ceva în felul său de a fi o mişcă pe Aya.

— Ți-ai perdut ochiul? zise ea cu părere de rău. Ariort tăcu un timp, întorcîndu-şi mereu ochiul legat în umbră, ca şi cînd i-ar fi fost ruşine de beteşugul său. Deodată, ridicîndu-şi brusc capul, zise pe nerăsuflate:

— Ştii cine mi l-a scos?

— De unde aş putea să ştiu? răspunse fata uluită de chipul său răvăşit.

— Mi l-a scos romanul acela care a stat închis la voi în cetate.

Aya nu se aştepta la aşa ceva şi inima îi zvîcni dureros.

— Da, spuse Ariort şi era ceva de bocet în glasul său, mi l-a scos fiul lui Longinus în seara bătăliei celei mari. Dar nu asta mă doare, ci faptul că nu m-a omorît, că nu s-a răzbunat, că nu m-a luat rob şi m-a lăsat pe cîmpul de luptă, oblojindu-mi ochiul cu o cîrpă udă, pe cînd zăceam fără cunoşință! Eu l-aş fi ucis dacă eram mai tare. El însă m-a cruțat. De ce?

Şi privind-o cu ochiul său scînteietor, părea cu totul răvăşit. Broboane de sudoare îi năpădiră fruntea printre cîrlionții aurii.

— Poate nu mă crezi? Iată dovada! Scoase din brîu fîşia ruptă din poala lui Longinus şi i-o aruncă pe genunchi.

— Cu asta m-a oblojit. Era să-mi pierd mințile în noaptea aceea. Parcă nici nu e oştean; parcă i-aş fi prieten. La naiba!

Dar Aya nu-i mai asculta tînguielile. Era fericită din nou, întîia oară din clipa cînd Lucius, la despărțire, o sărutase pe ochi.

„Lucius al meu e viu... gîndea ea mîngîind cu buricele degetelor fîşia de pînză verzuie cu meandrul stacojiu... Lucius al meu trăieşte, e viteaz şi inimos. L-a cruțat pe Ariort de dragul meu, căci dragostea mea l-a îmblînzit. Acum ştiu pentru ce trăiesc.”

Dar cuvintele amenințătoare ale lui Ariort o treziră din visare:

— Asta a fost răzbunarea lui. O răzbunare vicleană. Decît să mă omoare şi prin asta să mă facă fericit pe lumea cealaltă, m-a lăsat viu cu amintirea ruşinii mele. De astă dată îl voi căuta şi-l voi omorî.

Aya se înspăimîntă, căci îl cunoştea bine pe Ariort. Potolindu-şi turburarea, zise tare:

— Potoleşte-te! Nu te-ai gîndit că romanul acela ar putea fi bun şi milos?

— Ha, ha! rîse în silă Ariort. Asta n-o pot crede. Ce, e muiere?

— Bine, Ariort, rămîi cu părerea ta. Acum vreau să aud veşti de la taică-meu; nu-ți dai seama că sînt nerăbdătoare?

— Cu taică-tău e o poveste întreagă, răspunse Ariort, potolindu-şi cu greu zbuciumul. Mai are puțin pînă i se închide rana şi...

— Vai de mine! Care rană? Mă sperii, Ariort.

— Păi, n-a venit un om din partea sa, să te prevină?

— N-a venit niciun om.

— A pățit ceva pe drum. Tatăl tău era încredințat că eşti înştiințată.

— N-a venit nimeni. Hai, povesteşte-mi, nu mă mai chinui!

— Întorcîndu-se din solie, tatăl tău aflase despre moartea lui Diza şi blestemul ce vă apasă pe toți. De aceea nu s-a mai dus la rege, ci acasă. Străbătînd şesul, se încăierară cu o patrulă de mauri care îl răniră grav cu o suliță. A fost adus de ai săi în cetate mai mult mort decît viu şi a zăcut mult timp.

Apoi l-a trimis pe şeful gărzii cu poruncă lui Costas să te ducă pe Plaiul Mioarelor. Este o stînă acolo, care aparține unui frate de lapte al său, ca să te adăpostească.

— Atunci, de ce n-a venit nici omul, nici el însuşi?

— Trimisul era de credință şi dacă n-a ajuns înseamnă că a fost omorît pe drum sau luat în robie, iar taică-tău n-a putut să vină pentru că s-a sculat din pat şi s-a dus de unul singur la mormîntul lui Diza. Slujitorii l-au găsit, jos, în nesimțire, sîngerînd din rana deschisă. Trebuie să-ți mai spun că ticălosul de Nando, vătaful, aflînd de blestem, l-a jefuit şi a plecat. I-a luat vitele, caii, armele şi tot ce se putea căra în samare.

Aya îşi îngropa fața în palme, oftînd cu durere.

— Bietul tată, toate nenorocirile s-au îngrămădit peste el. Moartea lui Diza, blestemul, războiul, jaful, grija pentru mine şi acum rana asta... Cum de a putut îndura toate acestea?

— Linişteşte-te. Acum s-a înzdrăvenit şi peste vreo zece zile se va putea urca pe cal.

— Sînt tare bucuroasă că pînă la urmă a scăpat cu bine, dar tu Ariort cum ai reuşit să ieşi din cetate?

— N-a fost atît de greu. Regele m-a trimis, cu cei trei prieteni de-ai mei să adun cetele pribegite, iar toamna cînd drumurile se vor desfunda, să-i lovim pe duşmani de la spate. Acum voi urca muntele ca să-l rog pe întemeietor să-mi dea un steag sfințit în jurul căruia să adun vitejii. Mă aşteaptă greutăți fără număr şi pline de neprevăzut, dar n-am încotro. Asta e singura noastră scăpare. Aya, mîine iau calea munților şi a codrilor, dar pîn-atunci vreau să te ştiu pusă la adăpost de primejdii. I-am jurat tatălui tău că voi avea grijă de tine.

— Îți mulțumesc pentru grijă, Ariort. Voi îndeplini porunca tatei, dar nu sîntem încă pregătiți. Chiar acum am să-i spun lui Costas să se apuce de treabă şi mîine-poimîine vom porni la drum.

Ariort îi luă mîna şi mîngîindu-i pielea mătăsoasă, zise cu visare în glas:

— Dacă voi scăpa teafăr din acest război, voi veni să te mai pețesc o dată, dacă-ți mai plac aşa chior cum sînt.

„Dacă Ariort, îşi zise Aya, ar şti de dorul meu m-ar omorî pe loc; şi asta ar face-o mai mult din ură pentru duşman decît din dragoste pentru mine."

Ținîndu-i mîna, Ariort o privea stăruitor, aşteptînd pesemne răspunsul la întrebare. Ea, care nu putea să zică decît „nu", îşi retrase încetişor mîna dintr-ale lui fără să-i spun! nimic, îi zîmbi doar.

Ariort tălmăci gestul ei în felul său. Totul era atît de nesigur; țara se zbătea în ghearele morții; nimeni nu ştia dacă va apuca ziua de mîine, iar el, pe al cărui umeri apăsa o răspundere atît de mare, umblă cu gîndul la însurătoare.

Sculîndu-se, zise cu grabă:

— Cu bine, Aya. Zeii să te ocrotească! Pleacă cît mai degrabă de aici, căci romanii nu vor pregeta să apară în curînd. Adăposteşte-te acolo unde ți-a poruncit tatăl tău — să ştim amîndoi, şi el şi eu, unde să te găsim. Cu bine, Aya!

— Cu bine, Ariort!

După ce uşa se închise în urma lui, Aya oftă uşurată. Mai şezu un timp nemişcată, legănîndu-şi gîndurile, apoi privi pînza ruptă din poala iubitului ei şi ridicînd-o încet, o duse la buze. O întinse apoi din nou pe genunchii săi şi o mîngîie cu mişcări line ale degetelor, murmurînd încetişor.

„Dacă ai scăpat nevătămat din lupta cea mare, vei scăpa şi de acum încolo. Nu voi pleca de aici. Te voi aştepta, iubitul meu."

✯

De dimineață toate privirile erau îndreptate spre miazăzi.

Acolo, în zarea înceţoşată de depărtare, deasupra liniei crenelate a munților, se tîrau mase mari de nori. Cu o încetineală înnebunitoare, ei se lățeau, creşteau în înălțime şi numai ochii ageri ai muntenilor ştiau că asta nu e decît o părere şi că de fapt norii se apropie.

Deocamdată, văzduhul rămînea neclintit, după cum a fost într-una de mai multe zile, dar speranța, atît de binevenită la restrişte, le şoptea asediaților că în curînd se va simți răcoroasa adiere a vîntului aducător de salvare.

Nu era ființă în Sarmizegetusa care, cu ochiii pironiți în vălătucii aceia îndepărtați, tiviți cu o bandă aurie, să nu dorească cu nerăbdare, să nu cheme cu sufletul la gură apropierea binefăcătoare a ploii. Pînă şi străjerii, puşi să pîndească fără odihnă mişcările duşmanilor, îşi întorceau din cînd în cînd capetele ca să se asigure că norii mult aşteptați se apropie.

Timp de mai multe zile apărătorii cetății nu au căpătat decît o căniță de apă pe zi, iar în ultimele trei zile nu au avut un strop de apă în gură, vorbele le ieşeau hîrîite din gîtlejurile uscate, printre buzele crăpate de arşița setei. Puțina apă stătută de pe fundul rezervorului era păstrată pentru ziua aceea, hidoasă ca un coşmar, cînd romanii se vor încumeta să-i atace din nou. Şi, ciudat lucru, aşteptau ziua aceea cu nerăbdare, ca pe o izbăvire. Ştiau că va fi ultima zi a vieții pentru unii, ultima zi a libertății pentru alții, dar era mai bine aşa decît sleiți de istov să fie luați de duşmani cu mîinile goale. Fiecare îşi dorea o moarte glorioasă, cu arma în mînă. dar ca să poți ține vîrtos acea armă trebuie să bei. Trebuie să bei! Să bei!

Ca un refren obsedant al unui bocet, gîndul „să bei" sfredelea creierii.

Duşmanii o ştiau, şi-şi băteau joc de nenorocirea lor. Înadins, sătui de apă, ei tot ridicau ploştile la gură. În văzul cetății întregi; înadins risipeau lichidul prețios, vărsîndu-l cu nepăsare pe bărbi şi haine şi fiece strop vărsat, irosit, îi ardea pe daci ca plumbul topit. Alți romani îşi scoteau tunicile şi-şi turnau în cap căldări pline ochi.

Acest dezmăț, această crudă risipă a „apei sfinte" îi înnebunea pe asediați. Mulți, pierzîndu-şi mințile, se aruncau de pe ziduri, ori coborau năpustindu-se la duşman ca să-i ia apa. S-au produs încăierări între oştenii năuciți de chin şi comandanții care nu voiau să se calce porunca, ştiind ce molipsitoare sînt exemplele rele, nesăbuite.

Dar zilele treceau şi Decebal îşi dădu seama că aşa nu se mai poale. Decît să aştepte sleirea totală, decît să rabde batjocura duşmanilor, era mai înțelept şi mai demn să se încerce străpungerea încercuirii romane. Mulți vor muri pe loc de o moarte eroică, alții după ce vor fi băut din ploştile duşmanilor sau din rîu. Unii însă vor avea norocul să se smulgă din încercuire şi se vor pierde în codri.

Decebal hotărî să facă acest pas. De cu seară se zvonise că ostaşii vor primi ultima rație de apă şi vor porni la atac, dar în zori de zi străjerii treziră cetatea cu strigăte:

— Nori în zare! Vine ploaia!

Speranța se cuibări din nou în inimile lor chinuite. Nu mai lua nimeni în seamă schimonoseala cruzilor duşmani, toți priveau către miazăzi, către norii imenşi, saturați de apă, ce cuprindeau zarea din două părți.

Spre prînzişor suflă un vînt răcoros, iar soarele se ascunse sub poala unui nor plumburiu. Către amiază vîntul se înteți şi norii, acum răzleți, dar tot mari şi grei, îşi urcară în slăvi clăbucii albi ca neaua. Deasupra dealului

celui mai înalt se zvîrcoli un fulger, bubuitura îl ajunse în cîteva clipe, despicînd năpraznic cerul şi piaza cu dungi piezişe a ploii se abătu peste codrii sinelii.

Cu înfrigurare, cei din cetate întindeau foile de cort, înşirau vasele prin curte, săpau gropi în pămînt, îşi scoteau pînă şi cămăşile ca să le îmbuibe cu apă şi să le stoarcă apoi. Cu lăcomia celor pățiți, nu voiau să le scape nici o picătură din băutura dătătoare de puteri. Printr-o înțelegere tacită datinele au fost uitate şi nici un ostaş nu-şi încorda arcul ca să tragă în balaurii care întunecă luminoasa împărăție a lui Zalmoxis; de astă dată li se părea că înşişi zeii le vin într-ajutor.

Bubui în dreapta, în stînga, în jur. Ici-colo, prin împrejurimi se deşertară hîrdaiele cerului. Apoi, printr-o spărtură ieşi soarele, mai luminos, mai orbitor în rama neagră a norilor. După aceea norii se destrămară sub năvala vîntului ce se înteți şi în privirile halucinante ale nefericiților, se duseră către miazănoapte, fără grabă, nepăsători, fără să mai risipească din bogăția lor un strop. De pe culmile împădurite, spălate din belşug, sosiră adieri răcoritoare, înmirezmate şi către seară, doar ici-colo cîte un nor rătăcit mai păta albastrul profund al cerului.

Speranța, atît de vie adineaori, se stinse în ochii obosiți de atîta privit, în inimile îndurerate de dezamăgire. Pustiiți, murmurînd blesteme cu buzele însîngerate, oamenii simțiră şi mai avan chinul groaznic al măruntaielor arse de sete.

Regele ieşi din încăperile sale şi urmat de cîțiva conducători se îndreaptă către mijlocul cetății. Era tras la față şi palid, mergea încet şi resemnat, ca un condamnat la moarte.

De cîtva timp băgase de seamă că unii din supuşii săi îi evită privirea şi ştia bine ce înseamnă asta. Mizeria trupească, chinul cumplit al cărnii, erau mai tari decît vorbele de îmbărbătură. Faptul că răbda deopotrivă cu ei teribila sete; faptul că mai răbda pe deasupra şi groaznica umilință de a nu mai fi de folos poporului său, nu erau băgate în seamă. Timpul elanului trecuse, sîngele nu mai alerga cu iuțeală, ci se tîra vîscos prin vinele uscate de arşița setei. Şi pentru că suferea pentru el însuşi mai puțin decît pentru toți aceşti codamnați laolaltă, inima i se sfîşia de durerea neputinței.

Totuşi îşi dădea seama că poporul său e mai tare decît oricare altul pe lume, că orice alt popor s-ar fi sumețit după atîta deznădejde, ar fi preferat fără şovăire robia morții.

Mulțimea se desfăcea mută lăsîndu-l să treacă; nici un murmur, nici un vaiet, doar o imensă suferință, amestecată cu puțină dojana. Ştia că în orice urgie lumea caută un vinovat, că aşa era firesc să fie, că şi el nu de mult căuta vinovați printre înaintaşii săi, revoltîndu-se în fața priveliştii de a duce singur povara pedepsei. Acum însă o primea de bună voie, simțind că un mare conducător trebuie să rămînă mare pîn-la capăt. Povestea vieții

sale va fi scrisă acum de învingători şi ei vor avea grijă să-l amestece cu noroiul; dar puțin îi păsa ce vor spune despre el duşmanii. Ştiind că soarta sa este pecetluită, nu-şi dorea decît un singur lucru: ca poporul său să-l păstreze veşnic în amintirea sa şi să-l pomenească cu un cuvînt bun. Ştia că orice ar fi făcut romanii, poporul său nu va putea fi şters de pe fața pămîntului şi-şi va perpetua ființa; că nu o dată se va revolta, încercînd să-şi scuture jugul; că pîn-la urmă se va potoli, obişnuindu-se cu noua oblăduire; orice s-ar întîmpla poporul va păstra în suflet amintirea clipelor înălțătoare ale acestei uriaşe încleştări, în care el, Decebal, a jucat un rol tragic dar măreț, ingrat dar demn.

Punînd piciorul pe scara podiului de pe care vorbea de obicei, se opri descumpănit şi trecîndu-şi mîna pe fața obosită, ca şi cînd ar fi vrut să gonească gîndurile cel copleşeau, privi mulțimea adunată. Potolindu-şi zbuciumul sufletesc stîrnit de priveliştea mizeriei trupeşti în care se zbăteau supuşii săi, urcă scările şi făcu semn că vrea să vorbească. O linişte nefiresc de apăsătoare se aşternu peste cetate.

— Oameni buni, zise el eu un glas ce nu şi-l mai recunoştea, Zalmoxis ne încearcă greu pentru nesăbuințele noastre şi ale înaintaşilor noştri. Voința sa este sfîntă; între aceste ziduri ne vom cînta cîntecul cel de pe urmă. Duşmanul vrea sa ne ia cu istovul şi trebuie să hotărîm aici ce e de făcut; să aşteptăm pînă romanii o să ne ia cu mîinile goale sau, pînă mai putem ține sabia în mînă, să străpungem rîndurile lor? Nu vreau să mai poruncesc; alegeți voi singuri calea.

După ce regele termină de vorbit, liniştea mai domni un timp peste cetate. Apoi capetele se întoarseră unele către altele, un murmur de glasuri trecu ca o adiere prin frunziş şi într-uh tîrziu izbucniră glasuri răzlețe.

— La luptă!

— Ce să mai aşteptăm aici?!

— Tu eşti conducătorul, altul nu avem!

— De ce să murim de moarte ticăloasă?!

— Vrem să murim cu arma-n mînă!

— Du-ne la luptă, Decebal!

Şi toți aceşti nenorociți, storşi de vlagă, se înflăcărară la gîndul luptei şi un vuiet năpraznic de glasuri se rostogoli printre ziduri:

— La luptă! Moarte duşmanilor!

Ostaşii şi-au smuls săbiile şi oțelul sclipi, rănind ochii cu mii de fulgere. Sulițaşii îşi loveau scuturile cu lemnul lănciilor.

Sfatul se întruni îndată după asta şi alegînd din sînul comandanților pe cei mai holărîți şi mai viteji, le porunci să purceadă neîntîrziat la pregătirea ieşirii din cetate. Nu mai aveau cavalerie căci îndată după distrugerea conductei de apă. caii au fost tăiați şi mîncați. Ieşirea fu hotărîtă pentru a doua zi, înainte de revărsatul zorilor, în acel ceas tainic

cînd somnul duşmanilor va fi mai profund, cînd, obosiți de veghe, străjerii vor moțăi. Pîn-atunci aveau multe de făcut. Trebuiau împrăştiate pietrele cu care erau zidite porțile pe dinăuntru, revizuit echipamentul, ascuțite armele. Femeile mai voinice şi viteze se îmbrăcară bărbăteşte ca să iasă împreună cu soții şi tații lor, să se smulgă din încercuire sau să moară.

Pînă seara tîrziu cetatea era în clocot şi în pregătiri înfrigurate. Cei mai mulți, năuciți de cumplita sete, nu se gîndeau la ce va fi şi aşteptau doar clipa cînd vor căpăta cănița de apă făgăduită, rămasă pe fundul rezervorului pentru ziua marii încercări.

✯

La a doua strajă de noapte, cînd apărătorii Sarmizegetusei se odihneau înainte de a porni la disperata lor acțiune, pîndarii dădură alarma.

Buimăciți de somnul greu, dacii se repeziră la ziduri ca să facă față acestui vijelos şi neaşteptat atac.

Romanii socotind întîmplarea cu ploaia un semn de bun augur, pentru ei, se duceau la atac voioşi şi plini de hotărîre. Noi maşini de asalt, turnuri, barăci proteguitoare pentru „berbeci", urcară panta. Printre acestea, manipuli de ostaşi adăpostiți sub scuturi, ca nişte balauri în carapace de fier, se năpustiră cu scări, fascine, saci cu nisip.

În lumina fantomatică a butoaielor cu catran, aprinse peste tot, a torțelor fumegînde pe care le agitau ostaşii în mers, a săgeților incendiare, şanțurile pe jumătate umplute în timpul primului asalt, fură astupate cu repeziciune; scările cu gheare şi cîrlige sprijinite de creneluri.

De astă dată, socotind că momentul prielnic nu putea fi pierdut, romanii nu precupețiseră nici un efort, nu neglijaseră nici un amănunt. Legiunea Macedonica ataca dinspre şeaua dealului, pe locul cucerit acum opt zile cu atîta istovire şi sacrificii. Din partea aceea însă, zidurile erau înalte şi groase, taranele nu reuşeau nici măcar să le crape. Balistele instalate pe dîmburi aruncau cu un sinistru vîjîit bolovanii grei, catapultele proiectau în cerul negru ca de smoală stoluri de săgeți aprinse. Arcaşii şi prăştierii trăgeau într-una de pe turnuri mobile.

Totuşi, primul atac fu respins cu mari pagube. Urmară al doilea şi al treilea iureş şi de abia la al patrulea, un manipul pusese piciorul pe colțul de miazănoapte al zidului.

✯

Văzînd că soarta cetății depinde de apărarea acestui sector, Decebal alese cîteva sute din cei mai viteji ostaşi, le dădu să bea din apa ce mai rămăsese pe fundul cisternei şi-i trimise să înlocuiască pe oştenii din partea

periclitată a cetății. Cu o dîrzenie fără seamăn, romanii ținuseră o oră încheiată poziția cucerită, dar apoi fură aruncați de pe zid.

Între timp, unul din „berbeci" încercă poarta de răsărit şi o sparse. Spre marea uimire a romanilor poarta nu fusese zidită în spate. Ei nu ştiau că dacii dărîmaseră deunăzi ei înşişi zidul pentru ieşirea din zori. Spărtura fu lărgită. În cadrul ei se dădu o luptă crîncenă, dar romanii năvăliră, deschiseră poarta larg şi împinseră cetele dacilor înăuntru, copleşindu-i prin număr şi vigoare.

O altă unitate, de pretorieni, trupă de elită, escaladă zidul dinspre apus. În urma acestor îndrăzneți, romanii năvăleau în număr tot mai mare, luptînd pe zidul larg cît o şosea. La fiece scară ce cobora de pe zid în curtea cetății se dădeau înverşunate bătălii. Pîn-la urmă dacii fură împărțiți în grupuri şi măcelul începu.

În furia şi disperarea lor, apărătorii dădeau foc clădirilor şi încleştîndu-se cu duşmanii corp la corp săreau în foc împreună cu ei; îşi omorau femeile şi copiii ca să nu cadă în mîinile năvălitorilor, aruncîndu-se apoi cu pieptul dezvelit în ascuțişul paloşelor romane.

Prăpădul şi urgia erau de nedescris. În jurul clădirilor ce se năruiau în flăcări cu vuiet şi trosnet, într-o arşiță care pîrlea bărbile şi părul într-o clipită, în mijlocul unui vacarm în care sunetele violente se topeau unul în altul, în această împărăția a nebuniei, cruzimii şi spaimei, Lucius Longinus îşi păstra cu greu cumpătul şi luciditatea atît de necesare unui comandant. După cum a şi fost prevăzut, conducătorii erau neputincioşi în a-i opri pe ostaşi în dezlănțuita lor furie. Toate poruncile şi sfaturile date în ajun au fost uitate. Chiar şi acei ostaşi conştiincioşi care încercau să se stăpînească şi să ia prizoneri, se înrăiră văzînd că dacii îşi căutau moartea.

Cîteva cete de daci reuşiseră să spargă încercuirea şi repezindu-se pe ziduri acum nepăzite de nimeni, coborîră pe scările pe care se urcaseră adineauri romanii şi se mistuiră în noapte.

Una din aceste cete, mai numeroasă, compusă din ostaşi din gardă îl tîrîră fără voia lui pe regele Decebal şi coborînd vîlceaua prăpăstioasă la adăpost de lăstăriş reuşiră să scape de urmărire. Strecurîndu-se printre retranşamentele romane păzite doar de gărzi, ei năvăliră în grajdurile cohortei ecvestre de gali, omorîră sentinelele şi grăjdarii şi sărind pe cai, se făcură nevăzuți. Totul se petrecu atît de repede încît acei cîțiva martori care îi văzură apărînd şi dispărînd ca nişte năluci, nu-şi putură închipui că printre ei se afla însuşi regele Decebal.

Stăpînindu-şi cu greu cohorta de la măcel, tribunul Longinus se grăbi să înconjoare aripa palatului care mai rămăsese nedărîmată şi în clipa în care ultimii apărători căzură străpunşi pe scările de la intrare, porunci oamenilor săi să păzească clădirea de cetele prădalnice ale auxiliarilor, iar

el, urmat de Cappa, Asdus, Caliga şi încă cîțiva aleşi de el, pătrunseră în palat.

După ce trecură grăbiți prin cîteva încăperi goale, ieşiră într-o curticică interioară tocmai în clipa cînd doi daci dădură buzna alergînd, pesemne căutînd scăpare.

În frîntură de clipă, cînd dacii înmărmuriră, înainte de a se întoarce şi fugi, la lumina pîlpîitoare a torțelor, Cappa recunoscu pe unul dintre ei.

— Bicilis! strigă el. Puneți mîna pe el! Luați-l de viu!

Ostaşii dădură să-i înconjoare, dar însoțitorul lui Bicilis, ostaş din gardă, punînd paloşul în mîna grecului şi strigîndu-i: „Omoară-te!" se repezi cu capul aplecat spre zid şi înainte ca cineva să-l poată opri, se prăbuşi cu țeasta spartă.

Romanii, uluiți de acest chip de a se sinucide, înlemniră. Bicilis, palid şi răvăşit, se dădu înapoi, ținînd cu amîndouă mîinile sabia îndreptată către inimă. Cappa şi Asdus se repeziră ca să-l oprească, dar nu era nevoie căci grecul lăsă sabia să-i scape jos.

— Nu pot, nu pot! murmură el şi căzu moale pe lespezi.

Cînd îl ridicară, era zdreanță şi din ochii săi năuciți curgeau lacrimi. Îl durea că e laş printre atîția viteji. Cei din jur îl priveau cu dezgust.

— Tribune, strigă Cappa jubilînd. Iată-l pe Bicilis, secretarul lui Decebal. E poate cea mai bună pradă ce am luat vreodată.

Lucius se apropie şi-l privi cu atenție pe unul din călăii tatălui său.

— Ne cunoaştem bine. Am nevoie şi eu de el. Ostaşi, păziți intrările! Tu, Caliga, aleargă de-l caută pe comandantul Marcellinus şi adă-l aici!

— Bicilis, zise apoi grecului. Îți aduci aminte de mine? Şi scoțîndu-şi coiful, puse un ostaş să-i lumineze fața.

— Fiul prefectului Longinus, îngăimă prizonierul.

— A sosit ora răfuielii, Bicilis.

Grecul căzu în genunchi, împreunînd mîinile a rugă

— Îndurare, nobile tribun, îndurare!

— Eşti un laş şi nu mai semeni cu mîndrul secretar de pe vremuri. Ce ai făcut cu cadavrul părintelui meu?

— Regele a poruncit să fie îngropat.

— Unde?

— E greu de explicat. Eu însumi trebuie să te duc acolo.

— Amîi clipa fatală nemernicule, zise Cappa printre dinți. Am şi eu cu tine o socoteală.

— Îndurare, scîncea grecul, îndurare! Nu sînt chiar atît de rău cum vă închipuiți. Toată viața mea n-am făcut decît să îndeplinesc poruncile altora. N-am făcut nimic din propria-mi inițiativă.

Însoțit de un centurion şi de Caliga, intră grăbit Marcellinus. Pesemne bătrînul îi povestise pe drum despre ce este vorba.

— Vă felicit! Aţi făcut o frumoasă captură. Ostaşi, căutaţi cîteva scaune şi aduceţi-l pe Mimus, care se pricepe la cazne. Să aducă tot ce-i trebuie ca să-i descleşteze gura ăstuia...

Se apropie de Bicilis şi-l privi cu atenţie. Văzîndu-i buzele crăpate de arşiţa setei, zise:

— Mi-e sete. Daţi-mi de băut!

Cîţiva ostaşi îi întinseră ploştele. El le clătină la ureche, opri pe aceea care i se păru mai plină şi bînd încetişor, plescăind din limbă de plăcere, îl privea pe prizonier. După aceea, vărsă rămăşiţa pe jos, tot aşa încet, cu zîmbetul la gură.

Îl observa pe grec cum se uită înnebunit la şuviţa de apă ce se scurge din ploscă şi era mulţumit.

— Dar de cei stai în genunchi, Bicilis? Scoală-te! Nu se cade unui demnitar să se umilească în halul acesta.

Bicilis dădu să se scoale, dar nu putut, atît de sfîrşit era. Doi ostaşi îl săltară cu brutalitate.

— Daţi-i să bea! porunci Marcellinus.

Grecul apucă plosca şi bău pe nerăsuflate. Mîinile îi tremurau iar vasul clănţănea lovindu-se de dinţi.

— Ajunge! zise Marcellinus şi i-o smulse. Nu vreau să mi te moleşeşti. Trebuie să fii tare în clipele ce vor urma.

Sosiră soldaţii cu scaunele iar peste cîteva clipe apăru şi Mimus, o huidumă de om, cu chip de brută. Acesta puse scutul plin cu jăratec jos pe lespezi, luă poziţia de drepţi şi zise:

— Poruncă, comandante!

— Ah, tu eşti, Mimus. Ţi-am găsit puţină treabă pe aici. Trebuie să aflăm unele lucruri de la acest demnitar dac.

— Am înţeles, răspunse călăul de ocazie şi se puse pe treabă, metodic, fără grabă. Scoţînd din taşca sa tot de ce avea nevoie, băgă nişte scule în foc şi încercînd tăria unui capăt de funie între mîini, se apropie de prizonier.

Bicilis făcu un pas înapoi şi se lovi de zid. Privi în jur cu ochii rătăciţi. La toate uşile erau postaţi ostaşi cu torţe aprinse. Sus, în deschizătura curţii, se perindau rotocoalele de fum luminate de reflexele roşii ale incendiului. O stea mare, albă, curată ca un suflet de fecioară, apărea şi dispărea în fum.

— Îndurare! strigă Bicilis sfîşietor, cînd călăul îl apucă de mînă.

— Lasă-l deocamdată, porunci Marcellinus. Mai întîi să-i punem întrebări şi să vedem dacă nu e dispus să vorbească fără să fie forţat. Lucius Cassius Longinus, ce ai de întrebat?

— Ceea ce vreau să aflu sînt chesiuni personale.

— N-are a face, întreabă!

— Bicilis, unde a fost îngropat părintele meu? De astă dală răspunde fără ocolişuri!

— Îți spun tot, nobile Longinus. Trupul părintelui tău a fost îngropat dincolo de rîu, pe versantul dealului de miazăzi, la picioarele unui fag uriaş, sub o piatră mare pe care am pus să se sape inițialele regretatului prefect.

— Nu cred că l-ai regretat tu, dar informația ta pare precisă. Acum spune-mi unde se află muntele Cogheonul!

Bicilis se aştepta la alte întrebări, de aceea răsuflă uşurat şi zise repede:

— Fiind grec şi închinîndu-mă zeilor olimpieni, nu sînt legat de jurămînt şi pot să-ți răspund fără să păcătuiesc. Muntele Sfînt se află spre miazăzi-apus de Sarmizegetusa, la jumătate de drum de aici pînă la Drobeta şi se ajunge acolo urmînd cursul rîului Sargetia pînă la locul unde se varsă în Rîul Mare, apoi urcă pe valea acestuia pînă la izvoare.

Lucius îşi scoase tăblița cerată şi stylul şi-şi notă informația.

— Eu unul sînt mulțumit, zise apoi. Marcellinus îi privi atent pe prizonier.

— Într-adevăr, informațiile par exacte, dacă nu ne minte nătărăul ăsta. Cappa e rîndul tău.

— Bicilis, unde se află regele Decebal? Pîn-acum n-a fost găsit nicăieri, nici printre cei vii şi nici printre morți.

Grecul, deşi înfricoşat, răspunse fără ezitare:

— Nu ştiu, centurioane. Ultima dată l-am văzut după apusul soarelui, cînd a ieşit din odăile sale.

— Nu se poate să nu ştii! se răsti Cappa. Ne vei...

Dar Bicilis nu avut timp să răspundă căci intră centurionul care a fost trimis să cerceteze palatul.

— Comandante, am răscolit totul. În sala mare e grozăvie. Toți sfetnicii cei mari şi cîțiva comandanți de oaste sînt morți. Au băut otravă din cupe ca la un festin. Am prins cîțiva slujitori şi multe femei cu copii care s-au ascuns în palat. Un servitor, luat din scurt, mi-a spus că regele nu se află printre ei, în schimb Vezina, Dieghes, Susagus şi încă mulți alții, nu le țin minte numele, sînt morți. Am pus pază peste tot, cum mi-ai poruncit.

— Bine. Veghează ca incendiul să nu se întindă şi asupra palatului. Apoi, întorcîndu-se către Bicilis, zise:

— Norocul nostru că eşti laş şi nu te-ai dus la festin să guşti din otravă. De fapt, locul tău era acolo. Cine serveşte un popor curajos ar fi trebuit să aibă curajul să moară o dată cu el. Mai departe, Cappa!

— Unde e regele, Bicilis? Nu ne pune răbdarea la încercare.

— Jur pe Zeus Olimpianul că nu ştiu unde se află. Mi-e frică de luptă şi sînge şi n-am ieşit de loc din palat. Oricît m-aţi chinui nu ştiu ce să vă spun.

— Dar unde te grăbeai cînd te-am prins?

— Ostaşul din gardă m-a anunţat că palatul este asaltat de romani şi am vrut să mă ascund undeva.

— Prin urmare cunoşti locuri tainice unde se poate ascunde. Nu cumva regele e acolo?

— Nu sînt tainițe în acest palat. Alergam în neştire.

— Dar unde se află hîrtiile regelui?

— Arhiva era alături de cubicului meu, dar încă de ieri regele mi-a poruncit s-o ard.

— Şi ai distrus-o, nenorocitule?

— Da, aşa era porunca.

— Comandante, zise Cappa lui Marcellinus, toate acestea trebuiesc verificate, binevoieşte să trimiți oameni să caute tainițe şi cenuşa arhivei arse. Deocamdată nu mai am întrebări de pus.

Marcellinus îl trimise din nou pe centurion şi întorcîndu-se către Bicilis întrebă cu asprime:

— Unde se află tezaurul regelui Decebal?

Bicilis din alb se făcu verde, dar ca să nu se bage de seamă că este emoționat, răspunse repede, cam prea repede:

-— Regele nu mi-a spus niciodată unde-l ține şi cred că nici nu-l mai are, căci a cheltuit totul pe război şi pe daruri făcute aliaților săi.

— Şi totuşi, avem informații precise că şi-a ascuns comoara. Era prea bogat ca să cheltuiască totul. Unde sînt vasele, armele prețioase, lingourile de aur?

— Îți jur că nu ştiu. Regele nu destăinuia nimănui acest lucru.

— Pentru că asta ne preocupă cel mai mult, te vei strădui să-ți aminteşti căci altfel vei fi pus la cazne.

Dar Bicilis nu apucă să răspundă căci ostaşii postați în uşă strigară: „Atențiune! Comandantul suprem!” Se auzi zgomotul de paşi şi în prag apăru Lusius Quietus însoțit de Manlius şi Adrian.

Toți salutara cu mîna întinsă.

— Am aflat, zise „Maurul” cu vocea-i guturală, că ați prins o pasăre rară şi m-am grăbit s-o văd şi eu. Prin urmare, acesta este Bicilis, adăugă el apropiindu-se. Nu se aseamănă de loc cu stăpînii săi. Văd că ați instituit un tribunal. Foarte bine! Vom asista şi noi.

Scaunele fură oferite generalilor. Lucius şi Cappa se dădură la o parte, iar Marcellinus, apropiindu-se de prizonier, continuă investigațiile.

— După cum am spus, avem informații precise despre existența tezaurului şi nu te putem crede că nu ştii unde a fost ascuns. De aceea, te vom sili să-ți aduci aminte ce ai uitat.

Marcellinus făcu semn călăului, dar Bicilis se tîrî în genunchi, umilindu-se, adresîndu-se tuturor:

— Cinstiți judecători, voi mă credeți mai important decît sînt cu adevărat. Nu am fost decît un secretar, un scrib şi tălmaci la curtea regelui, vă jur!

— Şi un grec şiret, şi lacom pe deasupra. Ți-ai făcut socoteala că poate vei scăpa şi vei dezgropa comoara numai pentru tine, nu-i aşa? şi Marcellinus făcu semn lui Mimus.

Călăul se apropie, îi smulse hainele, îl trînti jos, îi legă strîns mîinile şi picioarele, apoi se duse la mangalul său improvizat. Suflă din bojocii săi enormi stîrnind o vijelie de scîntei, scoase cu cleştele cîrligul înroşit în foc şi aşezîndu-se pe genunchii prizonierului, întrebă zîmbind cu înțeles:

— Să-i scot ochii?

— O, nu! răspunse Marcellinus, tărăgănînd vorbele. Orb fiind, nu ne va putea arăta locul unde este ascuns tezaurul.

— Atunci să-i gîdil tălpile? E un loc gingaş...

— Nici asta, căci nu va putea merge. La început fă-i ceva să-l doară puțin.

— Ehe, zise Mimus şi chipul său de brută se însenină, asta nu e greu de loc.

Şi cît ai clipi din ochi, îl lovi cu cîrligul ascuțit în muşchiul pieptului şi răsuci fierul sub piele.

Bicilis urlă animalic, se zvîrcoli dînd din buze ca peştele scos pe uscat. Ochii îi ieşiră din orbite. Mirosul cărnii fripte se împrăştie în jur.

Călăul scoase din foc un alt instrument şi imobilizîndu-l din nou pe prizonier, aştepta porunca.

— Nu-u-u! țipă Bicilis. Nu trebuie! Nu pot răbda. Vă spun, vă spun tot!

— Dezleagă-l, zise Marcellinus călăului şi acela, după ce-i îndeplini porunca, se depărta cu părere de rău.

— Scoală-te şi vorbeşte Bicilis! De astă dată însă fără şiretlicuri, căci te vom pune la cazne grozave.

— Îți spun, îți spun, nobile, se căina acela clătinîndu-se pe picioare şi frîngîndu-şi mîinile. Lacrimile umilinței i se prelingeau pe obrajii albi ca varul. Îți spun tot. Numai unde se află regele nu ştiu. Crede-mă!

— Comoara! Unde-i comoara?!

— Vă duc acolo, vă duc chiar acum. Locul e blestemat şi atît de tainic că nimeni în afară de mine nu-l poate găsi.

Marcellinus se întoarse către Quietus şi acela îrcuviință cu o înclinare a capului.

— Dați-i de băut prizonierului, porunci Marcellinus, şi legați-i rana!

Un centurion năvăli pe uşă, se struni, salută şi zise apropiindu-se de „Maur”:

— Comandante, am ceva important de raportat.

— Vorbeşte!

— Acum aproape o oră, o ceată numeroasă de ostaşi din garda regelui s-a smuls din încercuire şi neobservată s-a strecurat printre întăriturile noastre. După aceea au năvălit în grajdurile auxiliarilor, au omorît oamenii de pază şi, luînd aproape o sută de cai galici, s-au mistuit în noapte. Un grăjdar, care pricepe vorba lor, după ce a fost rănit şi s-a prefăcut mort, l-a auzit pe unul dintre ei zicînd: „Ia calul acesta frumos pentru rege!” După aceea, grăjdarul îşi pierdu cunoştința şi numai după ce-şi reveni în fire, dădu alarma.

— O! făcu „Maurul”, mi-ai adus o veste mare. Notează-ți numele grăjdarului ca să-l citățm pe ordinul de zi. Trebuie organizată urmărirea şi cît mai neîntîrziat.

— Comandante, zise Marcellinus, avem aici trei ostaşi care au socoteli personale cu Decebal, toți trei din legiunea ce o comand. Ți-i recomand ca pe cei mai buni urmăritori.

— Cine sînt? întrebă „Maurul”.

— Tribunul Lucius Longinus, prim-centurionul Junius Cappa şi ostaşul Valerius Asdus care a escaladat primul zidurile Sarmizegctusei.

Caliga, care era postat la una din uşi cu Asdus, îi dădu un ghiont şi-i făcu şiret cu ochiul.

Privindu-i pe toți trei înşirați în fața sa, Quietus zise:

— Am auzit multe lucruri frumoase despre voi. Însuşi augustul se interesează de soarta voastră. Falnici bărbații viteji oşteni. Dacă aveți răfuieli personale cu Decebal, atunci nu văd alți urmăritori mai buni. Tu, Longinus, organizează expediția, iar noi cu Marcellinus ne vom duce să dezgropăm comoara.

⭐

În fruntea unui manipul de călăreți italici. Cappa adulmeca urmele cetei de daci care l-a scapat pe regele Decebal. Unitatea mergea la pas pe urmele cailor imprimate în pămîntul înmuiat de ploaia care cu atîta cruzime ocolise în ajun cetatea chinuită de sete. Cohorta lui Longinus îl urma la o distanță de vreo două stadii. Tribunul luase în expediție numai pe cei mai sănătoşi şi voinici, adică vreo treisute de pedeştri şi ca să nu-i îngreuneze în marş, încarcă bagajele pe douăzeci de catîri. Asdus şi Caliga mergeau în primele rînduri.

După o noapte de nesomn şi teribile sforțări, ostaşii mergeau apatic. O linişte sacră se aşternea peste dealuri cu pante domoale, peste plaiuri verzi, peste crînguri şi codri, peste văi şi vîlcele. Fagii seculari, înfiorați de vînt, sunau din frunză. Pămîntul jilav, cu iarbă grasă, povestea grav, prin semnele sale, despre tragica fugă a regelui Decebal, nu de mult stăpîn al acestor locuri, acum pribeag şi hăituit ca o fiară.

Ostaşii se minunau de fertilitatea acestor locuri, parcă ale nimănui. Doar ici-colo pe cîte o costişă, adăpostită de vînturi boreale, cîteva vii şi livezi în preajma unui cătun părăsit, cu bordeie risipite, case înnegrite de incendiu. Rar de tot, pe vîrful vreunei culmi, cîte o stînă rămasă singură cu amintirea păstorilor pribegiți sau mînați în robie.

Colindînd aceste pămînturi bogate, ei se şi vedeau în garnizoană, ducînd o viață plină de belşug şi răgazuri binefăcătoare, petrecute în sînul familiei, în munci casnice şi la vînătoare. Deocamdată însă îl vînau pe regele Decebal şi asta era mult mai periculos decît să vînezi un mistreț ori zimbru. Deocamdată trebuiau să fie răbdători şi cu ochii în patru.

Inima lui Asdus se topea văzînd toate acestea, dar el şi le dorea numai împreună cu Sama şi se bucura că războiul se sfîrşise, deşi nu ştia prin ce greutăți va mai trece pînă o va vedea pe iubita sa.

Frumusețea bucolică a unei vieți tihnite la țară îl îmbia şi pe Lucius, clădind un decor vag fericirii sale îndepărtate, poate chiar închipuite. Faptul că ieşise viu şi nevătămat din acest crunt război îl încînta nespus, nu atît pentru el, cît pentru Aya. Pe ea dorea s-o caute, s-o găsească şi s-o pună la adăpost de primejdii. Fericirea ei devenise pentru el o țintă neabătută. Soarta îl ajutase din nou, scoțîndu-i în cale pe Bicilis. Acum, cînd ştia unde s-o caute pe Aya, după această misiune, îi va fi uşor să capete încuviințarea de a porni spre muntele Cogheonul.

La prînz făcură o haltă într-un aluniş. Cappa, anunțat printr-un curier, se opri şi el. Într-o poiană a crîngului găsiră urmele unui foc şi oasele unui cal proaspăt roase.

La căderea nopții, cînd nu se mai puteau desluşi urmele, Cappa îşi opri călăreții şi aşteptă să vină din urmă tribunul. Fu dată poruncă severă de a nu se aprinde focul. Ostaşii mîncară din traistă şi adormiră pe loc, echipați cum erau. Străjile, ca să nu pice de somn, se schimbau din două în două ore.

Încă nu se luminase de ziuă şi fură din nou în picioare, Aşa scurtă cum era, odihna îi învioră şi în ziua aceea mergeau mult mai uşor, dar pe la prînz, ajungînd la un pîrîu cu ape line, văzură că urmele nu trec dincolo. Era limpede că dacii temîndu-se de urmărire şi-au continuat drumul prin apă, dar încotro?

Cappa era tare supărat. A se împărți în două era periculos; a aştepta pînă cînd cercetaşii se vor duce în susul şi în josul pîrîului era pierdere de timp. Nimeni nu ştia ce să facă şi atunci Caliga ceru voie să-şi dea părerea:

— Comandante, zise el, cît se vede cu ochii, pîrîul curge de la miazăzi spre miazănoapte. Decebal cu ceata sa n-are ce căuta în părțile de miazănoapte, ocupate de ai noştri şi s-a dus în sus către izvoare, la munte. Văd în zare un codru des şi cred că acolo a părăsit lunca.

Comandanții îi dădură dreptate şi oastea porni la deal. Într-adevăr, după vreo două ore de mers, cam în dreptul pădurii de stejari, zăriră din nou urmele. Pe pămîntul pietros şi uscat ele abia se vedeau.

Era limpede că fugarii nu s-au odihnit pîn-acum şi dacă se vor odihni, apoi numai aici în această pădure, după ce şi-au încurcat urmele.

Romanii mergeau prin codru cu mare băgare de seamă trimițînd în față şi în lături cercetaşi. După ce urcară o costişă abruptă merseră prin desiş pînă dădură de o poiană cu resturile unei tabere părăsite de curînd. Focul încă nu se stinsese iar resturile unui alt cal, mîncat de fugari, mai erau calde.

Dacii pesemne pierduseră mult timp cu odihna în acest loc şi prinzînd de veste că sînt urmăriți plecaseră grăbiți.

Cappa nu-şi găsea astîmpărul şi zorea mereu înainte. Trecură o vale adîncă şi urcară un alt deal. Aici stejărişul era mai rar şi pe urmă se risipi în pîlcuri. Cînd ajunseră pe culme, urmăritorii se opriră înmărmuriți. Pe vastul plai golaş şerpuia o potecă, iar la capătul ei de dincolo un şir de călăreți tocmai intra într-un crîng.

Cappa trimise în grabă un om să-l anunțe pe tribun, iar el în fruntea celor două sute de călăreți ai săi porni în galop.

Cînd Lucius cu ai săi ajunse la marginea pădurii nu-i mai văzu pe călăreți şi îngrijorat porni în marş forțat după ei, ca să le poată veni într-ajutor, în caz de nevoie.

Dacii, ştiind că sînt urmăriți zoreau pe caii lor galici, mari, greoi, cu săritura țeapănă, dar caii italici, sprinteni, vînoşi, micşorau mereu distanța şi în clipa cînd dacii se apropiau de liziera de dincolo a crîngului, romanii îi şi ajunseră.

Văzînd că nu au încotro, dacii, mai puțini de o sută, se opriră, se întoarseră cu fața la urmăritori şi primiră lupta. Romanii îi atacară vijelios, aruncînd din fugă sulițele, ochind în cai, şi în timp ce unii se angajară în luptă cu călăreții, ceilalți omorîră pe cei căzuți de pe cai. Dacii, deşi sleiți de puteri, se apărau vitejeşte, avînd însă de luptat cu cîte doi-trei duşmani fiecare, cădeau mereu. Cappa, pe calul său focos, zbura de la un grup la altul, căutîndu-l pe Decebal dar nu-l găsi nicăieri. În clipa cînd îşi dădu seama cu regret că îşi pierduse timpul în zadar urmărind o ceată oarecare

şi se gîndea cu ciudă că totul va trebui să fie luat de la capăt, un ostaş veni grăbit către el, strigînd:

— Centurioane, priveşte într-acolo!

Cappa îşi puse mîna straşină la ochi şi văzu un pumn de călăreți îndepărtîndu-se la adăpostul pîlcurilor răzlețe de copaci, zorind către răsărit.

Murmurînd un blestem, centurionul strigă cu voce tunătoare:

— Cincizeci de oameni după mine, ceilalți înconjurați-i pe aceştia şi terminați o dată cu ei.

Îşi numără în grabă călăreții şi lovindu-şi furios calul cu călcîiele, porni în galop.

Mica ceată a dacilor avea cai mai buni, căci urmărirea ținu pînă către apusul soarelui.

Gonind nebuneşte, caii obosiți şi înspumați ajunseră din urmă pe fugari, care îşi căutau salvarea într-un alt stejăriş, lipit de coastă. Jos, în valea năpădită de pădure deasă, din loc în loc sclipea pînza unui rîu. Într-acolo zoreau fugarii cu speranța să se piardă în desiş, dar era tîrziu.

Erau vreo zece şi goneau nebuneşte, întorcînd mereu capetele bărboase, săgetîndu-i pe romani cu priviri pline de ură. Văzîndu-se din nou încolțiți, şapte dintre ei se opriră brusc, punîndu-se de-a curmezişul potecii ca să întîrzie urmărirea şi să dea răgaz celorlalți să ajungă pînă la codru.

Dar aceşti şapte viteji fură măturați din drum în cîteva clipe. Totuşi această scurtă zăbavă opri avîntul romanilor şi caii obosiți peste măsură trebuiau încălziți din nou.

Cu toate acestea, îndemnînd caii nebuneşte, romanii îi ajunseră din urmă şi pe ultimii fugari. Cappa privea ca vrăjit spatele lat al celui din față, singurul care nu şi-a întors capul o clipă înapoi. Acum ştia că acela este Decebal.

— Împrăştiați-vă în cerc! strigă centurionul. Înconjurați-i! Luați-i de vii cu orice preț!

Văzîndu-se înconjurați, dacii se opriră lîngă un stejar gros. Cei trei ostaşi, toți tineri şi vînjoşi, îl înconjurară pe rege.

Acum cînd tropotul nebunesc încetase, în liniştea păduricii nu se auzea decît gîfiitul oamenilor şi fornăitul cailor. Romanii strîngeau cercul.

— Predați-vă! strigă Cappa în limba dacică. Vă cruțăm viața.

În loc de răspuns, dacii îşi traseră săbiile. Caii, dînd din capete, îşi scuturau clăbucii de spumă şi respirau din greu. Neştiutori de ce se petrece, supuşi oamenilor, deşi nu-i recunoşteau de stăpîni, caii îşi trăgeau sufletul bucuroşi de odihna picată tocmai la timp.

— Încă o dată vă spun, predați-vă! Nu vrem să vărsăm sîngele regelui vostru.

Nici de astă dată dacii nu răspunseră, doar zîmbiră unui gînd luminos. Regele descăleca, lovi calul cu mîna şi după ce acesta sări în lături şi începu să pască iarba în jurul său, se apropie de stejar şi se aşeză în genunchi. Ridicîndu-şi mîinile către soarele ce dădea să apună, învălui firea cu o privire plină de regrete şi strigă:

— Zalmoxis, mare şi luminos, iartă-mă!

După asta se sculă, scoase sabia şi se rezemă de tulpina stejarului.

Se auzi tropotul a zeci de cai şi sunetul unei trompete. Romanii după ce terminaseră cu dacii, veneau într-ajutor.

— Luați-i, porunci Cappa scurt.

Călăreții se apropiară de stejar, scoțînd colacii de frînghii de la oblînc. Unul, apropiindu-se la cîțiva paşi aruncă lațul peste un dac, dar acesta îl reteză din zbor. Acesta a fost semnalul. Dacii îl priviră pentru ultima oară pe regele lor şi acesta le zîmbi cu tristețe. Atunci cei trei viteji se năpustiră orbeşte învîrtind săbiile deasupra capetelor. Numai unul, încolăcit de arcane căzu viu de pe cal, ceilalți doi fură străpunşi de suliți.

Acum cercul se strîngea în jurul lui Decebal.

— Legați-l de copac! porunci Cappa.

Călăreții descălecară apucînd frînghiile de capete.

Decebal privi în jur, fără să-i ia în seamă pe romanii ce-l pîndeau. Părea că ochii săi, larg deschişi, adună şi sorb frumusețile acestui colț al țării sale mult iubite.

Era atîta freamăt reținut în acel crîng. Printre frunzele înfiorate de adiere răsuna cîntecul păsărilor. Văzduhul, cald şi înmirezmat, era plin de zumzet şi hîrnjoană de gîngănii. Jos, printre tulpinile rariştii, scînteia mărețul soare, învăluind firea cu lumina-i de aur, potolită de asfințit.

Apoi, îşi înalță privirea către un crîmpei de cer, limpede şi azuriu şi chipul său aspru se însenină. Un zîmbet luminos, plin de bucuria lucrurilor nemaivăzute, îi înflori pe buze.

Ultimul lucru ce-l văzu, profilat pe acel petec de cer, era o crenguță de stejar. Ea se mişca lin şi părea că-i urează drum bun.

În clipa următoare, mîna sa ridică sabia în dreptul gîtului şi cu o mişcare fulgerătoare, lama ascuțită se înfipse în beregată. Apoi mîna căzu, un val de sînge gîlgîi din rană şi Decebal, rege al tuturor dacilor, se prăvăli în genunchi, apoi într-o parte, şi rămase nemişcat cu ochii ațintiți către un tărîm necunoscut.

Manipulul lui Cappa se întorcea cîntînd. Stegarul sălta semnul în ritmul melodiei bătăioase.

Lucius ajuns cu pedestraşii săi la locul primei ciocniri cu fugarii, dădu semnalul de oprire. Ostaşii sătui de atîta goană erau mulțumiți.

— Dacă l-au prins pe rege, viu sau mort, zise Caliga lui Asdus, atunci războiul s-a terminat.

Asdus era şi el tare bucuros şi uşurat.

— Noi, ăştia, răspunse Asdus, am venit degeaba. Ordo Cappa s-a descurcai singur.

— Niciodată nu e rău să fii prudent.

În aşteptarea celorlalți. Lucius îşi îndemnă calul către locul unde adineaori s-a dat lupta. Cîțiva călăreți de ai lui Cappa îşi legau rănile şi se uitau urît la dacii prinşi de vii, legați de copaci.

Gîndindu-se că în curînd o să dea ochii cu regele, Lucius era tulburat. Chipul mîndru de stăpînitor îi rămăsese bine întipărit în minte şi nu putea să şi-l închipuie pe Decebal legat, rănit sau mort. O clipă îşi plimbă privirea peste chipurile bărbăteşti ale prizonierilor daci. Erau vreo zece, cei mai mulți tineri; mai ales unul căruia abia i-au dat tuleiele, îi amintea de Diza. E drept că i-a cam uitat chipul. Atunci, în noaptea aceea, la lumina torțelor, nu-l văzuse bine. Ariort era eroul principal, pe el îl urmărea atunci cu privirea şi pe Aya, a cărei emoție îl mişcă profund. Acest flăcăiandru legat strîns de copac, cu umărul sîngerînd, părea mai voinic şi mai înalt decît fratele iubitei sale. Ar fi trebuit să-i descoase pe aceşti prizonieri, să-i întrebe de soarta lui Diza. Erau cu toții ostaşi din gardă şi pesemne îl cunoşteau. Sau poate e mort de mult; poate se află printre cadavrele acestea împrăştiate peste tot sau printre celelalte, acolo unde l-au prins pe rege?

Călăreții s-au apropiat şi Cappa agitînd o sabie însîngerată, strigă plin de voioşie:

— Tribune, poporul dac nu mai are conducător. Victorie!

Sărind jos de pe cal, el îi întinse sabia şi Lucius o luă maşinal.

— Iată paloşul său. Minunată lucrătură. Straşnic trofeu. Apoi, desprinzînd un sac prins de cergă, îl descinse la gură şi bîjbîind cu mîna în el, scoase triumfător, ținînd de păr, un cap însîngerat.

Lucius tresări. Acest cap mort, cu sîngele prelingîndu-se în țurțuri vîscoase, îl privea cu ochii larg deschişi şi cu toate că aceşti ochi sticloşi se uitau cu seninătate, cu toate că trăsăturile feței, înmărmurite în paloarea albăstruie a morții, erau calme, Lucius se cutremură. Şi după moarte acest om ştia să stăpînească.

Un vaier prelung, plin de o nețărmurită durere, izbucni din piepturile prizonierilor daci. Unul mai în vîrstă spuse ceva în limba lui, tare şi invocator, apoi strigă: „Zalmoxis!” şi ceilalți repetară „Zalmoxis, Zalmoxis!”, dar ultimele lor cuvinte se topiră în strigătele romanilor.

— Victorie, victorie!

Şi, fără să li se dea vreo poruncă, romanii au strîns cercul în jurul trofeului macabru şi au început să cînte.

În acest vălmăşag de manifestări triste şi voioase, inima lui Lucius bătea tare. Nu simțea nici bucurie nici tristețe, simțea doar o sfîşiere, sfîrşitul şi începutul a ceva ce nu poate fi exprimat în cuvinte. Îşi privea camarazii şi se simțea străin printre ei; nu-i înțelegea ca altă dată. Bucuria lor brutală de luptători îi era neînțeleasă. Era singurul care nu cînta. Ba nu. se înşelase, nici Asdus nu cînta; poate din convingere, poate imitîndu-l, aşa cum îl imita în toate. Clipa misterioasă cînd privise în ochii morți ai aceluia care nu se temuse de teribila Romă, îi insufla respect şi reculegere; nu putea s-o profaneze cu nimic.

Cappa, rînjind sinistru, scutură capul în mîna întinsă şi întorcîndu-l cu fața spre el, zise:

— Ai vrut să mă ai rege, dar iată că te am eu acum! şi cu un zgomot înnăbuşit capul lui Decebal recăzu în sac.

— Cum a murit? întrebă Lucius, numai ca să nu tacă.

— Cum ar fi putut să moară? se miră Cappa. Desigur, ca un erou. A invocat numele lui Zalmoxis şi şi-a tăiat beregata.

Dacă cu o clipă înainte, Cappa i s-a părut odios, acum, după acest răspuns cinstit şi firesc, Lucius îl absolvi de păcat. Aşa era Cappa, militar *„ab imis unguibus usque ad verticum summum”* (din tălpi pînă în creştet); aşa cum erau de altfel mai toți militarii romani.

În această „vînătoare” romanii au avut cinci morți şi doisprezece răniți, dar capul lui Decebal făcea mult mai mult.

Încă un colț al acestei țări, tainice şi bogate în toate, fu jalonat cu morminte. A doua zi în zori, cînd romanii porniră pe drumul întoarcerii, pe plaiul dealului, între cele două crînguri de stejari, au rămas singuri, față-n față, un tumul, muşuroi de pămînt şi un trofeu roman. Sub primul se odihneau dacii vijelioşi şi aprigi, sub ce de-al doilea — cenuşa fiilor Romei le veghea somnul de veci.

✯

Pe plaiul întins din fața castrului, în mijlocul careului de cohorte, rugul mai pîlpîia pe alocuri. Maimarele preoților se apropie şi cu o lopățică de bronz umplu urna cu cenuşa caldă. Sclavul, care ținea urna, o clătină de mai multe ori cu mişcări line, grațioase, ca s-o răcească, apoi o întinse cu plecăciune preotului. Sacerdotul o luă, se întoarse şi urmat de şirul preoților se apropie de împărat.

— Divine cezar, zise el grav, îți înmînez urna cu cenuşa aceluia care devotat Romei şi-a dat viața ca un erou pentru binele ei. De acum încolo năluca sa nu va mai rătăci în bezna nopții, iar spiritul său purificat prin foc se va aşeza liniştit printre larii familiei Cassia.

Veni clipa solemnă. Lucius, scuturat de un fior, înălță capul.

Traian ridică urna şi zise tare:

— Honor supremus! (Ultimul onor).

Marcellinus păşi în mijlocul careului.

— Atenţiune, legiunea Macedonica. Regretatului nostru prefect, ilustrului bărbat, eroicului Gaius Cassius Longinus, ultimul onor!

Mîna lui Marcellinus căzu despicînd aerul şi chici mii de voci cutremurară văzduhul.

— Honor supremus!

Vuietul acestei strigări se rostogoli către cele patru zări, către muncelele înalte ale Sarmizegetusei, către codrii nesfîr-şiţi, către zimţii albăstrui ai munţilor îndepărtaţi. Era în acest strigăt un triumf şi o ameninţare, o mulţumire şi o sfidare.

Pentru a doua oară, la interval de numai trei zile, răsunau plaiurile de strigătele romanilor. Acelaşi vuiet, dar plin de mîndria victoriei, a răsunat în acest loc atunci cînd primcenturionul şi stegarul legiunii, Junius Cappa, urcat pe un podiu, a săltat cu o mînă capul lui Decebal, iar cu cealaltă braţul acestuia, retezate întru spaima neamurilor învinse şi bucuria poporului roman. Lucius nu luase parte la prezentarea trofeului căci se mai tîra pe drum cu pedestraşii săi, îngreunat de răniţi şi prizonieri, în urma călăreţilor nerăbdătorului Cappa.

La semnul lui Lusius Quietus, Lucius se apropie cu pasul apăsat de împărat.

Traian îi întinse urna şi zise cu multă căldură în glas:

— Ţine cenuşa aceluia care ţi-a fost tată, mie prieten, Romei un fiu devotat. Graţie sacrificiului său am biruit mai lesne pe aceşti daci, dintre toate naţiunile lumii cea mai războinică şi mai neînfricată. Multe nume vor fi uitate cu timpul, acela al lui Gaius Cassius Longinus însă va rămîne veşnic în memoria poporului roman.

⭐

Seara, în cort, de faţă cu cîţiva prieteni, Lucius făcu libaţiuni pentru sufletele morţilor, iar Marcellinus rosti un panegiric pentru regretatul său protector.

Se împrăştiară tîrziu, lăsîndu-l pe Lucius trist, dar împăcat cu conştiinţa sa.

După plecarea tuturor, Marcellinus îi zise:

— Mîine avem o zi grea. În adunarea generală se va citi ordinul de zi pe armată cu distincţii, decoraţii şi propuneri de avansare. Pot să-ţi spun de pe acum că, printre alţii, Asdus al tău va fi încununat cu „corona muralis” clasa întîi şi va fi avansat la gradul de decurion.

— Mă bucur mult pentru el.

— Iar tu şi stegarul Meldigianus, care din păcate se află la spital, veţi primi „corona muralis” clasa a doua. Bătrînul Flavius Valerius Martinus,

adică Caliga, va căpăta titlul de veteran onorific, cu insignă de poartă, şi va fi propus pentru un premiu special. Cappa, care a plecat la Roma cu trofeul, va fi proclamat cel mai destoinic ostaş al războiului dacic. Îl aşteaptă o carieră nevisată vreodată de un centurion, iar împăratul vrea să-l facă cavaler şi să-i dăruiască un domeniu în Latium.

— Numai despre meritele tale n-ai vorbit.

— Eu unul n-am făcut nimic deosebit, nici n-am avut posibilitate. Pentru mine, vremea bravurii personale a trecut. Am pînă acum cîteva decoraţii şi-mi ajunge. Gloria legiunii în a cărei comandă voi fi confirmat mîine, se va răsfrînge puţin şi asupra mea.

— O, Papirius, pe Bona Dea! Dar asta înseamnă titlul de prefect.

— Deocamdată nu, căci nu am stagiu, totuşi voi avea funcţia de prefect.

— După merit, Papirius.

A doua zi dis-de-dimineaţă, Asdus îi trezi gata echipat pentru paradă.

Înainte de a pleca la inspecţia legiunii, Marcellinus scoase dintr-o cutie cîteva plăcuţe de bronz şi i le întinse prietenului său.

— Vezi dacă asta îţi spune ceva? Lucius le privi cu atenţie şi tresări.

— Cîteva din ele aparţin ostaşilor pe care i-am avut sub comandă la Sucidava. Asta, bunăoară, e a centurionului Agatus, iar astea două ale decurionilor Carbo şi Calvio. Au fost luaţi prizonieri împreună cu mine şi au ajuns pînă în preajma Sarmizegetusei. A trecut un an de atunci.

— Tocmai de aceea ţi le-am arătat, căci de unii îmi amintesc şi eu.

— De unde le ai? întrebă Lucius, turburat de o presimţire nefastă?

— Au fost găsite printre osemintele prizonierilor romani care au săpat groapa pentru tezaurul dacic.

— Au fost sacrificaţi!! exclamă Lucius îndurerat.

— Da, ca să nu se ştie locul unde a fost îngropată comoara. Regele a procedat cu prudenţă: după ce a abătut cursul rîului Sargetia, a ascuns aurul în groapa săpată în albie de aceşti nenorociţi.

— Şi apoi i-a ucis.

— Au fost săgetaţi.

— Bieţii mei camarazi. Cînd m-au luat de lîngă ei, l-am îmbrăţişat pe Agatus şi inima îmi bătea tare de presimţire nefastă.

— Te doare pentru că ţi-au fost camarazi, cu care ai împărţit necazurile, dar să ştii că nici jumătate din romanii luaţi prizonieri nu au supravieţuit. Nici nu-mi închipuiam că au fost atît de mulţi. Unii au murit de istovire în mine, cariere de piatră şi saline. Am văzut cîţiva, zilele acestea; sînt îmbătrîniţi înainte de vreme, schilodiţi şi descărnaţi, cu încheieturile roase de lanţuri. Au fost cu toţii internaţi în spitalul de cam-

panie înființat la Dermisara, localitate vestită aici prin apele calde şi curative. Dar Roma îi va răzbuna în curînd. Mulți daci vor muri în arenele circurilor ispăşind crimele săvîrşite aici. Tu ştii cîți sclavi avem în clipa de față?

— Îmi închipui că trebuie să fie foarte mulți.

— În raportul prezentat împăratului este înscrisă cifra de cincizeci de mii de bărbați între cincisprezece şi cincizeci de ani.

— Dacă mai adăogi la acest număr şi pe cei căzuți pe cîmpul de luptă, presupun că Dacia va fi golită de bărbați.

— Ei! nu chiar de tot. În lagărele noastre mai sînt zeci de mii de copii şi bătrîni care vor fi lăsați pe loc pentru nevoile noii colonii. Mulți mai colindă țara în cete înarmate şi ne atacă, şi mai mulți s-au refugiat în locurile greu accesibile, la munte.

— N-ai pomenit nimic de femei.

— Sînt prea puține, pesemne dacii le-au ascuns bine, punîndu-le la adăpost din timp. În tot cazul, fii liniştit, Aya nu se află printre ele, am pus oamenii mei să cerceteze cu de-amănuntul.

— Eşti prea bun, Papirius. Am cutreierat şi eu lagărele în timpul meu liber. Asdus cu cîțiva camarazi de-ai săi, cunoscători ai limbii dacice, m-au ajutat dîndu-şi toată silința, dar în zadar.

— Ai fi vrut ca Aya să se afle printre robi?

— Ştiu eu? Ar fi mai simplu s-o scap din sclavie decît s-o caut în pustietățile acestea nesfîrşite. Sînt totuşi atît de nerăbdător, iar aici mereu mă mai reține cîte ceva.

— Fii pe pace! Mîine se va şti răspunsul la demersul meu, iar poimîine poate vei pomi spre Cogheon. Am vrut să-ți asigur această zonă pentru cercetări. Împăratul nu doreşte să pustiiască țara, e şi aşa destul de pustiită; de acum încolo unitățile trimise în toate părțile vor reprima doar cetele rebelilor, dacii ce ni se vor închina, însă, vor fi strămutați în cîmpie. Dar să nu anticipăm...

— Aştept cu nerăbdare, Papirius.

— Să mergem! Ostaşii sînt nerăbdători. Vestea despre bogățiile dezgropate s-a şi împrăştiat. Sînt cu toții în delir, căci, după o apreciere aproximativă, valoarea tezaurului se ridică la vreo zece mii de talanți aur. În sfîrşit, blestemata foame a aurului va fi potolită.

— „Auri sacra fames”, cită Lucius cu melancolie.

— Dacă mai adaugi valoarea a cincizeci de mii de sclavi, şi a nenumăratelor turme de vite, cai şi oi, asta aduce mai mult a vis decît a realitate. Criton mi-a spus că augustul îşi deapănă de pe acum visul de a construi la Roma cel mai mare şi mai frumos for din cîte au existat în lume, băi publice, un nou apeduct, un canal de irigație între Tibru şi Ostia, un nou port la gurile fluviului, să repare Circul Maximus şi să continue Via

Appia de la Beneventum pînă la Brundisium. Criton e cam visător şi-i place să exagereze, dar de astă dată cred că spune adevărul. Augustul i-ar fi spus: „Pînă am bani şi pe Apolodor, trebuie să mă grăbesc să realizez toate acestea. Chiar dacă nu voi termina unele construcții, le vor termina alți cezari după mine”.

— Cu banii ce-i are poate să facă şi mai mult.

— Desigur. Îl cunosc prea bine pe augustul; el se înflăcărează greu, dar nu se răceşte niciodată. Dar să mergem! Sună adunarea.

Cerul era acoperit de nori şi era răcoare. Pe plaiurile din jurul Sarmizegetusei, unde acum cîteva zile se dezlănțuiau demonii năpraznici ai războiului, era linişte şi pace. Din castru ieşeau, scînteind de metale şi culori, cohortele învingătoare, începea ziua mult aşteptată a răsplății.

Pentru misiunea sa de cercetare a regiunii muntoase, cuprinse între Sarmizegetusa şi Drobeta, regiune cu drumuri încă necunoscute romanilor, dar folosite mult de către băştinaşi, Lucius Longinus îşi căuta o călăuză.

După căderea cetății de scaun a regelui Decebal, mulți daci veniră să li se închine învingătorilor. S-au găsit destui dintre acei care văzînd prăbuşindu-se ultimul punct de rezistență şi nefiind direct angajați în lupta cu năvălitorii, au găsit cu cale, din diferite pricini, să li se supună.

Toți aceştia veneau în grabă la sediul comandamentului roman, aducînd daruri, fiecare după starea sa. Aşezîndu-se în tabără, în preajma castrului şi supravegheați de romani, ei aşteptau cu răbdare, zile în şir, clipa cînd le va veni rîndul să se prosterne la picioarele temutului împărat sau al unui general de al său.

Romanii, mari admiratori ai dîrzeniei şi ai curajului, îi disprețuiau pe aceşti renegați, socotindu-i totuşi indispensabili în acțiunea de pacificare şi organizare a noii provincii, iar în viitor, poate cei mai fervenți propagatori ai culturii latine.

Printre aceşti tarabostari, cu trepăduşii şi slujitorii lor, Lucius îşi găsi, pînă la urmă, un om, care momit de avantajele oferite lui în viitor, se prinse a-i fi călăuză. Şi, ciudat lucru, printre aceşti oameni dornici de a-şi dovedi devotamentul slugarnic, care se angajau cu plăcere în diferite misiuni de cercetare şi recunoaştere cu rolul de călăuze, tălmaci sau informatori, cînd veni vorba de a-i conduce pe romani la muntele sfînt, eu greu se găsi unul singur şi nici acela de sînge dacic, ci un celt din neamul Anarților, trăitor din copilărie în Dacia.

După ce-l interogă şi se convinse că omul cunoaşte cu de-amănuntul regiunea de munte, Lucius îl opri la dispoziția sa.

Părăsiră castrul înainte de revărsatul zorilor şi se aşternură la drum cîntînd.

Asdus, care în lipsa lui Meldigianus, făcea pe stegarul, sălta semnul cohortei în tactul melodiei şi bățul greu, încărcat de falere, părea o surcică în mîna sa uriaşă.

Poteca, pe care îi ducea călăuza, încăleca dealul domol, îndreptîndu-se către miazăzi. Se opriră în vîrf, ca pe un hotar între cunoscut şi necunoscut. Castrul din vale părea un muşuroi de furnici. De cealaltă parte, nesfîrşita vălurire a colinelor se cufunda în pîcla depărtării. Lumina gingaşă a zorilor, crescînd pe nesimțite, se revărsa peste poala răsăriteană a cerului.

Marcellinus, care-i conduse o bucată de drum, îşi opri calul.

— Regret, Lucius, că nu pot să mă avînt şi eu după tine în tainica Barbarie, atît de ademenitoare pentru un militar. Tare aş vrea să uit pentru un timp că sînt comandant, să mă odihnesc de veşnica trudă a supravegherii. Cînd mă gîndesc că multe detaşamente ca acestea au pornit azi să cutreiere țara în lung şi în lat, iar eu rămîn pe loc, mă apucă un dor de ducă nestăvilit.

Privind rîndurile călăreților, opriți la o oarecare distanță, le admiră ținuta, bărbăția şi voia bună. Căştile din piele de bivol le atîrnau de piept, iar vîntul li se juca în păr. Mulțumit, Marcellinus îi zise prietenului său:

— Voi sînteți acum ochii şi mîinile noastre; prin voi vom şti cît este de întinsă această țară şi ce se petrece în ea.

— Îmi pare şi mie nespus de rău, zise Lucius, că ne despărțim, chiar şi pentru puțin timp. Eşti mai vîrstnic şi mai copt la minte şi te-am socotit totdeauna ca pe un frate mai mare.

— Tocmai de aceea țin să te previu să fii prudent. Misiunea ta nu este un alai de pețitori ce se grăbeşte la casa miresei. Pe alocuri, sub spuza supunerii, poate să mai mocnească jarul revoltei; fii cu băgare de seamă!

Neastîmpărul cu care Lucius frămînta frîul calului, îi trăda nerăbdarea şi prietenul său ştia că asta se datoreşte mai mult dorinței de a o căuta pe Aya, decît fiorului unei recunoaşteri militare.

— Timpul trece şi călăuza voastră pare nerăbdătoare, adăugă Marcellinus, privind dacul ce se oprise pe cărare, aşteptîndu-i.

— Papirius, prietene, îți mulțumesc pentru tot ajutorul tău şi te rog să nu fii îngrijorat.

— Du-te! zise Marcellinus alăturîndu-şi calul de al prietenului şi desfăcînd larg brațele, îl strînse la piept. O vei găsi, Lucius, adăugă el încet. Îi vei da de urmă Ayei!

La îndemnul recunoştinței, Lucius răspunse atît de spontan îmbrățişării, încît solzii loricei uşoare a lui Marcellinus scrîşniră pe relieful platoşei sale.

— Pe Venus Atotbiruitoare! Papirius, o voi găsi! Cînd m-am sculat, am marcat ziua de azi cu o piatră albă. Rămîi cu bine, bunul meu!

Bucuresti August 1966

— SFÎRŞIT —

* Cartea a Doua a seriei **FIUL ADOPTIV** continua sa depene firul evenimentelor desfasurate aici.